

EMILIA GULIŃSKA, MARTA ORZECZOWSKA-OCHNIA
RADOM, 2025

INTERDYSCYPLINARNE HORYZONTY.
AKTUALNE PROBLEMY

EKONOMII, PRAWA, BEZPIECZEŃSTWA,
PEDAGOGIKI I SZTUKI.

UNIWERSYTET
RADOMSKI

Redakcja naukowa

Emilia Gulińska, Marta Orzechowska-Ochnia

**INTERDYSCYPLINARNE HORYZONTY.
AKTUALNE PROBLEMY
EKONOMII, PRAWA, BEZPIECZEŃSTWA,
PEDAGOGIKI I SZTUKI**

Monografia 356
Radom 2025

Recenzenci:

dr Małgorzata Samek, Akademia Bialska im. Jana Pawła II
dr Magdalena Kacperska, Akademia Sztuk Pięknych w Łodzi

Opracowanie wydawnicze
Monika Fetraś

Redakcja
Karolina Derleta

Projekt strony tytułowej
Marta Orzechowska-Ochnia

Copyright © by *Michał Barszcz, Mari Bondarciuc, Hubert Boniecki, Jakub Czerwiński, Martyna Dziedzic, Mateusz Dziedzic, Justyna Fabiszewska, Weronika Fetraś, Izabela Gołębiowska, Wiktoria Guzy, Agata Kalbarczyk, Agnieszka Kaługa, Katarzyna Klocek, Marta Kowalska, Patryk Kulik, Yana Lykhman, Natalia Nowak, Sara Przybyło, Julia Rojek, Oliwia Rola, Katarzyna Sondej, Gabriela Szczepańska, Angelika Święcicka, Julia Tkaczyk, Patrycja Traczyk, Julia Walewska, Sebastian Warchoł, Wiktoria Wnuk, Damian Wołoszyn, Angelika Wydra, Julia Zawadzka*

Copyright © by Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego
(Wydawnictwo 2025)
26-600 Radom, ul. J. Malczewskiego 29
www.uniwersytetradom.pl
e-mail:wydawnictwo@uthrad.pl

ISSN 1642-5278
ISBN 978-83-68172-41-6

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości bądź fragmentów niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodami: kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie na nośnikach: filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich do niniejszej publikacji.

Autorzy dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności za ich wykorzystanie ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw autorskich lub patentowych. Autorzy nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wyd. I

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	9
------------	---

PRAWO I BEZPIECZEŃSTWO WOBEC WSPÓŁCZESNYCH ZAGROŻEŃ SPOŁECZNYCH I TECHNOLOGICZNYCH

<i>Michał Barszcz, Hubert Boniecki, Izabela Gołębiowska</i> Alkohol jako czynnik determinujący popełnienie przestępstwa na przykładzie przestępczości drogowej.....	11
---	----

<i>Mateusz Dziedzic, Agata Kalbarczyk</i> Współczesne wyzwania związane z cyberprzestępczością.....	18
--	----

<i>Martyna Dziedzic, Angelika Święcicka</i> Zagrożenia cyberbezpieczeństwa w administracji.....	26
--	----

<i>Justyna Fabiszewska</i> Stosowanie tymczasowego aresztowania w polskim procesie karnym w sprawach o przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.....	36
--	----

<i>mgr Angelika Wydra</i> Instytucja wejścia na teren sąsiedniej nieruchomości w kontekście prac budowlanych – prawa i obowiązki inwestora	45
--	----

<i>Gabriela Szczepańska, Julia Walewska, Sara Przybyło</i> Afekt jako znamię uprzywilejowanego typu zabójstwa	55
--	----

CZĘŚĆ II WSPÓŁCZESNE WYZWANIA EKONOMICZNE I FINANSOWE W POLSCE

<i>inż. Patryk Kulik, lic. Damian Wołoszyn</i> Automatyzacja w rachunkowości	70
---	----

Agnieszka Kaługa, Katarzyna Klocek, Marta Kowalska, Patrycja Traczyk
Siła nabywcza minimalnego wynagrodzenia w Polsce w latach 2013-2022 79

Julia Zawadzka
Finansowanie startupów funduszami Venture Capital w Polsce..... 92

CZEŚĆ III SZTUKA JAKO OBSZAR BADAŃ INNOWACYJNYCH PERSPEKTYW I SPOSOBÓW OBRAZOWANIA

Katarzyna Sondej
Concept art w grach komputerowych: Od wizji do wirtualnego świata..... 107

Yana Lykhman
Psycholog urządza pokój, a projektant sprzedaje sofę?..... 116

Wiktoria Guzy
**Po co kupować kubek za 10 zł, skoro mogę go sama zrobić za 500 zł?
 O co chodzi z ceramiką? Dlaczego rękodzieło jest drogie
 i dlaczego warto o nim mówić? 125**

Oliwia Rola
Powrót do błękitnej przeszłości 135

Wiktoria Wnuk
**Architektura wnętrza przestrzeni poradni psychologiczno-pedagogicznej
 dla dzieci i młodzieży 139**

Mari Bondarciuc
**Od briefu do etykiety: proces tworzenia identyfikacji wizualnej
 na przykładzie marki „Honey Jar” 156**

CZEŚĆ IV JĘZYK JAKO PRZESTRZEŃ ODKRYĆ: INNOWACYJNE FORMY ROZWIĄZAŃ KOMUNIKACJI SPOŁECZNYCH I MEDIALNYCH

Sebastian Warchoń, Julia Rojek, Weronika Fetraś
**Wykorzystanie mediów społecznościowych przez młodzież
 w procesie uczenia się 173**

Jakub Czerwiński

**Wpływ przekazów medialnych na społeczny odbiór sprawy
zaginięcia Iwony Wieczorek – analiza przypadku 190**

Julia Tkaczyk, Natalia Nowak

**Style przywiązania do ojca a strategie radzenia sobie ze stresem
młodzieży akademickiej..... 195**

TABLE OF CONTENTS

INTRODUCTION.....	9
-------------------	---

PART I

LAW AND SECURITY IN THE FACE OF CONTEMPORARY SOCIAL AND TECHNOLOGICAL THREATS

<i>Michał Barszcz, Hubert Boniecki, Izabela Gołębiowska</i> Alcohol as a factor determining the commission of a crime, using the example of traffic offenses	11
<i>Mateusz Dziejic, Agata Kalbarczyk</i> Contemporary challenges related to cybercrime	18
<i>Martyna Dziejic, Angelika Święcicka</i> Cybersecurity threats in administration.....	26
<i>Justyna Fabiszewska</i> The use of pre-trial detention in Polish criminal proceedings in cases involving crimes against life and health	36
<i>mgr Angelika Wydra</i> Entering neighboring property in the context of construction work – investor rights and obligations.....	45
<i>Gabriela Szczepańska, Julia Walewska, Sara Przybyło</i> Affect as a hallmark of a privileged type of murder	55

PART II

CONTEMPORARY ECONOMIC AND FINANCIAL CHALLENGES IN POLAND

<i>inż. Patryk Kulik, lic. Damian Wołoszyn</i> Automation in accounting	70
<i>Agnieszka Kaługa, Katarzyna Klocek, Marta Kowalska, Patrycja Traczyk</i> Purchasing power of the minimum wage in Poland in 2013-2022.....	79

<i>Julia Zawadzka</i>	
Financing startups with venture capital funds in Poland.....	92

**PART III
ART AS AN AREA OF RESEARCH INTO INNOVATIVE
PERSPECTIVES AND WAYS OF IMAGING**

<i>Katarzyna Sondej</i>	
Concept art in computer games: From vision to virtual world	107

<i>Yana Lykhman</i>	
A psychologist decorates a room, and a designer sells a sofa?	116

<i>Wiktoria Guzy</i>	
Why buy a mug for PLN 10 when I can make one myself for PLN 500? What is the deal with ceramics? Why is handicraft expensive and why is it worth talking about?	125

<i>Oliwia Rola</i>	
Back to the blue past.....	135

<i>Wiktoria Wnuk</i>	
Interior design of a psychological and pedagogical counseling center for children and adolescents.....	139

<i>Mari Bondarciuc</i>	
From brief to label: the process of creating visual identity using the example of the Honey Jar brand	156

**PART IV
LANGUAGE AS A SPACE TO EXPLORE: INNOVATIVE FORMS
OF SOCIAL AND MEDIA COMMUNICATION SOLUTIONS**

<i>Sebastian Warchoł, Julia Rojek, Weronika Fetraś</i>	
The use of social media by young people in the learning proces	173

<i>Jakub Czerwiński</i>	
The impact of media coverage on public perception of the disappearance of Iwona Wieczorek – a case study	190

Katarzyna Nowak, Natalia Nowak, Julia Tkaczyk
**Attachment styles to fathers and coping strategies among
university students 195**

Wstęp

Monografia Interdyscyplinarne horyzonty. Aktualne problemy ekonomii, prawa, bezpieczeństwa, pedagogiki i sztuki stanowi rezultat badań i refleksji młodych naukowców, prezentowanych podczas IV edycji Studenckiej Konferencji Naukowej „Pierwsze kroki w nauce”, zorganizowanej przez Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego. Publikacja ta jest wyrazem rosnącej aktywności naukowej studentów oraz ich gotowości do podejmowania aktualnych i złożonych problemów współczesnego świata, które coraz częściej wymagają podejścia interdyscyplinarnego, łączącego perspektywy różnych dziedzin nauki.

Zakres tematyczny monografii obejmuje istotne zagadnienia z obszaru prawa, ekonomii, bezpieczeństwa oraz nauk społecznych. Autorzy artykułów podejmują m.in. problematykę przestępczości – zarówno w kontekście tradycyjnym, jak i cyfrowym – analizując wpływ alkoholu na przestępczość drogową, wyzwania związane z cyberprzestępczością oraz zagrożenia cyberbezpieczeństwa w administracji publicznej. Istotne miejsce zajmują także rozważania z zakresu prawa karnego i cywilnego, dotyczące stosowania tymczasowego aresztowania, afektu jako znamienia uprzywilejowanego typu zabójstwa czy praw i obowiązków inwestora w związku z wejściem na teren sąsiedniej nieruchomości. Problemom prawnym towarzyszą analizy ekonomiczne, od-noszące się do siły nabywczej minimalnego wynagrodzenia w Polsce, automatyzacji w rachunkowości oraz finansowania startupów przez fundusze Venture Capital.

Obszar badań z zakresu pedagogiki, psychologii, nowych mediów, sztuki to obserwacja współczesnego otoczenia, wynikająca z dynamicznych zmian społecznych i technologicznych. Młodzi badacze, wolni jeszcze od utrwalonych schematów, wykazują większą responsywność wobec innowacyjnych perspektyw i nowych sposobów myślenia. Zmiany schematów to opracowanie z obszaru pedagogiki, o wnikliwej analizie zmian uczenia się. Sztuka to dziedzina o płynnej, nieskończonej formie – przestrzeń, w której analizy młodych naukowców z obszaru architektury wnętrz, projektowania gier, analizy światła i ceramiki, mimo tradycyjnych technologii nieustannie otwiera pole dla nowych rozwiązań i reinterpretacji materii. Psychologiczne aspekty w obszarach badawczych również znajdują perspektywy badań młodych naukowców.

Celem niniejszej monografii jest nie tylko prezentacja wyników indywidualnych badań, lecz także stworzenie przestrzeni do wymiany myśli i doświadczeń pomiędzy przedstawicielami różnych kierunków studiów i dyscyplin naukowych. Publikacja ta potwierdza, że studenckie inicjatywy naukowe mogą stanowić wartościowy wkład w dyskusję nad współczesnymi problemami społecznymi, gospodarczymi i prawnymi. Mamy nadzieję, że zebrane artykuły będą inspiracją do dalszych badań oraz zachętą do podejmowania kolejnych wyzwań naukowych przez młodych badaczy.

Emilia Gulińska, Marta Orzechowska-Ochnia

**PRAWO I BEZPIECZEŃSTWO WOBEC
WSPÓLCZESNYCH ZAGROŻEŃ
SPOŁECZNYCH
I TECHNOLOGICZNYCH**

Alkohol jako czynnik determinujący popełnienie przestępstwa na przykładzie przestępczości drogowej

Michał Barszcz¹, Hubert Boniecki², Izabela Gołębiowska³

Streszczenie

Artykuł analizuje wpływ zaostrzenia przepisów dotyczących alkoholu na przestępczość drogową oraz rolę konfiskaty pojazdu jako środka prewencyjno-represyjnego. W odpowiedzi na rosnącą liczbę nietrzeźwych kierowców, ustawodawca wprowadził zaostrzone przepisy, w tym możliwość przepadku pojazdu i surowsze kary więzienia. Nowelizacje z 2024 roku uwzględniły zasadę proporcjonalności. Dodatkowo przewidziano przymusowe leczenie odwykowe w określonych przypadkach. Artykuł podkreśla potrzebę skutecznej i sprawiedliwej polityki karnej, łączącej sankcje z działaniami prewencyjnymi i edukacyjnymi. Celem artykułu jest zbadanie alkoholu jako jednego z czynników determinujących popełnienie przestępstwa na przykładzie przestępczości drogowej. Artykuł analizuje wpływ alkoholu na przestępczość drogową oraz rolę przepadku.

Słowa kluczowe: alkohol, przestępstwo, nietrzeźwość, kodeks karny, odpowiedzialność karna, prewencja, stan po spożyciu.

Wstęp

Alkohol jako substancja psychoaktywna pełni znaczącą rolę w etiologii licznych zachowań dewiacyjnych, w tym kryminalnych. Jego wpływ na funkcjonowanie psychofizyczne człowieka – zwłaszcza zaburzenie umiejętności oceny sytuacji, osłabienie kontroli impulsów i nasilenie agresji – został wielokrotnie udokumentowany zarówno w literaturze kryminologicznej, jak i psychologicznej. W szczególności wyraźnie dostrzegalny jest związek między spożyciem alkoholu a popełnianiem przestępstw z użyciem przemocy, wykroczeń porządkowych oraz – co jest przedmiotem niniejszej analizy – przestępstw drogowych. Problem prowadzenia pojazdów mechanicznych w stanie nietrzeźwości stanowi poważne niebezpieczeństwo dla bez-

---

¹ Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

² Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

³ Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

pieczeństwa ruchu drogowego i życia ludzkiego, co znajduje odzwierciedlenie w rosnącej liczbie wypadków drogowych z udziałem nietrzeźwych kierowców. W reakcji na to zjawisko polski ustawodawca wprowadził nowelizacje przepisów prawnych, pozwalające orzekanie przepadku pojazdu mechanicznego, jako środka reakcji karnej wobec sprawców prowadzących pojazdy w stanie nietrzeźwości. Nowe regulacje – obowiązujące od marca 2024 roku – stanowią przykład zaostrzenia polityki karnej, mający na celu odstraszenie potencjalnych sprawców oraz eliminowanie zagrożenia ze strony osób, które ewidentnie naruszają normy ruchu drogowego, będąc pod wpływem alkoholu. Celem artykułu jest ukazanie alkoholu jako ważnego czynnika determinującego zachowania przestępcze oraz przeanalizowanie środka w postaci przepadku pojazdu jako narzędzia prewencji i represji w kontekście przestępczości drogowej.

1. Dane statystyczne dotyczące nietrzeźwych kierowców i wypadków drogowych

Analiza statystyczna ostatnich lat wyraźnie wskazuje, że problem prowadzenia pojazdów mechanicznych pod wpływem alkoholu pozostaje jednym z najpoważniejszych zagrożeń dla bezpieczeństwa ruchu drogowego w Polsce. Mimo intensyfikacji działań prewencyjnych, kampanii edukacyjnych oraz zmian legislacyjnych, liczba zatrzymań nietrzeźwych kierowców utrzymuje się na wysokim poziomie, a liczba wypadków przez nich powodowanych nadal jest niepokojąca. Z danych Komendy Głównej Policji oraz Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że w 2019 roku zatrzymano aż 111 020 kierujących pojazdami po spożyciu alkoholu. W kolejnych latach odnotowano pewne spadki (np. 78 184 przypadki w 2021 roku), jednak już w 2022 i 2023 roku nastąpił ponowny wzrost – odpowiednio do 97 856 i 104 573 przypadków. Oznacza to, że jazda „na podwójnym gazie” pozostaje problemem systemowym i masowym, a nie jedynie incydentalnym wykroczeniem.

Równie niepokojące są dane dotyczące wypadków drogowych z udziałem nietrzeźwych kierowców. W 2023 roku doszło do 1 447 takich wypadków, w których zginęło 216 osób, a 1671 zostało rannych. Choć w porównaniu z rokiem 2019 (1 655 wypadków, 198 ofiar śmiertelnych) widoczna jest lekka poprawa, liczby te wciąż pozostają na wysokim poziomie i wskazują na konieczność dalszych działań legislacyjnych oraz egzekucyjnych. Poniższa tabela prezentuje dane z lat 2019-2024, ilustrując skalę zjawiska:

Tab. 1. Nietrzeźwi kierowcy i wypadki drogowe z ich udziałem w Polsce (2019-2024)

Rok	Liczba zatrzymanych kierowców po alkoholu	Liczba wypadków z udziałem nietrzeźwych	Ofiary śmiertelne	Ranni
2019	111 020	1 655	198	1 967
2020	98 776	1 620	194	1 824
2021	78 184	1 312	164	1 494
2022	97 856	1 503	200	1 667

Cd. Tab. 1

2023	104 753	1 447	216	1 671
2024*	14212 (do marca)	395 (do marca)	61 (do marca)	438 (do marca)

Wypadki drogowe – raporty roczne <https://statystyka.policja.pl/st/ruch-drogowy/76562>, *wypadki-drogowe-raporty-roczne*

*Dane za 2024 rok obejmują pierwszy kwartał (styczeń-marzec)

Rok 2024, mimo że jeszcze niepełny, już teraz wskazuje na utrzymującą się skalę problemu. W ciągu pierwszych trzech miesięcy tego roku zatrzymano ponad 14 tysięcy nietrzeźwych kierowców. Podobnie jest z wypadkami – już 395 zdarzeń drogowych z udziałem pijanych kierowców przyniosło śmierć 61 osób. Tendencje te pokazują, że sama penalizacja nie wystarcza. Potrzebne są działania wielotorowe – skuteczne środki represyjne (takie jak przepadek pojazdu), ale również działania edukacyjne, zwiększenie liczby kontroli trzeźwości i dostępność programów resocjalizacyjnych oraz odwykowych.

Statystyki jasno wskazują, że alkohol pozostaje jednym z najgroźniejszych czynników wpływających na bezpieczeństwo drogowe. Ich analiza stanowi istotne narzędzie w ocenie skuteczności wprowadzanych rozwiązań prawnych i planowaniu dalszych działań prewencyjnych.

2. Alkohol a przestępczość drogowa

Problem prowadzenia pojazdów mechanicznych pod wpływem alkoholu stanowi jedno z największych zagrożeń w ruchu drogowym w Polsce. W odpowiedzi na tę sytuację ustawodawca wprowadził w 2023 roku nowe regulacje w Kodeksie karnym (m.in. art. 178a i 178 §3 k.k., czyli zaostrzenie karalności wobec sprawcy katastrofy lub wypadku), przewidujące obligatoryjny przepadek pojazdu mechanicznego w przypadku prowadzenia go przez osobę nietrzeźwą lub pod wpływem środka odurzającego [1]. W praktyce sądowej pojawiły się jednak kontrowersje, zwłaszcza w kontekście zasady odpowiedzialności osobistej – pojazdy często były konfiskowane niezależnie od tego, czy należały do sprawcy, co prowadziło do dotkliwych skutków dla osób trzecich (np. pracodawców, współmałżonków czy leasingodawców).

Jak podkreśla Lech Gardocki w swojej książce *Prawo Karne* [2], instytucja przepadku powinna być stosowana w sposób proporcjonalny i wyważony – jako środek o charakterze zarówno represyjnym, jak i prewencyjnym, który ma uczynić działalność przestępczą nieopłacalną. Przepadek może obejmować przedmioty służące do popełnienia przestępstwa, ale nie powinien naruszać konstytucyjnie chronionego prawa własności (art. 64 Konstytucji RP), chyba że jest to przewidziane wyraźnie w ustawie i następuje na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu (art. 46 Konstytucji RP).

W reakcji na falę krytyki, ustawodawca znowelizował przepisy w kwietniu 2024 roku, ograniczając obligatoryjność przepadku. Obecnie konfiskata pojazdu ma charakter

fakultatywny i dotyczy jedynie przypadków, w których kierowca miał ponad 1,5 promila alkoholu we krwi i spowodował wypadek. Zgodnie z zasadą *in dubio pro reo* oraz stosowaniem przepisów względniejszych dla sprawcy, nowe prawo obowiązuje także w trwających postępowaniach, jeśli jego zastosowanie jest korzystniejsze.

Pomimo zmian legislacyjnych, praktyka sądowa nadal zmagają się z problemem oceny proporcjonalności środka karnego w kontekście okoliczności sprawy. Pojawiają się także wątpliwości co do sposobu szacowania wartości pojazdów oraz odpowiedzialności współwłaścicieli. W ocenie wielu ekspertów, skuteczna walka z przestępczością alkoholową na drogach wymaga nie tylko surowych sankcji, ale również precyzyjnych i sprawiedliwych mechanizmów prawnych.

3. Legislacyjne środki zapobiegawcze i represyjne

W ostatnich latach ustawodawca dokonywał ważnych zmian, które miały na celu zaostrenie odpowiedzialności karnej za czyny przestępcze dokonane pod wpływem alkoholu. Szczególnie prawo karne oraz administracyjne przewiduje różne środki, które mają zarówno aspekty prewencyjne, jak i represyjne, a ich głównym zamiarem jest zredukowanie szkodliwego wpływu alkoholu na przestępcze zachowania ludzi.

Artykuł 44b kodeksu karnego wskazuje obligatoryjność przepadku pojazdu mechanicznego, który był używany w ruchu lądowym, jeżeli ustawa tak przewiduje. Jeśli orzeczenie przepadku pojazdu nie jest wykonalne, ponieważ w momencie popełnienia przestępstwa nie był on jedynie własnością sprawcy, sąd decyduje o przepadku równowartości tego pojazdu [3]. Obowiązkowy przepadek pojazdu mechanicznego, obowiązuje wtedy, gdy sprawca:

- Spowodował katastrofę, jej bezpośrednie niebezpieczeństwo lub wypadek, a stężenie alkoholu we krwi przekraczało 1 promil;
- Prowadził pojazd w stanie nietrzeźwości, a stężenie alkoholu we krwi przekraczało 1,5 promila lub 0,75 mg/l w wydychanym powietrzu;
- Prowadził pojazd w stanie nietrzeźwości (stężenie alkoholu we krwi przekraczało 0,5 promila) w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia pojazdów albo gdy sprawca był wcześniej prawomocnie skazany za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego albo za przestępstwo komunikacyjne popełnione w stanie nietrzeźwości.

Ponadto sąd może fakultatywnie orzec przepadek pojazdu, jeśli sprawca spowodował katastrofę, jej bezpośrednie niebezpieczeństwo lub wypadek, a stężenie alkoholu we krwi przekraczało 0,5 promila, ale nie było wyższe niż 1 promil [4]. Przepis ten jest stosowany od 14 marca 2024 r. Stanowi on wyraźny sygnał zaostrenia polityki karnej wobec sprawców działających pod wpływem alkoholu, zwłaszcza kierowców. Przepis ten nie tylko pełni funkcję represyjną, ale ma także wymiar prewencji ogólnej – działa odstraszająco i podkreśla społeczne potępienie dla takich czynów.

W stosunku do osób prowadzących pojazd mechaniczny po spożyciu alkoholu od 1 października 2023 r. nie mogą oni już zostać ukarani grzywną albo karą ograniczenia wolności. W ich miejsce ustawodawca wprowadził surowszą sankcję – karę pozbawienia wolności do 3 lat. Dodatkowo sąd może nałożyć zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych na okres co najmniej 3 lat. Takie same konsekwencje karne przewidziane są również dla osób, które opuszczą miejsce zdarzenia lub spożyją alkohol po zdarzeniu, zanim zostaną przebadane przez uprawnione służby w celu ustalenia poziomu alkoholu we krwi lub obecności substancji odurzających. Kierowcy, który został wcześniej skazany za prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu i po raz kolejny dopuścił się tego przestępstwa, grożą zastrzone konsekwencje:

- kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat;
- obowiązek uiszczenia wyższej kwoty świadczenia pieniężnego na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – nie mniej niż 10 000 zł;
- zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych przez okres co najmniej 3 lat.

Za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego grożą następujące kary:

- minimum 3 lata więzienia, gdy kierowca jest sprawcą wypadku, w którym inna osoba doznała ciężkiego uszczerbku na zdrowiu;
- minimum 5 lat więzienia, gdy dojdzie do śmiertelnego wypadku – i do dwukrotności górnej granicy ustawowego zagrożenia (czyli do 16 lat) w przypadku katastrofy i 20 lat pozbawienia wolności w razie wypadku.

Ponadto osoby, które po raz trzeci zostały zatrzymane w stanie nietrzeźwości, zostaną na stałe pozbawione możliwości prowadzenia pojazdów [5].

Innym środkiem (represyjnym) w stosunku do osób nadużywających alkoholu jest leczenie odwykowe. Zgodnie z art. 21 ust. 1 Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi „Leczenie odwykowe osób uzależnionych od alkoholu prowadzi się w zakładach leczniczych podmiotów leczniczych wykonujących działalność leczniczą w rodzaju świadczenia stacjonarne i całodobowe oraz ambulatoryjne w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej (...)”[6]. Jest ono dobrowolne, jednakże ustawa wprowadza wyjątki od tej zasady.

Jednym z takich odstępstw jest sytuacja, w której osoba nadużywająca alkoholu swoim zachowaniem przyczynia się do rozkładu życia rodzinnego, demoralizacji nieletnich, uchylania się od obowiązków wobec rodziny lub uporczywego zakłócania porządku publicznego. Wówczas taka osoba może zostać skierowana na badanie przez biegłego, którego zadaniem jest ocena stopnia uzależnienia oraz wskazanie odpowiedniego rodzaju leczenia odwykowego. Wniosek o skierowanie na przymusowe leczenie może zostać złożony m.in. przez: gminną komisję rozwiązywania problemów alkoholowych, ośrodek pomocy społecznej, prokuratora lub członka rodziny. Decyzję o skierowaniu na leczenie podejmuje sąd rejonowy, a leczenie realizowane jest zgodnie z postanowieniem sądu [6].

Zobowiązanie do leczenia zależy od przesądzenia zarówno przesłanki medycznej (tego, czy dana osoba jest uzależniona), jak i tzw. społecznej. Według orzecznictwa wyłączenie zaistnienie tych przesłanek może skłonić sąd do uwzględnienia wniosku. Okoliczności te muszą być spełnione na chwilę orzekania przez sąd [7].

Wnioski

Analiza danych empirycznych oraz obecnych regulacji prawnych prowadzi do jednoznacznego wniosku, że alkohol pozostaje jednym z głównych czynników wpływających na dynamikę i charakter przestępczości, w szczególności w zakresie bezpieczeństwa drogowego.

Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości nie tylko zwiększa ryzyko wypadków, ale jest także przejawem rażącego ignorowania norm prawnych i społecznych. Wprowadzenie instytucji przepadku pojazdu mechanicznego jako środka karnego wobec kierujących pod wpływem alkoholu stanowi istotny krok w stronę zaostrzenia odpowiedzialności karnej i wzmacniania funkcji prewencyjnej prawa karnego. Nowe przepisy mogą działać odstraszająco i motywować do zmiany postaw, szczególnie w społeczeństwie, gdzie prowadzenie pojazdu często wiąże się z elementem statusowym i komfortem codziennego życia. Jednocześnie należy jednak zwrócić uwagę na potrzebę stosowania tego środka w sposób proporcjonalny, uwzględniający indywidualne okoliczności sprawy oraz sytuację materialną sprawcy, aby nie naruszyć konstytucyjnych zasad równości wobec prawa i ochrony własności.

Podsumowując, alkohol jako czynnik determinujący popełnianie przestępstw – w tym przestępstw drogowych – wymaga konsekwentnych działań legislacyjnych, prewencyjnych i edukacyjnych. Przepadek pojazdu może stanowić skuteczne narzędzie przeciwdziałania recydywie oraz wyraz społecznego potępienia dla tego rodzaju zachowań. Jednak skuteczność tych rozwiązań wymaga monitorowania ich stosowania, oceny skutków praktycznych oraz dalszego rozwijania kompleksowej polityki zapobiegania przestępczości alkoholowej.

Alcohol as a factor determining the commission of a crime, as exemplified by road traffic crime

Summary

The article analyzes the impact of stricter alcohol on road-related crime and the role of vehicle forfeiture as a preventive and punitive measure. In response to the growing number of intoxicated drivers, the Polish legislator introduced regulations, including vehicle confiscation and harsher prison sentences. Amendments from 2024 limited the mandatory nature of forfeiture, emphasizing the principle of proportionality.

Additionally, compulsory addiction treatment is provided for in certain cases. The article highlights the need for an effective and fair criminal policy that combines sanctions with preventive and educational actions.

Keywords: alcohol, crime, intoxication, penal code, criminal liability, prevention, recession, state after consumption.

Bibliografia

1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r.- Kodeks karny, (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553, t.j. Dz.U. 2025 poz. 383).
2. Gardocki L., *Prawo karne*, wyd. 22, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2023.
3. Patora K., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, art. 44(b), (red.) J. Kulesza, Warszawa 2025.
4. Ministerstwo Sprawiedliwości, *Wyjaśniamy przepisy dotyczące konfiskaty pojazdów*, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/wyjasniamy-przepisy-dotyczace-konfiskaty-pojazdow2> [dostęp: 1.06.2025 r.].
5. Rankomat.pl, *Co grozi za jazdę po alkoholu? Przegląd przepisów na rok 2025*, <https://rankomat.pl/samochod/co-grozi-za-jazde-po-alkoholu> [dostęp: 1.06.2025 r.].
6. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, (Dz.U. 1982 Nr 35, poz.230, t.j., Dz.U. 2023 poz. 165).
7. Postanowienie SN z 18.09.2015 r., I CSK 351/15, LEX nr 1936709.

Współczesne wyzwania związane z cyberprzestępczością

Mateusz Dziedzic¹, Agata Kalbarczyk²

Streszczenie

Praca prezentuje wymiar cyberprzestępczości jako współczesne zagrożenie bezpieczeństwa młodzieży. Teraźniejszość wypełniona technologiami elektronicznymi przyczynia się do kreowania zagrożeń, z których wywodzą się poważne konsekwencje. Rozwój technologii stwarza dla młodego człowieka wyzwanie, którego celem jest bezpieczne korzystanie z oferowanych zasobów. Zainteresowanie tematem skoncentrowano w ramach wybranych cyberpatologii, przy czym ukazano problematykę zjawisk występujących w cyberprzestrzeni. Zaprezentowano wpływ cyberprzestępstw na młodego człowieka jako użytkownika sieci oraz ukazano skutki ingerujące w przyszłość społeczeństwa. Wskazano tematykę przedstawiającą zasady bezpiecznego korzystania z sieci internetowej, które poprzez właściwie zastosowanie będą chronić młodego użytkownika przed cyberzagrożeniami. Cyberprzestrzeń, podobnie jak ziemski egzystencja, kreuje czynniki powodujące zagrożenia, przed którymi należy się chronić. Wachlarz możliwości zabezpieczających w sieci jest nieodłącznym elementem tworzącym parasol chroniący przed cyberzagrożeniami.

Słowa kluczowe: cyberprzestępczość, cyberzagrożenia, cyberbezpieczeństwo, cyberprzestrzeń, cyberpatologie.

Wstęp

Współczesny świat charakteryzuje się dynamicznym rozwojem technologii informacyjno-komunikacyjnych, które w istotny sposób wpływają na funkcjonowanie jednostek i całych społeczeństw. Cyberprzestrzeń stała się integralnym elementem codziennego życia, zwłaszcza ludzi młodych, oferując szerokie możliwości komunikacji, edukacji i rozrywki. Jednocześnie przestrzeń ta generuje nowe zagrożenia, wśród których coraz większe znaczenie ma cyberprzestępczość oraz różnorodne formy cyberpatologii. Zjawiska te mogą prowadzić do poważnych konsekwencji psychicznych, społecznych i prawnych, szczególnie wśród młodzieży, która często nie posiada wystarczających kompetencji do bezpiecznego poruszania się w środowisku cyfrowym.

---

¹ Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

² Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

Celem niniejszego opracowania jest ukazanie cyberprzestępczości jako istotnego współczesnego zagrożenia bezpieczeństwa młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem takich zjawisk, jak: cyberprzemoc, cyberstalking oraz kradzież tożsamości. Praca ma również na celu przedstawienie wpływu tych zagrożeń na rozwój psychospołeczny młodego człowieka oraz wskazanie znaczenia edukacji i profilaktyki w zakresie cyberbezpieczeństwa. Podjęta analiza ma przyczynić się do zwiększenia świadomości społecznej na temat zagrożeń występujących w cyberprzestrzeni oraz podkreślić potrzebę odpowiedzialnego i bezpiecznego korzystania z zasobów Internetu.

1. Pojęcie cyberprzestrzeni i cyberbezpieczeństwa

Atrakcyjność wirtualnej rzeczywistości w postaci oferowanych stron internetowych oraz prezentowanie wyidealizowanego otaczającego świata, odbywa się dzięki istnieniu cyberprzestrzeni. Autorstwo terminu cyberprzestrzeni przypisuje się Wiliamowi Gibsonowi, który w 1984 roku w powieści *Neuromancer*, określił przestrzeń jako „zbiorową halucynację”, której doświadczają użytkownicy sieci elektronicznej jako nośnik łącznościowy. Należy rozumieć to, jako stworzenie przez użytkowników sieci wymiany informacji oraz sposobu łączności z wyznaczonych krańców świata, wykorzystując systemy elektroniczne, które – dzięki użytkownikom – są wzbogacone w dźwięki, obrazy, animacje, zbiory informacji, które tworzą wyidealizowany wirtualny świat. Tworzy strukturę systemów internetowych, która pozwala na swobodny sposób komunikacji za pośrednictwem oprogramowań komputerowych i pamięci informatycznej.

Termin „cyberprzestrzeń” posiada legalną definicję, na mocy Ustawa z dnia 30 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadniczych jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw Art. 3 pkt. 4. „Cyberprzestrzeń – to przestrzeń przetwarzania i wymiany informacji tworzoną przez systemy teleinformatyczne, określone w art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne wraz z powiązaniem pomiędzy nimi oraz relacjami z użytkownikami” [1]. Stanowi ona źródło dostarczanych informacji oraz usług dla społeczeństwa, które sięga po zasoby sieciowe.

Cyberprzestrzeń tworzona przez systemy teleinformatyczne upodabnia się do rzeczywistości, która jest przenoszona do wirtualnego wymiaru. Istnienie przestrzeni internetowej tworzy dla społeczności nowe miejsce istnienia sfery społecznej, która dzięki zdalnej formie pozwala na nawiązywanie kontaktów bez opuszczania miejsca pobytu. Stanowi zasięg globalny, który dociera do dowolnie wyznaczonych miejsc na świecie. Działalności internetowej przypisuje się następujące funkcje:

- informacyjna – służy w celu pozyskiwania w łatwy sposób wyszukiwanych informacji;
- kształtująca – dostarcza możliwość poszerzania zakresu wiadomości w odpowiednio wybranym aspekcie;

- stymulacyjna – pozwalana na rozwój zainteresowań i otwieranie na nowe perspektywy;
- interpersonalna – skupia się na wymianie komunikacyjnej;
- wychowawcza – prezentuje metody odpowiedzialne za tworzenie postaw życiowych;
- ludyczna – jest miejscem skupiającym się na możliwości doświadczenia rozrywki [2].

Termin cyberbezpieczeństwo nawiązuje do bezpieczeństwa w przestrzeni internetowej, celem jest zapewnienie ochrony osobom korzystającym z sieci. Stosuje się wyspecjalizowane systemy, techniki, urządzenia i programy, mające za zadanie zabezpieczyć przed cyberatakami, uszkodzeniami oraz nieupoważnionym dostępem do informacji. Według piramidy Abrahama Masłowa to właśnie bezpieczeństwo jest podstawową potrzebą w życiu każdego człowieka. Działania ukierunkowane na monitorowanie i wykrywanie zagrożeń internetowych mają ochronić młodzież przed niebezpieczeństwem w postaci szkodliwych treści, aktów seksualnych i agresji, kradzieży finansowych lub tożsamości oraz wielu innych pojawiających się podczas użytkowania sieci. W ujęciu normatywnym cyberbezpieczeństwo w rozumieniu Ustawy z dnia 5 lipca 2018 roku o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa, definiowane jest jako „odporność systemów informacyjnych na działania naruszające poufność, integralność, dostępność i autentyczność przetwarzanych danych lub związanych z nimi usług oferowanych przez te systemy” [3]. Odnosi się do bezpiecznego i swobodnego korzystania z zasobów internetowych, co ma za zadanie zapewnić użytkownikowi poczucie bezpieczeństwa oraz podejmowanie interakcji wobec pojawiających się niewiarygodnych treści. Bezpieczeństwo wirtualnej przestrzeni kreuje świadomość użytkownika, aby mógł w odpowiednim momencie wykryć zagrożenie. Należy weryfikować pojawiające się wątpliwości skierowane ku podejrzeniom działaniom niedozwolonym. Zachowanie zdrowego rozsądku podczas użytkowania Internetu jest pomocne w uniknięciu stania się ofiarą tej przestępczości. Niezbędne jest poszerzanie wiedzy w zakresie stosowania barier zabezpieczających dobro użytkownika.

2. Cyberprzemoc wśród młodzieży

Termin cyberprzemoc (ang. *cyberbullying*) pochodzi z języka angielskiego, od słowa *bullying*, które odnosi się do zjawiska nękania zaś *cyber* określa miejsce występowania problemu, czyli odbywa się w przestrzeni internetowej. Związana jest z zastosowaniem rozwiniętych technologii komunikacyjnych oraz internetowych. Przemoc odbywa się za pośrednictwem nowoczesnych telefonów komórkowych, komputerów, laptopów, tabletów, które charakteryzują się możliwością dostępu do sieci internetowej. Cyberprzemoc ma na celu wyrządzenie krzywdy osobie, która stała się odbiorcą negatywnych działań. Koncentruje zespół czynności opierających

się na wykorzystaniu agresji wobec drugiej osoby. Zjawisko cyberprzemocy charakteryzuje się cechami, które zachodzą podczas występowania problemu, wśród nich wyraża się m.in. intencjonalność, powtarzalność, a także nierównowaga. Intencjonalność w zakresie przemocy polega na dokonaniu przez sprawcę zachowania krzywdzącego ofiarę, w zamian za osiągnięcie korzyści w postaci zwiększenia zajmowanej pozycji wśród grupy, w której funkcjonuje.

Zakres intencjonalności w cyberprzemocy może obejmować agresję fizyczną, werbalną skupiającą się na okazywaniu agresji w postaci słownej oraz agresji relacyjnej, która przejawia się w działaniach, doprowadzających do wykluczenia społecznego ofiary. Natomiast powtarzalność w cyberprzemocy opiera się na wymiarze regularnym oraz wielokrotnym dokonywaniu i doświadczaniu przemocy w określonym czasie. Nie obejmuje pojedynczych oraz spontanicznych incydentów o podłożu agresywnym, które dotyczyły pojedynczej sytuacji agresji. Charakterystyczne jest zachowanie ciągłości zastosowania agresji wobec ofiary. Cecha nierównowagi w zjawisku cyberprzemocy odnosi się do niewspółmiernych sił pomiędzy sprawcą a ofiarą. Oprawca wykazuje się wyższą pozycją polegającą na zdominowaniu ofiary, która jest delikatniejszą jednostką, niepotrafiącą się obronić przed niebezpieczeństwem o podłożu przemocy, którego doświadcza. Tendencja próby zdobycia przewagi nad ofiarą – małoletnią osobą – może być zagrożeniem w aspekcie zdrowia psychicznego, dotyczącym zakłócenia poczucia własnej wartości, występowania zaburzeń lękowych, problemów w nawiązywaniu kontaktu, stanów depresyjnych [4].

Miejscem odpowiedzialnym za rozwój zjawiska przemocy są rodzina oraz szkoła. Stosowany styl wychowania wobec dziecka, który ukierunkowuje się na stanowcze oraz radykalne zachowanie, wykazujące się istotą karania, może stanowić przyczynę do naśladowania zachowania w stosunku do relacji między rówieśnikami. Zachowania występujące w strukturze rodzinnej, w okresie wychowywania dziecka mogą być następnie powielane przez ofiary dyskryminacji w późniejszym etapie życia. Status materialny w rodzinie również wpływa na to, że młodzież doświadcza przemocy, gdzie za sprawcami kryją się osoby w podobnej kategorii wiekowej. Mechanizmem przyczyniającym się do zaistnienia przemocy w środowisku szkolnym kreuje natłok obowiązków, zaś niezdobycie satysfakcjonującego rezultatu powoduje pojawianie się złych emocji odpowiedzialnych za przemoc [5].

Aspekt cyberprzemocy obejmuje swoim zakresem formy wyrządzenia krzywdy innej osobie w związku z negatywnym postępowaniem m.in.

- działania skupiające się na zastraszaniu ofiary,
- stosowaniu słownictwa z komunikatem grożącym,
- rozpowszechnianie kompromitujących treści za pomocą Internetu,
- fotografowanie wizerunku bez zgody,
- kradzież profili na mediach społecznościowych,
- poniżanie osób w sieci,
- stosowanie szantażu w zamian za korzyści materialne.

Działania cyberprzemocy są związane z dokonywaniem czynów, które odbywają się za pośrednictwem sieci internetowej, a przedmiotem tych działań jest wyrządzenie zła poprzez zastosowanie agresji. Pod pojęciem cyberprzemocy znajdują się problemy takie jak: wykluczenie, kradzież tożsamości, *happy slapping*, *flaming*, udostępnianie prywatnych informacji oraz pozostałe czyny, których motywem jest agresja. Wszystkie cechują się zaplanowanym oraz świadomym dokonaniem zła. Zagadnienie flaming dotyczy sytuacji, która przedstawia burzliwą oraz agresywną konwersację pomiędzy zainteresowanymi uczestnikami rozmowy, która odbywa się w publicznym świetle odbiorców. Agresywna wymiana zdań obejmuje dwie osoby bądź większe grupy osób. Prowadzony konflikt w przestrzeni internetowej, przy udziale innych uczestników wspomaga rozwijanie funkcji komentowania oraz pozostawiania opinii, które mogą powodować kolejne nieprzyjemne odczucia u osoby, która stanie się ofiarą cyberprzemocy. W dalszym etapie kryzys zostaje przenoszony poza wymiar cyberprzestrzeni w miejsce istniejącej rzeczywistości, przez uczestników, którzy przyglądali się zaistniałej sytuacji.

Wykluczenie w ramach cyberprzemocy odnosi się do sytuacji, które mają na celu wycofać ze sfery społeczeństwa osobę, która została negatywnie potraktowana przez sprawcę zdarzenia. Wyłączenie ofiary ze współżycia społecznego wywołuje uszczerbek na zdrowiu psychicznym, objawiającym się trudnościami w nawiązaniu międzyludzkich kontaktów, a także mogą pojawić się myśli samookaleczenie. Wykluczenie w wymiarze przekazu wirtualnego opiera się na wyeliminowaniu osoby ze znajomości medialnych na portalach społecznościowych czy grach wirtualnych mające na celu ograniczenie takiej osobie dostępu do zamieszczanych treści oraz odrzucenie przez społeczność. Przestępstwa kradzieży tożsamości dokonywane są w celu objęcia korzyści finansowych oraz informacyjnych. Polegają na przejęciu przez sprawcę stron internetowych, na których modyfikowana jest tożsamość, niezgodna z wiarygodnymi danymi osobowymi. Zmiana wizerunku pozwala na umiejętne stosowanie agresji wobec innych osób za pośrednictwem obcego profilu tożsamości. Sprawca, stosując takie działanie, zwiększa obszar pozyskanych ofiar. Poszkodowanym określa się osobę, której skradziono tożsamość oraz osoby, które przez istnienie fałszywego konta, zostały wykorzystane do aktu przemocy.

Happy slapping definiuje rodzaj przemocy, w której sprawca wykorzystuje możliwości stosowania narzędzi wirtualnych w postaci rozpowszechniania zdjęć, filmów. Ich celem jest archiwizacja zmodyfikowanych kontrowersyjnych materiałów. Udostępnianie następuje do wybranego grona osób, wśród których uczestnik tych treści doświadcza bycia cyberofiara przemocy. Mobilność sieci sprzyja atrakcyjności odtwarzania przez użytkowników sieci. Zamieszczanie treści prywatnych, które naruszają tajemnicę prywatną również obrazuje zjawisko cyberprzemocy. Działania przestępcze obejmujące czyny cyberprzemocy podlegają odpowiedzialności prawej zagrożonej rygorem sankcji.

Cyberpatologia stalkingu skierowana na młodzież stwarza zagrożenie dla życia społeczno-wychowawczego tej grupy społeczeństwa. Terminologia stalkingu

wywodzi się z języka angielskiego i oznacza nękanie, prześladowanie. Charakterystycznymi elementami zjawiska stalkingu są zachowania międzyludzkie, które utrzymują ciąg regularnych prób w nawiązaniu kontaktu w sposób naruszający prywatność drugiej osoby oraz wykazujący brak poszanowania poglądów tej osoby. Prowadzone próby utrzymywania relacji w wymuszony sposób mają wyrządzić u osoby poszkodowanej pojawienie się lęku oraz strachu. Uporczywe kontaktowanie się bez odwzajemnienia intencji przez ofiarę powoduje niepożądane działania, które motywują sprawcę do ponownego kontynuowania znajomości pomimo występujących przeciwwskazań. Rozwój technologii medialnych przyczynił się do wykształtowania zjawiska nękania za pośrednictwem łączności internetowej. Cybernękanie istnieje, gdy nawiązywanie kontaktu przez sieć zamienia się w problem dręczenia osoby, który ma przekształcić się w zjawisko prześladowania, gdzie zostają przekroczone granice nawiązania kontaktu. Formy obejmujące nękanie w Internecie to np.:

- prześladowanie, które występuje w mediach wirtualnych;
- nękanie, które odgrywa się w cyberprzestrzeni i ma nawiązanie w świetle życia poza siecią;
- dręczenie i nękanie, które zostają przeniesione z życia realnego w wirtualną przestrzeń [4].

Do działań cyberstalkingu należą następujące zachowania oraz postępowanie:

- regularne wysyłanie wiadomości przez komunikatory internetowe, które w odbiorze odbiorcy powodują poczucie strachu;
- kontrolowanie miejsca zamieszkania ofiary;
- nawiązywanie kontaktu z przyjaciółmi, rodziną poszkodowanej osoby;
- odwiedzanie miejsca pracy, szkoły ofiary;
- pozyskiwanie informacji z portali społecznościowych o ofierze, wykorzystywanie materiałów w celu zastraszania, prześladowania i oczerniania;
- kradzież tożsamości w celu uzyskania dostępu do możliwości rozpowszechniania do grona najbliższych treści kompromitujących, pornograficznych ukazujących ofiarę w negatywnym świetle;
- posługiwanie się cudzym adresem e-mailowym w celu składania fałszywych zamówień usług oraz produktów.

Cyberstalker po wprowadzeniu działań uporczywego kontrolowania życia ofiary, zbierania informacji, a także analizowania planu oczernienia poszkodowanej osoby ma na celu spowodowanie odczucia u ofiary stanu zagrożenia życia, wywołując strach, lęk, panikę. Prowadzi to do zakłócenia fundamentalnej wartości jaką jest bezpieczeństwo. Sposoby stosowania cyberstalkingu można klasyfikować następująco:

- e-mail stalking – wykorzystując pocztę elektroniczną, pozwala na nękanie osób, wysyłając wiadomości;
- internet stalking – prześladowanie odbywa się przy wykorzystaniu czatów, komunikatorów internetowych, tam następuje podszywanie się pod osoby;

- komputer stalking, kontrolowanie sprzętu komputerowego ofiary w celu uzyskania danych oraz spowodowania uszkodzenia oraz modyfikacji plików [4].

Wnioski

Aktywność człowieka w sieci wiąże się niekiedy z doznawaniem negatywnych zjawisk cyberprzestępczości internetowej. Konsekwencje wywodzące się z cyberpatologii powodują szkody w postaci strat finansowych, utraty danych osobowych czy ważnych treści, a także wkraczają w skutki życia psychicznego pokrzywdzonej osoby. Rozwój technologii systemów elektronicznych kreuje nowe cyberzagrożenia, na które narażony jest użytkownik sieci. Promowanie oraz zwiększanie zasobów wiedzy w zakresie występujących cyberpatologii jest w stanie uchronić młode pokolenie od doświadczenia przykrych zjawisk. Wirtualny świat nie jest uwidoczniomy i człowiek nie jest w stanie dotrzeć do niego wzrokiem, jak do otaczającej go faktycznej rzeczywistości. Ale to właśnie cyberprzestrzeń stwarza niebezpieczne zagrożenia, które odgrywają się w niewidocznym dla całego społeczeństwa obszarze.

Obiektem zainteresowań przestępców staje się młody człowiek, który odpowiednio zmanipulowany wpada w sidła cyberprzemocy. Otaczająca go wirtualna społeczność nawet nie wie, że nastolatek doznaje krzywdy i nie jest w stanie uchronić go przed cyberzagrożeniem.

Modern Challenges of Cybercrime

Summary

The work presents the dimension of cybercrime as a contemporary threat to the safety of young people. The present, filled with electronic technologies, contributes to the creation of threats that have serious consequences. The development of technology presents a challenge for young people to use the resources offered safely. The focus of interest in the topic was on selected cyberpathologies, with an emphasis on the problems of phenomena occurring in cyberspace. The impact of cybercrime on a young person as a network user was presented, and the effects on society in the future were shown. The topic presented the principles of safe use of the Internet, which, if applied correctly, will protect young users from cyber threats. Like earthly existence, cyberspace creates factors that pose threats that must be protected against. The range of security options in the network is enormous.

Keywords: Cybercrime, cyber threats, cybersecurity, cyberspace, cyberpathologies.

Bibliografia

1. Ustawa z dnia 30 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (tj. Dz.U. 2011 nr 222 poz. 1323).
2. Chuchro E., *O walorach edukacyjnych i kulturotwórczych serwisu dla dzieci i młodzieży* [w:] *Oblicza Internetu. Internet a globalne społeczeństwo informacyjne* (red.) M. Sokołowski, Elbląg 2005.
3. Ustawa z 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie bezpieczeństwa (tj. Dz.U. z 2023 r. poz. 1560).
4. Urbanek A., Zbroszczyk D., Grubicka J., *Patologie społeczne wymiar personalny i strukturalny*, Słupsk 2021.
5. Pyżalski J., *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowane zachowanie młodzieży*, Kraków 2012.

Zagrożenia cyberbezpieczeństwa w administracji

Martyna Dziedzic¹, Angelika Święcicka²

Streszczenie

W dobie postępującej cyfryzacji administracja publiczna stała się jednym z głównych celów cyberataków. Niniejszy artykuł dotyczy zagrożeń cyberbezpieczeństwa w administracji publicznej, analizując ich charakter, źródła i konsekwencje. W pierwszej części omówiono typologię i klasyfikację cyberzagrożeń specyficznych dla instytucji publicznych. W dalszej części przedstawiono narzędzia i mechanizmy wykorzystywane przez organy administracji do ochrony danych, ze szczególnym uwzględnieniem roli CERT Polska. Ostatni rozdział zawiera analizę wybranych rzeczywistych incydentów naruszenia cyberbezpieczeństwa w jednostkach administracji, ilustrujących wymierne skutki niedostatecznej ochrony danych. Celem artykułu jest podkreślenie znaczenia kompleksowego podejścia do cyberbezpieczeństwa w sektorze publicznym oraz wskazanie kierunków jego dalszej poprawy.

Słowa kluczowe: cyberbezpieczeństwo, administracja publiczna, cyberzagrożenia, ochrona danych, CERT Polska.

Wstęp

W epoce informacji, najważniejsze sektory działalności człowieka jak: polityka, gospodarka, biznes, finanse, transport, infrastruktura, poczta, telekomunikacja, medycyna oraz nauka są ściśle zależne od technologii informacyjnych [1, s. 31]. Współczesna administracja publiczna także coraz silniej opiera swoje funkcjonowanie na nowoczesnych technologiach informacyjnych, co niesie ze sobą nie tylko liczne udogodnienia, ale i poważne zagrożenia. Cyfryzacja usług publicznych, obieg dokumentów elektronicznych oraz przechowywanie danych obywateli w systemach informatycznych czynią administrację atrakcyjnym celem dla cyberprzestępców. Ze względu na transgraniczny charakter cyberprzestrzeni, cyberagresorem mogą być jednostki, grupy lub wrogie rządy. Z roku na rok rośnie liczba ataków wymierzonych w instytucje publiczne, a skutki niektórych z nich mogą prowadzić do paraliżu działania urzędów, wycieku danych osobowych lub utraty zaufania społecznego. Temat cyberbezpieczeństwa w administracji jest więc nie tylko aktualny, ale również strategicznie istotny z punktu widzenia funkcjonowania państwa.

---

¹ Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

² Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie głównych zagrożeń cyberbezpieczeństwa, z jakimi mierzy się administracja publiczna, oraz wskazanie stosowanych mechanizmów ochrony i przykładów naruszeń.

1. Cyberzagrożenia w XXI wieku

1.1. Podstawowa terminologia

Zagrożenia cybernetyczne mają różnorodny charakter i mogą dotyczyć zarówno ingerencji w dane, jak i zakłóceń w funkcjonowaniu systemów. Dla dokładnego zrozumienia istoty cyberzagrożeń ważna jest znajomość podstawowych pojęć z tego zakresu.

Pojęciem, od którego należy zacząć, jest termin cyberprzestrzeń. Po raz pierwszy pojawił się on w 1982 roku. Jego autorem był William Gibson, znany pisarz science fiction. Opisywał on cyberprzestrzeń jako „zbiorową halucynację”, którą codziennie przeżywają miliony użytkowników z różnych stron świata. Według niego była to wizualizacja danych pochodzących z globalnych systemów komputerowych – złożona i trudna do ogarnięcia rzeczywistość, w której świetliste linie tworzą sieć informacji, przypominającą układy i konstelacje w umyśle [2, s. 13]. Natomiast Słownik języka polskiego PWN definiuje cyberprzestrzeń jako „przestrzeń wirtualna, w której odbywa się komunikacja między komputerami połączonymi siecią internetową” [3]. W Doktrynie Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej z 2015 roku cyberprzestrzeń ujmowana jest jako „przestrzeń przetwarzania i wymiany informacji tworzona przez systemy teleinformatyczne (zespoły współpracujących ze sobą urządzeń informatycznych i oprogramowania zapewniające przetwarzanie, przechowywanie, a także wysyłanie i odbieranie danych przez sieci telekomunikacyjne za pomocą właściwego dla danego rodzaju sieci telekomunikacyjnego urządzenia końcowego przeznaczonego do podłączenia bezpośrednio lub pośrednio do zakończeń sieci)” [4, s. 7]. Cyberprzestrzeń charakteryzuje się następującymi cechami technicznymi: otwartą architekturą – nie ma żadnego centrum, jej najważniejszą składową jest Internet; ageograficznością – nie istnieją żadne fizyczne granice; niematerialnością – choć jest uzależniona od istniejącej struktury informatycznej; polem magnetycznym [5, s. 56].

Kolejnym istotnym terminem jest zagrożenie cyberbezpieczeństwa, które najogólniej rozumiane jest jako pośrednie lub bezpośrednie zakłócające lub destrukcyjne oddziaływanie na podmiot w cyberprzestrzeni [4, s. 8].

Definicja cyberbezpieczeństwa została zawarta w ustawie z dnia 5 lipca 2018 roku o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa. Zgodnie z nią cyberbezpieczeństwo to odporność systemów informacyjnych na działania naruszające poufność, integralność, dostępność i autentyczność przetwarzanych danych lub związanych z nimi usług oferowanych przez te systemy [6].

1.2. Typologia zagrożeń

W dobie cyfryzacji, administracja publiczna staje się celem różnorodnych zagrożeń cybernetycznych, które można podzielić według charakteru, źródła i skutków.

Do najczęściej występujących typów zagrożeń należą:

- Phishing – próby wyłudzenia danych logowania lub informacji wrażliwych poprzez podszywanie się pod instytucje publiczne lub zaufanych nadawców. Polegają na dostarczaniu fałszywych wiadomości e-mail czy sms, które wyglądają jak autentyczne. Zazwyczaj zawierają link lub załącznik, którego kliknięcie powoduje nieświadome pobranie złośliwego oprogramowania. Niejednokrotnie polegają na utworzeniu fałszywej witryny, której nie sposób odróżnić od prawdziwej, nakłaniając do przeprowadzenia standardowej procedury logowania i przekazania danych poufnych przestępcom.
- DoS (ang. Denial of Service) – atak, którego celem jest blokada usług. Polega on na generowaniu fałszywego ruchu na stronie, uniemożliwiający dostęp do niej innym użytkownikom. Działanie takie niejednokrotnie unieruchamia lub trwale uszkadza witrynę.
- DDoS (ang. Distributed Denial of Service) – atak na system komputerowy lub usługę sieciową, którego celem jest zablokowanie zasobów poprzez ich przeciążenie [7].
- Malware – różnego rodzaju złośliwe programy, które mogą wykraść dane, śledzić aktywność użytkownika lub przejmować kontrolę nad systemem.

Zagrożenia te mają charakter nie tylko techniczny, ale również organizacyjny i ludzki – najsłabszym ogniwem w systemie cyberbezpieczeństwa jest często sam użytkownik.

1.3. Źródła i skutki cyberzagrożeń

Współczesne cyberzagrożenia mają złożony i dynamicznie zmieniający się charakter, a ich źródła mogą pochodzić zarówno z wewnątrz, jak i z zewnątrz organizacji. Wśród podstawowych grup odpowiedzialnych za ataki w cyberprzestrzeni wyróżnia się przede wszystkim hakerów indywidualnych, grupy zorganizowane, państwowe podmioty oraz tzw. insiderów, czyli osoby mające wewnętrzny dostęp do systemów informatycznych.

Hakerzy to jednostki lub niewielkie grupy, których działania mogą być motywowane chęcią przełamania zabezpieczeń, zdobycia poufnych danych, wykazania umiejętności technicznych lub przeprowadzenia sabotażu. Ich ataki mają często charakter punktowy, lecz mogą być bardzo skuteczne, zwłaszcza jeśli systemy docelowe są niedostatecznie zabezpieczone.

Z kolei zorganizowane grupy przestępcze działają w sposób skoordynowany i celowy, nastawiając się przede wszystkim na korzyści majątkowe. Przestępcy mogą również handlować danymi osobowymi lub poufnymi informacjami wykradzionymi z systemów administracji publicznej.

Do coraz bardziej aktywnych uczestników przestrzeni cybernetycznej należą państwa, które prowadzą działania o charakterze ofensywnym w ramach wojny informacyjnej, operacji wywiadowczych lub konfliktów o charakterze cyfrowym.

Ataki te mają często na celu destabilizację systemów, kradzież danych strategicznych, zakłócenie funkcjonowania kluczowej infrastruktury lub prowadzenie operacji dezinformacyjnych.

Równie poważnym zagrożeniem są insiderzy, czyli osoby zatrudnione w organizacji lub współpracownicy zewnętrzni, którzy posiadają uprawniony dostęp do systemów informatycznych.

Motywacje stojące za działaniami cyberprzestępców mogą być zróżnicowane – od czysto finansowych, przez polityczne, aż po ideologiczne. Często ataki mają na celu kradzież danych osobowych, tajemnic przedsiębiorstw czy informacji strategicznych dla bezpieczeństwa państwa. Inne cele to zakłócenie działalności instytucji, szantaż, wymuszenie zapłaty okupu, a także działania propagandowe w ramach konfliktów międzynarodowych.

Skutki cyberataków dla organizacji publicznych i prywatnych mogą być poważne i długofalowe. Straty finansowe wynikają nie tylko z konieczności naprawy systemów, lecz także z utraty przychodów, kosztów postępowań sądowych oraz potencjalnych kar administracyjnych – np. za naruszenie RODO. Ponadto, incydenty naruszenia bezpieczeństwa prowadzą często do utraty reputacji, która jest szczególnie istotna w przypadku jednostek administracji zaufania publicznego.

Cyberataki mogą również powodować zakłócenia w funkcjonowaniu systemów i usług, co może prowadzić do przerw w świadczeniu kluczowych usług dla obywateli, takich jak dostęp do e-administracji czy elektronicznych rejestrów. Ostatecznie, organizacje narażone są także na konsekwencje prawne, w tym odpowiedzialność przed organami nadzorczymi i sądami.

Z uwagi na powagę powyższych zagrożeń, konieczne jest nie tylko techniczne zabezpieczanie systemów, ale także rozwijanie polityki świadomości i zarządzania ryzykiem w każdej instytucji administracji publicznej [8].

2. Cyberbezpieczeństwo w administracji publicznej

Cyberbezpieczeństwo w instytucjach sektora publicznego ma ogromne znaczenie ze względu na konieczność ochrony danych osobowych obywateli oraz zapewnienia ciągłości i niezawodności usług administracyjnych. Organy administracji publicznej dysponują szerokim zakresem informacji, w tym danymi dotyczącymi sytuacji majątkowej, zdrowotnej, społecznej czy rodzinnej obywateli. Dlatego właściwe zabezpieczenie systemów informatycznych – zwłaszcza w kontekście zagrożeń występujących w środowisku cyfrowym – jest kluczowe dla zachowania interesów obywateli i utrzymania sprawnego funkcjonowania państwa.

Z uwagi na charakter przechowywanych danych i znaczenie obsługiwanych procesów, instytucje publiczne stanowią atrakcyjny cel dla cyberprzestępców. Do najczęstszych zagrożeń należą: kradzież danych, ataki phishingowe oraz próby zablokowania infrastruktury informatycznej. W związku z tym konieczne jest stosowanie zaawansowanych środków ochrony, takich jak zapory sieciowe, programy antywirusowe, systemy monitorujące sieć, a także prowadzenie regularnych szkoleń z zakresu cyberbezpieczeństwa dla pracowników. Skuteczne działania prewencyjne

zmniejszając ryzyko incydentów i pomagają utrzymać wysoki poziom zaufania społecznego do administracji publicznej [9].

Program „Cyberbezpieczny Rząd” to inicjatywa Ministerstwa Cyfryzacji, mająca na celu wzmocnienie odporności administracji rządowej na cyberzagrożenia. W ramach programu przeznaczono 350 mln zł na wsparcie naczelných i centralnych organów administracji oraz wojewodów w trzech kluczowych obszarach: technologii, organizacji i kompetencji. Środki te umożliwią m.in. zakup nowoczesnych narzędzi bezpieczeństwa, przeprowadzenie audytów oraz szkolenia pracowników z zakresu cyberhigieny [10].

Szczególą rolę w systemie cyberbezpieczeństwa pełni CERT Polska – zespół reagowania na incydenty komputerowe działający w strukturach NASK – Państwowego Instytutu Badawczego. CERT Polska funkcjonuje jako jednostka odpowiedzialna za monitorowanie, analizowanie i reagowanie na incydenty dotyczące bezpieczeństwa systemów informatycznych w Polsce, w tym także systemów wykorzystywanych przez administrację publiczną [11].

Od wejścia w życie ustawy z dn. 5 lipca 2018 roku o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa zespół realizuje część zadań CSIRT NASK, zgodnie z art. 26 tej ustawy. Zadanie te to m.in.: monitorowanie zagrożeń cyberbezpieczeństwa i incydentów na poziomie krajowym; przekazywanie informacji dotyczących incydentów i ryzyk podmiotom krajowego systemu cyberbezpieczeństwa; wydawanie komunikatów o zidentyfikowanych zagrożeniach cyberbezpieczeństwa; reagowanie na zgłoszone incydenty; klasyfikowanie incydentów, w tym incydentów poważnych oraz incydentów istotnych, jako incydenty krytyczne oraz koordynowanie obsługi incydentów krytycznych; prowadzenie zaawansowane analizy złośliwego oprogramowania oraz analizy podatności; monitorowanie wskaźników zagrożeń cyberbezpieczeństwa; rozwijanie narzędzi i metod do wykrywania i zwalczania zagrożeń cyberbezpieczeństwa; prowadzenie działań z zakresu budowania świadomości w obszarze cyberbezpieczeństwa.

Cyberbezpieczeństwo administracji publicznej odgrywa kluczową rolę w ochronie danych obywateli oraz zapewnieniu ciągłości usług państwowych. W związku z rosnącym zagrożeniem ze strony cyberprzestępców wdrażane są kompleksowe działania, takie jak program „Cyberbezpieczny Rząd” oraz systemowe wsparcie CERT Polska, które mają na celu zwiększenie odporności instytucji publicznych na incydenty w cyberprzestrzeni.

3. Przypadki naruszeń bezpieczeństwa – analizy cyberataków na instytucje publiczne w Polsce

W dobie postępującej cyfryzacji oraz rosnącej roli technologii informacyjno-komunikacyjnych bezpieczeństwo danych i systemów informatycznych staje się jednym z wyzwań dla instytucji publicznych. Współczesne instytucje funkcjonują w środowisku silnie uzależnionym od technologii cyfrowych, co niesie ze sobą nie tylko liczne udogodnienia, ale także poważne zagrożenia. Coraz częstsze przypadki

cyberataków wymierzonych w administrację rządową, jednostki samorządu terytorialnego, placówki edukacyjne czy podmioty odpowiedzialne za infrastrukturę krytyczną pokazują, że Polska – podobnie jak inne państwa – znajduje się w coraz bardziej złożonym i niebezpiecznym cyfrowym środowisku.

Cyberataki stały się jednym z najbardziej pilnych wyzwań współczesności – są to celowe działania wymierzone w systemy informatyczne, które mogą prowadzić do wycieku danych, paraliżu usług publicznych, a nawet zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa. Ataki te przybierają zróżnicowany charakter – od kampanii phishingowych, przez ataki typu ransomware, po bardziej zaawansowane operacje prowadzone przez zorganizowane grupy cyberprzestępcze. W Polsce coraz częściej dochodzi do incydentów, które dotyczą kluczowe jednostki administracji, instytucji edukacyjnych, szpitali czy systemów infrastruktury krytycznej.

Analiza konkretnych przypadków naruszeń pozwala lepiej zrozumieć mechanizmy działania sprawców, słabe punkty systemów zabezpieczeń oraz skutki, jakie mogą wynikać z udanych ataków. W świetle rosnącego znaczenia cyberbezpieczeństwa w polityce wewnętrznej i międzynarodowej, problem ten zyskuje na znaczeniu nie tylko z perspektywy technologicznej, ale również społecznej i strategicznej.

W 2023 roku sytuacja ta znalazła odzwierciedlenie w danych zgromadzonych przez CSIRT GOV. Zespół ten otrzymał łącznie 322 656 zgłoszeń o potencjalnych incydentach teleinformatycznych, z których aż 43 785 zostało zakwalifikowanych jako rzeczywiste zagrożenia dla bezpieczeństwa systemów. Szczególnie niepokojący był znaczny wzrost liczby ataków socjotechnicznych, w tym phishingu i spear phishingu, które wykorzystywały pocztę elektroniczną do wyłudzenia danych logowania, informacji wrażliwych oraz środków finansowych. [12, s. 7-10].

W 2023 roku najwięcej potwierdzonych incydentów cyberbezpieczeństwa dotyczyło operatorów infrastruktury krytycznej (14 511 przypadków), co potwierdza, że kluczowe elementy funkcjonowania państwa pozostają głównym celem ataków. Na kolejnych miejscach znalazły się ministerstwa (16 461), instytucje administracji publicznej, urzędy i organizacje państwowe (4 332), pozostałe podmioty (2 954) oraz służby (851). Taki rozkład zagrożeń wskazuje, że cyberprzestępcy świadomie wybierają cele o strategicznym znaczeniu, których sparaliżowanie może przynieść wymierne korzyści – zarówno finansowe, jak i polityczne [12, s. 13].

Powyższe dane pokazują skalę wyzwań, przed jakimi stoi sektor publiczny w Polsce. Wzrost liczby incydentów, zwłaszcza tych najbardziej zaawansowanych i ukierunkowanych, potwierdza potrzebę ciągłego doskonalenia systemów bezpieczeństwa, edukacji użytkowników oraz skutecznej współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie reagowania na zagrożenia cybernetyczne.

W ostatnich latach Polska stała się celem coraz liczniejszych i bardziej zaawansowanych cyberataków, które obejmują zarówno sektor transportowy, instytucje publiczne, jak i infrastrukturę krytyczną. Jednym z najgłośniejszych incydentów w 2024 roku był atak na system sprzedaży biletów PKP Intercity. Hakerzy sfingowali 100 milionów wejść na stronę PKP w ciągu godziny, co doprowadziło do przeciążenia systemu. Według ekspertów, działanie to miało charakter sabotażowy i mogło mieć

na celu przejście danych osobowych pasażerów, a także destabilizację działania sektora transportowego. Ataki na polską kolej nie są odosobnione. Już w 2022 roku prorosyjska grupa NoName057 przyznała się do przeprowadzenia ataku DDoS na infrastrukturę kolejową, w tym na serwisy PKP PLK. Z danych firmy Cylus wynika, że liczba cyberataków na koleje na świecie wzrosła w latach 2017-2022 aż o 220%. Eksperci branżowi podkreślają, że współczesne ataki na kolej mają charakter systemowy i są wymierzone w zarządzanie ruchem oraz zasilanie, co może prowadzić do zakłóceń gospodarczych i zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa [13].

Nie mniejsze znaczenie mają ataki wymierzone w instytucje publiczne. W sierpniu 2024 roku Polska Agencja Antydopingowa (POLADA) stała się ofiarą jednego z najpoważniejszych wycieków danych w historii kraju. Hakerzy uzyskali dostęp do infrastruktury agencji, publikując w internecie ponad 242 GB danych, w tym dane osobowe sportowców, raporty medyczne, wyniki testów antydopingowych oraz dokumentację współpracy z organami ścigania. Incydent ujawnił nie tylko słabe punkty w zakresie zabezpieczeń, ale także problematyczne praktyki w zakresie przechowywania haseł i używania sprzętu służbowego do celów prywatnych [14].

8 marca 2024 roku cyberatak dotknął również Szpital MSWiA w Krakowie. Hakerzy próbowali zaszyfrować dane placówki w ataku typu ransomware. Choć systemy informatyczne szpitala zostały tymczasowo wyłączone, a część procedur musiała zostać przeniesiona na papier, dzięki szybkiej interwencji służb – w tym CBZC i Ministerstwa Cyfryzacji – udało się zapobiec poważnym skutkom. Nie stwierdzono zagrożenia dla życia pacjentów ani istotnych wycieków danych, choć sprawa wciąż jest badana przez odpowiednie służby.[15].

31 maja 2022 roku celem cyberataku stała się Polska Agencja Prasowa (PAP). Na stronie internetowej PAP opublikowano fałszywe informacje o rzekomej mobilizacji wojskowej w Polsce, co wywołało medialną burzę zarówno w kraju, jak i za granicą. Reuters i AFP wskazywały, że incydent był próbą destabilizacji sytuacji politycznej tuż przed wyborami do Parlamentu Europejskiego. Premier Donald Tusk określił atak jako celową próbę wywołania paniki, a Minister Cyfryzacji Krzysztof Gawkowski nie wykluczył zaangażowania Federacji Rosyjskiej. Sprawą zajęła się Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Prokuratura Okręgowa w Warszawie, prowadząc dochodzenie w kierunku dezinformacji, szpiegostwa oraz nieautoryzowanego dostępu do systemów teleinformatycznych [16].

Nie tylko działania zewnętrzne, lecz także błędy wewnętrzne prowadzą do incydentów zagrażających bezpieczeństwu informacji. W styczniu 2023 roku doszło do naruszenia ochrony danych osobowych w Ministerstwie Cyfryzacji. Pracownik Biura Budżetowo-Finansowego przypadkowo przesłał wrażliwe dane płacowe obecnych i byłych pracowników do osoby o tym samym nazwisku, zatrudnionej w innym urzędzie. Choć Ministerstwo szybko podjęło działania naprawcze, zgłosiło sprawę do UODO i wprowadziło nowe procedury weryfikacji korespondencji wewnętrznej, incydent ten pokazał, że nie tylko zaawansowane technicznie ataki, ale także ludzki błąd może prowadzić do poważnych naruszeń prywatności [17].

Opisane przypadki – choć poważne i szeroko komentowane – stanowią jedynie niewielki odsetek wszystkich incydentów cyberbezpieczeństwa, z którymi mierzy się polska administracja publiczna, sektor transportu oraz infrastruktura krytyczna. Rzeczywista skala zagrożeń pozostaje nieznana opinii publicznej, ponieważ wiele incydentów nie jest nagłaśnianych lub wychodzi na jaw dopiero po czasie. Z tego względu konieczne jest nie tylko zwiększenie inwestycji w zabezpieczenia techniczne, ale również wdrażanie regularnych szkoleń dla pracowników, rozwijanie świadomości zagrożeń oraz tworzenie skutecznych procedur reagowania na incydenty. Tylko takie działania mogą zapewnić realne bezpieczeństwo cyfrowe instytucjom publicznym w dobie rosnącej agresji w cyberprzestrzeni.

Wnioski

W artykule przedstawiono szczegółową analizę współczesnych zagrożeń cybernetycznych oraz omówiono mechanizmy ochrony danych w kontekście działalności administracji publicznej. Przedstawiona typologia zagrożeń obejmuje zarówno klasyczne formy ataków, takie jak złośliwe oprogramowanie, phishing czy ransomware, jak i bardziej zaawansowane działania zorganizowanych grup przestępczych oraz państwowych aktorów. Źródła zagrożeń są niezwykle zróżnicowane – od amatorskich prób po skomplikowane operacje w ramach cyberwojny, co odzwierciedla rosnącą skalę i złożoność tego typu incydentów.

Główna część artykułu koncentruje się na zagadnieniach związanych z cyberbezpieczeństwem w administracji publicznej. Podkreślono istotność wdrażania nowoczesnych narzędzi ochrony danych, takich jak systemy szyfrowania, mechanizmy autoryzacji czy zapory sieciowe. Szczególną uwagę poświęcono działalności zespołu CERT Polska, który odgrywa kluczową rolę w krajowym systemie reagowania na incydenty bezpieczeństwa teleinformatycznego. Zidentyfikowano także główne wyzwania, z jakimi borykają się instytucje publiczne w zakresie ochrony przed cyberatakami.

Analiza rzeczywistych przypadków naruszeń bezpieczeństwa w polskich instytucjach ujawniła główne mechanizmy wykorzystywane przez cyberprzestępców. Wskazano, że kluczowym czynnikiem sprzyjającym skuteczności ataków pozostaje czynnik ludzki – brak odpowiedniego przeszkolenia, nieuwaga czy nieprzestrzeganie procedur bezpieczeństwa.

Wnioski płynące z przeprowadzonej analizy jednoznacznie wskazują, że cyberzagrożenia stanowią jedno z najistotniejszych wyzwań współczesnych instytucji publicznych. Skala oraz złożoność ataków nieustannie rosną, co wymaga nie tylko bieżącej modernizacji technologii ochronnych, lecz także organizacyjnej adaptacji i podnoszenia świadomości użytkowników. Administracja publiczna, zarządzająca dużymi zasobami danych wrażliwych i pełniąca funkcje strategiczne, znajduje się w szczególnie narażonej pozycji. Ochrona tych struktur powinna stanowić priorytet w polityce bezpieczeństwa państwa.

W krajowym systemie reagowania na incydenty szczególną rolę odgrywa CERT Polska, jednak jego skuteczność musi być wspierana przez szeroko zakrojone

działania uzupełniające: rozwój kompetencji cyfrowych w administracji, regularne szkolenia personelu oraz tworzenie kultury cyberbezpieczeństwa w instytucjach publicznych. Analiza rzeczywistych przypadków naruszeń bezpieczeństwa potwierdza, że czynnik ludzki – nieostrożność, brak wiedzy czy nieprzestrzeganie procedur – stanowi jedno z najistotniejszych słabych ogniw systemu.

Ochrona przed zagrożeniami cybernetycznymi nie może być postrzegana wyłącznie przez pryzmat rozwiązań technicznych. Wymaga to zintegrowanego, strategicznego podejścia, które łączy politykę bezpieczeństwa informacyjnego, nowoczesne technologie, edukację oraz współpracę między instytucjami na poziomie krajowym i międzynarodowym. Tylko kompleksowe działania mogą realnie zwiększyć odporność sektora publicznego na współczesne zagrożenia cyfrowe.

Cybersecurity Threats in Administration

Summary

In the era of progressing digitalization, public administration has become one of the primary targets of cyberattacks. This article addresses cybersecurity threats in public administration by analyzing their nature, sources, and consequences. The first section discusses the typology and classification of cyber threats specific to public institutions. The following part presents the tools and mechanisms used by administration bodies to protect data, with particular emphasis on the role of CERT Polska. The final chapter provides an analysis of selected real-life incidents involving breaches of cybersecurity in administrative units, illustrating the tangible impact of insufficient data protection. The aim of the article is to highlight the importance of a comprehensive approach to cybersecurity in the public sector and to indicate directions for its further improvement.

Keywords: Cybersecurity, Public administration, Cyber threats, Data protection, CERT Poland.

Bibliografia

1. Górka M., *Cyberbezpieczeństwo jako wyzwanie dla współczesnego państwa i społeczeństwa* [w] *Cyberbezpieczeństwo wyzwaniem XXI wieku*, Łódź-Wrocław, 2018.
2. K. Gawkowski, *Cyberkolonializm*, Gliwice 2018.
3. <https://sjp.pwn.pl/sjp/cyberprzestrze%C5%84;2553915.html> [dostęp: 28.05.2025].
4. Doktryna Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, 2015.
5. Zięba R., *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, Warszawa 2018.
6. <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/krajowy-system-cyberbezpieczenstwa-18746756/art-2> [dostęp: 28.05.2025].

-
7. <https://instrukcje.put.poznan.pl/podstawowe-pojecia-cyberbezpieczenstwa/> [dostęp: 28.05.2025].
  8. <https://eitt.pl/slownik/cyberzagrozenia/#zrodla-i-motywacje-cyberzagrozen> [dostęp: 28.05.2025].
  9. <https://frdl.org.pl/szkolenia-otwarte-online-i-stacjonarne/elektronizacja-i-cyfryzacja-urzedu/cyberbezpieczenstwo-w-instytucjach-publicznych> [dostęp: 28.05.2025].
  10. <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/350-mln-zl-na-wzmocnienie-cyberbezpieczenstwa-administracji-rzadowej> [dostęp: 28.05.2025].
  11. <https://cert.pl/o-nas/> [dostęp: 28.05.2025].
  12. Raport o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni w RP 2023, <https://crn.pl/aktualnosci/cyberataki-na-polska-kolej/> [dostęp: 22.05.2025].
  13. <https://anty doping.pl/informacja-dot-ataku-hackerskiego/> [dostęp: 25.05.2025].
  14. <https://crn.pl/aktualnosci/cyberatak-na-szpital-mswia-w-krakowie/> [dostęp: 26.05.2025].
  15. <https://www.pap.pl/aktualnosci/cyberatak-na-pap-w-serwisie-polskiej-agencji-prasowej-nieprawdziwa-depesza-o> [dostęp: 27.05.2025].
  16. <https://cyberdefence24.pl/polityka-i-prawo/ministerstwo-cyfryzacji-naruszenie-danych-osobowych-pracownikow> [dostęp: 27.05.2025].

Stosowanie tymczasowego aresztowania w polskim procesie karnym w sprawach o przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

Justyna Fabiszewska¹

Streszczenie

Tymczasowe aresztowanie jest najdotkliwszym ze środków zapobiegawczych stosowanych wobec oskarżonego w postępowaniu karnym. W pracy autor skupi się na zasadności i słuszności stosowania tego najbardziej dolegliwego środka zapobiegawczego w ciężkich przestępstwach przeciwko życiu i zdrowiu, które są zagrożone wysoką karą. Wnioskiem wynikającym z pracy jest inne spojrzenie na instytucję jaką jest tymczasowe aresztowanie, nie tylko przez pryzmat osoby oskarżonej i ograniczenia jego praw, ale także przez pryzmat bezpieczeństwa obywateli i potrzebę zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, tak by nie został on w żaden sposób zakłócony, a wydany wyrok w pełni odpowiadał prawu i stanowi faktycznemu.

Słowa kluczowe: przestępstwo, tymczasowe aresztowanie, postępowanie karne, kodeks postępowania karnego, przestępstwa przeciwko zdrowiu i życiu.

Wstęp

Kodeks postępowania karnego podkreśla wyjątkowość tymczasowego aresztowania, to znaczy, że nie można go stosować, jeżeli wystarczający jest inny, mniej dolegliwy środek karny. Celem pracy jest zainteresowanie czytającego pogłębieniem wiedzy na temat instytucji tymczasowego aresztowania w sprawach o przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Autor posługuje się w dużej mierze analizą dogmatyczno-prawną i teoretyczno-prawną. Uzyskany wynik pozwoli czytelnikowi, kiedy zastosowanie tymczasowego aresztowania w przytoczanych kategoriach spraw będzie konieczny i zasadny, a kiedy sąd powinien od niego odstąpić.

1. Charakterystyka tymczasowego aresztowania. Przesłanki pozytywne stosowania

Tymczasowe aresztowanie jest dopuszczalnym ograniczeniem prawa człowieka do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Przewidziane zostało w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w art. 5 ust. 1 lit. c, zgodnie z którym nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w celu postawienia przed właściwym organem, jeżeli

---

¹ Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Radomskiego im. Kazimierza Pułaskiego.

istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą lub jeśli jest to konieczne w celu zapobieżenia popełnieniu takiego czynu lub umożliwienia ucieczki po jego dokonaniu [1].

W polskiej procedurze karnej tymczasowe aresztowanie jest jedynym środkiem zapobiegawczym o charakterze izolacyjnym. Wiąże się z okresowym pozbawieniem wolności osoby, która występuje w procesie karnym w roli strony biernej, na mocy postanowienia sądu [2, s. 397].

We wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym prokurator musi wymienić dowody wskazujące na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo, okoliczności przemawiające za istnieniem zagrożeń dla prawidłowego toku postępowania lub możliwości popełnienia przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa oraz określonej podstawy stosowania tego środka zapobiegawczego i konieczności jego stosowania.

Każde uzasadnienie postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego powinno zawierać przedstawienie dowodów świadczących o popełnieniu przez oskarżonego przestępstwa, wykazanie okoliczności wskazujących na istnienie zagrożeń dla prawidłowego toku postępowania lub możliwości popełnienia przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa w razie niezastosowania środka zapobiegawczego oraz określonej podstawy jego zastosowania i potrzeby zastosowania danego środka. W wypadku zastosowania tymczasowego aresztowania należy także każdorazowo wyjaśnić, dlaczego inny środek zapobiegawczy nie jest uznany za wystarczający w danej sprawie.

Trzeba przypomnieć, że tymczasowe aresztowanie – z uwagi na należącą do swojej istoty surowość i dolegliwość – musi być wykorzystywane w procesie karnym nie jako środek wyjściowy i zasadniczy, ale jako narzędzie wyjątkowe i ostateczne. Takie rozumowanie prowadzi do wniosku, że może ono zostać zastosowane dopiero wówczas, gdy organ sądowniczy po stwierdzeniu potrzeby sięgnięcia po środki zapobiegawcze, na podstawie całokształtu materiału dowodowego, zauważy, że zagwarantowanie prawidłowego toku procesu nie jest możliwe przy pomocy środków wolnościowych. Niezwykle ważna jest reguła adaptacji środka zapobiegawczego każdorazowo do określonego stanu faktycznego. Polega ona na obowiązku niezwłocznego uchylecia lub zmiany zastosowanego środka zapobiegawczego, jeżeli przyczyny, wskutek których został on zastosowany, ustały lub powstaną okoliczności uzasadniające jego uchylecie albo zmianę. Organ procesowy jest zobowiązany do ustawicznego badania, czy zachodzi potrzeba stosowania danego środka i czy w aktualnej sytuacji procesowej pozostaje on nadal środkiem właściwym i koniecznym. Z punktu widzenia trafności podejmowanych decyzji na sądzie jako organie wyłącznie uprawnionym do jego stosowania, jak również na prokuratorze – która wnioskuje o jego zastosowanie, a jednocześnie jest uprawniony do jego uchylecia w stadium postępowania przygotowawczego – spoczywa obowiązek badania, czy w konkretnym przypadku osiągnięcie celów związanych z zagwarantowaniem prawidłowego przebiegu procesu karnego nie byłoby możliwe za pomocą mniej drastycznego środka wolnościowego [3].

Artykuł 258 kodeksu postępowania karnego skrupulatnie reguluje przesłanki pozytywne stosowania środków zapobiegawczych, a w szczególności tymczasowego aresztowania. Przed szereg wychodzą przesłanki, które są stosowane w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, gdyż ich występowanie jest niepożądanym zjawiskiem, które może doprowadzić do wydania błędnego orzeczenia przez organ procesowy, a co za tym idzie naruszenie zasady prawdy materialnej, a nawet nieodpowiednie zrealizowanie celów postępowania karnego przewidzianych w art. 2 kodeksu postępowania karnego. Te incydenty, jeśli wystąpią w procesie i nie zostaną odpowiednio zniweczone np. poprzez zastosowanie tymczasowego aresztowania, mogłyby doprowadzić do niewykrycia i pociągnięcia do odpowiedzialności rzeczywistego sprawcy przestępstwa, a co za tym idzie do nieuwzględnienia prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego. Ponadto możemy sobie wyobrazić sytuację, w której sprawca ciężkiego przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, a nawet zbrodni zabójstwa ukrywa się lub zaciera dowody, czy nakłania świadków do składania fałszywych zeznań, w wyniku czego nie zostaje on pociągnięty do odpowiedzialności, a polityka kryminalna kuleje w swoich działaniach, ponieważ nie może prawidłowo osiągnąć zadań postępowania karnego, takich jak: zwalczanie przestępstw, zapobieganie im oraz umacnianie poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego. Częstość występowania takich incydentów z pewnością wzbudziłoby słuszną obawę w oczach obywateli, a państwo nie spełniałoby swojego obowiązku zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom, co jest ich prawem zapewnionym przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej.

Jako przesłanki pozytywne, które uprawniają sąd do zastosowania tymczasowego aresztowania w przestępstwach przeciwko życiu i zdrowiu możemy wymienić uzasadnioną obawę ucieczki lub ukrycia się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie przebywa w kraju na stałe, a także uzasadnioną obawę, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień lub w jakikolwiek inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne.

Przypomnieć należy, że sprawy o przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu mogą być narażone na bezprawne utrudnianie postępowania w wyższym stopniu niż inne, ponieważ mogą wchodzić w grę dysproporcje w pozycji oskarżonego i pokrzywdzonego. Osoba oskarżona nierzadko wykazuje cechy tej osoby „silniejszej”, której pokrzywdzony się obawia. W wielu sprawach o przestępstwa przeciwko zdrowiu i życiu występują elementy gróźb, zastraszania i nakłaniania do składania fałszywych zeznań lub ich wycofywania. Instytucja tymczasowego aresztowania jest dobrym i często jedynym narzędziem, które może przeciwdziałać bezprawnemu utrudnianiu postępowania karnego. Fakt ten odnosi się do wyjątkowości stosowania tej instytucji, która może być stosowana tylko w przypadkach, gdy środki mniej dolegliwe nie są wystarczające, by uporać się z danym problemem, który skutecznie może zakłócić prawidłowy tok procesu.

Przesłanka zastosowania tymczasowego aresztowania, związana z surowością grożącej kary, jest szeroko komentowana przez przedstawicieli doktryny, a także czasem niezrozumiana przez praktyków prawa. Możemy na jej temat znaleźć różne

poglądy, jednak w pierwszej kolejności musimy sięgnąć do przepisu art. 258 § 2 kodeksu postępowania karnego, który zgodnie z wykładnią językową przewiduje możliwość zastosowania tymczasowego aresztu w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, uzasadniając to groźcą oskarżonemu surową karą. W przepisie znajdziemy wyrażenie „może być” uzasadniona groźcą oskarżonemu surową karą, a więc dany przepis zezwala na takie działanie. W razie zarzucenia oskarżonemu popełnienia zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, z mocy prawa istnieje domniemanie, iż może być konieczne wymierzenie surowej kary, a groźba jej wymierzenia może skłaniać oskarżonych do podejmowania działań zakłócających czy wręcz uniemożliwiających prawidłowy tok postępowania. Zaistnienie tego domniemania pozwala na podjęcie decyzji w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania i nie jest konieczne prognozowanie sądowego wymiaru kary. Trzeba przy tym wspomnieć, że prognozowanie takie często nie jest w ogóle możliwe, zwłaszcza na etapie postępowania przygotowawczego [4, s. 159-174]. W przytoczonym przepisie mowa jest o ustawowym górnym zagrożeniu karą, które musi wynosić co najmniej 8 lat. Odnosząc się do przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, takimi przestępstwami, za które jest możliwe po spełnieniu określonych przesłanek w Kodeksie postępowania karnego zastosowanie tymczasowego aresztowania, są:

- wszystkie typy zabójstwa uregulowane w art. 148 k.k.,
- przyjęcie zlecenia zabójstwa w zamian za korzyść majątkową lub osobistą w typie podstawowym – art. 148a k.k.,
- przerwanie ciąży za zgodą kobiety, gdy dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej (typ kwalifikowany) – art. 152§3 k.k.,
- przerwanie ciąży bez zgody kobiety, gdy dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej (typ kwalifikowany) – art. 153§2 k.k.,
- śmierć kobiety ciężarnej (typ podstawowy i kwalifikowany) – art. 154 k.k.,
- ciężki uszczerbek na zdrowiu (typ podstawowy i kwalifikowany) – art. 156§1 i 3 k.k.,
- bójka i pobicie, jeżeli następstwem jest ciężki uszczerbek na zdrowiu lub śmierć człowieka (typy kwalifikowane) – art. 158§2 i 3 k.k.,
- bójka i pobicie z użyciem niebezpiecznych przedmiotów – art. 159 k.k.,
- narażenie na zarażenie, jeśli sprawca naraża na zarażenie wiele osób (typ kwalifikowany) – art. 161§3 k.k.

W temacie sporu prawnego, czy przesłankę groźcą oskarżonemu wysokiej kary, która jest uregulowana w art. 258§2 k.p.k. można traktować jako przesłankę samą w sobie do zastosowania tymczasowego aresztowania wielokrotnie, odniósł się Sąd Najwyższy w swoich postanowieniach. W postanowieniu z dnia 29.07.2021 r. wypowiedział się, że kodeks postępowania karnego aktualnie stanowi, że surowa kara

w rozumieniu art. 258 § 2 k.p.k., jest samodzielną przesłanką szczególną stosowania tymczasowego aresztowania. Wbrew więc argumentacji przedstawionej w zażaleniu, przesłanka w postaci „grożącej surowej kary” może uzasadniać zastosowanie także najsurowszego ze środków zapobiegawczych [5]. W postanowieniu z 18.04.2016 r. Sąd Najwyższy podzielając takie samo zdanie, zauważył, że surowość grożącej kary wynikająca z ustawowego zagrożenia stanowi samodzielną podstawę stosowania tymczasowego aresztowania (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2012 r., I KZP 18/11, OSNKW 2012, z. 1, poz. 1), albowiem możliwość wymierzenia surowej kary stwarza domniemanie, że podejrzany w celu uchronienia się przed tą karą, może podejmować działania zmierzające do zakłócenia prawidłowego toku postępowania poprzez ukrywanie się, nakłanianie do fałszywych zeznań, bądź wyjaśnień itp. W tej sytuacji w ocenie Sądu Najwyższego jedynym środkiem zapobiegawczym, który zapewni prawidłowy tok postępowania w niniejszej sprawie, było tymczasowe aresztowanie podejrzanego, a *in concreto* przedłużenie tego środka na stosowny okres czasu. Nie ulega też najmniejszej wątpliwości, że na tym etapie postępowania nie można dokonywać całościowej oceny dowodów, w tym opinii biegłych, czy są one korzystne, czy też nie dla podejrzanego, bowiem ocena ta wyłącznie występuje w wyroku w zakresie winy i kary (...) Surowość grożącej kary wynikająca z ustawowego zagrożenia stanowi samodzielną podstawę stosowania tymczasowego aresztowania [6]. Zatem zgodnie z rozumowaniem Sądu Najwyższego jest możliwa sytuacja, gdy w sprawie o zabójstwo czy ciężki uszczerbek na zdrowiu wobec oskarżonego zostaje zastosowany tymczasowy areszt na podstawie tej przesłanki.

Jako kolejną ważną pozytywną przesłankę do zastosowania tymczasowego aresztowania jest zachodząca uzasadniona obawa, że oskarżony, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub umyślnego występku, popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził. Wydaje się, że art. 258 § 3 k.p.k. statuuje odstępstwo od reguły poszanowania wolności jednostki i zasady domniemania niewinności, możliwe jednak do zaakceptowania w ostatecznym rozrachunku uwzględniającym warunek należytego zrównoważenia skonfliktowanych racji i zbiegających się dóbr. Służy on ochronie dóbr uznawanych za podstawowe z punktu widzenia egzystencji jednostki i organizacji życia społecznego w ramach danej wspólnoty. Ponadto, potrzeba poszanowania wartości fundamentalnych uzyskuje przewagę nad koniecznością respektowania wolności oskarżonego i domniemania jego niewinności, ponieważ aktualizuje się w takim układzie faktyczno-procesowym, który charakteryzuje się wyjątkowością [7, s. 3-16]. Warto zauważyć, że przepisowi temu przyświeca ważny z istoty bezpieczeństwa cel prewencyjny. Wymaga zaznaczenia, że przepis ten ma silne umocowanie konstytucyjne, a ponadto chroni dobra najważniejsze z moralnego punktu widzenia jak życie, zdrowie i bezpieczeństwo powszechne. Bez zapewnienia dostatecznej ochrony tych dóbr państwo nie dawałoby nam poczucia bezpieczeństwa a sprawca przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu mógłby grozić swojej ofierze lub

popęłnić przestępstwo na jej rzecz aż do wykonania kary. Jeśli byłaby to kara bezwzględnego pozbawienia wolności mogłaby zakończyć ten proceder, jeśli nie – taka sytuacja mogłaby się przedłużyć i spowodować urzeczywistnienie gróźb oskarżonego lub popełnienie przez niego przestępstwa o wyżej wspomnianym gatunku.

Nietrudno sobie wyobrazić, że to nowe, ciężkie przestępstwo, do którego odwołuje się art. 258 § 3 k.p.k., może być skierowane właśnie przeciwko pokrzywdzonemu. Realna, oparta na konkretnych okolicznościach, obawa dokonania takiego czynu implikuje stwierdzenie o bezpośrednim zainteresowaniu pokrzywdzonego zastosowaniem tymczasowego aresztowania. Wszak w grę wchodzi zagrożenie dla jego życia lub zdrowia. Może być to np. sytuacja, w której oskarżony stojący pod zarzutem usiłowania zabójstwa zapowiada zrealizowanie swego pierwotnego zamiaru. W omawianym kontekście tymczasowe aresztowanie ma zapobiec ponownej wiktymizacji, czyli ponownemu skrzywdzeniu ofiary przestępstwa [8, s. 5-25].

Zastosowanie tymczasowego aresztowania może mieć także miejsce, gdy oskarżony uniemożliwia lub utrudnia wykonywanie zastosowanego wobec niego środka zapobiegawczego lub umyślnie naruszył obowiązek lub zakaz związany ze stosowaniem takiego środka, sąd lub prokurator powinien zastosować środek zapobiegawczy gwarantujący skuteczną realizację celów jego stosowania. Może mieć to miejsce np. w sytuacji, gdy oskarżony był oddany pod dozór policji lub miał nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym czy zakaz zbliżania do pokrzywdzonego na wskazaną odległość i uniemożliwia lub utrudnia wykonywanie zastosowania wobec niego środka zapobiegawczego lub umyślnie narusza obowiązek czy zakaz, wówczas sąd lub prokurator ma możliwość zastosowania środka, który będzie skuteczniejszy wobec oskarżonego. Gdyby takim środkiem okazało się tymczasowe aresztowanie powinno ono odpowiadać stanem faktycznym także przesłance lub przesłankom pozytywnym wymienionym w art. 258 § 1-3 k.k. W przypadku gdy oskarżony uniemożliwia lub utrudnia wykonywanie środka zapobiegawczego lub celowo narusza obowiązki czy zakazy, najczęściej może być to sklasyfikowane jako bezprawne utrudnianie postępowania karnego.

2. Przesłanki negatywne stosowania tymczasowego aresztowania

Ustawodawca podkreślił wyjątkowość tymczasowego aresztowania, wprowadzając normy prawne, które jednoznacznie zakazują stosowania tymczasowego aresztowania. Nakładają one na organ procesowy powinność odstąpienia od tymczasowego aresztowania, chyba że szczególne względy stoją temu na przeszkodzie. Te szczególne względy mogą wystąpić, gdy zastosowanie w danej sprawie tymczasowego aresztowania spowodowałoby dla oskarżonego poważne zagrożenie dla takich dóbr jak jego zdrowie lub życie lub wyjątkowo ciężkie skutki dla oskarżonego lub jego rodziny. Jako przykład dla drugiej przesłanki negatywnej możemy wymienić sytuacje, gdy osoba oskarżona dopuściła się przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, a jest jedynym opiekunem dla małoletnich dzieci lub jedynym żywicielem rodziny, który rzeczywiście dostarcza środków utrzymania rodzinie. Należy podkreślić, że negatywny skutek jest podstawą do zaniechania stosowania tymczasowego aresztu,

jedynie, gdy jest wyjątkowo ciężki [2, s. 399]. Może się zdarzyć, że te okoliczności będą przeważać nad dobrem wymiaru sprawiedliwości i potrzebą zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Kodeks postępowania karnego w art. 259 reguluje przesłanki negatywne stosowania tymczasowego aresztowania. Jak wskazuje się w doktrynie, przepis ten jest logicznym następstwem założenia przyjętego w art. 257 § 1 k.p.k., że areszt tymczasowy ma charakter *ultima ratio* [9, s. 6-7]. Zgodnie z art. 259 § 1 k.p.k. – jeżeli szczególnie względy nie stoją temu na przeszkodzie, należy odstąpić od tymczasowego aresztowania, zwłaszcza gdy pozbawienie oskarżonego wolności powodowałoby dla jego życia lub zdrowia poważne niebezpieczeństwo. Kolejną przesłanką negatywną do stosowania tego najdolegliwszego środka zapobiegawczego jest sytuacja, gdy pociągałoby wyjątkowo ciężkie skutki dla oskarżonego lub jego najbliższej rodziny.

W § 2 i 3 omawianego wyżej przepisu znajdziemy ograniczenia przedmiotowe, które można określić jako przeszkody stosowania tymczasowego aresztowania. Nie może ono być stosowane, gdy na podstawie okoliczności danej sprawy można przewidywać, że sąd orzeknie w stosunku do oskarżonego karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania czy karę łagodniejszą albo że okres tymczasowego aresztowania przekroczy przewidywany wymiar kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia. Tymczasowy areszt nie może być również zastosowany, gdy przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności, która nie przekracza roku. Zatem ten środek nie może zostać zastosowany w przypadku nieumyślnego spowodowania lekkiego uszczerbku na zdrowiu lub nieumyślnego narażenia na niebezpieczeństwo.

Niezwykle istotne jest to, że ograniczenia przedmiotowe sklasyfikowane w art. 259 § 2 i 3 k.p.k. nie mają zastosowania w przypadku, gdy oskarżony ukrywa się, uporczywie nie stawia się na wezwania lub w inny bezprawny sposób utrudnia postępowanie albo nie można ustalić jego tożsamości. Ograniczenie przewidziane w § 2 nie ma również zastosowania, gdy zachodzi wysokie prawdopodobieństwo orzeczenia środka zabezpieczającego polegającego na umieszczeniu w zakładzie zamkniętym.

Wnioski

Pozbawienie oskarżonego wolności w formule tymczasowego aresztowania postrzegać należy jako sytuację konfliktową w relacji wolność a inne dobro chronione prawnie, jakim w tym wypadku jest wskazany w treści art. 31 ust. 3 Konstytucji RP „porządek publiczny”. Zastosowanie tymczasowego aresztowania i jego utrzymanie będzie uprawnione, jeśli uznamy, że wolność powinna ustąpić konieczności ochrony porządku publicznego. Może się zaś tak stać jedynie po spełnieniu warunku w postaci istnienia akceptowalnego aksjologicznie poziomu prawdopodobieństwa sprawstwa oskarżonego [10]. Prawo karne jest tą szczególną gałęzią prawa, w ramach której reakcja na postępowanie sprzeczne z nakazem lub zakazem odpowiedniego zachowania cechuje się najwyższym stopniem surowości ingerencji ze strony państwa w wolność osobistą człowieka [3]. Autor uważa, że pewne dobra, takie jak życie i zdrowie człowieka powinny być otaczane większą ochroną zarówno przez

prawo, jak i przez wymiaru sprawiedliwości aniżeli dobra z natury mniej ważne np. mienie i własność, bowiem nieposzanowanie tych fundamentalnych praw człowieka mogłoby nas przenieść w świat bezprawia i niewyobrażalnego cierpienia. Nie jest możliwe żyć w bezpiecznym państwie prawa bez natychmiastowej reakcji na tak poważne zbrodnie jak zabójstwa oraz wszelkiego rodzaju ciężkie uszczerbki na zdrowiu, które mogą prowadzić do trwałych dolegliwości, które mogą pokrzywdzonym towarzyszyć do końca życia. Nie bójmy się w postępowaniu karnym stawiać przed szereg ochrony najważniejszych dóbr człowieka, do których bezsprzecznie należy zaliczyć zdrowie i wolność. Bowiem bez należytej ochrony tych fundamentalnych praw, nie będziemy w stanie chronić żadnych innych dóbr, które przysługują nam jako jednostce ludzkiej. Istotne jest to, że przez trafne zastosowanie środków przewidzianych w prawie karnym (a co za tym idzie także w prawie karnym procesowym), osiągnięte mogą zostać zadania postępowania karnego w zapobieganiu przestępstwom oraz w umacnianiu poszanowania prawa, a także zasad współżycia społecznego.

The Use of Pre-trial Detention in the Polish Criminal Procedure in Cases Concerning Crimes Against Life and Health

Summary

The pre-trial detention is the most severe preventive measure applied against a defendant in criminal proceedings. In this paper, the author focuses on the legitimacy and fairness of applying this most burdensome preventive measure in serious crimes against life and health, which carry severe penalties. The conclusion drawn from the study offers a different perspective regarding the pre-trial detention. It considers not only the rights of the accused and the restrictions imposed on them, but also the importance of public safety and the need to protect the integrity of the proceedings. This ensures the process is not disrupted and that the final judgment reflects both the law and the actual facts.

Keywords: crime, pre-trial detention, criminal proceedings, code of criminal procedure act, crimes against health and life.

Bibliografia

1. *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności* sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.).
2. Dudka K., Paluszkiewicz H., *Postępowanie karne*, wyd. 7, Warszawa 2024.

3. Cora Ł., *Tymczasowe aresztowanie jako ultima ratio w polskim procesie karnym* [w:] *Profesor Marian Cieślak - osoba, dzieło, kontynuacja*, (red.) W. Cieślak, S. Steinborn, Warszawa 2013.
4. Rogoziński P., *Cel stosowania tymczasowego aresztowania*. Głosa do postanowienia SN z dnia 12 marca 2009 r., WZ 15/09, GSP-Prz.Orz. 2010, nr 2.
5. Postanowienie SN z 29.07.2021 r., IV KZ 31/21, LEX nr 3395895.
6. Postanowienie SN z 18.04.2016 r., WZ 4/16, LEX nr 2023429.
7. Koper R., *Podstawy i terminy tymczasowego aresztowania w świetle Konstytucji*, PiP 2013, nr 5.
8. Koper R., *Karnoprosesowy status pokrzywdzonego w aspekcie stosowania tymczasowego aresztowania*, Prok.i Pr. 2019, nr 1.
9. Nawrocki M., *Stosowanie tymczasowego aresztowania w sprawach zakończonych ostatecznie zastosowaniem środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2017.
10. Kala D., *Duże prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa jako materialny warunek stosowania tymczasowego aresztowania*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury”, Zeszyt 4(44)/2021.

Instytucja wejścia na teren sąsiedniej nieruchomości w kontekście prac budowlanych – prawa i obowiązki inwestora

mgr Angelika Wydra¹

Streszczenie

Instytucja wejścia na teren sąsiedniej nieruchomości w kontekście prowadzenia robót budowlanych stanowi szczególny instrument prawny mający na celu umożliwienie realizacji inwestycji, w sytuacjach gdy wykonanie prac nie jest możliwe bez tymczasowego korzystania z gruntu należącego do innego właściciela. Przepisy ustawy – Prawo budowlane przewidują w tym zakresie określoną procedurę, której pierwszym etapem jest obowiązek inwestora do podjęcia próby uzyskania pisemnej zgody właściciela sąsiedniej nieruchomości, z jednoczesnym określeniem warunków korzystania z niej. W przypadku braku zgody, inwestor może złożyć wniosek do właściwego organu administracji architektoniczno-budowlanej o wydanie decyzji zezwalającej na wejście. Decyzja taka szczegółowo określa zakres, sposób i czas korzystania z cudzej nieruchomości, z uwzględnieniem ochrony interesów właściciela.

Instytucja ta ma charakter wyjątkowy, oparty na zasadzie niezbędności i subsydiarności, a jej zastosowanie jest możliwe wyłącznie w granicach określonych przepisami prawa. Organ administracyjny nie rozstrzyga kwestii odszkodowawczych – odpowiedzialność inwestora za ewentualne szkody powstałe w wyniku przeprowadzonych prac jest rozpatrywana zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego.

Słowa kluczowe: instytucja, teren sąsiedni, inwestor, prace budowlane, nieruchomość.

Wstęp

Realizacja inwestycji budowlanych, zwłaszcza na terenach silnie zurbanizowanych, często wiąże się z koniecznością prowadzenia prac w bezpośrednim sąsiedztwie innych nieruchomości, których granice uniemożliwiają swobodny dostęp do miejsca robót z wyłącznego terenu inwestora. W takich przypadkach pojawia się potrzeba czasowego wejścia na grunt sąsiada w celu wykonania określonych czynności technicznych, montażowych czy zabezpieczających. Sytuacja ta rodzi konflikt pomiędzy prawem inwestora do realizacji zamierzenia budowlanego a konstytucyjnie chronionym prawem własności właściciela sąsiedniej nieruchomości. Ustawodawca, dostrzegając

---

¹ Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

ten problem, wprowadził do systemu prawnego szczególną instytucję administracyjną – możliwość uzyskania zgody na wejście na sąsiedni grunt na mocy decyzji organu administracji architektoniczno-budowlanej, wydawanej w trybie art. 47 ustawy – Prawo budowlane [1].

Instytucja wejścia na teren sąsiedniej nieruchomości ma wyjątkowy oraz subsydiarny charakter. Może być ona zastosowana wyłącznie wówczas, gdy inwestor wykaże, że brak takiego dostępu uniemożliwia wykonanie robót zgodnie z przepisami prawa budowlanego, a jednocześnie nie uzyskał zgody właściciela gruntu. Mechanizm ten ma za zadanie zapewnić równowagę pomiędzy interesem publicznym, jakim jest prowadzenie działalności inwestycyjnej zgodnie z zatwierdzonym projektem budowlanym, a ochroną praw właścicieli nieruchomości sąsiednich.

Celem niniejszego artykułu jest szczegółowe omówienie instytucji wejścia na teren sąsiedniej nieruchomości w świetle obowiązujących przepisów prawa budowlanego oraz orzecznictwa sądów administracyjnych. Analizie poddane zostaną prawa i obowiązki inwestora, procedura administracyjna towarzysząca wydaniu decyzji, ograniczenia w korzystaniu z cudzej nieruchomości oraz możliwe konsekwencje cywilnoprawne związane z wyrządzoną szkodą.

1. Przesłanki dopuszczalności wejścia na cudzą nieruchomość

Zgodnie z art. 47 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane, jeżeli do wykonania prac przygotowawczych lub robót budowlanych jest niezbędne wejście do sąsiedniego budynku, lokalu lub na teren sąsiedniej nieruchomości, inwestor jest zobowiązany przed rozpoczęciem robót uzyskać zgodę właściciela sąsiedniej nieruchomości, budynku lub lokalu (najemcy) na wejście oraz uzgodnić z nim przewidywany sposób zakres i terminy korzystania z tych obiektów, a także ewentualną rekompensatę z tego tytułu. W przypadku niezgodnienia powyższych warunków właściwy organ – na wniosek inwestora – w terminie 14 dni od dnia złożenia wniosku, rozstrzyga, w drodze decyzji, o niezbędności wejścia do sąsiedniego budynku, lokalu lub na teren sąsiedniej nieruchomości. W przypadku uznania zasadności wniosku inwestora właściwy organ określa jednocześnie granice niezbędnej potrzeby oraz warunki korzystania z sąsiedniego budynku, lokalu lub nieruchomości [2, s. 207-208].

Wskazany przepis z jednej strony chroni prawo własności, z drugiej natomiast wskazuje na doniosłą rolę wolności budowlanej, która jest jedną z podstawowych [3, s. 357], a nawet naczelnych [4, s. 123] czy fundamentalnych [5] zasad prawa budowlanego. W pierwszej kolejności należy wskazać, że przywołany przepis w swojej podstawowej treści wprowadza zakaz wejścia na teren cudzej nieruchomości bez zgody właściciela. Niemniej na podstawie kompetencji przyznanej organowi w art. 47 ust. 2 ustawy Prawo budowlane, może on ograniczyć prawo własności właściciela nieruchomości [6, s.88].

Wejście na teren sąsiadujący z terenem budowy najczęściej jest związane z budową obiektu budowlanego przy granicy z sąsiednią nieruchomością lub budynkiem albo lokalem, względnie wiąże się z istotnym zbliżeniem do takiej granicy. Oczywiście nie

może być mowa o legalnym wykonywaniu robót budowlanych, nawet przygotowawczych, bez porozumienia się z podmiotem, któremu przysługuje prawo do sąsiedniej nieruchomości lub sąsiedniego budynku albo lokalu, gdzie będzie konieczne wejście w celu prawidłowego wykonywania prac budowlanych w ramach danej inwestycji budowlanej. Podmiotem zobligowanym do porozumienia się z właścicielem sąsiedniej nieruchomości (budynek, lokal) jest zawsze inwestor, który jako gospodarz budowy reprezentuje wiążące się z nią interesy. Inwestor nie musi podejmować czynności osobiście, lecz może, w celu porozumiewania się z podmiotem uprawnionym do sąsiedniej nieruchomości, posłużyć się pełnomocnikiem, którym może być profesjonalista (adwokat, radca prawny), jak również inna osoba fizyczna, która działa na podstawie udzielonego jej przez inwestora pełnomocnictwa. Wskazane jest, aby było ono sporządzone na piśmie i podpisane przez inwestora. Upoważnienie do podejmowania czynności w imieniu inwestora powinno wskazywać, że osoba nim się legitymująca jest umocowana przez inwestora do uzgodnienia z właścicielem sąsiedniej nieruchomości kwestii wejścia na teren tej nieruchomości (budynek, lokal) i wiążących się z tym warunków, takich jak przewidywany sposób, zakres i terminy korzystania z sąsiedniej nieruchomości (budynek, lokal), a także ewentualna rekompensata z tego tytułu. Dopiero wyraźna zgoda udzielona przez podmiot posiadający prawo do sąsiedniej nieruchomości (budynek, lokal) uprawnia do rozpoczęcia robót budowlanych. Przez właściciela należy rozumieć także użytkownika wieczystego i zarządcę [7].

Zasady korzystania z sąsiedniej nieruchomości powinny zostać wcześniej uzgodnione, w szczególności co do sposobu jej wykorzystania – na przykład w celu wykonania pomiarów od strony sąsiada, ustawienia rusztowań lub przeprowadzenia innych prac budowlanych w określonym czasie i w jasno wskazanym terminie. Umowa pomiędzy inwestorem a właścicielem (lub innym uprawnionym podmiotem) sąsiedniego obiektu – budynku, lokalu lub działki – powinna precyzować zakres planowanego użytkowania, m.in. wyznaczyć konkretną część nieruchomości wykorzystywaną na potrzeby budowy oraz ustalić terminy korzystania z niej. Wskazanie „terminów” nie musi oznaczać wielu dat – może to być również pojedynczy okres, np. 10 dni czy jeden miesiąc. W sytuacji gdy konieczność wejścia na teren sąsiedni wystąpi kilkakrotnie, każdorazowe jego użytkowanie powinno być uzgodnione pod względem formy, zakresu i czasu.

Dostęp do sąsiedniego terenu może być wymagany jedynie w fazie robót przygotowawczych, po czym dalsze prace mogą być prowadzone wyłącznie na terenie będącym w dyspozycji inwestora. Może się jednak zdarzyć, że potrzeba wejścia na sąsiednią nieruchomość pojawi się również w trakcie realizacji prac budowlanych. W obu przypadkach – zarówno przed rozpoczęciem robót przygotowawczych, jak i budowlanych – inwestor zobowiązany jest do spełnienia warunków określonych w art. 47 ust. 1 Prawa budowlanego.

2. Procedura uzyskiwania decyzji zezwalającej na wejście na sąsiednią nieruchomość

Jak wcześniej wspomniano, preferowanym przez ustawodawcę trybem udzielenia zgody na wejście na teren sąsiedniej nieruchomości (budynku, lokalu) w celu przeprowadzenia robót budowlanych jest tryb cywilnoprawny, w którym dochodzi do osiągnięcia konsensusu przez inwestora i właściciela sąsiedniej nieruchomości. W tym trybie interesy właściciela sąsiedniej nieruchomości są najmocniej chronione, ponieważ właśnie to od niego zależy, czy udzieli takiej zgody i jaki będzie zakres wykorzystania jego nieruchomości. Natomiast w sytuacji, gdy nie uda się osiągnąć takiego konsensusu, ustawodawca umożliwia inwestorowi skorzystanie z trybu administracyjnoprawnego, w którym organ administracji publicznej władczo rozstrzyga o możliwości wejścia na teren sąsiedniej nieruchomości w celu przeprowadzenia robót budowlanych. Warto podkreślić, że w ten sposób dochodzi niejako do rozwiązania sporu powstałego między ww. podmiotami co do możliwości oraz sposobu wejścia na teren sąsiedniej nieruchomości [8, s. 60-67].

W razie niezgodnienia warunków, o których mowa w art. 47 ust. 1 Ustawy Prawo budowlane, organ administracji architektoniczno-budowlanej – na wniosek inwestora – w terminie 14 dni od dnia złożenia wniosku, rozstrzyga, w drodze decyzji, o niezbędności wejścia do sąsiedniego budynku, lokalu lub na teren sąsiedniej nieruchomości. W przypadku uznania zasadności wniosku inwestora, organ administracji architektoniczno-budowlanej określa jednocześnie granice niezbędnej potrzeby oraz warunki korzystania z sąsiedniego budynku, lokalu lub nieruchomości. Wniosek o wydanie decyzji o niezbędności wejścia do sąsiedniego budynku, lokalu lub na teren sąsiedniej nieruchomości składa się w postaci papierowej albo w formie dokumentu elektronicznego za pośrednictwem portalu e-Budownictwo.

Warto wskazać, że Prawo budowlane przewidziało szczególny termin do rozstrzygnięcia wniosku inwestora w drodze decyzji – czternaście dni. Mimo ograniczenia terminu do załatwienia sprawy organy obowiązane są jednak do przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego w sposób odpowiadający wymogom, sformułowanym przepisami ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego [9]. Stosownie do art. 7 k.p.a. w toku postępowania organy administracji publicznej stoją na straży praworządności i podejmują wszelkie kroki niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli. Powołany przepis formułuje naczelną zasadę postępowania, jaką jest zasada prawdy obiektywnej, której realizacja ma ścisły związek z zasadą praworządności oraz wywiera zasadniczy wpływ na ukształtowanie całego postępowania administracyjnego, obligując organ administracji publicznej do wyczerpującego zbadania okoliczności faktycznych związanych z daną sprawą, na podstawie wszelkich dostępnych dowodów. Z zasady tej wynika między innymi rozwijany w art. 77 § 1 k.p.a. obowiązek organu administracji publicznej określenia w każdej sprawie z urzędu, jakie dowody są konieczne do wyjaśnienia stanu faktycznego, ich poszukiwania oraz realizacji [10]. Należy pamiętać, że wejście do sąsiedniego budynku, lokalu lub na teren sąsiedniej nieruchomości

w rozumieniu art. 47 ust. 1 ustawy Prawo budowlane nie oznacza możliwości naruszenia substancji budynku lub lokalu na tejże nieruchomości. Roboty budowlane, o których mowa w art. 47 ust. 1 ustawy Prawo budowlane, dotyczą bowiem wyłącznie budynku inwestora, nie zaś budynku lub lokalu znajdującego się na sąsiedniej nieruchomości [11].

Na podstawie art. 47 ust. 2 ustawy Prawo budowlane. Organ może tylko zezwolić na wejście na teren sąsiedniej nieruchomości, określając jednocześnie granice niezbędnej potrzeby oraz warunki korzystania z nieruchomości. Na podstawie tej decyzji inwestor uzyskuje ograniczone w czasie prawo przebywania na sąsiedniej nieruchomości i wykonywania tam robót budowlanych. Natomiast efekt tych prac i ich finalny kształt, w przypadku naruszenia praw właściciela sąsiedniej nieruchomości, może być przedmiotem postępowania w oparciu o inną podstawę prawną w zakresie ochrony dóbr ze sfery prawa cywilnego [12].

Ustawodawca nie przewiduje automatycznej decyzji o wejściu i korzystaniu z sąsiedniej nieruchomości w razie nieuzyskania porozumienia między inwestorem a właścicielem tej nieruchomości. Może ona być wydana dopiero po ocenie przez organ zasadności wniosku o wyrażenie zgody na wejście na sąsiednią nieruchomość. Organ administracji, rozpatrując wniosek, w oparciu o art. 47 ust. 2 ustawy Prawo budowlane, obowiązany jest zatem ustalić wystąpienie następujących przesłanek: czy istnieje potrzeba wykonania prac przygotowawczych lub robót budowlanych (legalnych), czy nie ma możliwości w inny sposób wykonania tychże prac, oraz czy inwestor podjął starania o uzyskanie dobrowolnej zgody na wejście na teren sąsiedniej nieruchomości od jej właściciela i czy okazały się one bezskuteczne. W przypadku uznania zasadności wniosku inwestora organ administracji architektoniczno-budowlanej określa granice niezbędnej potrzeby oraz warunki korzystania z sąsiedniego budynku, lokalu lub nieruchomości. Dodać należy, iż jak stanowi art. 47 ust. 3 ustawy Prawo budowlane inwestor, po zakończeniu robót, o których mowa w ust. 1, jest obowiązany naprawić szkody powstałe w wyniku korzystania z sąsiedniej nieruchomości, budynku lub lokalu – na zasadach określonych w kodeksie cywilnym [13].

Tryb administracyjny rozstrzygnięcia o prawie wejścia na teren sąsiedniej nieruchomości jest wynikiem braku zgody właściciela nieruchomości sąsiedniej, w sytuacji niezbędności wejścia na teren tejże nieruchomości, w związku z potrzebą wykonania prac przygotowawczych lub robót budowlanych [14]. Decyzja wydawana w oparciu o art. 47 ust. 2 ustawy Prawo budowlane. ma szczególny charakter z uwagi na jej skutek w postaci ograniczenia prawa własności właściciela nieruchomości sąsiedniej, toteż każdy element takiego rozstrzygnięcia winien być skrupulatnie przeanalizowany w kontekście niezbędności takiego a nie innego wymiaru tego ograniczenia. Termin zajęcia nieruchomości jest tutaj najistotniejszym elementem decyzji, albowiem wyznacza on w sposób władczy ramy czasowe, w których właściciel musi znosić ograniczenie własnego prawa własności. Takie a nie inne oznaczenie terminu zajęcia musi znajdować oparcie w zamierzonych robotach budowlanych, ich charakterze i skomplikowaniu. Musi być to termin jak najbardziej realny,

tj. uwzględniający zarówno stanowisko inwestora w tym zakresie oraz ewentualne przerwy w prowadzeniu robót z uwagi np. na warunki atmosferyczne, ale i nie może być to termin bezpodstawnie długi, którego moment upływu zostaje przewleczony niejako „na zapas” [15].

Wniosek o wydanie takiej decyzji składa się do organu administracji architektoniczno-budowlanej, a jego treść powinna zawierać m.in. uzasadnienie niezbędności wejścia na cudzy teren, określenie zakresu prac oraz wskazanie prób uzyskania zgody właściciela sąsiedniej nieruchomości. Organ, przed podjęciem decyzji, ma obowiązek przeprowadzenia postępowania dowodowego, które obejmuje m.in. ocenę, czy istnieje rzeczywista konieczność wykonania prac z terenu sąsiedniego oraz czy proponowany sposób użytkowania nie ingeruje nadmiernie w prawa właściciela.

Istotnym elementem tej procedury jest precyzyjne określenie w decyzji warunków wejścia, w tym zakresu robót, obszaru, na którym mają być wykonywane, oraz terminów. Decyzja powinna być na tyle konkretna, by umożliwić kontrolę nad zakresem ingerencji i uniemożliwić nadużycia. Omawiana procedura nie przenosi żadnych praw rzeczowych na inwestora – stanowi jedynie ograniczoną, tymczasową możliwość użytkowania nieruchomości sąsiedniej.

3. Ochrona właściciela sąsiedniej nieruchomości

Samo wejście na cudzy grunt, nawet legalne i uzasadnione, nie zwalnia z obowiązku dbania o cudzą własność. Inwestor lub działający w jego imieniu wykonawca ma obowiązek działać tak, aby w jak najmniejszym stopniu ingerować w sąsiednią nieruchomość.

W art. 47 ust. 1 p. b. wskazano, że inwestor jest zobowiązany do uzgodnienia z właścicielem sąsiedniej nieruchomości ewentualnej rekompensaty z tego tytułu. Warto zaznaczyć, że możliwość uzyskania rekompensaty istnieje tylko na etapie negocjacji z inwestorem. W ramach wydawania decyzji na podstawie art. 47 ust. 2 ustawy Prawo budowlane organ administracji publicznej nie posiada bowiem kompetencji do określania rekompensaty z tytułu korzystania z nieruchomości. Z powyższego wnioskować można, że zamiarem ustawodawcy było doprowadzenie do sytuacji, w której większość spraw dotyczących wejścia na teren cudzej nieruchomości załatwiana będzie między inwestorem a jej właścicielem, bez konieczności angażowania organów administracji architektoniczno-budowlanej. Wysokość rekompensaty uzależniona jest wyłącznie od woli podmiotów ją uzgadniających, prawodawca nie wprowadza w tym zakresie żadnych ograniczeń. Kwestia rekompensaty pozostaje w sferze cywilnoprawnej, a więc może dojść do dobrowolnego zrekompensovania przez inwestora skutków decyzji. Jeżeli zaś nie dojdzie do porozumienia pomiędzy stronami w tej kwestii, uprawnionemu do rekompensaty pozostaje dochodzenie jej na drodze postępowania cywilnego przed sądem powszechnym. W literaturze pojawia się nawet pogląd, według którego brak możliwości ustanowienia rekompensaty na etapie wydawania decyzji administracyjnej jest karą dla właściciela nieruchomości sąsiedniej za utrudnianie realizacji inwestycji [16, s. 159].

Warto też pamiętać o obowiązku naprawienia nie tylko szkód materialnych, ale także tzw. utraconych korzyści. Przykładowo – jeśli na skutek zajęcia części działki właściciel nie mógł przez pewien czas prowadzić działalności gospodarczej, może dochodzić rekompensaty za ten okres. Coraz częściej pojawiają się także spory o naruszenie miru domowego lub prywatności – zwłaszcza gdy na sąsiednim terenie prowadzone są intensywne roboty, używane są ciężkie maszyny lub dochodzi do naruszenia strefy intymności mieszkańców.

Zgodnie z art. 47 ust. 3 ustawy Prawo budowlane inwestor, po zakończeniu robót, o których mowa w ust. 1, jest obowiązany naprawić szkody powstałe w wyniku korzystania z sąsiedniej nieruchomości, budynku lub lokalu – na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym [17, s. 123]. Zgodnie z artykułem art. 363 Kodeksu cywilnego naprawienie szkody powinno nastąpić, według wyboru poszkodowanego bądź przez przywrócenie stanu poprzedniego, bądź przez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej. Jednakże, gdyby przywrócenie stanu poprzedniego było niemożliwe albo gdyby pociągało za sobą dla zobowiązanego nadmierne trudności lub koszty, roszczenie poszkodowanego ogranicza się do świadczenia w pieniądzu. Jeżeli natomiast naprawienie szkody ma nastąpić w pieniądzu, wysokość odszkodowania powinna być ustalona według cen z daty ustalenia odszkodowania, chyba że szczególne okoliczności wymagają przyjęcia za podstawę cen istniejących w innej chwili [18, s. 217]. Bezpieczne i bezszkodowe korzystanie z cudzej nieruchomości leży w interesie inwestora, który wedle art. 47 ust. 3 ustawy Prawo budowlane obowiązany jest do naprawienia szkody na zasadach określonych w kodeksie cywilnym, czyli do naprawienia szkody pełnej [19].

Organ administracyjny nie jest władny do ustalenia wysokości rekompensaty z tytułu korzystania z cudzej nieruchomości [20]. Dodatkowo należy wspomnieć, że właścicielowi sąsiedniej nieruchomości przysługuje roszczenie do sądu powszechnego o wstrzymanie budowy, jeżeli budowa mogłaby naruszyć jego posiadanie albo grozić wyrządzeniem szkody [21, s. 107].

Nie każda nieprawidłowość w realizacji inwestycji publicznej będzie skutkowałą możliwością realizacji roszczeń odszkodowawczych w drodze postępowania administracyjnego. W sytuacji bowiem gdy z przepisów prawa materialnego nie wynika taka podstawa, właściciel nieruchomości sąsiedniej, któremu wyrządzono szkodę, może dochodzić jej naprawienia w trybie przepisów prawa cywilnego, w tym powództwa przed sądem powszechnym, regulujących ochronę prawa własności [22].

Wnioski

Z analizy instytucji wejścia na teren sąsiedniej nieruchomości w kontekście realizacji robót budowlanych wynika, że obowiązujące przepisy – przede wszystkim art. 47 ustawy Prawo budowlane – w założeniu tworzą mechanizm, który stara się wyważyć interesy obu stron: inwestora oraz właściciela (lub użytkownika) sąsiedniej nieruchomości. Należy zauważyć, że samo wejście na cudzy teren jest istotną ingerencją w prawo własności, dlatego możliwość jego realizacji w drodze decyzji

administracyjnej została przez ustawodawcę obwarowana kilkoma warunkami. Inwestor musi przede wszystkim wykazać, że rzeczywiście istnieje techniczna lub organizacyjna konieczność wykonania prac z terenu sąsiedniego oraz że podjął próbę uzyskania zgody właściciela, która okazała się bezskuteczna.

Organ administracyjny, wydając decyzję o dopuszczeniu takiego wejścia, zobowiązany jest do szczegółowego określenia zakresu, sposobu oraz terminów korzystania z nieruchomości sąsiedniej w taki sposób, aby ograniczyć ingerencję wyłącznie do niezbędnego minimum. Zasadą powinno być tymczasowe, ściśle określone i kontrolowane wykorzystanie cudzego terenu, co pozwala na realizację inwestycji bez zbędnego naruszania prawa własności.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę na niedoskonałości aktualnych regulacji. Ustawa Prawo budowlane nie reguluje w sposób kompleksowy kwestii ewentualnych szkód wyrządzonych właścicielowi sąsiedniej nieruchomości w wyniku takiego wejścia na sąsiednią nieruchomość. Obowiązek naprawienia szkody czy wypłaty odszkodowania wynika wyłącznie z przepisów kodeksu cywilnego, co w praktyce może prowadzić do konieczności podejmowania przez poszkodowanego dodatkowych działań prawnych, często kosztownych i czasochłonnych. Tym samym pojawia się luka systemowa, tj. brak uproszczonego mechanizmu ustalania i wypłaty rekompensaty zniechęca właścicieli do współpracy i może prowadzić do konfliktów.

W konsekwencji warto byłoby wprowadzić uzupełnienia do przepisów Prawa budowlanego – przede wszystkim w zakresie uregulowania trybu ustalania odszkodowania oraz wzmocnienia ochrony właścicieli sąsiednich nieruchomości. Taka zmiana legislacyjna mogłaby usprawnić procesy budowlane, zwiększyć przewidywalność skutków prawnych dla obu stron, a także ograniczyć liczbę sporów wynikających z wejścia na teren sąsiedni.

The institution of entering the area of a neighbouring property in the context of construction works - the rights and obligations of the investor

Summary

The institution of entering the area of a neighbouring property in the context of conducting construction works is a special legal instrument, the purpose of which is to enable the implementation of the investment in situations where the execution of works is not possible without the temporary use of land belonging to another owner. The provisions of the Construction Law provide for a specific procedure in this respect, the first stage of which is the investor's obligation to attempt to obtain the written consent of the owner of the neighbouring property, while specifying the conditions of its use. In the event of lack of consent, the investor may submit an application to the competent architectural and construction administration body for

a decision permitting entry. Such a decision specifies in detail the scope, method and time of use of another person's property, taking into account the protection of the owner's interests.

This institution is of an exceptional nature, based on the principle of necessity and subsidiarity, and its application is possible only within the limits specified by law. The administrative body does not decide on compensation issues – the investor's liability for any damages resulting from the work carried out is considered in accordance with the provisions of the Civil Code.

Keywords: institution, neighbouring area, investor, construction works, real estate.

Bibliografia

1. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tj. Dz.U. z 2025, poz. 418).
2. Sługocka M., *Aspekty prawne wejścia do sąsiedniego budynku, lokalu lub na teren sąsiedniej nieruchomości w prawie budowlanym*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” No 3656 Prawo CCCXVIII, Wrocław 2015.
3. Leoński Z., *Zasada wolności budowlanej i jej administracyjnoprawne ograniczenia*, [w:] H. Bauer, *Kierunki rozwoju prawa administracyjnego. Podstawowe zagadnienia prawa budowlanego i planowania przestrzennego. Dziesiąte Niemiecko-Polskie Kolokwium Prawników Administratywistów. Poznań, 8-12 września 1997 roku. Referaty i glosy w dyskusji*, Poznań 1999.
4. Leoński Z., *Materialne prawo administracyjne*, Warszawa 2006.
5. Postanowienie NSA w Warszawie z dnia 22 listopada 2005 r., II OZ 1026/05, LexPolonica nr 40987.
6. Okolski D. (red.), *Prawo budowlane i nieruchomości*, Warszawa 2014.
7. Pucińska-Filipowicz A. (red.), Wierzbowski M. (red.), *Prawo budowlane. Komentarz aktualizowany*, Lex/el. 2024.
8. Deskiewicz B., *Decyzja w przedmiocie niezbędności wejścia na teren sąsiedniej nieruchomości a ostateczna decyzja o pozwoleniu na budowę*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 9.
9. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tj. Dz.U. 2024 r., poz. 572).
10. Wyrok WSA w Krakowie z dnia 11 października 2013 r., II SA/Kr 638/13, LEX nr 1384882.
11. Wyrok NSA w Warszawie z dnia 9 września 2011 r., II OSK 1323/10, LEX nr 1068994.
12. Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 26 lutego 2025 r., II SA/Gl 1325/24, Lex nr 3839845.
13. Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 24 października 2024 r., II SA/Gl 724/24, Lex nr 3780136.
14. Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 12 grudnia 2023 r., II SA/Wr 196/23, Lex nr 3649581.

15. Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 2 lipca 2024 r., II SA/Bd 1394/23, Lex nr 3750163.
16. Bodziony B., Dziwiński R., Gniadzi P., *Nowe prawo budowlane z komentarzem wraz z ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym*, Warszawa 1998.
17. Bar L., Radziszewski E., *Kodeks budowlany. Komentarz*, Warszawa 1999.
18. Sługocka M., *Aspekty prawne wejścia do sąsiedniego budynku, lokalu lub na teren sąsiedniej nieruchomości w prawie budowlanym*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” Nr 3656 Prawo CCCXVIII, Wrocław 2015.
19. Wyrok NSA w Rzeszowie z dnia 1 czerwca 2000 r., SA/Rz 2350/98, Lex nr 657583.
20. Bufnał A., CIC Kancelaria, *Wejście na grunt sąsiedni dla potrzeb budowy* [w:] *ABC*, Lex/el.
21. Siegień J., Wolanin M., *Decyzje, postanowienia i pisma z zakresu procesu budowlanego z objaśnieniami i płytą CD*, Warszawa 2014.
22. Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 24 stycznia 2018 r., II SA/Bd 629/17, Lex nr 2453491.

Afekt jako znamię uprzywilejowanego typu zabójstwa

Gabriela Szczepańska¹, Julia Walewska², Sara Przybyło³

Streszczenie

Zabójstwo w stanie silnego wzburzenia emocjonalnego, uregulowane w art. 148 § 4 k.k., stanowi typ uprzywilejowany przestępstwa, w którym sąd może orzec łagodniejszą karę, jeśli sprawca działał pod wpływem autentycznych, nagłych i silnych emocji usprawiedliwionych okolicznościami. Kluczowe znaczenie w ocenie takiego stanu ma nie tylko analiza prawna, ale także psychologiczna i psychiatryczna, prowadzona przez biegłych sądowych.

Orzecznictwo sądów podkreśla, że wzburzenie musi być proporcjonalne do doznanej krzywdy i nie może wynikać wyłącznie z takich motywów jak urażona duma czy zazdrość. Opinia biegłych, sporządzana na podstawie wywiadów, obserwacji, testów i dokumentacji, jest niezbędna do oceny, czy doszło do afektu i w jakim stopniu wpłynął on na poczytalność i zawinienie sprawcy.

Jednocześnie wykazanie stanu afektu napotyka trudności dowodowe, wynikające z jego ulotności i subiektywności. W praktyce wymaga to współpracy prawa i psychologii, a także ostrożnego i indywidualnego podejścia do każdego przypadku, by zrównoważyć humanitaryzm prawa z jego funkcją ochronną i prewencyjną.

Słowa kluczowe: afekt, zabójstwo, silne emocje, biegły sądowy, opinia psychologiczna.

Wstęp

Zabójstwo w polskim systemie prawnym należy do najpoważniejszych przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu człowieka. Definicja zabójstwa w rozumieniu prawa karnego polega na umyślnym pozbawieniu człowieka życia. Co do zasady sprawca zabójstwa ponosi surową odpowiedzialność określoną w kodeksie karnym, jednak polski ustawodawca przewidział sytuacje, w której ze względu na szczególną okoliczność czynu może zostać zakwalifikowany jako typ uprzywilejowany. Jedną z takich okoliczności jest działanie sprawcy pod wpływem silnego wzburzenia, czyli w stanie afektu, co określone jest w artykule 148 § 4 k.k. [1].

---

¹ Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

² Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

³ Wydział Filologiczno-Pedagogiczny, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

Pojęcie afektu znajduje swoje znaczenie zarówno w przepisach prawa karnego, jak i również w naukach psychologicznych. Afekt to stan emocjonalny o krótkotrwałym charakterze, który nierzadko prowadzi do gwałtownych i trudnych do opanowania zachowań. Jego źródłem są zazwyczaj okoliczności zewnętrzne, które w danym momencie silnie oddziałują na sprawcę.

Z perspektywy prawnej jak wskazał Sąd Najwyższy „afekt stanowi nagłą, niemalże odruchową reakcję na zdarzenie stanowiące szczególny, trudny do opanowania impuls sprawczy dla zachowania niezgodnego z prawem” [2]. Natomiast w ujęciu psychologicznym afekt ujmowany jest jako gwałtowne, krótkotrwałe przeżycie emocjonalne, które może istotnie osłabić zdolność jednostki do kontroli nad własnym zachowaniem. W sytuacjach gdy sprawca działa pod wpływem takiego stanu, ustawodawca dopuszcza złagodzenie odpowiedzialności karnej, traktując jego czyn jako zabójstwo w typie uprzywilejowanym.

Ocena czy sprawca faktycznie znajdował się w stanie silnego wzburzenia, wymaga wnikliwej analizy zarówno okoliczności faktycznych, jak i jego stanu psychicznego. Kluczową rolę w tym zakresie odgrywa opinia biegłych psychologów i psychiatrów, którzy pomagają sądowi ocenić, czy emocje rzeczywiście uniemożliwiły sprawcy utrzymanie pełnej kontroli nad swoim zachowaniem.

W niniejszym artykule skupiono się na analizie stanu afektu jako przesłanki umożliwiającej zakwalifikowanie zabójstwa jako typu uprzywilejowanego, zgodnie z art. 148 § 4 Kodeksu karnego. Przedmiotem rozważań jest zarówno prawna, jak i psychologiczna natura afektu, ze szczególnym uwzględnieniem jego cech, przyczyn powstania oraz wpływu na zdolność jednostki do kontrolowania własnych działań [3]. Artykuł omawia także warunki, jakie muszą zostać spełnione, aby możliwe było zastosowanie tej kwalifikacji prawnej, a także podkreśla znaczącą rolę biegłych psychologów i psychiatrów w procesie oceny stanu emocjonalnego sprawcy. Analiza została uzupełniona przeglądem wybranych orzeczeń sądowych oraz refleksją nad problemami interpretacyjnymi i dowodowymi, jakie pojawiają się w praktyce wymiaru sprawiedliwości przy ocenie zabójstw popełnionych w silnym wzburzeniu.

1. Pojęcie i charakterystyka afektu

1.1. Definicja afektu w ujęciu psychologicznym

Współczesna psychologia definiuje afekt jako krótkotrwałą, automatyczną reakcję emocjonalną o zróżnicowanej intensywności, która nie zawsze dociera do świadomości [4]. Afekt oddziałuje na procesy poznawcze, takie jak percepcja, pamięć, podejmowanie decyzji czy relacje społeczne. W odróżnieniu od emocji, nie wymaga opracowania poznawczego ani interpretacji sytuacji. Niektórzy badacze utożsamiają afekt z emocjami, używając terminów zamiennie, podczas gdy inni uznają go za odrębny, biologicznie zakorzeniony proces [5]. W ujęciu humanistycznym afekt wykracza poza granice między ciałem a umysłem, kształtując relacje jednostki ze światem. Silvan Tomkins uznawał afekt za podstawowy system motywacyjny, niezależny od popędów, z naciskiem na jego kulturową performatywność. Współczesne badania wykazują, że stany afektywne wpływają na pamięć – silne emocje sprzyjają

lepszemu zapamiętywaniu informacji. Joseph LeDoux wprowadził pojęcie pamięci emocjonalnej – niezależnej od pamięci jawnej, a związanej z przeżywanym afektem. Deleuze wskazywał na afektywną naturę pamięci mimowolnej, prowadzącą do poznania przez doświadczenie. W badaniach nad sztuką i literaturą afekt postrzegany jest jako czynnik tworzący wspólnoty pamięci i zacierający granice czasu. Kategoria afektywnego pamiętania łączy jednostkowe doświadczenia z relacyjnością i nadzieją na zmianę społeczną [4].

Afekt, zgodnie z ujęciem przedstawionym według prof. M. Kolańczyk *Samo się nie myśli. Afekt w procesach poznawczych*, jest nieuświadomioną reakcją emocjonalną, która odgrywa kluczową rolę w kierowaniu uwagą i procesami poznawczymi. Działa jako mechanizm przełączający między automatycznymi a kontrolowanymi procesami poznawczymi, decydując o tym, które bodźce zostaną skierowane do świadomej obróbki. Afekt nie tylko wpływa na uwagę, ale również na inne aspekty poznawcze, takie jak pamięć, podejmowanie decyzji czy interpretacja informacji. Jest to proces automatyczny, który może znacząco kształtować nasze myślenie i zachowanie, często bez naszej świadomości [5].

W kontekście psychologii poznawczej, afekt jest więc nie tylko reakcją emocjonalną, ale integralną częścią procesów poznawczych, wpływającą na to, jak postrzegamy i interpretujemy świat wokół nas.

1.2. Cechy stanu afektywnego – gwałtowność, nagłość, intensywność emocji

Jedną z kluczowych cech stanu afektywnego jest gwałtowność. Emocje pojawiają się niespodziewanie i z dużą siłą, wywołując wyraźną reakcję fizjologiczną i behawioralną. W tym sensie afekt może przejąć kontrolę nad działaniem jednostki, prowadząc do zachowań impulsywnych, które nie są poprzedzone racjonalną analizą sytuacji [4].

Drugą istotną cechą jest nagłość. Afekt może wystąpić błyskawicznie jako bezpośrednia odpowiedź na określony bodziec zewnętrzny lub wewnętrzny, np. wspomnienie, wyobrażenie. W przeciwieństwie do emocji przetwarzanych świadomie, afekt nie wymaga długotrwałej interpretacji sytuacji, jego mechanizm działania jest automatyczny i często odruchowy [4].

Trzecią charakterystyczną właściwością stanu afektywnego jest intensywność emocji. Reakcja afektywna może przybrać bardzo silną formę, w skrajnych przypadkach prowadząc do utraty kontroli nad sobą. Osoba znajdująca się w stanie silnego afektu może działać w sposób nieadekwatny, niezgodny z jej wcześniejszymi normami postępowania lub systemem wartości, co szczególnie istotne jest w kontekście oceny odpowiedzialności karnej sprawców przestępstw [3] [6].

Wszystkie te cechy – gwałtowność, nagłość oraz intensywność, sprawiają, że afekt może czasowo ograniczyć zdolność jednostki do logicznego myślenia, przewidywania konsekwencji swoich działań oraz podejmowania decyzji zgodnych z normami społecznymi i prawnymi. Z tego powodu w psychologii sądowej stan afektywny jest przedmiotem szczególnego zainteresowania, zwłaszcza w kontekście ekspertyz dotyczących poczytalności.

1.3. Rodzaje afektu (krótki, długotrwały, patologiczny) – z perspektywy psychologii

Afekt to zewnętrznie obserwowalna ekspresja stanów emocjonalnych jednostki. Jego forma, intensywność i zgodność z kontekstem sytuacyjnym dostarczają ważnych informacji o aktualnym funkcjonowaniu psychicznym osoby. W psychologii i psychiatrii wyróżnia się szereg typów afektu, których klasyfikacja opiera się na kryteriach takich jak adekwatność, głębokość przeżycia emocjonalnego, trwałość czy modulacja reakcji.

Afekt dostosowany

Jest to prawidłowa, adekwatna do sytuacji ekspresja emocjonalna. Emocje wyrażane są w sposób żywy i naturalny, a ich intensywność odpowiada bodźcom zewnętrznym. Tego rodzaju afekt świadczy o zdrowym funkcjonowaniu psychicznym i właściwej regulacji emocjonalnej.

Afekt niedostosowany

Afekt niedostosowany charakteryzuje się niespójnością pomiędzy przeżywanymi a wyrażanymi emocjami. Może przyjmować różne formy zaburzeń ekspresji emocjonalnej:

- Paramimia – zaburzenie polegające na niezgodności między przeżywaną emocją a jej mimicznym wyrazem.
- Paratymia – całkowity brak związku między doświadczanym uczuciem a jego ekspresją.
- Ambiwalencja uczuciowa – jednoczesne doświadczanie przeciwstawnych emocji, np. miłości i nienawiści.

Zjawiska te są często obserwowane w kontekście zaburzeń psychicznych, takich jak schizofrenia czy osobowość chwiejna emocjonalnie.

Afekt osłabiony (blady)

Odnacza się wyraźnym ograniczeniem intensywności emocjonalnej. Ekspresja uczuć jest stonowana, słabo modulowana lub niemal nieobecna. Może być objawem depresji, schizofrenii lub następstwem neurodegeneracyjnych zmian w ośrodkowym układzie nerwowym.

Afekt labilny

Charakterystyczna dla tego typu afektu jest chwiejność emocjonalna – częsta i łatwa zmiana stanu uczuciowego, często wywoływana nawet drobnymi bodźcami. Labilność afektywna może towarzyszyć zaburzeniom nastroju, takim jak choroba afektywna dwubiegunowa lub występować u osób z osobowością borderline.

Afekt sztywny

Oznacza brak emocjonalnej elastyczności i trudność w dostosowaniu reakcji uczuciowej do zmieniających się sytuacji społecznych. Osoby z takim stylem emocjonalnym mogą wydawać się chłodne, wycofane lub niezdolne do empatii. Często występuje w przebiegu zaburzeń ze spektrum autyzmu oraz w niektórych typach osobowości.

Afekt patologiczny

To wyjątkowo intensywna i gwałtowna reakcja emocjonalna, nieproporcjonalna do bodźca wywołującego. Stanowi przejaw znacznego pobudzenia psychoruchowego i może prowadzić do gwałtownych, niekontrolowanych zachowań – takich jak wybuchy agresji. W kontekście prawnym afekt patologiczny bywa istotnym czynnikiem przy ocenie poczytalności sprawcy czynu zabronionego.

Afekt ograniczony

Odnosi się do zmniejszonego zakresu emocjonalnej ekspresji. Osoba wydaje się emocjonalnie „wygaszona”, co może utrudniać jej kontakt społeczny i wyrażanie uczuć.

Afekt płytki

Obejmuje powierzchowne, krótkotrwałe reakcje emocjonalne, które nie angażują głębszych struktur emocjonalnych. Często jest obserwowany w zaburzeniach osobowości, gdzie reakcje emocjonalne są niestabilne i pozbawione autentycznego zaangażowania.

Afekt płaski

To niemal całkowity brak ekspresji emocjonalnej – twarz osoby może pozostawać nieporuszona, głos monotony, a gesty nieobecne. Jest to typowa cecha negatywnych objawów schizofrenii lub uszkodzeń czołowych obszarów mózgu.

W ujęciu klinicznym ocena rodzaju afektu stanowi ważny element diagnozy psychologicznej i psychiatrycznej. Pozwala nie tylko określić stan emocjonalny danej osoby, ale także identyfikować ewentualne zaburzenia afektywne, neurologiczne lub osobowościowe. W szczególnych przypadkach, przykładowo w psychologii sądowej, analiza afektu może mieć kluczowe znaczenie dla ustalenia odpowiedzialności karnej i poczytalności [4] [5].

2. Afekt w prawie karnym**2.1. Podstawa prawna - art. 148 § 4 Kodeksu karnego**

Afekt w prawie karnym – zabójstwo w stanie silnego wzburzenia jako typ uprzywilejowany. Instytucja zabójstwa w afekcie, uregulowana w art. 148 § 4 k.k.: „Kto zabija człowieka pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10”, stanowi szczególną postać typu uprzywilejowanego zbrodni zabójstwa. Przepis ten przewiduje możliwość wymierzenia kary od roku do dziesięciu lat pozbawienia wolności wobec sprawcy, który działał pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami. Ustawodawca tym samym uznaje, że w niektórych przypadkach psychologiczno-sytuacyjnych zachowanie sprawcy, choć prowadzi do najbardziej drastycznego naruszenia dobra prawnego – życia ludzkiego – zasługuje na łagodniejsze potraktowanie ze względu na ograniczoną racjonalność działania i wyjątkowy kontekst zdarzenia.

2.2 Warunki zastosowania art. 148 § 4 k.k.

Zastosowanie uprzywilejowanego typu zabójstwa możliwe jest jedynie w przypadku spełnienia kumulatywnie dwóch przesłanek opisanych poniżej.

1. Charakterystyka stanu silnego wzburzenia w świetle orzecznictwa

Wystąpienie silnego wzburzenia, o którym mowa w art. 148 § 4 k.k., musi zostać zakwalifikowane jako stan afektywny o znacznym nasileniu, który wywiera istotny wpływ na zachowanie sprawcy. Stan ten powinien mieć charakter gwałtowny, nagły i impulsywny, wynikający z dynamicznej sytuacji wywołującej silną emocjonalną reakcję. Nie może być to zatem efekt przemyślanego i chłodnego planowania działania, lecz przejaw silnego wzburzenia emocjonalnego o takiej intensywności, że zakłóca normalne mechanizmy kontroli zachowania, choć nie wyłącza poczytalności [1]. Zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2008 r., sygn. akt IV KK 301/07, wzburzenie, o którym mowa w art. 148 § 4 k.k., to nie każde zdenerwowanie czy złość, ale stan afektywny, którego intensywność wpływa na zdolność samokontroli sprawcy. Musi mieć ono cechy intensywnego, chwilowego zaburzenia emocjonalnego, którego źródłem są okoliczności obiektywnie odbierane jako silnie prowokujące. Działanie sprawcy pod wpływem takiego wzburzenia nosi znamiona gwałtowności i braku przemyślenia – lecz nadal nie wyklucza odpowiedzialności karnej [7]. Podobnie w wyroku SN z dnia 10 października 2000 r., sygn. akt IV KKN 266/00 wskazano, że: „Silne wzburzenie jako przesłanka zastosowania art. 148 § 4 k.k. musi oznaczać przejściowy stan emocjonalny o dużym natężeniu, który obiektywnie można zrozumieć jako naturalną reakcję na określoną sytuację. Nie może to być jednak stan wynikający z uprzedniego zaplanowania zdarzenia lub chęci zemsty”. Zatem o zastosowaniu przepisu decyduje nie tylko siła przeżycia wewnętrznego sprawcy, lecz również obiektywna ocena jego przyczyn i intensywności, przy czym wymagane jest, aby wzburzenie to było nie tylko silne, ale również usprawiedliwione okolicznościami – a więc dające się zrozumieć z punktu widzenia przeciętnego człowieka [8].

2. Usprawiedliwienie silnego wzburzenia okolicznościami

Dla zastosowania typu uprzywilejowanego zabójstwa określonego w art. 148 § 4 k.k., samo wystąpienie stanu silnego wzburzenia nie jest wystarczające. Konieczne jest, aby owo wzburzenie było usprawiedliwione okolicznościami, które poprzedzały lub bezpośrednio towarzyszyły zdarzeniu. Oznacza to, że ustawodawca wprowadza element obiektywnej oceny źródła afektu, co pozwala odróżnić stany emocjonalne społecznie zrozumiałe od tych, które są wynikiem np. niepohamowanego egoizmu lub impulsywnego działania nieproporcjonalnego do bodźców. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 grudnia 2001 r., sygn. akt IV KKN 135/99: „Nie każde silne wzburzenie uzasadnia zastosowanie art. 148 § 4 k.k. Musi to być wzburzenie wynikające z okoliczności, które są w stanie wzbudzić zrozumienie z punktu widzenia przeciętnego człowieka. Afekt spowodowany urażoną dumą, zazdrością lub chęcią odwetu na osobie bliskiej nie stanowi przesłanki do zastosowania uprzywilejowanego typu zabójstwa” [9]. Z kolei w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2008 r., sygn. akt II KK 60/08 podkreślono, że: Usprawiedliwienie afektu

okolicznościami musi być rozumiane nie jako akceptacja czynu, lecz jako możliwość zrozumienia, że określona sytuacja mogła u przeciętnego człowieka wywołać emocjonalną reakcję tak intensywną, iż doszło do istotnego zaburzenia procesu decyzyjnego. Takimi sytuacjami mogą być m.in. długotrwała przemoc psychiczna, fizyczna, zdrada czy prowokacyjne zachowanie ofiary [10]. Dlatego też okoliczności takie jak brutalne znieważenie, nagła informacja o zdradzie małżeńskiej czy wieloletnia przemoc domowa mogą stanowić tło usprawiedliwiające powstanie stanu silnego wzburzenia. Natomiast motywacje wynikające z urażonego honoru, zazdrości czy uprzedzeń osobistych, o ile nie są powiązane z obiektywnie rażącym działaniem ofiary, rzadziej zyskują akceptację orzecznictwa sądowego [11]. Co istotne, obie te przesłanki powinny być oceniane przez sąd w sposób zindywidualizowany, ale na tle obiektywnych standardów społecznych – nie wystarczy powołać się na subiektywne uczucia sprawcy.

Należy zaznaczyć, że art. 148 § 4 k.k. nie tworzy nowego typu czynu zabronionego, lecz stanowi typ uprzywilejowany przestępstwa zabójstwa. Tym samym jego zastosowanie nie zmienia znamion czynu, lecz wpływa na wymiar kary. W praktyce, uznając, że czyn popełniono w afekcie, sąd stosuje znacznie łagodniejsze sankcje, często z możliwością orzeczenia kary pozbawienia wolności poniżej dolnej granicy typowego zabójstwa (tj. 8 lat) [12]. Nie oznacza to jednak pełnego złagodzenia odpowiedzialności. Sąd Najwyższy zaznacza, że nawet silne wzburzenie, jeśli było wynikiem zawinionego działania sprawcy, nie może być podstawą zastosowania art. 148 § 4 k.k. (wyrok SN z 23.10.2002 r., V KKN 282/00). Tym samym wyklucza się korzystanie z tej instytucji w sytuacjach prowokacji z premedytacją lub tzw. afektu zaplanowanego [13].

3. Przykłady z orzecznictwa

1. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 24 września 2019 r., sygn. II AKa 275/19

Sentencja: „Stan silnego wzburzenia uzasadniająco łagodniejszą odpowiedzialność sprawcy zabójstwa musi spełniać dwa warunki. Po pierwsze, musi występować z odpowiednio dużym natężeniem, aby uzasadnione było przyjęcie, że zachodzi »silne« wzburzenie, po drugie, musi być ono »usprawiedliwione okolicznościami«. Ocena, czy okoliczności, które doprowadziły do silnego wzburzenia, były usprawiedliwione, nie jest oceną psychologiczną, lecz prawną” [14].

Omówienie: Sąd podkreślił, że ocena stanu silnego wzburzenia wymaga nie tylko analizy intensywności emocji, ale również obiektywnej oceny okoliczności, które do niego doprowadziły. Wskazano, że nawet w szczególnie skomplikowanych przypadkach pomocne mogą być opinie biegłych, jednak ostateczna ocena należy do sądu.

2. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 20 października 2009 r., sygn. II AKa 182/09

Sentencja: „Przyjęcie, iż sprawca zbrodni zabójstwa dopuścił się jej w stanie silnego wzburzenia oraz w stanie ograniczonej w stopniu znacznym poczytalności jest możliwe tylko wówczas, gdy silne wzburzenie wywołane zostało okolicznościami innymi od tych, które spowodowały stan ograniczonej w stopniu znacznym poczytalności”.

Omówienie: Sąd zaznaczył, że nie można utożsamiać stanu silnego wzburzenia z ograniczoną poczytalnością wynikającą z zaburzeń osobowości. W przypadku, gdy wzburzenie jest efektem patologicznych cech sprawcy, nie można mówić o jego usprawiedliwieniu w rozumieniu art. 148 § 4 k.k [15].

3. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 18 września 2013 r., sygn. II AKa 150/13

Sentencja: „Ocena, czy silne wzburzenie było usprawiedliwione okolicznościami, winna odwoływać się do kryteriów obiektywnych, a nie tylko subiektywnego odczucia sprawcy”.

Omówienie: Sąd podkreślił konieczność istnienia obiektywnej współmierności między czynem a krzywdą odczuwaną przez sprawcę. Wskazano, że motywy takie jak zazdrość czy urażona duma nie mogą stanowić podstawy do uznania wzburzenia za usprawiedliwione [16].

4. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z 25 października 2012 r., sygn. II AKa 95/12

Sentencja: „Silne wzburzenie usprawiedliwione okolicznościami, by mogło liczyć na zrozumienie społeczne z punktu widzenia zasad moralnych, powinno być współmierne do wywołującej je przyczyny, pochodzącej od pokrzywdzonego.”

Omówienie: Sąd zaznaczył, że dla przyjęcia uprzywilejowanego typu zabójstwa konieczne jest, aby wzburzenie było wynikiem czynników zewnętrznych, niezawinionych przez sprawcę, i aby istniała adekwatność między doznaną krzywdą a reakcją sprawcy [17].

5. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 6 marca 2014 r., sygn. II AKa 293/13

Sentencja: „Silne wzburzenie to stan emocjonalny wywołany czynnikami zewnętrznymi, będący wynikiem indywidualnych odczuć zależnych od odporności psychicznej człowieka, temperamentu, umiejętności panowania nad sobą i innych nabytych lub wrodzonych właściwości.”

Omówienie: Sąd zwrócił uwagę na to, że źródeł silnego wzburzenia należy szukać zarówno w działaniach zewnętrznych, jak i wewnętrznych cechach sprawcy. Podkreślono, że nie każde wzburzenie może być uznane za silne w rozumieniu art. 148 § 4 k.k [18].

4. Rola psychologa i biegłych w ocenie afektu

Ocena afektu stanowi istotny element pracy psychologa i biegłego sądowego, szczególnie w kontekście analizy zachowań jednostki w sytuacjach skrajnych, takich jak przestępstwa popełnione pod wpływem silnych emocji. Afekt jako nagła, intensywna i krótkotrwała reakcja emocjonalna, może mieć znaczący wpływ na zdolność do kontrolowania impulsów, ocenę rzeczywistości oraz odpowiedzialność karną sprawcy. Z tego względu zadaniem biegłych psychologów i psychiatrów jest dokładna analiza stanu psychicznego danej osoby w czasie popełnienia czynu, a także rozpoznanie ewentualnych zaburzeń afektywnych lub psychicznych wpływających na jej zachowanie.

W procesie opiniowania biegli opierają się na danych z wywiadu psychologicznego, obserwacji, testów psychometrycznych oraz dokumentacji medycznej. Ich celem jest określenie czy zachowanie podejrzanego mieści się w granicach normy, czy

też wykazuje cechy stanu afektywnego, który mógł wpłynąć na obniżenie lub zniesienie zdolności rozumienia znaczenia czynu i pokierowania swoim postępowaniem. Szczególnie istotne znaczenie przypisuje się tzw. afektowi patologicznemu, charakteryzującemu się gwałtowną, niekontrolowaną reakcją emocjonalną prowadzącą do działań impulsywnych, często o dramatycznych skutkach.

Psychologowie i psychiatrzy pełnią więc funkcję pośredników między światem prawa a wiedzą o funkcjonowaniu człowieka. Ich opinie mogą mieć wpływ na wymiar kary, ocenę poczytalności sprawcy lub zasadność zastosowania środków zabezpieczających. Z tego względu wymagana jest od nich nie tylko rzetelność metodologiczna, ale również etyczna odpowiedzialność oraz znajomość aktualnych standardów diagnostycznych. Ponadto, zgodnie z obowiązującymi wytycznymi, biegli muszą jasno odróżniać stany emocjonalne mieszczące się w granicach normy od tych, które wymagają interwencji klinicznej i mogą rzutować na zdolność ponoszenia odpowiedzialności karnej [19] [20].

4.1. Znaczenie opinii biegłych w procesie karnym

Opinia biegłych pełni kluczową rolę w postępowaniu karnym, szczególnie w przypadkach, które wymagają wiedzy specjalistycznej wykraczającej poza kompetencje organów ścigania, prokuratury czy sądu. Dotyczy to m.in. kwestii związanych z psychiatrią, psychologią, medycyną sądową czy kryminalistyką. Opinia biegłego może mieć decydujące znaczenie dla ustalenia faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, w tym także dla oceny poczytalności oskarżonego, jego motywacji, zdolności do udziału w procesie oraz stanu emocjonalnego w chwili popełnienia czynu [21].

W szczególności istotna jest opinia psychologiczna i psychiatryczna, gdy zachodzi podejrzenie, że sprawca działał pod wpływem zaburzeń psychicznych, w stanie afektu lub innego stanu ograniczającego zdolność do rozumienia znaczenia czynu i kierowania swoim postępowaniem. Zgodnie z art. 31 §1 i §2 Kodeksu karnego, tylko osoba w pełni poczytalna może zostać uznana za w pełni odpowiedzialną karnie [23]. Dlatego właśnie opinia biegłych ma fundamentalne znaczenie dla kwalifikacji prawnej czynu, ustalenia wymiaru kary lub zastosowania środków zabezpieczających.

Biegły sądowy jako ekspert, powinien wykazać się nie tylko wiedzą merytoryczną i aktualną znajomością literatury specjalistycznej, ale również bezstronnością oraz rzetelnością metodologiczną. Jego opinia powinna być spójna, logiczna, poparta dowodami oraz jasno uzasadniona. Sąd nie jest związany opinią biegłego, ale w praktyce często się na niej opiera, szczególnie jeśli została sporządzona w sposób profesjonalny i zgodny z aktualnymi standardami naukowymi.

W sprawach dotyczących przestępstw popełnionych pod wpływem silnego wzburzenia emocjonalnego, opinia biegłych może przesądzić o stwierdzeniu niepoczytalności lub ograniczonej poczytalności sprawcy, co w konsekwencji wpływa na zakres odpowiedzialności karnej. Dlatego też rola biegłego ma nie tylko wymiar techniczny, ale również etyczny – jego opinia może zaważyć na losie drugiego człowieka [19] [21].

4.2. Sposoby badania afektu u sprawcy (wywiad, badania psychologiczne, obserwacja)

Badanie afektu u sprawcy przestępstwa jest istotnym elementem oceny stanu emocjonalnego jednostki w chwili popełnienia czynu. Afekt jako gwałtowna i intensywna reakcja emocjonalna, może wpływać na zdolność do rozumienia charakteru i znaczenia czynu oraz na kontrolę nad własnym zachowaniem. Dlatego właściwa diagnoza afektu jest kluczowa dla ustalenia stopnia odpowiedzialności karnej.

Metody badania afektu obejmują zarówno wywiad kliniczny, jak i techniki obserwacyjne oraz psychometryczne. Wywiad psychologiczny lub psychiatryczny pozwala na zebranie informacji o przebiegu zdarzenia, subiektywnych odczuciach sprawcy oraz jego stanie emocjonalnym przed, w trakcie i po zdarzeniu. Szczególną uwagę zwraca się na obecność gwałtownych emocji, ich intensywność oraz czas trwania.

Obserwacja zachowania podczas badania oraz analiza dokumentacji medycznej i sądowej pozwala na weryfikację spójności wypowiedzi sprawcy z jego zachowaniem zewnętrznym. Współcześnie stosuje się również specjalistyczne narzędzia psychometryczne, takie jak skale oceny emocji i regulacji afektu, np. Skala Intensywności Afektu, Inwentarz Regulacji Emocji, które pozwalają na bardziej obiektywną ocenę cech emocjonalnych.

Ponadto w niektórych przypadkach wykorzystuje się badania neuropsychologiczne oraz obrazowe, które mogą wskazywać na uszkodzenia mózgu lub dysfunkcje układu limbicznego, odpowiedzialnego za regulację emocji, co jest ważne przy ocenie afektu patologicznego.

Ważnym aspektem badania afektu jest także analiza kontekstu sytuacyjnego i psychospołecznego, gdyż afekt może być modulowany przez czynniki zewnętrzne, takie jak stres, presja otoczenia czy wcześniejsze doświadczenia traumatyczne.

Kompleksowa ocena afektu u sprawcy wymaga zastosowania zróżnicowanych metod badawczych, łączących subiektywny wywiad, obserwację kliniczną oraz narzędzia psychometryczne i neurobiologiczne, co pozwala na rzetelną diagnozę stanu emocjonalnego i jego wpływu na zachowanie kryminalne [19].

4.3. Problemy dowodowe i trudności w wykazywaniu stanu afektu

Wykazanie stanu afektu u sprawcy w postępowaniu karnym stanowi jedno z istotniejszych, a zarazem trudniejszych wyzwań dowodowych. Afekt jako gwałtowna i krótkotrwała reakcja emocjonalna, charakteryzuje się subiektywnym, intensywnym przeżyciem, które często nie pozostawia jednoznacznych śladów w dokumentacji czy na miejscu zdarzenia [3]. Problemy dowodowe wynikają przede wszystkim z ulotnego charakteru afektu oraz trudności w jego obiektywnej ocenie.

Podstawową trudnością jest odtworzenie stanu emocjonalnego sprawcy w momencie popełnienia czynu. Afekt manifestuje się wewnętrznymi przeżyciami i spontaniczną ekspresją emocji, które mogą nie być adekwatnie lub spójnie odzwierciedlone w zeznaniach, szczególnie gdy sprawca z perspektywy czasu chce zataić bądź zmodyfikować swoje doznania. Ponadto emocjonalne reakcje bywają szybko ulotne, co utrudnia ich bezpośrednią obserwację przez świadków lub służby porządkowe.

W postępowaniu sądowym często opiera się na opinii biegłych psychologów i psychiatrów, którzy na podstawie wywiadu, obserwacji oraz analizy dokumentacji starają się ocenić, czy stan afektywny miał miejsce i w jakim stopniu wpłynął na zdolność sprawcy do rozpoznania znaczenia czynu i panowania nad swoim postępowaniem. Jednak nawet ekspercka ocena ma swoje ograniczenia związane z subiektywnością relacji oraz brakiem obiektywnych biomarkerów afektu.

Dodatковым problemem jest rozróżnienie afektu prawidłowego od patologicznego oraz ustalenie czy afekt faktycznie wpłynął na zachowanie sprawcy w stopniu powodującym obniżenie jego odpowiedzialności karnej. Skomplikowana jest także kwestia czasu trwania afektu, czy reakcja emocjonalna była na tyle intensywna i trwała, aby uzasadnić zmianę oceny poczytalności [19].

Niejednokrotnie trudności dowodowe wynikają również z różnych interpretacji pojęcia afektu w doktrynie i orzecznictwie, co wpływa na niejednorodną praktykę sądową. Z tego względu kluczowa jest rola biegłych, którzy muszą wyważyć opinie w oparciu o dostępną wiedzę naukową oraz specyfikę danego przypadku [21].

Podsumowując, problemy dowodowe w wykazaniu stanu afektu wynikają z jego ulotnego charakteru, subiektywności przeżyć, braku jednoznacznych metod pomiaru oraz konieczności precyzyjnej interpretacji w kontekście prawa karnego. Z tego względu ocena afektu pozostaje wyzwaniem wymagającym interdyscyplinarnego podejścia i szczegółowej analizy [23].

Wnioski

Afekt, czyli stan silnego wzburzenia emocjonalnego, ma w polskim prawie karnym istotne znaczenie jako okoliczność mogąca złagodzić odpowiedzialność sprawcy. Choć prawo karne tradycyjnie opiera się na chłodnej analizie winy i zawińienia, nie ignoruje ono faktu, że człowiek, jako istota emocjonalna może popełnić czyn zabroniony pod wpływem silnych emocji, które ograniczają jego zdolność do racjonalnego działania. Kluczowe znaczenie w tym kontekście ma art. 148 § 4 Kodeksu karnego, z przepisu tego wynika, że afekt nie wyłącza odpowiedzialności karnej, ale może istotnie wpłynąć na wymiar kary, ponieważ obniża on stopień zawińienia. Działanie w silnych emocjach może bowiem prowadzić do zaburzenia oceny sytuacji i ograniczenia kontroli nad własnym zachowaniem, co niekiedy usprawiedliwia nadzwyczajne złagodzenie kary. Aby sąd mógł uwzględnić afekt jako okoliczność łagodzącą, muszą zostać spełnione dwa warunki:

- Emocje sprawcy muszą być autentyczne i silne, np. gniew, rozpacz, szok.
- Okoliczności zdarzenia muszą te emocje usprawiedliwiać, np. działanie tuż po prowokacji, przemocy psychicznej, zdradzie, poniżeniu.

W praktyce orzeczniczej, sądy często korzystają z opinii biegłych psychologów i psychiatrów, aby ustalić, czy afekt rzeczywiście wystąpił i miał znaczenie dla zachowania sprawcy. Ważne jest także rozróżnienie między afektem a czynem planowanym z premedytacją motywowanym emocjami, np. zemstą, który nie uzasadnia

złagodzenia odpowiedzialności. Uwzględnienie afektu w analizie prawnokarnej odzwierciedla humanistyczne podejście prawa karnego, które bierze pod uwagę nie tylko czyn, ale i człowieka oraz jego psychikę. Jednocześnie jednak wymaga dużej ostrożności, aby nie doszło do nadużyć i usprawiedliwiania przestępstw tylko emocjonalnym stanem sprawcy.

Współczesne postępowanie karne coraz częściej wymaga zintegrowanego podejścia interdyscyplinarnego, szczególnie w przypadkach, w których zachodzi podejrzenie ograniczenia poczytalności sprawcy w wyniku działania silnych emocji, np. afektu. Ocena czynu zabronionego i jego okoliczności nie może ograniczać się wyłącznie do analizy prawnej, wymaga również uwzględnienia wiedzy z zakresu psychologii i psychiatrii, która dostarcza narzędzi do oceny stanu psychicznego jednostki, jej motywacji oraz mechanizmów, które mogły wpłynąć na jej zachowanie. Psychologia pełni tu rolę wspierającą, ale nie podrzędną, co stanowi równorzędny partnera prawa w procesie poznawania prawdy materialnej. Szczególną rolę pełnią biegli psychologowie i psychiatry, którzy poprzez swoje ekspertyzy umożliwiają sądowi ocenę stopnia poczytalności sprawcy oraz potencjalnego wpływu stanów afektywnych na zdolność rozumienia znaczenia czynu i kierowania swoim postępowaniem. Ocena taka jest niezbędna, w przypadkach gdy pojawia się możliwość zastosowania art. 31 § 1 lub § 2 Kodeksu karnego, tj. wyłączenia lub ograniczenia poczytalności. Warto zwrócić także uwagę na art. 148 § 4 k.k. dotyczący zabójstwa typu uprzywilejowanego, które nazywane jest także zabójstwem w afekcie [23]. Odpowiedź na pytanie, czy dana osoba działała w stanie silnego wzburzenia, co mogłoby skutkować złagodzeniem odpowiedzialności lub inną kwalifikacją prawną czynu, wymaga dokładnej analizy psychologicznej. Psychologowie, korzystając z wywiadów klinicznych, obserwacji, testów psychometrycznych i wiedzy teoretycznej, rekonstruują stan emocjonalny sprawcy z momentu zdarzenia, choć jest to proces niezwykle złożony i obarczony ryzykiem błędu. Z kolei prawnicy i sędziowie muszą umieć właściwie zinterpretować opinie biegłych, nie tylko w aspekcie ich zgodności z faktami sprawy, ale także pod kątem formalno-materialnym [22]. Od ich decyzji zależy, czy wiedza psychologiczna zostanie prawidłowo wkomponowana w ramy odpowiedzialności karnej, a więc czy służyć będzie sprawiedliwemu orzeczeniu, a nie tylko formalnemu rozstrzygnięciu. Współpraca prawa i psychologii powinna opierać się na wzajemnym zrozumieniu różnic metodologicznych i terminologicznych. Prawo operuje kategoriami normatywnymi – wina, odpowiedzialność, podczas gdy psychologia analizuje mechanizmy psychiczne i emocjonalne. Integracja tych podejść umożliwia bardziej trafne i sprawiedliwe rozstrzyganie spraw, zwłaszcza w sytuacjach granicznych, jakimi są czyny popełnione w stanie silnych emocji [19].

Affect as a characteristic of the privileged type of homicide

Summary

Murder in a state of strong emotional agitation, regulated in art. 148 § 4 of the Penal Code, is a privileged type of crime in which the court may impose a milder penalty if the perpetrator acted under the influence of genuine, sudden and strong emotions justified by the circumstances. Of key importance in assessing such a state is not only the legal analysis, but also the psychological and psychiatric analysis conducted by court experts.

Court case law emphasizes that the agitation must be proportionate to the harm suffered and cannot result solely from motives such as wounded pride or jealousy. The expert opinion, prepared on the basis of interviews, observations, tests and documentation, is necessary to assess whether the emotion occurred and to what extent it affected the sanity and culpability of the perpetrator.

At the same time, demonstrating the state of emotion encounters evidentiary difficulties resulting from its transience and subjectivity. In practice, this requires cooperation between law and psychology, as well as a careful and individual approach to each case in order to balance the humanity of the law with its protective and preventive function.

Keywords: Affect, murder, strong emotions, court expert, psychological opinion.

Bibliografia:

1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553, z późn. zm.), art. 148 § 4.
2. Postanowienie SN z 14.04.2011 r., II KK 71/11, LEX nr 794969.
3. Błachnio A., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, (red.) J. Majewski, Warszawa 2024, art. 148.
4. Strelau J., *Psychologia: Podręcznik akademicki. Tom 2. Psychologia ogólna*. Gdańsk 2009.
5. Kolańczyk A., *Samo się nie myśli: Afekt w procesach poznawczych*, Sopot 2014.
6. Daszkiewicz K., *Przestępstwa z afektu w polskim prawie karnym*, Warszawa 1982: [recenzja], *Palestra* 27/7(307).
7. Wyrok SN z 15 stycznia 2008 r., sygn. akt IV KK 301/07.
8. Wyrok SN z dnia 10 października 2000 r., sygn. akt IV KKN 266/00.
9. Wyrok SN z 12.12.2001 r., IV KKN 135/99.
10. Królikowski M., Zawłocki R., *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, wyd. 4, Warszawa 2023.
11. Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2022.
12. Mozgawa M., (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021.
13. Wyrok SN 17.06.2008 r. sygn. akt. II KK 60/80.

14. Wyrok SA we Wrocławiu z 24.09.2019 r. sygn. akt AKa 275/19.
15. Wyrok SA w Krakowie z 20.10.2009 r., sygn. akt II AKa 182/09.
16. Wyrok SA w Lublinie z 18.09.2013 r, sygn. akt II AKa 150/13.
17. Wyrok SA w Rzeszowie z 25.10.2012 r, sygn. akt. 95/12.
18. Wyrok SA w Katowicach z 06.03.2014 r, sygn. akt II AKa 293/13.
19. Gierowski J.K., *Na pograniczu prawa i psychologii – nowe obszary współpracy w teorii i praktyce*, „Czasopismo Psychologiczne”, 15(3) 2009, Instytut Ekspertyz Sądowych.
20. Kurpas D., Miturska H., Kaczmarek M. (red.), *Podstawy psychiatrii dla studentów pielęgniarstwa*, Wrocław 2009.
21. Kowalewska-Borys E., *Znaczenie opinii biegłych w procesie karnym*, „Studia Prawnicze KUL”, 3(63) 2015.
22. Czujek M., *Psychologia sądowa w ocenie zeznań stron i świadków*. „Ius Matrimoniale”, 27(4) 2016.
23. Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2023.

CZEŚĆ II
WSPÓŁCZESNE WYZWANIA
EKONOMICZNE I FINANSOWE W POLSCE

Automatyzacja w rachunkowości

inż. Patryk Kulik¹, lic. Damian Wołoszyn²

Streszczenie

Automatyzacja w rachunkowości staje się coraz częściej poruszanym tematem w dyskursie branżowym. Stosowanie nowoczesnych technologii ma przygotować księgowych na przyszłe wyzwania, a także zwiększyć efektywność ich pracy. Transformacja cyfrowa wiąże się z wieloma możliwościami i zagrożeniami zarówno dla samego procesu księgowania, jak i dla otoczenia tegoż procesu.

Celem pracy jest przedstawienie korzyści i zagrożeń związanych z wprowadzeniem automatyzacji w rachunkowości.

W artykule przedstawiono definicję automatyzacji oraz technologie, które się na nią składają. Ponadto na podstawie przeglądu literatury przedmiotu przedstawiono kluczowe korzyści i zagrożenia stosowania rozwiązań oraz wskazano konkretną przydatność rozwiązań na codziennych przykładach. W pracy wykorzystano aktualną literaturę i statystyki w celu przedstawienia sytuacji stosowania automatyzacji i jej technologii.

Słowa kluczowe: rachunkowość, automatyzacja, technologia.

Wstęp

Transformacja cyfrowa w znaczący sposób wpływa na kształtowanie, ale także na determinanty funkcjonowania współczesnej rachunkowości. Kompleksowe procesy, wdrażające w szczególności automatyzację, pozwalają na wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań, analizę danych czy uproszczenie pracy. Automatyzacja ma służyć zwiększaniu efektywności pracowników, poprawę jakości usług, szybszej adaptacji do zmian czy zachowania konkurencyjności przedsiębiorstwa na rynku [1, s. 135].

Cyfryzacja rachunkowości, a razem z nią automatyzacja, staje się przyszłością i obowiązkiem dla podmiotów gospodarczych. Wprowadzanie Krajowego Systemu eFaktur [2] wymusza wprowadzanie określonych rozwiązań, jednocześnie stwarzając możliwości dla dalszego zapoznawania się i wprowadzania technologii.

---

¹ Absolwent studiów I stopnia kierunku finanse i rachunkowość, Wydział Ekonomii i Finansów, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego, student II stopnia kierunku rynek finansowy – doradztwo inwestycyjne, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki.

² Student studiów II stopnia kierunku finanse i rachunkowość, Wydział Ekonomii i Finansów, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

Celem pracy jest przedstawienie korzyści i zagrożeń związanych z wprowadzeniem automatyzacji w rachunkowości.

1. Definicja automatyzacji i jej technologie

Definicja automatyzacji obejmuje zastosowanie urządzeń w celu zebrania i przetworzenia informacji poprzez przejęcie działań i decyzyjności od człowieka. Proces dokonuje się w trakcie użytkowania przez niego obiektu lub w trakcie prac twórczych [3]. Jest to proces polegający na częściowym bądź całkowitym ograniczeniu ludzkiej pracy poprzez użycie technologii, które wykonują powtarzające się czynności [4]. Definicja ta pochodzi z Fundacji Platforma Przemysłu Przyszłości (FPPP), której jednym z podstawowych zadań było wspieranie procesów transformacji cyfrowej [5], (z dniem 31.12.2024 FPPP została rozwiązana, a zadania przejęła Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – PARP [6]). Instytucja dzieli automatyzację na [4]:

- 1) przemysłową, czyli wykorzystanie robotów oraz linii produkcyjnych w produkcji masowej;
- 2) biurową, czyli wykorzystanie oprogramowania do powtarzających się zadań administracyjnych;
- 3) automatyzację procesów biznesowych (BPA), czyli automatyzację procesów do zarządzania wewnętrznego w przedsiębiorstwie, tj. zarządzanie zamówieniami.

Automatyzacja jest jednym z podstawowych haseł związanych z czwartą rewolucją przemysłową. Obecnie, w piątej erze rewolucji przemysłowej, nabiera coraz większego znaczenia i pozwala na szerszy rozwój. Przemysł 5.0 jest związany z zastosowaniem sztucznej inteligencji i robotyki w połączeniu z pracą człowieka, przy jednoczesnym budowaniu odporności na zmiany oraz wspieraniu zrównoważonego rozwoju. [7, s. 68-70]. Zgodnie z tym nurtem w pracach biurowych stosuje się przede wszystkim sztuczną inteligencję.

Sztuczną inteligencję definiuje się jako „system, który pozwala na wykonywanie zadań wymagających procesu uczenia się i uwzględniania nowych okoliczności w toku rozwiązywania danego problemu i który może w różnym stopniu – w zależności od konfiguracji – działać autonomicznie oraz wchodzić w interakcję z otoczeniem” [8, s. 2]. Definicja obejmuje wiele technologii, jednak w kontekście rachunkowości istotnym aspektem jest robotyzacja procesów biznesowych, model uczenia maszynowego, optyczne rozpoznawanie znaków oraz przetwarzanie języka naturalnego, co zostało przedstawione w tabeli 1 [9, s. 98].

Tab. 1. Definicje obejmujące technologie automatyzacji w rachunkowości

Nazwa	Skrót	Znaczenie	Autorzy
Robotyzacja procesów biznesowych	Robotic Process Automation – RPA	Technologia związana z automatyzacją zadań usługowych, które odtwarzają pracę wykonywaną przez ludzi za pomocą robotów programowych, które są w stanie wykonywać dokładnie powtarzalne zadania. Instrukcje zadań są ustalane przez programistę za pomocą dowolnej formy nagrywania ekranu i definiowania zmiennych. Zadania mogą obejmować logowanie się do aplikacji, kopiowanie i wklejanie danych, otwieranie wiadomości e-mail, wypełnianie formularzy.	J. Ribeiro, R. Lima, T. Eckhardt, S. Paiva (2021) [10, s. 52]
Uczenie maszynowe	Machine Learning – ML	Metoda samouczenia się maszyn, poprzez zastosowanie algorytmów stworzonych do analiz danych i rozwiązania problemów w celu samodoskonalenia się. Model, opierając się o dostarczane dane i własną analizę, samodzielnie tworzy opracowania uwzględniające szeroką interpretację sytuacji.	J. Sobieraj (2018) [11, s. 148]
Optyczne rozpoznawanie znaków	Optical Character Recognition – OCR	Pozwala na wykrywanie znaków, liter czy cyfr w plikach graficznych. Pismo jest jednym z najbardziej naturalnych form komunikacji między ludźmi, a dzięki technologii również człowieka z maszyną. Służy to automatyzacji przez pominięcie konieczności przepisania informacji ze zdjęć czy notatek odręcznych	P. Wójcicki (2020) [12, s. 117]
Przetwarzanie języka naturalnego	Natural Language Processing – NLP	Technologia pozwalająca komputerom na zrozumienie języka, przetwarzanie oraz manipulowanie nim. NLP przydatne jest w zadaniach powtarzalnych, analizowaniu i organizowaniu dużych kolekcji dokumentów.	Oracle Corporation (2021) [13]

Źródło: Oprac. własne na podst. [10, s. 52; 11, s. 148; 12, s. 117; 13]

Analiza literatury ukazuje automatyzację procesu księgowania jako zagadnienie złożone, w którego skład wchodzi wiele elementów. Podkreśla się znaczenie zadań związanych ze zbieraniem i przetwarzaniem informacji. Jednocześnie należy zaznaczyć kluczową pozycję wsparcia informatycznego, zarówno w aspekcie tworzenia samej technologii, jak i przede wszystkim w dostosowaniu rozwiązań do pracy poszczególnego przedsiębiorstwa.

Poza technologiami bezpośrednio powiązаныmi z samym procesem księgowania i sporządzania raportów warto również wspomnieć o technologiach mających szersze zastosowanie w rachunkowości, takich jak chmura obliczeniowa czy *big data* [14, s. 459].

Chmura obliczeniowa (*Cloud Computing* – CC) jest to współdzielona sieć informatyczna, dostępna „na żądanie”. CC umożliwia konfigurację zasobów obliczeniowych [15, s. 1]. Natomiast definicja przyjęta przez jednego z głównych dostawców – *Google Cloud* – poza dostępnością „na żądanie” podkreśla eliminację zarządzania fizycznymi zasobami firmy oraz system płatności zgodny z rzeczywistym zużyciem zasobów [16]. W kontekście rachunkowości coraz większą uwagę poświęca się *cloud accounting*, czyli rachunkowości w chmurze. Termin ten oznacza całkowite przeniesienie procesów rachunkowych do chmury obliczeniowej, a nie tylko części zadań [17, s. 10].

Big data oznacza duże i złożone bazy danych do przetworzenia przy pomocy nowych technologii. Dane zwykle pochodzą z różnych źródeł, lecz są tego samego typu, choć nie jest to wymagane [18]. Dane zwykle przekraczają wielkość petabajta, które mają szczególne wyzwania związane z przechowywaniem i zazwyczaj muszą być analizowane przy użyciu metod obliczeniowych [19, s. 433].

2. Zastosowanie technologii w rachunkowości

Automatyzacja w rachunkowości jest formą wprowadzania technologii do funkcjonującej branży, a co za tym idzie wprowadzania innowacyjnych rozwiązań. Powoli staje się to nieoficjalnym wymogiem w prowadzeniu rachunkowości, aby zachować konkurencyjność na rynku przez biura rachunkowe oraz efektywność w przypadku zarówno biur, jak i działów księgowych [20].

Poza zachowaniem konkurencyjności głównymi przesłankami do automatyzacji jest efektywność pracowników i ich pracy. Wprowadzenie technologii do procesu księgowania pozwala na zaoszczędzenie czasu na czynnościach powtarzalnych, ograniczenie pracy niektórych pracowników tylko do kontroli wprowadzanych danych oraz na zmianę kompetencji księgowych [1, s. 141].

Wprowadzanie do programu księgowego operacji na podstawie faktur czy wyciągów bankowych oparte jest na dokumentach, które mają jednolitą formułę. Dzięki temu księgowanie operacji może zostać zautomatyzowane przez zastosowanie przetwarzania języka naturalnego dla plików w formie tekstowej lub optycznego rozpoznawania znaków dla plików w formie graficznej, jak zdjęć czy skanów dokumentów [21].

Procesy takie jak monitorowanie rozliczeń i terminów czy weryfikacja kontrahentów może być zastąpiona przez zrobotyzowane procesy biznesowe. Robot na podstawie wprowadzonego algorytmu i danych o partnerze biznesowym zaciąga informacje z dostępnych baz danych w sieci. Dodatkowo przy pomocy algorytmów sztucznej inteligencji robot może sporządzić dokładny raport przedstawiający informacje, interpretację oraz sugestie dotyczące przyszłych decyzji współpracy na podstawie wprowadzonych progów i ograniczeń dla działalności. W przypadku monitorowania rozliczeń robot przypomina o istotnych terminach oraz sprawdza istnienie i wypłacalność kontrahenta, jeśli dostępne są do tego dane [22].

Systemy uczenia maszynowego czy sztuczna inteligencja pomagają przy analizie informacji i sporządzaniu z nich raportów wewnętrznych czy sprawozdań finansowych i niefinansowych. Wykorzystanie technologii pozwala na dogłębną analizę

i wychwycenie aspektów pomijalnych dla człowieka. W przypadku dużych podmiotów w tym aspekcie przydatne są również technologie związane z *big data*, jak zauważanie zależności słabo dostrzegalnych [22].

Usługi związane z chmurą obliczeniową nie pomagają bezpośrednio przy pracach księgowych, jednakże pozwalają na przeniesienie całego procesu do sieci, a tym samym pozwalają na ograniczenie kosztów sprzętowych, lokalowych i skalowalność działalności. Dodatkowym atutem jest możliwość składowania danych i tworzenie bezpiecznych kopii zapasowych w wielu miejscach jednocześnie, co wynika bezpośrednio z umowy z dostawcą technologii. Często w pakiecie podstawowym dane przechowywane są na trzech nośnikach jednocześnie [23].

3. Korzyści i zagrożenie z wprowadzenia automatyzacji w rachunkowości

Wprowadzenie nowych rozwiązań do przedsiębiorstwa ma na celu poprawę funkcjonowania procesów. Zastosowanie nowoczesnych technologii w rachunkowości odnosi się przede wszystkim do powtarzalnych zadań, opartych na schematach. W tym obszarze wdrażanie automatyzacji przynosi największe korzyści zatem rekomenduje się ich priorytetową implementację [24, s. 17].

Do podstawowych korzyści należy zaliczyć zwiększenie przewagi konkurencyjnej, redukcję kosztów i oszczędność czasu. Korzyści wynikające z automatyzacji w rachunkowości oraz sposób ich objawiania przedstawiono w tabeli 1. Przewidywane korzyści w szczególności są widoczne w długim horyzoncie czasowym.

Tab. 1. Korzyści wynikające z automatyzacji w rachunkowości oraz sposób objawiania się ich

Korzyść	Rozwinięcie
Zwiększenie wydajności pracowników	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie liczby błędów; • Oszczędność czasu pracowników; • Poprawa jakości pracy; • Lepsze zarządzanie dokumentacją;
Zwiększone bezpieczeństwo	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie ochrony danych; • Łatwiejsza kopia zapasowa; • Ułatwione odzyskiwanie danych;
Ciągły monitoring finansowy	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej; • Wsparcie podejmowania decyzji; • Zwiększenie transparentności procesów;
Zwiększenie produktywności przedsiębiorstwa	<ul style="list-style-type: none"> • Łatwiejsze skalowanie; • Zmniejszenie kosztów operacyjnych; • Elastyczność; • Lepsze planowanie i prognozowanie;

Źródło: Oprac. własne na podst. [1, s. 148-151; 25, s. 38-39; 24, s. 16-17; 26, s. 60]

Redukcja czasu niezbędnego poprzez zastosowanie nowych rozwiązań do realizacji zadań pozwala na przetwarzanie tysięcy dokumentów oraz generowanie sprawozdań i zestawień w ciągu minut, podczas gdy tradycyjne metody wymagałyby

wielu godzin pracy. Wprowadzenie innowacji wiąże się z kosztami, jednakże w długim okresie oszczędność czasu i technologia pozwala na redukcję personelu o najniższych kwalifikacjach, co wpływa na zmniejszenie kosztów osobowych [27]. Przewidywany okres zwrotu z inwestycji w automatyzację to od 8 do 25 miesięcy [24, s. 24].

Wdrożenie automatyzacji wiąże się przede wszystkim z nakładami początkowymi, takimi jak zakup licencji na oprogramowanie. Konieczne są również inwestycje w infrastrukturę IT oraz szkolenia personelu, co powoduje dodatkowe wydatki. Istotne jest też utrzymanie i aktualizacja zautomatyzowanych systemów, które wymagają stałych nakładów finansowych, co może stanowić wyzwanie dla mniejszych przedsiębiorstw [28].

4. Wykorzystanie automatyzacji w rachunkowości

Badania nad zastosowaniem sztucznej inteligencji w branżach powiązanych z rachunkowością obrazują rozwój automatyzacji. Światowe Forum Ekonomiczne i Cambridge Centre for Alternative Finance przeprowadziło w 2020 roku badanie na bankach i fintechach z całego świata, które pokazało, że 85% spośród badanych spółek wykorzystuje w swoich działaniach sztuczną inteligencję [29, s. 1]. Analizując zastosowanie nowoczesnych technologii w Polsce – Główny Urząd Statystyczny przedstawia dane dotyczące odsetka przedsiębiorstw stosujących technologie sztucznej inteligencji na poziomie 5,90% w 2024 roku. Usługi w chmurze obliczeniowej w 2023 roku były kupowane przez 55,70% przedsiębiorców, zaś 26,00% przedsiębiorstw zatrudniało specjalistów technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) w 2024 roku [30].

Badanie M. Remlein, P. Bejgera, I. Olejnik, A. Jastrzębowski i D. Obźerzgiewicza przeprowadzone na próbie celowej, gdzie według opinii eksperckiej autorów respondenci mogli wykorzystywać automatyzację w rachunkowości w postaci RPA wykazały, że pod koniec 2021 roku 26% spośród 73 przedsiębiorstw zastosowało tę technologię. Z kolei głównym zastosowaniem rozwiązania stanowi rachunkowość finansowa (89% wskazań spośród przedsiębiorstw stosujących RPA), rachunkowość zarządcza (48% wskazań) oraz sprzedaż i obsługa klienta (41% wskazań) [31, s. 55-59].

Przegląd dostępnej literatury nie pozwala na zebranie wystarczających statystyk, aby móc ocenić wykorzystanie technologii w rachunkowości. Większość badań odnosi się do analizy teoretycznej lub analizy studium przypadku. Zaś raporty poświęcone wykorzystaniu samych technologii analizują całkowite zastosowanie rozwiązań, bez podziałów na sektory czy branże. Badanie M. Remlein, P. Bejgera, I. Olejnik, A. Jastrzębowski i D. Obźerzgiewicza analizuje tylko wykorzystanie technologii RPA. Szeroko pojęta automatyzacja rachunkowości nie jest aktualnie mierzona, co daje przestrzeń do dalszych badań.

Wnioski

Automatyzacja i wprowadzanie technologii do przedsiębiorstw, również usługowych, nie jest nowym zjawiskiem, jednak w ostatnich latach to obszar rachunkowości zapewnia najwięcej zmian. Wynika to przede wszystkim z dynamicznego rozwoju narzędzi informatycznych, ich szerokiego zastosowania i dostosowania do nieprzewidywanych wcześniej zastosowań. Informacje na stronach branżowych i wprowadzanie Krajowego Systemu eFaktur pośrednio przyczyniają się do coraz szerszego zastosowania technologii. Automatyzacja powoli staje się nie alternatywą a koniecznością dla przedsiębiorców, w szczególności w tych firmach, w których jest duża liczba dokumentów.

Zastosowanie automatyzacji w rachunkowości w aspekcie użycia jest szeroko poruszana w literaturze przedmiotu, lecz przede wszystkim na stronach branżowych i w raportach, gdzie szeroko omawiane są korzyści i wyzwania z nią związane. Do najważniejszych zalet należą: zwiększenie wydajności pracowników, ciągły monitoring finansowy czy też zachowanie konkurencyjności na rynku. Jednakże, jak każde rozwiązanie, wiąże się z zagrożeniami, takimi jak zagrożenia związane z bezpieczeństwem danych czy początkowymi wysokimi nakładami. Analiza przedstawionych informacji pozwala na wyciągnięcie wniosków:

1. Automatyzacja w rachunkowości rozwija się wraz z postępem technologicznym.
2. Wymagania rynku oraz zmiany przepisów przyspieszają wdrażanie technologii.
3. Literatura przedmiotu nie zawiera wystarczających danych do obrazowania sytuacji na podstawie statystyk.

Reasumując, wprowadzanie automatyzacji w rachunkowości jest determinowana przez wiele czynników, takich jak wielkość przedsiębiorstwa, umiejętności pracowników, a przede wszystkim zapotrzebowanie. Rozwój technologii daje możliwości modernizacji aktualnych rozwiązań. Ponadto szeroko pojęta automatyzacja rachunkowości nie jest aktualnie mierzona statystycznie, co daje przestrzeń do badań i poszerzenia wiedzy naukowej na ten temat.

Bibliografia

1. Remlein M., Nowak D., Romanchuk K., *Korzyści z wdrożenia automatyzacji procesów w rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2024, vol. 48, nr 3.
2. <https://ksef.podatki.gov.pl/informacje-o-ksef/> [dostęp: 10.03.2025].
3. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/automatyzacja;3872577.html> [dostęp: 10.03.2025].
4. <https://przemyslprzyszlosci.gov.pl/technologie/cyfrowe/automatyzacja/> [dostęp: 10.03.2025].
5. <https://fppp.bip.gov.pl/o-fundacji/o-fundacji.html> [dostęp: 10.03.2025].
6. <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/likwidacja-fundacji-platforma-przemyslu-przyszlosci--ustawa-przyjeta> [dostęp: 10.03.2025].

7. Januszewska K., Fetela K., *Przemysł 5.0, czyli współczesna rewolucja przemysłowa*, [w:] J. Olszowy (red.), *Kognitywne i technologiczne przeobrażenia społeczeństwa: Edukacja, konsumpcjonizm i rynek pracy w kontekście rozwoju sztucznej inteligencji i przemysłu 5.0*, Łódź 2024.
8. Zalewski T., *Rozdział I. Definicja sztucznej inteligencji*, [w:] L. Lai, M. Świerczyński (red.), *Prawo sztucznej inteligencji*, Warszawa 2020.
9. Łada M., Martinek-Jaguszewska K., *Autonomizacja procesów rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2023, vol. 47, nr 3.
10. Ribeiro J., Lima R., Eckhardt T., Paiva S., *Robotic Process Automation and Artificial Intelligence in Industry 4.0 - A Literature review*, “Procedia Computer Science” 2021, vol. 181.
11. Sobieraj J., *Rewolucja przemysłowa 4.0*, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – Państwowego Instytutu Badawczego, Radom 2018.
12. Wójcicki P., *Wybrane zagadnienia metod optycznego rozpoznawania znaków*, [w:] R. Dzierżak, Ż. Grądz (red.) *Prace doktorantów Politechniki Lubelskiej 2020*, Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej, Lublin 2020.
13. <https://www.oracle.com/pl/artificial-intelligence/what-is-natural-language-processing/> [dostęp: 21.03.2025].
14. Stoica O, Ionescu-Feleaga L., *Digitalization in Accounting: A Structured Literature Review*, [w:] Dima A., (red.), *Resilience and Economic Intelligence Through Digitalization and Big Data Analytics*, The Bucharest University of Economic Studies 2021.
15. Komunikat Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego dotyczący przetwarzania przez podmioty nadzorowane informacji w chmurze obliczeniowej publicznej lub hybrydowej, Warszawa 2020.
16. <https://cloud.google.com/learn/what-is-cloud-computing> (dostęp: 23.03.2025).
17. Kurhan N., Fartushniak O., Bezkorovaina L., *Improvement of organization and automation of commercial enterprise electronic money accounting in conditions of economy digitalization*, „Economics of development” 2023, vol. 22, nr 3.
18. <https://www.europarl.europa.eu/topics/pl/article/20210211STO97614/big-data-definicja-korzysci-wyzwania-infografika> [dostęp: 25.03.2025].
19. Gulin D., Hladika M., Valenta I., *Digitalization and the Challenges for the Accountiing Profession*, „Proceedings of the ENTRENOVA – ENTERprise REsearch InNOVAtion Conference” 2019.
20. <https://mindboxgroup.com/pl/automatyzacja-a-konkurencyjnosc-rynkowa-jak-osiagnac-przewage/> [dostęp: 30.03.2025].
21. <https://pergam.in/blog/automatyzacja-pracy-w-ksiegowosci-korzysci/> [dostęp: 30.03.2025].
22. <https://www.enova.pl/blog/nowoczesne-biura-rachunkowe/automatyzacja-procesow-finansowych-jak-usprawnic-analize-finansowa-w-biurze-rachunkowym/> [dostęp: 1.04.2025].

23. <https://www.gofin.pl/rachunkowosc/17,1,85,311798,przechowywanie-zbiorow-ksiegowych-w-chmurze-obliczeniowej.html> [dostęp: 1.04.2025].
24. Borowiec L., *Koszty i korzyści finansowe wdrożenia robotyzacji wybranych procesów w rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2022, vol. 46, nr 2.
25. Kielek O., Trochimiuk W., *Automatyzacja oraz robotyzacja procesów rachunkowości*, [w:] E. Śnieżek, J. Piłacik (red.), *Rachunkowość w nurcie wyzwań współczesnego biznesu*, Łódź 2024.
26. Ruparewicz A., Żukowska N., *Automatyzacja i robotyzacja w księgowości – szanse czy zagrożenie?* [w:] I. Franczak, A. Konior (red.), *Rachunkowość przyszłości – szanse i zagrożenia. XII Ogólnopolskie Dni Rachunkowości*, Katowice 2021.
27. <https://digitalx.pl/ai-w-ksiegowosci-jak-automatyzacja-upraszcza-procesy-finansowe> [dostęp: 5.04.2025].
28. <https://glant.com/koszt-automatyzacji-rpa?> [dostęp: 5.04.2025].
29. Biallas, M. O’Neill, F., *Artificial Intelligence Innovation in Financial Services*. EMCom-pass, 85. International Finance Corporation, Washington, DC 2020
30. <https://dbw.stat.gov.pl/baza-danych> [dostęp: 2.02.2025].
31. Remlein M., Bejger P., Olejnik I., Jastrzębowski J., Obrzeźgiewicz D., *Zastosowanie automatyzacji procesów z wykorzystaniem robotyzacji w rachunkowości finansowej w jednostkach gospodarczych działających w Polsce*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2022, vol. 46, nr 1.

Siła nabywcza minimalnego wynagrodzenia w Polsce w latach 2013-2022

Agnieszka Kaługa¹, Katarzyna Klocek², Marta Kowalska³, Patrycja Traczyk⁴

Streszczenie

Celem opracowania jest analiza siły nabywczej minimalnego wynagrodzenia w Polsce w relacji do zmian cen wybranych towarów. Ocenie zostały poddane zależności pomiędzy wynagrodzeniem minimalnym a jakością życia. Za podstawowe wskaźniki, będące przedmiotem analizy, przyjęto relacje płacy minimalnej do: ceny paliwa, ceny mieszkania za m², inflacji oraz stopy bezrobocia. Analiza została przeprowadzona dla Polski. Okres badań obejmuje lata 2013-2022. Opracowanie składa się z dwóch zasadniczych części – teoretycznej oraz badawczej. W części teoretycznej przedstawiono historię płacy minimalnej, a także pojęcie i zasady oceny siły nabywczej pieniądza. W części badawczej przeanalizowano zmiany wysokości minimalnego wynagrodzenia oraz jego relację do zmian cen wybranych towarów, inflacji oraz stopy bezrobocia. W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że tempo wzrostu cen było wyższe niż tempo wzrostu wynagrodzenia, co prowadziło do spadku jakości życia, wyrażonej poprzez zmniejszającą się siłę nabywczą dochodów.

Słowa kluczowe: siła nabywcza, minimalne wynagrodzenie, cena, inflacja, bezrobocie.

Wstęp

Wynagrodzenie minimalne odgrywa kluczową rolę w systemie gospodarczym danego kraju – z jednej strony stanowi podstawowy instrument ochrony pracownika przed nadużyciami ze strony pracodawcy, z drugiej natomiast może być czynnikiem ograniczającym możliwości efektywnego przeciwdziałania bezrobociu [1, s. 1]. Jest to najniższy dopuszczalny poziom wynagrodzenia za pracę świadczoną w pełnym

---

¹ Studentka I roku, kierunek finanse i rachunkowość, studia II stopnia, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

² Studentka I roku, kierunek Finanse i rachunkowość, studia II stopnia, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

³ Studentka I roku, kierunek Finanse i rachunkowość, studia II stopnia, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

⁴ Studentka I roku, kierunek Finanse i rachunkowość, studia II stopnia, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

wymiarze czasu, odnoszący się do prac o najniższym stopniu skomplikowania, ustalany na poziomie krajowym bądź w odniesieniu do określonych grup społeczno-zawodowych [2].

Minimalne wynagrodzenie powinno być ustalone na poziomie umożliwiającym pracownikowi zaspokojenie podstawowych potrzeb w sposób godny. Komitet Niezależnych Ekspertów Rady Europy podjął się próby zdefiniowania, czym jest płaca godziwa. Według ich stanowiska, odpowiednim punktem odniesienia do jej określenia powinna być przeciętna krajowa pensja. Eksperci uznali, że płaca godziwa powinna wynosić około 60% średniego wynagrodzenia w danym państwie. Jednocześnie zalecili, by minimalne wynagrodzenie możliwie jak najbardziej zbliżało się do tego poziomu. Polska, choć ratyfikowała Europejską Kartę Społeczną, pominęła ustęp 1 artykułu 4, który odnosi się do prawa do godziwego wynagrodzenia. Polskie prawo koncentruje się wyłącznie na określaniu, wynagrodzenia minimalnego, które nie musi oznaczać płacy godziwej. W konsekwencji minimalne wynagrodzenie nie stanowi skutecznego narzędzia w walce z ubóstwem, w przeciwieństwie do płacy godziwej. Badania pokazują, że wzrost płacy minimalnej nie zawsze trafia do najbardziej potrzebujących – często korzystają z niego gospodarstwa domowe o średnich i wyższych dochodach. Jest to efektem tego, że płaca minimalna wpływa na ogólne systemy wynagrodzeń w przedsiębiorstwach oraz determinuje wysokość różnych świadczeń socjalnych. W rezultacie jej podwyżki prowadzą do ogólnego wzrostu wynagrodzeń, mimo że sama płaca minimalna nadal pozostaje na poziomie niewystarczającym do zapewnienia godnych warunków życia [1; 3].

Celem opracowania jest analiza siły nabywczej minimalnego wynagrodzenia w Polsce w relacji do zmian cen wybranych towarów. Ocenie zostały poddane zależności pomiędzy wynagrodzeniem minimalnym a jakością życia. *Pytanie badawcze w niniejszej pracy brzmi: Jak zmieniała się siła nabywcza minimalnego wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 2013-2022?* Celem pracy jest analiza zmian tej siły nabywczej oraz określenie, w jakim stopniu podwyżki płacy minimalnej przekładały się na realny wzrost możliwości konsumpcyjnych obywateli. Badanie zostało przeprowadzone w formie analizy danych statystycznych dla Polski z lat 2013-2022. Uwzględniono w pracy takie czynniki jak:

- wysokość minimalnego wynagrodzenia brutto w poszczególnych latach,
- ceny wybranych dóbr konsumpcyjnych i usług,
- inflację i wskaźnik wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych.

W pracy zastosowano głównie analizę porównawczą i analizę ilościową, w tym:

- obliczenie relacji między wysokością płacy minimalnej a cenami podstawowych produktów i usług,
- wyrażenie siły nabywczej jako ilości produktów, jakie można zakupić za płacę minimalną w danym roku,
- analiza dynamiki zmian cen i wynagrodzeń.

Dane pochodziły z Głównego Urzędu Statystycznego (GUS). Autorzy wskazują, że mimo wielu analiz dotyczących płacy minimalnej, brakuje badań skupionych konkretnie na sile nabywczej płacy minimalnej w dłuższym okresie i w odniesieniu do konkretnych dóbr konsumpcyjnych. Ich praca wypełnia tę lukę, przedstawiając dziesięcioletnią analizę zmian w możliwościach zakupowych osób zarabiających najniższe ustawowe wynagrodzenie.

1. Historia minimalnego wynagrodzenia w Polsce

Minimalne wynagrodzenie ustalane jest corocznie na podstawie Ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę. Poziom najniższego wynagrodzenia ustalany jest w Polsce od 1956 roku.

Historia płacy minimalnej odzwierciedla przemiany gospodarcze, jakie zaszły w kraju w ostatnich dekadach. W czasach Polskiej Republiki Ludowej istniała gwarantowana płaca minimalna, jednak jej wysokość często nie odpowiadała realnym kosztom życia. W latach osiemdziesiątych w wyniku kryzysu gospodarczego, spowodowanego głównie złym zarządzaniem gospodarką, doprowadzono do ogromnej inflacji, braku towarów i wzrostu bezrobocia. Wysokie tempo inflacji osłabiło siłę nabywczą wynagrodzenia. Na przełomie lat 1989-1990 nastąpiła transformacja ustrojowa oraz wprowadzono system corocznego ustalania minimalnego wynagrodzenia. Na początku lat dziewięćdziesiątych płaca minimalna wynosiła 120 000 zł (przed denominacją), w następnych latach notowano wzrosty płacy, aż w 1994 roku wyniosła 2 400 000 zł (przed denominacją). Po zmianie systemu walutowego w 1995 roku minimalne wynagrodzenie zostało ustalone na poziomie 280zł. W kolejnych latach, zwłaszcza w dekadzie 2000-2010, wynagrodzenie minimalnie rosło, choć w stosunkowo wolnym tempie. Sytuacja zaczęła się zmieniać po 2011 roku, kiedy to płaca minimalna zaczęła rosnąć szybciej [4, 5].

Tab. 1. Zestawienie minimalnego wynagrodzenia, minimalnej stawki godzinowej oraz zmiany procentowej na przestrzeni lat 2012-2022

Rok	Minimalne wynagrodzenie brutto (w zł)	Minimalna stawka godzinowa	Procentowa zmiana wynagrodzenia
2012	1500	-	-
2013	1600	-	+6,7%
2014	1680	-	+5,0%
2015	1750	-	+4,2%
2016	1850	-	+5,7%
2017	2000	13,00	+8,1%
2018	2100	13,70	+5,0%
2019	2250	14,70	+7,1%
2020	2600	17,00	+15,6%
2021	2800	18,30	+7,7%
2022	3010	19,70	+7,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [6-17]

Analizując powyższą tabelę minimalne wynagrodzenie brutto w Polsce wykazywało systematyczny wzrost na przestrzeni analizowanego okresu, co jest efektem regulacji prawnych i działań mających na celu poprawę warunków płacowych pracowników. W 2012 roku wynosiło ono 1500 zł, a w 2022 roku osiągnęło poziom 3010 zł, co oznacza ponad dwukrotny wzrost w ciągu dekady.

Największy procentowy wzrost minimalnego wynagrodzenia odnotowano w 2020 roku, kiedy płaca wzrosła z 2250 zł do 2600 zł, czyli o 15,6%. Było to związane z decyzją rządu o bardziej dynamicznej podwyżce wynagrodzeń, co miało na celu poprawę sytuacji finansowej pracowników o najniższych dochodach. Z kolei najniższy roczny wzrost zanotowano w 2015 roku, kiedy podwyżka wyniosła 4,2%. Warto zauważyć, że w latach 2012-2016 stawka godzinowa nie była jeszcze regulowana w sposób bezpośredni, co wskazuje na ewolucję podejścia do minimalnych wynagrodzeń w Polsce.

Analizując wprowadzenia i zmiany minimalnej stawki godzinowej od 2017 roku wprowadzono minimalną stawkę godzinową, która początkowo wynosiła 13,00 zł. W kolejnych latach rosła stopniowo, osiągając w 2022 roku poziom 19,70 zł, co oznacza wzrost o 6,70 zł w ciągu sześciu lat. Największy skok w stawce godzinowej nastąpił w 2020 roku, kiedy wzrosła ona z 14,70 zł do 17,00 zł (15,6% wzrostu). Było to zgodne ze znaczącą podwyżką minimalnego wynagrodzenia brutto w tym samym roku. Wprowadzenie minimalnej stawki godzinowej miało na celu zabezpieczenie dochodów pracowników zatrudnionych na umowy cywilnoprawne i przeciwdziałanie nieuczciwym praktykom w zakresie płac.

Podsumowując tabelę 1 można zauważyć, że w latach **2012-2022** minimalne wynagrodzenie brutto w Polsce systematycznie rosło, a od **2017 roku** zaczęto również regulować minimalną stawkę godzinową. **Największy procentowy wzrost wynagrodzenia nastąpił w 2020 roku**, co wskazuje na dynamiczne działania mające na celu poprawę sytuacji pracowników o najniższych dochodach. Analizowane dane pokazują ciągłą tendencję wzrostową, co jest rezultatem polityki społeczno-ekonomicznej kraju. Zagadnienie związane z płacą minimalną zostały opracowane na podstawie analizy Małgorzaty Raczkowskiej w artykule *Minimalne wynagrodzenie za pracę w Polsce i wybranych krajach świata*. Raczkowska podkreśla, że minimalne wynagrodzenie pełniło różne funkcje w zależności od okresu historycznego. Początkowo było narzędziem ochrony pracowników przed wyzyskiem, później służyło do ustalania stawek wynagrodzenia w tabelach płacowych. Współcześnie, po wprowadzeniu ustawy w 2002 r., minimalne wynagrodzenie stało się elementem polityki płacowej państwa, mającym na celu zapewnienie pracownikom minimalnego poziomu dochodów [1].

Wyniki badań Zofii Jacukowicz w książce *Analiza minimalnego wynagrodzenia za pracę* wskazują, że w Polsce osoba zarabiająca minimalne wynagrodzenie, z trudem jest w stanie utrzymać siebie, a dla utrzymania rodziny płaca minimalna powinna wynosić co najmniej 2 tys. zł netto. W rzeczywistości ponad połowa zatrudnionych zarabia poniżej tej kwoty. Jacukowicz podkreśla, że podniesienie płacy

minimalnej do poziomu 40% przeciętnego wynagrodzenia było w dzisiejszych warunkach koniecznością, choć nie oznacza to pełnego zaspokojenia potrzeb materialnych najniżej zarabiających [18].

2. Siła nabywcza pieniądza

Siła nabywcza odnosi się do rzeczywistej wartości pieniądza, oznacza, ile dóbr i usług da się nabyć za określoną jednostkę waluty. Na siłę nabywczą pieniądza największy wpływ wywiera kondycja gospodarki danego kraju oraz zachodzące w niej procesy i tendencje. Wzrost lub spadek cen towarów i usług wpływa bezpośrednio na wartość pieniądza – jego siła nabywcza może się zwiększać lub zmniejszać. Zazwyczaj, gdy dochody ludności pozostają na niezmiennym poziomie, a ceny ogólnie rosną, siła nabywcza ulega osłabieniu. Natomiast w przypadku deflacji, realna wartość pieniądza wzrasta [19]. Siła nabywcza pieniądza jest istotnym wskaźnikiem ekonomicznym, którego wartość zależy od wielu czynników, takich jak inflacja, kursy walutowe i polityka gospodarcza. Wzrost cen powoduje jej osłabienie, natomiast stabilność cen sprzyja utrzymaniu wartości pieniądza na stałym poziomie [20]. David Begg, Gianluigi Vernasca, Stanley Fischer i Rudiger Dornbusch w książce *Mikroekonomia* opisują siłę nabywczą jako rzeczywistą wartość pieniądza, określającą ilość dóbr i usług, które można za niego nabyć. Podkreślają, że jej poziom jest dynamiczny i zmienia się wraz z wahaniami cen w gospodarce [21].

Według badania przeprowadzonego w 2023 roku przez Związek Przedsiębiorstw Finansowych i Instytutu Rozwoju Gospodarczego Szkoły Głównej Handlowej ponad 80% ankietowanych odczuwa, że ich koszty życia wyraźnie wzrosły w porównaniu do sytuacji sprzed roku. Jakub Trzebiatowski zauważa, że nie istnieje jedna, powszechnie akceptowana definicja jakości życia, która mogłaby być stosowana zarówno w naukach społecznych, jak i medycznych. Podkreśla, że różne dziedziny – psychologia, socjologia i ekonomia – interpretują to pojęcie w odmienny sposób, dostosowując je do własnych obszarów badawczych.

Ewa Jankowska określa jakość życia jako poziom zaspokojenia potrzeb społeczeństwa, który odzwierciedla zmiany zachodzące w gospodarce i strukturze społecznej. Zwraca uwagę, że jej ocenę można przeprowadzać przy użyciu wskaźników społecznych, które pozwalają na obiektywne porównania i analizy [22].

Maria Zięba i Urszula Cisoń-Apanasewicz, analizując jakość życia w kontekście nauk medycznych, wskazują, że jest ona ściśle powiązana ze stanem zdrowia jednostki. Obejmuje zarówno aspekty fizyczne, emocjonalne, jak i społeczne funkcjonowanie pacjenta. Podkreślają, że jej ocena powinna uwzględniać zarówno subiektywne odczucia pacjenta, jak i obiektywne wskaźniki medyczne [23].

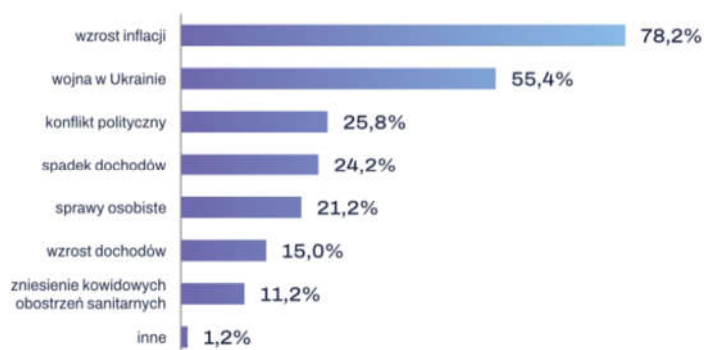
Jakość życia jest kształtowana przez wiele czynników, które determinują codzienne funkcjonowanie jednostki i społeczeństwa. Istotną rolę odgrywają warunki ekonomiczne, obejmujące poziom dochodów, dostępność pracy oraz stabilność finansową, które wpływają na możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb i komfort życia. Równie ważne jest zdrowie, zarówno fizyczne, jak i psychiczne, a także dostęp do opieki medycznej, który ma kluczowe znaczenie dla dobrostanu

jednostki. Nie można również pominąć środowiska społecznego, które obejmuje relacje z rodziną i przyjaciółmi oraz poziom wsparcia społecznego – aspekty te odgrywają istotną rolę w kształtowaniu poczucia bezpieczeństwa i satysfakcji z życia. Edukacja, rozumiana jako poziom wykształcenia oraz dostęp do wiedzy i możliwości rozwoju, otwiera przed jednostką nowe perspektywy zawodowe i społeczne, podnosząc tym samym jej komfort życia. Jakość życia w dużej mierze zależy również od warunków mieszkaniowych, takich jak jakość miejsca zamieszkania czy dostęp do infrastruktury, które wpływają na wygodę i poczucie stabilizacji. Istotnym czynnikiem jest także bezpieczeństwo, obejmujące zarówno aspekty osobiste, jak i społeczne, w tym stabilność polityczną, która przekłada się na ogólne poczucie stabilności w życiu codziennym.

Na koniec warto wspomnieć o kulturze i rekreacji – możliwość uczestnictwa w życiu kulturalnym oraz dostęp do rozrywki wpływają na rozwój intelektualny i emocjonalny, stanowiąc ważny element jakości życia [24].

W badaniu ZPF i IRG SGH Polacy zostali również zapytani o to, jak zmieniła się jakość ich życia w ostatnich 12 miesiącach. 63,2% respondentów odpowiedziało, że jest gorzej. Co czwarty ankietowany stwierdził zaś, że jakość jego życia się nie zmieniła. Reszta ocenia, że jest lepiej [25].

Co miało największy wpływ na ogólną ocenę jakości życia?
(możliwość zaznaczenia maks. 3 odpowiedzi)

Źródło: Badania Związku Przedsiębiorstw Finansowych i Instytutu Rozwoju Gospodarczego SGH.

Z P F

Rys. 1. Analiza czynników wpływających na ocenę jakości życia

Analizując rysunek 1, można zauważyć, że wykres ukazuje wyniki badania przeprowadzonego przez Związek Przedsiębiorstw Finansowych oraz Instytut Rozwoju Gospodarczego SGH, w którym zapytano respondentów o najważniejsze czynniki wpływające na ich ogólną ocenę jakości życia. Każdy uczestnik mógł wskazać maksymalnie trzy odpowiedzi, co pozwala na zrozumienie, które aspekty rzeczywistości mają dla społeczeństwa największe znaczenie.

Dominujące czynniki wpływające na jakość życia:

- Wzrost inflacji (78,2%) – zdecydowanie najważniejszy czynnik wskazany przez respondentów. Rosnące ceny produktów i usług mają bezpośredni wpływ na poziom życia, ograniczając siłę nabywczą społeczeństwa.
- Wojna w Ukrainie (55,4%) – ponad połowa uczestników badania wskazała konflikt zbrojny jako istotny element wpływający na ich poczucie stabilności. Może to wynikać z niepewności gospodarczej i obaw o bezpieczeństwo.
- Konflikt polityczny (25,8%) – napięcia w kraju mają duże znaczenie dla części społeczeństwa, mogą powodować niepewność i podziały społeczne.
- Spadek dochodów (24,2%) – dla niemal jednej czwartej respondentów obniżenie zarobków było istotnym czynnikiem wpływającym na ich jakość życia.
- Sprawy osobiste (21,2%) – choć kwestie makroekonomiczne dominują, prywatne sprawy wciąż mają istotny wpływ na ogólne samopoczucie i ocenę sytuacji życiowej.
- Wzrost dochodów (15,0%) – pozytywny aspekt wskazany przez część osób, choć zdecydowanie mniej istotny niż problemy finansowe.
- Zniesienie covidowych obostrzeń sanitarnych (11,2%) – temat pandemii stracił na znaczeniu w porównaniu z innymi czynnikami, choć dla części społeczeństwa nadal ma wpływ na życie.
- Inne (1,2%) – niewielki odsetek wskazań, co oznacza, że w głównej mierze analizowane czynniki są kluczowe dla społeczeństwa.

Podsumowując, analiza wyników pokazuje, że aspekty ekonomiczne oraz globalne wydarzenia mają kluczowe znaczenie dla odczuwanej jakości życia. Wzrost inflacji oraz wojna w Ukrainie wyraźnie dominują jako czynniki negatywne, co wskazuje na silne poczucie niepewności i finansowe obciążenia społeczeństwa. Konflikt polityczny, spadek dochodów oraz sprawy osobiste są również istotne, choć w mniejszym stopniu. Wyniki badania odzwierciedlają aktualne wyzwania stojące przed mieszkańcami oraz ich obawy dotyczące przyszłości.

Tab. 2. Zestawienie minimalnego wynagrodzenia brutto oraz cen wybranych paliw w latach 2012-2022

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Minimalne wynagrodzenie brutto [zł]	1600	1680	1750	1850	2000	2100	2250	2600	2800	3010	
Paliwo [zł]	PB 95	5.49	5.26	4.61	4.34	4.59	4.93	5.0	4.41	5.44	6.64
	ON	5.5	5.22	4.48	4.12	4.43	4.91	5.06	4.43	5.35	7.19
	LPG	2.51	2.57	1.96	1.8	2.08	2.23	2.14	2.03	2.67	3.24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [26]

Tabela 2 przedstawia minimalne wynagrodzenie brutto w Polsce w okresie dziesięciu lat, które systematycznie rosło, zwiększając się z 1600 zł w 2013 roku do 3010 zł w 2022 roku, co oznacza wzrost o 88,1%. Taki wzrost odzwierciedla politykę płacową ukierunkowaną na poprawę warunków zatrudnienia i zwiększenie siły nabywczej obywateli. Największe podwyżki nastąpiły w 2020 roku, kiedy wynagrodzenie brutto wzrosło z 2250 zł do 2600 zł, co stanowiło skok o 15,6%. Było to związane ze zwiększonymi kosztami życia oraz próbą przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19.

Analizując ceny paliw w latach 2013-2022 tj.: benzyna PB 95, olej napędowy (ON) i gaz LPG – można zauważyć znaczną zmienność cen w zależności od czynników rynkowych, globalnych cen surowców i polityki energetycznej.

PB 95 (benzyna) – cena tego paliwa wahała się od 4,34 zł w 2016 roku (najniższy poziom) do 6,64 zł w 2022 roku (najwyższy poziom). Widoczny jest znaczny wzrost ceny w latach 2021-2022, związany z kryzysem energetycznym oraz inflacją. ON (olej napędowy) – ceny były zbliżone do benzyny PB 95, przy czym największy wzrost nastąpił w 2022 roku, gdy koszt wyniósł 7,19 zł, co oznacza znaczący wzrost w stosunku do poprzednich lat. Ceny gazu LPG były znacznie niższe niż benzyny i oleju napędowego, co sprawia, że był atrakcyjną alternatywą dla kierowców. Najniższą cenę odnotowano w 2016 roku (1,80 zł), a najwyższą w 2022 roku (3,24 zł), co wskazuje na wzrost cen energii w ostatnich latach.

Skupiając uwagę na relacji wynagrodzenia do cen paliw, można zauważyć, że chociaż minimalne wynagrodzenie rosło w latach 2013-2022, ceny paliw wykazywały znaczną zmienność. W latach 2015-2020 paliwa były stosunkowo tanie, co zwiększało dostępność transportu. Jednak w latach 2021-2022 ceny paliw gwałtownie wzrosły, co mogło osłabić faktyczną siłę nabywczą wynagrodzeń.

Podsumowując, dane wskazują, że wzrost minimalnego wynagrodzenia w Polsce nie zawsze był proporcjonalny do wzrostu cen paliw. O ile wynagrodzenie zwiększało się systematycznie, ceny paliw wykazywały duże wahania, zależne od czynników globalnych i krajowych. Szczególnie istotny był wzrost cen w latach 2021-2022, który mógł wpłynąć na wzrost kosztów transportu i życia.

Kolejna tabela prezentuje zestawienie minimalnego wynagrodzenia brutto oraz inflacji na przestrzeni lat 2013-2022. Cytując R. Kędzińskiego, wedle którego: „Tempo wzrostu płacy warto rozpatrywać w odniesieniu do inflacji. Jeśli bowiem płace rosną szybciej niż pieniądze tracą wartość, Polacy mają szansę na bogacenie się. Jeśli tempo inflacji wyprzedza wzrost płac, to realnie w kieszeniach zostaje nam mniej” [27].

Tab. 3. Zestawienie minimalnego wynagrodzenia brutto oraz inflacji na przestrzeni lat 2013-2022.

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Minimalne wynagrodzenie brutto [zł]	1600	1680	1750	1850	2000	2100	2250	2600	2800	3010
Inflacja [%]	0,9	0	-0,9	-0,6	2	1,6	2,3	3,4	5,1	14,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [28]

Analizując powyższą tabelę, inflacja w Polsce w analizowanym okresie wykazywała znaczną zmienność. W latach 2014-2016 odnotowano bardzo niską inflację, a nawet deflację (spadek cen), co oznaczało, że siła nabywcza pieniądza była stosunkowo stabilna. W 2015 roku inflacja wyniosła -0,9%, a w 2016 roku -0,6%, co wskazuje na okres spadku cen towarów i usług. Od 2017 roku inflacja zaczęła rosnąć, osiągając 2%, a następnie stopniowo wzrastała do 5,1% w 2021 roku. Najbardziej dramatyczny wzrost nastąpił w 2022 roku, kiedy inflacja osiągnęła 14,4%, co było wynikiem globalnych kryzysów gospodarczych, wzrostu cen energii oraz skutków pandemii.

Analizując stosunek wynagrodzenia do inflacji, można zauważyć, że choć minimalne wynagrodzenie rosło w latach 2013-2022, jego realna wartość zależała od poziomu inflacji. W latach 2014-2016, gdy inflacja była bliska zeru lub ujemna, wzrost wynagrodzenia przekładał się na realny wzrost siły nabywczej. Natomiast w latach 2021-2022, mimo wzrostu płacy minimalnej, wysoka inflacja znacząco ograniczała rzeczywistą wartość wynagrodzenia, powodując wzrost kosztów życia.

Podsumowując, powyższe dane wskazują, że wzrost minimalnego wynagrodzenia w Polsce nie zawsze był proporcjonalny do wzrostu inflacji. W latach 2014-2016 pracownicy mogli odczuwać realny wzrost dochodów, natomiast w 2021-2022 wysoka inflacja mogła skutecznie niwelować korzyści wynikające z podwyżek płac. Szczególnie istotny był skok inflacji w 2022 roku, który wpłynął na wzrost kosztów życia i osłabił siłę nabywczą wynagrodzeń.

Tab. 4. Zestawienie minimalnego wynagrodzenia brutto oraz cen mieszkań za m² w latach 2013-2022

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Minimalne wynagrodzenie brutto [zł]	1600	1680	1750	1850	2000	2100	2250	2600	2800	3010
Cena za m ² [zł]	4025	4033	3970	4054	4170	4238	4461	4892	5134	5318

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [29]

Tabela 4 prezentuje zestawienie minimalnego wynagrodzenia brutto oraz cen mieszkań za m². Ceny mieszkań za m² w Polsce wykazywały tendencję wzrostową, choć ich dynamika była zróżnicowana w poszczególnych latach. W 2013 roku średnia cena wynosiła 4025,25 zł, a w 2022 roku wzrosła do 5318,75 zł, co oznacza wzrost o 32,2% w ciągu dekady.

Największy wzrost cen mieszkań nastąpił w latach 2019-2022, kiedy ceny wzrosły z 4461,25 zł do 5318,75 zł, co stanowiło wzrost o 19,2% w ciągu trzech lat. Było to związane z rosnącym popytem na nieruchomości, inflacją oraz wzrostem kosztów budowy.

Relacjonując wynagrodzenia do cen mieszkań, minimalne wynagrodzenie rosło w latach 2013-2022, ceny mieszkań również wzrastały, co oznacza, że dostępność nieruchomości dla osób zarabiających minimalną pensję mogła pozostawać na podobnym poziomie lub nawet się pogarszać. W 2013 roku osoba zarabiająca minimalne wynagrodzenie musiała pracować około 2,5 roku, aby zarobić na 10 m² mieszkania. W 2022 roku czas ten wydłużył się do 2,8 roku, co wskazuje na spadek dostępności mieszkań dla osób o najniższych dochodach.

Podsumowując, dane wskazują, że wzrost minimalnego wynagrodzenia w Polsce nie nadążał za wzrostem cen mieszkań, co mogło wpłynąć na trudności w zakupie nieruchomości przez osoby o najniższych dochodach. Szczególnie istotny był skok cen mieszkań w latach 2019-2022, który mógł dodatkowo utrudnić dostępność rynku nieruchomości.

Tab. 5. Zestawienie minimalnego wynagrodzenia brutto oraz stopy bezrobocia w latach 2013-2022

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Minimalne wynagrodzenie brutto [zł]	1600	1680	1750	1850	2000	2100	2250	2600	2800	3010
Stopa bezrobocia [%]	13,4	11,4	9,7	8,2	6,6	5,8	5,2	6,3	5,8	5,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [30]

Analizując powyższe dane z tabeli 5, można zauważyć, że stopa bezrobocia w Polsce w analizowanym okresie wykazywała tendencję spadkową, co wskazuje na poprawę sytuacji na rynku pracy. W 2013 roku wynosiła 13,4%, a w 2022 roku spadła do 5,2%, co oznacza znaczący spadek o 8,2 punktu procentowego. Największy spadek bezrobocia nastąpił w latach 2013-2017, kiedy stopa bezrobocia zmniejszyła się z 13,4% do 6,6%, co wskazuje na dynamiczny rozwój gospodarki i wzrost liczby miejsc pracy. W 2020 roku nastąpił chwilowy wzrost bezrobocia do 6,3%, co było efektem pandemii COVID-19 i jej wpływu na rynek pracy. Jednak w kolejnych latach stopa bezrobocia ponownie spadła, osiągając 5,2% w 2022 roku.

Relacjonując wynagrodzenia do stopy bezrobocia, analizowane dane wskazują, że wzrost minimalnego wynagrodzenia w Polsce szedł w parze ze spadkiem stopy

bezrobocia, co może świadczyć o poprawie warunków zatrudnienia i stabilności rynku pracy. Wzrost wynagrodzeń mógł przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności pracy, co wpłynęło na zmniejszenie liczby osób pozostających bez zatrudnienia. Podsumowując, dane pokazują, że w latach 2013-2022 Polska odnotowała zarówno wzrost minimalnego wynagrodzenia, jak i spadek stopy bezrobocia. Szczególnie istotny był okres 2013-2017, kiedy bezrobocie spadało dynamicznie, oraz 2020 rok, kiedy pandemia COVID-19 wpłynęła na chwilowy wzrost bezrobocia. Wzrost wynagrodzeń mógł mieć pozytywny wpływ na rynek pracy, zwiększając stabilność zatrudnienia i poprawiając warunki życia pracowników.

Wnioski

Celem opracowania było ustalenie zależności między minimalnym wynagrodzeniem a jakością życia mierzoną siłą nabywczą wynagrodzeń. Przeprowadzone badania i ich analiza pozwalają stwierdzić, że nominalny wzrost minimalnego wynagrodzenia w Polsce w latach 2013-2022 był wyraźny i systematyczny, jego realna siła nabywcza kształtowała się pod wpływem zmiennych czynników ekonomicznych, w szczególności inflacji, cen paliw oraz kosztów nieruchomości. W rezultacie, wzrost wynagrodzeń nie zawsze przekładał się na odczuwalną poprawę jakości życia. Szczególnie trudnym okresem pod tym względem był rok 2022, w którym dynamiczny wzrost cen dóbr i usług w znacznym stopniu ograniczył realne dochody pracowników otrzymujących minimalne wynagrodzenie.

Purchasing Power of the Minimum Wage in Poland in the Years 2013-2022

Summary

This article addresses the issue of the purchasing power of the minimum wage in Poland in relation to changes in the prices of selected goods. The study analyzes and evaluates the relationship between the minimum wage and quality of life. The research is based on the ratio of the minimum wage to fuel prices, price per square meter of real estate, inflation, and the unemployment rate in Poland from 2013 to 2022. The first part of the study presents the history of the minimum wage. Subsequently, changes in its level are analyzed, as well as its relationship to the prices of selected goods, inflation, and unemployment. The findings of the study indicate that the rate of price increases was higher than the growth rate of wages, leading to a decline in quality of life as expressed by the decreasing purchasing power of income.

Keywords: purchasing power, minimum wage, price, inflation, unemployment.

Bibliografia

1. Raczkowska M., *Minimalne wynagrodzenie za pracę w Polsce i wybranych krajach świata*, „Zeszyty Naukowe SGGW – Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, Warszawa 2007.
2. Ustawa z 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę. Dz.U. 2002 Nr 200 poz. 1679.
3. Europejska Karta Społeczna sporządzona w Turynie dnia 18 października 1961 r. Dz.U.1999.8.67.
4. Zarządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 25 czerwca 1997 r. zmieniające zarządzenie w sprawie najniższego wynagrodzenia za pracę pracowników.
5. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 października 1999 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie najniższego wynagrodzenia za pracę pracowników.
6. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2012 r. Dz.U.2011.192.1141.
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 2012 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2013 r. Dz.U.2012.1026.
8. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 września 2013 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2014 r. Dz.U.2013.1074.
9. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 września 2014 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2015 r. Dz.U.2014.1220.
10. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 września 2015 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2016 r. Dz.U.2015.1385.
11. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 września 2016 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2017 r. Dz.U.2016.1456.
12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 września 2017 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2018 r. Dz.U.2017.1747.
13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 września 2018 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2019 r. Dz.U.2018.1794.
14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2020 r. Dz.U.2019.1778.
15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 września 2020 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2021 r. Dz.U.2020.1596.
16. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 2021 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2022 r. Dz.U.2021.1690.
17. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2022 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2023 r. Dz.U.2022.1952.
18. Jacukowicz Z., *Analiza minimalnego wynagrodzenia za pracę*, Warszawa 2007.
19. Machniewski S., *Sila nabywcza Polaków – co na nią wpływa i ile wynosi?* <https://www.money.pl/gospodarka/sila-nabywcza-polakow-co-na-nia-wplywa-i-ile-wynosi6827852508592640a.html> [dostęp: 19.05.2025].

20. Loranty-Chrobok M, *Siła nabywcza pieniądza – ile wynosi i od czego zależy?*, *Ekonomia* 12/01/2024, <https://direct.money.pl/artykuly/porady/sila-nabywcza-pieniadza-od-czego-zalezy> [dostęp: 26.05.2025].
21. Begg, D., Vernasca, G., Fischer S., Dornbusch R., *Mikroekonomia*, Warszawa, 2014 [dostęp: 26.05.2025].
22. Jankowska E. *Pojęcie i narzędzia pomiaru jakości życia*, „Toruńskie Studia Międzynarodowe” Nr 1 (4) 2011, <http://dx.doi.org/10.12775/TIS.2011.003>, [dostęp: 26.05.2025].
23. Zięba M., Cisoń-Apanasewicz U., *Jakość życia w naukach medycznych*, Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu, Instytut Nauk o Zdrowiu, www.pwod.pwspzlock.pl, [dostęp: 26.05.2025].
24. Piasny J., *Poziom i jakość życia ludności oraz źródła i mierniki ich określania*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, rok IV – zeszyt 2 – 1993, <https://repozytorium.amu.edu.pl/server/api/core/bitstreams/9fb7470c-8581-49a5-81be-80bba2e1d2e9/content>, [dostęp: 26.05.2025].
25. Związek Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce, *Sytuacja na rynku consumer finance*, 2023. <https://zpf.pl/ponad-80-proc-polakow-wyraznie-odczulo-skutki-wzrostu-cen/>, [dostęp: 26.05.2025].
26. Polska Organizacja Przemysłu i Handlu Naftowego, *Raport za rok 2012-2022*, <https://popihn.pl/raporty-i-konferencje/>.
27. Wylegała D., *Wzrost zarobków Polaków a siła nabywcza wynagrodzenia w latach 2012-2022*, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, https://dbc.wroc.pl/Content/127809/Wylegala_Wzrost_zarobkow_Polakow_a_sila_nabywacza_wynagrodzenia.pdf, [dostęp: 26.05.2025].
28. Główny Urząd Statystyczny, *Roczne wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych od 1950 r.*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-pot-inflacja-roczne-wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych/>, [dostęp: 26.05.2025].
29. Główny Urząd Statystyczny, *Cena 1m² powierzchni użytkowej budynku mieszkalnego oddanego do użytkowania*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/przemysl-budownictwo-srodki-trwale/budownictwo/cena-1-m2-powierzchni-uzytkowej-budynku-mieszkalnego-oddanego-do-uzytkowania,8,1.html>, [dostęp: 26.05.2025].
30. Główny Urząd Statystyczny, *Stopa bezrobocia rejestrowanego*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2025,4,1.html>, [dostęp: 26.05.2025].

Finansowanie startupów funduszami Venture Capital w Polsce

Julia Zawadzka¹

Streszczenie

W artykule omówiono kwestię finansowania startupów funduszami Venture Capital. Wymieniono definicje startupu oraz jego cechy charakterystyczne. Omówiono, na czym polegają rundy finansowania. Przedstawiono specyfikę funduszy Venture Capital. Ponadto przeanalizowano skłonności startupów w Polsce do korzystania z poszczególnych zewnętrznych źródeł finansowania oraz sytuację na krajowym rynku VC.

Słowa kluczowe: startup, źródła finansowania, rundy finansowania, fundusze, Venture Capital.

Wstęp

Startupy ze względu na charakterystyczny sposób funkcjonowania odgrywają ważną rolę w powstawaniu i wdrażaniu innowacji na rynek. Podmioty te podejmują duże ryzyko w nadziei na odniesienie jeszcze większego zysku i umocnienie swojej pozycji wśród konkurencji. Choć większość takich przedsiębiorstw upada, te, którym udaje się rozwinąć swoją działalność, odnoszą ogromny sukces i często przekształcają się w korporacje o międzynarodowej renomie.

Do osiągnięcia tego celu potrzebna jest odpowiednia ilość środków pieniężnych. Startupy stają przed wyborem odpowiednich form finansowania. Choć na początku oczywistym wyborem może wydawać się kapitał własny, wraz z rozwojem działalności często okazuje się on niewystarczający. Należy wtedy rozważyć dostępne źródła zewnętrzne.

Celem artykułu jest przybliżenie istoty startupów oraz pozyskiwania przez nie kapitału ze szczególnym uwzględnieniem funduszy Venture Capital. Przeanalizowane zostaną tendencje w kwestii wyboru finansowania zewnętrznego występujące wśród startupów w Polsce w latach 2020-2024. Zwrócona będzie również uwaga na sytuację na rynku Venture Capital w Polsce w okresie od 2019 do 2024 r.

---

¹ Wydział Ekonomii i Finansów, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego, 3 rok, studia I stopnia, ekonomia, Wydział Informatyki, Polsko-Japońska Akademia Technik Komputerowych, 3 rok, studia I stopnia, informatyka.

1. Pojęcie startupu i jego charakterystyka

Intuicyjnie startup kojarzy się z niewielkim, nowoczesnym przedsiębiorstwem funkcjonującym od krótkiego czasu na rynku. W literaturze brakuje jednak jednoznacznej, powszechnie uznawanej definicji tego pojęcia.

Określenie startup, w znaczeniu zbliżonym do używanego obecnie, pojawiło się po raz pierwszy w 1976 r. w magazynie Forbes [1, s. 16]. Wspomiano wtedy o przedsiębiorstwach, których działalność wiązała się z elektroniką oraz przetwarzaniem informacji [2, s. 38], a więc operujących w innowacyjnych branżach.

E. Ries w swojej definicji zwrócił uwagę na trzy elementy, które sprawiają, że dany podmiot można zaklasyfikować jako startup. Pierwszym z nich jest aspekt ludzki. Autor koncepcji twierdził, że to właśnie założyciele i pracownicy instytucji stanowią jej wartość, a wszelkie zmiany w strukturze zatrudnionych osób oddziałują także na funkcjonowanie organizacji [1, s. 16]. Kolejną ważną kwestię stanowi innowacyjność oferowanych dóbr i usług [3, s. 228-229]. E. Ries dopuszcza tutaj szeroką definicję innowacji. Są nimi więc zarówno całkowicie nowe, jak i ulepszone produkty czy procesy. Istotną rolę odgrywa ocena subiektywna, a więc wprowadzenie dotychczasowej oferty na inny rynek zbytu. Znalezienie nowej grupy potencjalnych nabywców także stanowi innowację (z punktu widzenia pozyskanego klienta) [4, s. 9]. Trzeci element wiąże się z operowaniem w niepewnych warunkach. Otoczenie, w jakim działają startupy sprawia, że bardziej narażają się na niepowodzenie, ale również mogą osiągać potencjalnie wyższe zyski. Ryzyko, które podejmują te instytucje nie musi być wysokie, jednak zazwyczaj trudno je oszacować [3, s. 229].

Najpopularniejszą definicję pojęcia stworzył S. Blank. Według niej „startup to tymczasowa organizacja, która poszukuje powtarzalnego i skalowalnego modelu biznesowego” [5]. Obrazuje on zależności zachodzące wewnątrz przedsiębiorstwa oraz jego funkcjonowanie z otoczeniem zewnętrznym. Pomaga także ustalić skąd czerpane będą zyski oraz strukturę ponoszonych kosztów. Model biznesowy, wraz z biznesplanem, buduje się w oparciu o pomysł założyciela na oferowany produkt oraz zbiór jego założeń, niekoniecznie prawdziwych, na temat różnych obszarów powiązanych z istotą działalności przedsiębiorstwa [5]. Warto zwrócić uwagę na różnice pomiędzy tymi dwoma narzędziami. Biznesplan zawiera podstawowe informacje o przedsiębiorstwie, jego cele oraz strategię ich realizacji. Składa się także z analiz, w tym rynkowej, konkurencji czy SWOT oraz określa sposób prowadzenia przedsiębiorstwa, w tym plan marketingowy i finansowy [6, s. 163-165]. Natomiast model biznesowy skupia się bardziej na powiązaniach zachodzących pomiędzy poszczególnymi elementami określonymi przez biznesplan. Kluczową kwestię w zarządzaniu startupem stanowi ocena efektywności i skuteczności ustalonego modelu biznesowego. W tym celu obserwuje się zachowania konsumentów na rynku. Bardzo często okazuje się, że podejmowane przez nich działania odbiegają od tych przewidzianych w modelu. Należy go wtedy odpowiednio zmodyfikować, aby wierniej odwzorowywał realną sytuację. Model biznesowy można uznać za poprawny, kiedy czynniki, takie jak przychody, sprzedaż, liczba użytkowników itp. odnotowują wzrosty w przewidywalny i powtarzalny sposób. Często okazuje się jednak, że pierwotnie

wybrany wariant jest nieskuteczny, w wyniku czego należy obrać inny. Startupy zazwyczaj w trakcie swojej działalności zmieniają nawet kilkakrotnie model biznesowy [5]. Skalowalność natomiast odnosi się do chęci stworzenia szybko rozwijającego się i rentownego przedsiębiorstwa dążącego do stania się istotnym i konkurencyjnym podmiotem na rynku. Ambicje takie odróżniają założyciela startupu od zwykłego przedsiębiorcy. Ponadto potrzebni są ludzie posiadający wystarczająco wysokie kompetencje, aby mogli przekształcić ideę w rzeczywistość. Elementy te nawiązują do fragmentu definicji E. Riesa, w której podkreślał operowanie w niestabilnych warunkach jako charakterystyczną cechę dla startupów. Z czasem coraz istotniejszą kwestią staje się również pozyskanie kapitału zewnętrznego. Potrzebny jest do rozszerzania działalności na nowe rynki oraz do kreowania popytu [7].

Oprócz definicji praktyków i twórców metodologii tworzenia startupów istnieją również pojęcia opracowane przez instytucje. Do takich należy ta stworzona przez PARP. W raporcie *Startupy w Polsce* [8] z 2019 r. przedstawiła następującą definicję: „startup to podmiot reprezentowany w badaniu przez osobę będącą na etapie zakładania firmy lub prowadzącą ją przez okres do 3,5 roku i wykorzystującą do wytwarzania swoich produktów/usług technologie/metody pracy dostępne na rynku nie dłużej niż 5 lat” [8, s. 4]. Położono w niej nacisk na krótki okres funkcjonowania przedsiębiorstwa. Podkreślono także jako cechę charakterystyczną wykorzystywanie nowoczesnych rozwiązań.

2. Rundy finansowania

W zależności od fazy rozwoju, w której się znajduje, startup potrzebuje różnej wysokości zasobów finansowych w celu prowadzenia swojej działalności. O ich pozyskanie może starać się podczas tzw. rund finansowania. Można wyróżnić [9, s. 12]:

- rundę pre-seed;
- rundę seed;
- rundę A;
- rundę B;
- rundę C i kolejne;

Finansowanie na etapie pre-seed odbywa się na bardzo wczesnej fazie funkcjonowania przedsiębiorstwa. Zazwyczaj nie istnieje jeszcze wtedy realny produkt, a jedynie jego koncept lub wczesny prototyp [10, s. 6]. Runda ta często uważana jest za nieoficjalną, ponieważ w większości obejmuje zebrane środki i oszczędności przedsiębiorcy [11]. W następnej kolejności założyciele zwracają się do grup określanych jako 3F, czyli przyjaciół (*friends*), rodziny (*family*) i „naiwnych” (*fools*), do których zalicza się osoby, którym spodobała się wizja przedsiębiorcy [12, s. 19].

W dalszej fazie seed powinien rozwijać się pomysł biznesowy, który uwzględni jakie korzyści osiągnie konsument, wybierając oferowane dobro lub usługę. Prowadzone są prace naukowe nad produktem, których efektem jest powstanie kolejnych prototypów. Powinien zostać stworzony także model, strategia i plan biznesowy które

będą realizowane. Potencjalny inwestor dokonuje swojej decyzji w oparciu o te elementy [13, s. 12]. Przedsiębiorcy dalej wykorzystują kapitał otrzymywany od tych samych grup, co na poprzednim etapie lub mogą spróbować pozyskać go od inkubatorów, akceleratorów, aniołów biznesu [9, s. 15] lub funduszy VC skupiających się na inwestowaniu w przedsiębiorstwa na bardzo wczesnym etapie ich rozwoju [11].

Faza A to okres, w którym startup wypuścił już swój produkt na rynek. Zwiększył swoją rozpoznawalność oraz zbudował bazę konsumentów [14]. Udało mu się także odnotować zyski. Na tym etapie dochodzi do weryfikacji efektywności modelu biznesowego, wprowadzania w nim zmian i dostosowywania do rzeczywistej sytuacji. Finansowanie przeznacza się na ulepszanie oferowanego dobra lub usługi oraz na skalowanie działalności. Głównymi dawcami kapitału są anioły biznesu, fundusze VC lub crowdfunding [11].

W fazie B startup ma ugruntowaną pozycję na rynku i szuka sposobów na rozszerzenie swojej działalności. Pozyskane środki przeznacza na marketing, zwiększenie produkcji oraz zatrudnianie dodatkowych pracowników posiadających specjalistyczną wiedzę, którzy dodatkowo przyczynią się do wzrostu przedsiębiorstwa. Pieniądze zebrane w tej fazie zazwyczaj pochodzą od tych samych podmiotów, które stanowiły źródło finansowania dla startupu w fazie A lub inwestorów z nimi powiązanych. Mogą dołączyć także nowe fundusze VC specjalizujące się w udzielaniu kapitału przedsiębiorstwom na późnym etapie [9, s. 17].

W rundzie C i ewentualnie późniejszych bierze udział mniej niż 1% startupów. To przedsiębiorstwa, które posiadają dużą wartość rynkową, ale nie są notowane jeszcze na giełdzie. Mogą poszukiwać finansowania przed dokonaniem pierwszej oferty publicznej (IPO) [11] lub w celu wypuszczenia nowego produktu czy rozszerzenia swojej działalności na nowe rynki. Do charakterystycznych źródeł finansowania w tej rundzie należą fundusze private equity, fundusze hedgingowe, duże grupy rynku wtórnego i banki inwestycyjne [9, s. 18].

Czas przebywania w poszczególnych rundach zależy od indywidualnych predyspozycji i objętej strategii startupu. Niektóre rundy mogą zostać pominięte lub – w przypadku realizacji negatywnego scenariusza – startup może zamknąć swoją działalność, zanim przejdzie do późniejszych etapów [15, s. 12].

Inwestorzy udzielający swojego kapitału startupom odznaczają się różną skłonnością do ryzyka. Im wcześniejsza faza tym większa niepewność, ale także większy możliwy do uzyskania zwrot z poniesionej inwestycji [16, s. 135-136].

3. Specyfika funduszy Venture Capital

Fundusze Venture Capital zajmują się pośrednictwem finansowym. Uczestniczą w transferze kapitału od inwestorów do przedsiębiorstw wykazujących potencjał wzrostowy. Zapewniają finansowanie podmiotom, które nie są jeszcze notowane na rynku publicznym [17, s. 1] w zamian za akcje lub udziały [18, s. 43-44]. W ten sposób fundusze mają realny wpływ na kluczowe decyzje podejmowane w jednostkach i mogą wpływać na wyznaczanie kierunku ich rozwoju [19, s. 138].

Do swojego portfolio spółki wybierają małe i średnie przedsiębiorstwa, a więc

w tym i startupy, we wczesnych fazach rozwoju [20, s. 64]. W zależności od specjalizacji i strategii fundusze inwestują w wybrane branże [21, s. 282] oraz preferują przedsiębiorstwa na różnych etapach ich działalności [17, s. 3].

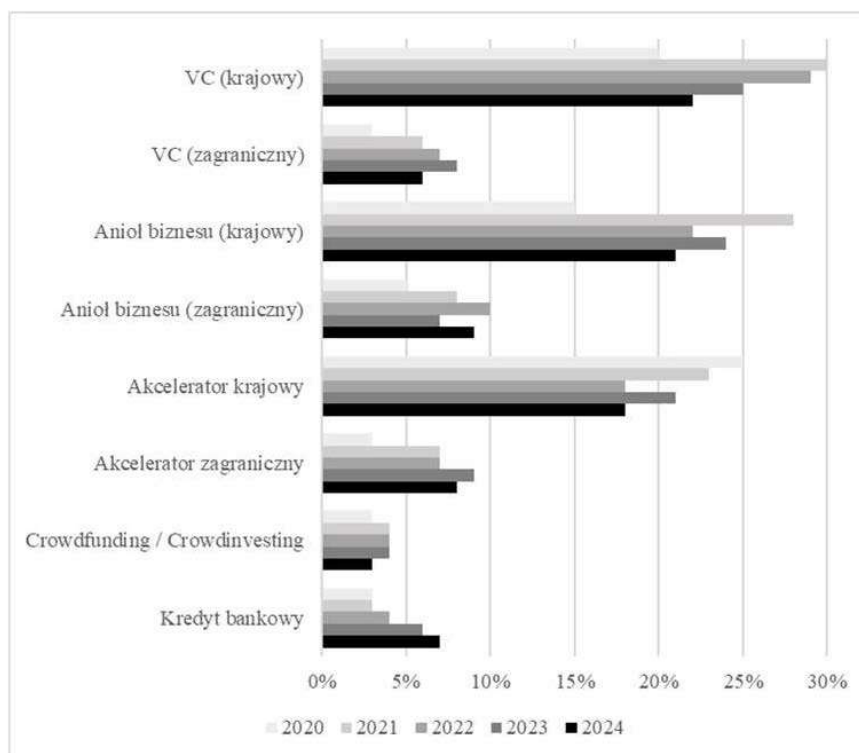
Fundusze VC przekazują przedsiębiorstwom „smart money” [22, s. 242]. Oznacza to, że oprócz udzielania kapitału oferują jeszcze inne formy wsparcia w dążeniu do rozwoju [17, s. 2]. Posiadają szeroką wiedzę na temat prowadzenia biznesu oraz specyfikacji poszczególnych sektorów. Pomagają w planowaniu strategii oraz tworzeniu efektywnego modelu biznesowego. Mają kontakty ze specjalistami z różnych branż lub mogą przyczynić się do nawiązania korzystnych współprac. Służą także doświadczeniem w zakresie poszukiwania i rekrutacji odpowiednich pracowników [9, s. 10].

Przyczyniają się do rozwoju i wewnętrznego wzrostu przedsiębiorstw w celu osiągnięcia jak największego zwrotu. Wyjście z inwestycji odbywa się poprzez pierwszą ofertę publiczną lub sprzedaż, zazwyczaj większej firmie [17, s. 1-6].

4. Zewnętrzne źródła finansowania startupów w Polsce

Startupy mogą wykorzystywać różne źródła finansowania podczas prowadzenia swojej działalności. Na początku bardzo ważną rolę stanowią te wewnętrzne, a w szczególności środki własne oraz te pozyskane od 3F, jednak na późniejszych etapach niezbędne może okazać się skorzystanie z tych zaliczanych do zewnętrznych.

Startup Poland przeprowadziło badanie, w którym startupy wskazywały wykorzystywane przez nie sposoby pozyskiwania kapitału na przestrzeni swojego funkcjonowania. Na rys. 1 przedstawione zostały wyniki dla wybranych zewnętrznych źródeł finansowania na przestrzeni lat 2020-2024.

Rys. 1. Odsetek startupów korzystających z wybranych zewnętrznych źródeł finansowania w Polsce w latach 2020-2024

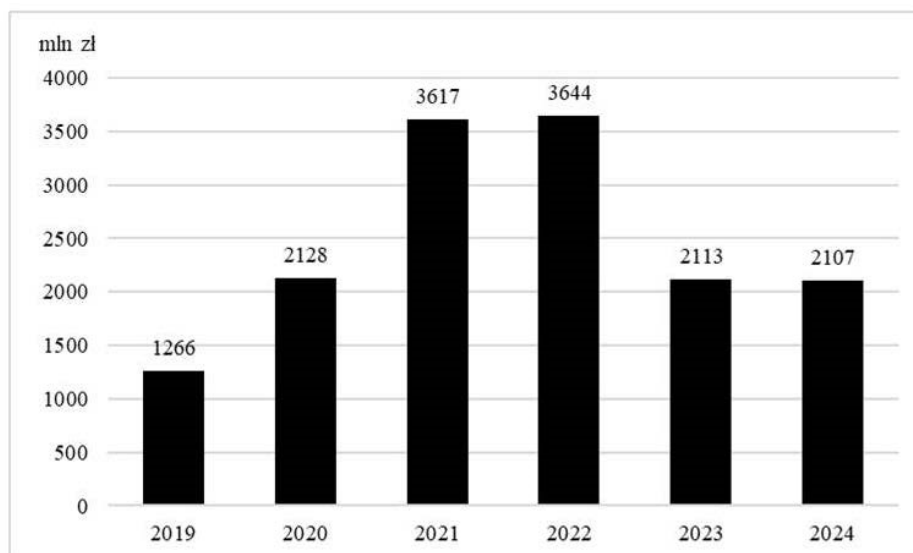
Źródło: Oprac. własne na podst. [23-27]

Na przestrzeni wszystkich lat startupy w Polsce najczęściej korzystały z krajowego VC. W 2022 r. aż 30% badanych podmiotów zadeklarowało finansowanie tym sposobem, a w 2024 r. odsetek ten wynosił o 8 p.p. mniej. Na drugim miejscu znajdują się krajowi aniołowie biznesu, a następnie krajowe akceleratory. Są to źródła, które decydują się na inwestowanie w startupy już od fazy seed, a w niektórych przypadkach nawet wcześniej. Mniejszą rolę odgrywa kapitał zagraniczny. Natomiast źródła pozyskiwane w późniejszych rundach, które nie zaliczają się do „smart money” były wykorzystywane przez bardzo mały odsetek startupów.

5. Rynek Venture Capital w Polsce

Rynek Venture Capital umożliwia przepływ kapitału pomiędzy stroną popytu, którą stanowią przedsiębiorstwa zgłaszające zapotrzebowanie na dodatkowe środki, a stroną podaży, czyli organizacjami opierającymi swoją działalność na dokonywaniu inwestycji obciążonych wysokim ryzykiem [16, s. 137]. Warto więc przyjrzeć się sytuacji panującej na polskim rynku VC, aby sprawdzić, jakie możliwości finansowania stwarza dla startupów.

Na rys. 2 przedstawione zostały zmiany wartości inwestycji Venture Capital w mln zł na polskim rynku na przestrzeni lat 2019-2024. W 2024 r. nastąpił wzrost o 66% względem początku badanego okresu, jednak suma przekazanych wtedy środków finansowych była niższa niż przez cztery wcześniejsze lata.

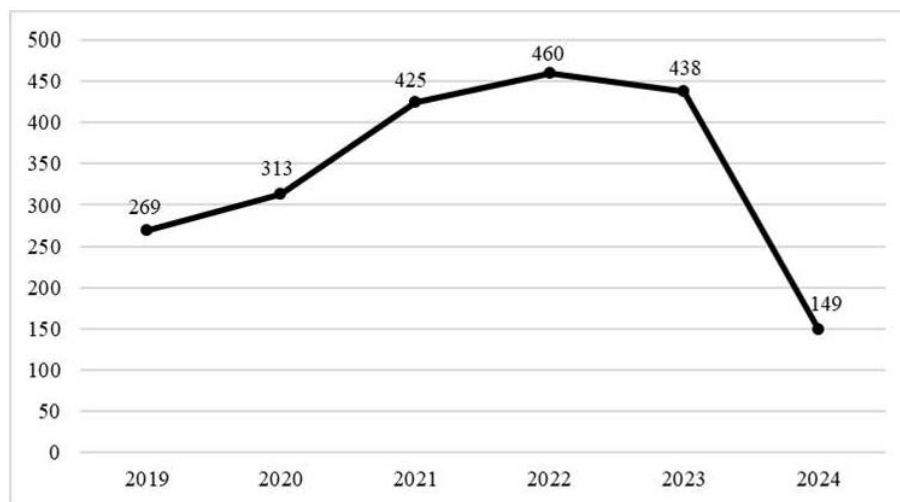

Rys. 2. Wartości inwestycji VC (w mln zł) w Polsce w latach 2019-2024

Źródło: Oprac. własne na podst. [28]

Na przestrzeni lat 2019-2022 wartość ponoszonych inwestycji Venture Capital w Polsce wykazywała tendencję wzrostową. Już w 2022 r., kiedy to odnotowano najwyższą wartość na przestrzeni badanego okresu wynoszącą 3644 mln zł, można zauważyć spowolnienie wcześniejszego trendu. W okresie od 2022 r. do 2024 r. nastąpiła tendencja spadkowa, przy czym w 2023 r. wartość inwestycji VC była o 42% mniejsza niż w roku poprzednim, a w 2024 r. zaledwie o 0,28% niższa w stosunku do roku poprzedzającego.

Również w przypadku liczby przeprowadzonych transakcji można wyróżnić dwa okresy. Od 2019 r. do 2022 r., kiedy to liczba dokonanych inwestycji VC rosła oraz lata 2022-2024 charakteryzujące się spadkiem.

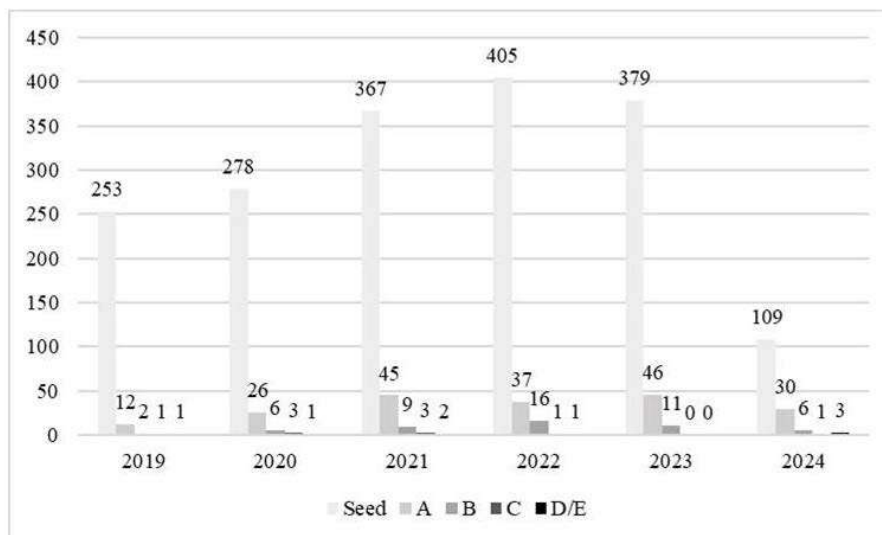

Rys. 3. Liczba transakcji VC w Polsce w latach 2019-2024

Źródło: Oprac. własne na podst. [28]

W 2021 r. na rynku VC zwiększyła się liczba funduszy międzynarodowych. Występowała także bardzo duża aktywność inwestorów indywidualnych. Ten napływ kapitału istotnie przyczynił się do powstania wzrostów [30]. W 2022 r. odnotowano zarówno najwięcej transakcji, jak i najwyższą sumę wartości dokonanych inwestycji. Widoczne jednak było wyhamowanie tendencji wzrostowych, związane ze spowolnieniem gospodarek światowych [31].

W 2024 r. wystąpił znaczący spadek liczby przeprowadzonych transakcji. Ich suma wynosiła 2,94 razy mniej niż w roku poprzednim oraz była o 150 niższa niż na początku okresu. Stanowiła najmniejszą wartość w całym badanym okresie. Warto przyrzeć się także liczbie transakcji przeprowadzanych w poszczególnych rundach na przestrzeni lat 2019-2024. Finansowanie w późniejszych fazach wiąże się bowiem z większymi inwestycjami.

Rys. 4. Liczba transakcji VC w poszczególnych rundach w Polsce w latach 2019-2024

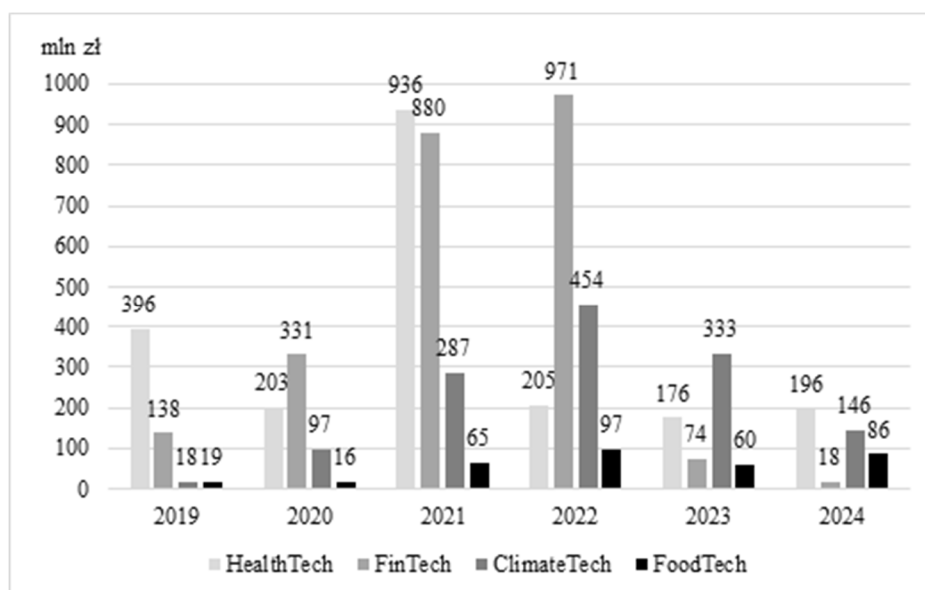
Źródło: Oprac. własne na podst. [28-29]

Na przestrzeni całego okresu zdecydowanie dominowało finansowanie w rundzie seed. Im późniejsza faza tym mniej dokonywano inwestycji. Wyjątkiem jest 2024 r., w czasie którego dokonano trzech transakcji na etapie D/E. Stanowiło to także największą liczbę inwestycji w tej rundzie na przestrzeni badanego okresu.

Niekorzystnym zjawiskiem jest jednak mała liczba transakcji w rundzie seed w ostatnim roku. Wynosiła aż o 270 mniej niż w roku poprzednim i o 144 mniej niż na początku badanego okresu. Oznacza to mniej przekazanych środków dla przedsiębiorstw, które znajdują się na wczesnym etapie działalności i potrzebują wsparcia w celu dalszego rozwoju.

Niska liczba transakcji w 2024 r. wynikała z ograniczonego dostępu do środków unijnych. Przewidywany jest wzrost tego kapitału w funduszach w następnym roku, co powinno skutkować wzrostem liczby transakcji. Można zauważyć jednak, że ogólna kwota inwestycji VC nie spadła tak mocno jak ich liczba. Wynika to ze zwiększonego udziału finansowania w późniejszych rundach, w których kwota przekazywanego kapitału jest znacznie wyższa niż we wcześniejszych fazach. Na 15 największych transakcji przeznaczono środki stanowiące 54% ogólnego wyniku w tym roku. Największej inwestycji, w rundzie E, dokonano w startup ICEYE. Jej wartość wynosiła 503 mln zł [28].

Przy ocenie sytuacji na polskim rynku VC warto wziąć pod uwagę jego sektory. Wybrane zostały cztery, które cieszą się dużym zainteresowaniem z powodu wykorzystywania nowoczesnych technologii oraz ich innowacyjnego charakteru: HealthTech, FinTech, ClimateTech i FoodTech.

Rys. 5. Wartości inwestycji VC w wybranych sektorach w Polsce w latach 2019-2024
Źródło: Oprac. własne na podst. [28]

Na rys. 5 zestawione zostały kwoty inwestycji w mln zł dokonywanych w wybranych branżach w latach 2019-2024 w Polsce. Zarówno w 2019 r., jak i w 2024 r. największą popularnością cieszył się sektor HealthTech, a najmniejszą FinTech.

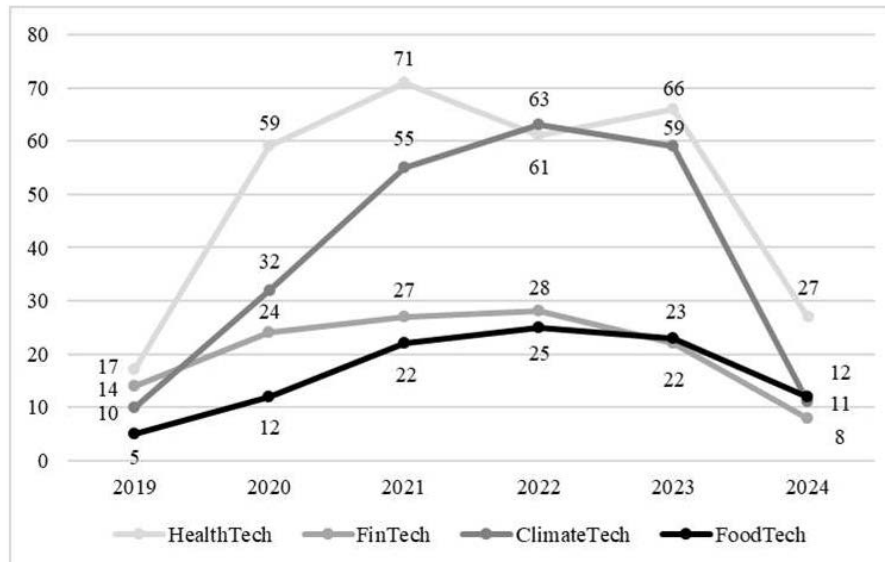
2021 rok stanowił okres, w którym dokonano największych inwestycji w sektorze HealthTech. W pozostałych latach wartości wahały się w przedziale pomiędzy 176 a 396 mln zł.

W przypadku FinTech największe inwestycje poczyniono w okresie 2021-2022. Tak znacząco odbiegające od reszty okresu wyniki spowodowane były w 2021 r. transakcją o wartości 300 mln zł w Uncapped oraz 220 mln zł w Ramp Network, a w 2022 r. przekazaniem 330 mln zł ponownie Ramp Network i 274 mln zł Vodeno [28]. Jednak już w 2023 r. nastąpił gwałtowny spadek o 92% w stosunku do roku poprzedniego i tendencja spadkowa utrzymała się w 2024 r.

Inwestycje w ClimateTech wykazywały trend wzrostowy w latach 2019-2022 r., po którym nastąpiła tendencja spadkowa. Pomimo tego w 2024 r. stanowił on drugi po HealthTech sektor, na który przekazano największe środki.

Choć w obszarze FoodTech na przestrzeni badanego okresu zainwestowano najmniejszą sumę kapitału spośród badanych branż, można zauważyć ogólny trend wzrostowy. W 2024 r. inwestycje wynosiły 4,5 razy więcej niż w 2019 r.

Poniżej przedstawione zostały zmiany w liczbie inwestycji VC dokonywanych w poszczególnych sektorach w latach 2019-2024. W zależności od branży wykazywały się różnym natężeniem zmian.

Rys. 6. Liczba inwestycji VC w wybranych sektorach w Polsce w latach 2019-2024
 Źródło: Oprac. własne na podst. [28]

W przypadku branży HealthTech liczba transakcji w 2021 r. nie wzrosła tak drastycznie w stosunku do roku poprzedniego, jak kwota dokonanych inwestycji. Wpływ na taki stan rzeczy miało przeprowadzenie rundy o szacowanej wartości 600 mln zł przekazanych spółce DocPlanner [28].

Liczba transakcji dokonywana w sektorze FinTech stopniowo rosła od początku okresu aż do 2022 r. Natomiast przez kolejne dwa okresy następowały spadki.

W przypadku ClimateTech wartości inwestycji powiązane były z liczbą dokonanych transakcji. Pomimo znacznego spadku w 2024 r. przewiduje się wzrost inwestycji w tej branży wynikający ze zmian prawnych, w tym z wprowadzeniem dyrektywy CSRD w Polsce [28].

Od 2019 r. do 2022 r. liczba inwestycji rosła. Natomiast po tym okresie odnotowano spadek. W 2024 r. przeprowadzono o 13 transakcji mniej niż w 2022 r., ale dokonano ich o 7 więcej niż na początku badanego okresu, co jest pozytywnym zjawiskiem.

Wnioski

Startup to specyficzna forma przedsiębiorstwa. W zależności od fazy rozwoju, w której się znajduje, może korzystać z różnych źródeł finansowania.

Najczęściej wybierane są wewnętrzne sposoby pozyskiwania kapitału. Zaliczają się do nich oszczędności i środki własne, pozyskane od rodziny, przyjaciół czy „naiwnych”.

Wśród zewnętrznych form finansowania częściej wybierane są krajowe źródła,

które przystępują do inwestowania w przedsiębiorstwo na jego wczesnym etapie rozwoju i zaliczają się do grupy „smart money”. Wśród nich dominują krajowe Venture Capital. W 2024 r. korzystało z nich 30% startupów.

Fundusze Venture Capital to podmioty, które specjalizują się w finansowaniu małych i średnich przedsiębiorstw. Dokonują inwestycji o wysokim ryzyku podczas preferowanego rodzaju rundy w różnych branżach.

Warto zwrócić również uwagę, że wśród podmiotów, które decydowały się na skorzystanie z finansowania zewnętrznego na przestrzeni lat 2020-2024 większość uczestniczyło w tylko jednej rundzie finansowania.

Na polskim rynku VC można wyodrębnić dwa okresy: od 2019 r. do 2022 r., kiedy występował trend wzrostowy zarówno w przypadku wartości dokonywanych inwestycji jak i liczba transakcji, oraz okres 2022-2024, kiedy to odnotowywano spadki. W całym badanym okresie najczęściej przeprowadzono rund seed.

Poszczególne sektory cieszyły się różnym zainteresowaniem w poszczególnych okresach. W obszarze HealthTech na początku i końcu okresu dokonano najwięcej inwestycji pod względem ich wartości i liczby spośród badanych grup. FinTech szczególnie mocno finansowany był w latach 2021-2022. ClimateTech rozwijał się od początku badanego okresu do 2022 r., a potem nastąpił spadek. Natomiast w przypadku FoodTech nastąpił ogólny wzrost na przestrzeni lat.

Financing startups with Venture Capital funds in Poland

Abstract

The article discusses the issue of financing startups with Venture Capital funds. The definitions of a startup and its characteristic features were listed. The nature of funding rounds was explained. The specifics of Venture Capital funds were presented. Additionally, the tendencies of startups in Poland to use various external sources of financing were analyzed, along with the situation on the domestic VC market.

Keywords: startup, sources of financing, funding rounds, funds, Venture Capital.

Bibliography

1. Majewski M., *Startupy i ich ekosystem*, [w:] A. Kuźmińska-Haberla, S. Bobowski (red.), *Rola ekosystemu w rozwoju startupów. Przypadek Wrocławia*, Wrocław 2022.
2. Kulpaczyk K., *Źródła finansowania polskich start-upów*, [w:] Z. Gródek-Szostak, W. Szymła (red.), *Wiedza-Gospodarka-Społeczeństwo. Od startupu do korporacji?*, Kraków 2020.

3. Maroń, J., Zębala D., *Szanse i zagrożenia zagranicznej współpracy polskich startupów* [w:] M. Maciejewski, K. Wach (red.), *Handel zagraniczny i biznes międzynarodowy we współczesnej gospodarce*, Kraków 2017.
4. Jasiński A., *Innowacje i transfer techniki w procesie transformacji*, Warszawa 2006.
5. <https://steveblank.com/2010/01/25/> [dostęp: 16.05.2025].
6. Niewczas-Dobrowolska M., *Kluczowe elementy biznesplanu*, „Management and Quality” 2024, tom 6, nr 3.
7. <https://steveblank.com/2010/01/04/make-no-little-plans-%E2%80%93-defining-the-scalable-startup/> [dostęp: 16.05.2025].
8. Nieć M., *Startupy w Polsce. Raport 2019*, PARP, Warszawa 2019.
9. *Unlocking Growth: Your Introduction to Funding*, Barclays Bank UK PLC, Barclays Eagle Labs, 2021.
10. Kalaldehy F. et al., *Accessing Finance in Jordan: A Guide for Entrepreneurs*, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, 2024.
11. Ibiyemi O., *Startup Funding: Types, Rounds and How to Raise*, Hamu Legal, 2023.
12. *Diagnoza ekosystemu startupów w Polsce*, Deloitte, Warszawa 2016.
13. Metelka A., *Crowdfunding - Startups' alternative funding source beyond banks, business angels and venture capitalists*, Blekinge Institute of Technology School of Management, 2014.
14. <https://www.stoneandchalk.com.au/articles/a-guide-to-raising-capital-for-startups> [dostęp: 16.05.2025].
15. Spoza A., Dąbkowska A., *Potrzeby dostosowań w zakresie finansowania startupów*, Program Analityczno-Badawczy Fundacji Warszawski Instytut Bankowości, Lublin 2021.
16. Rosa A., *Venture Capital w Polsce*, „Zeszyty Naukowe” 2008, tom 1, nr 12.
17. Metrick A., Yasuda A., *Venture Capital and the Finance of Innovation*, Wiley, 2021, edycja 3.
18. Grzegorzczak E., *Sektor private equity/venture capital w Polsce na tle Europy*, Łódź 2019.
19. Gwarda-Gruszczyńska E., *Tradycyjne venture capital i corporate ventures w komercjalizacji wyników badań naukowych w sektorze ochrony zdrowia*, [w:] *Innowacje i komercjalizacja w biotechnologii*, D. Trzmielak (red.), Łódź 2013.
20. Grzywacz J., Jagodzińska-Komar E., *Perspektywy rozwoju Venture Capital w Polsce*, „Nauki Ekonomiczne” 2023, tom 38.
21. Włodarska-Zoła L., *Venture Capital jako źródło finansowania przedsięwzięć innowacyjnych w świetle polityki wspierania innowacyjności*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2016.
22. Codogni M., *Finansowanie start-upów przez fundusze wysokiego ryzyka*, „Nowoczesne Systemy Zarządzania” 2017, tom 12, nr 2.
23. *Polskie Startupy 2020*, Startup Poland, Warszawa 2020.
24. *Polskie Startupy 2021*, Startup Poland, Warszawa 2021.

25. *Polskie Startupy 2022*, Startup Poland, Warszawa 2022.
26. *Polskie Startupy 2023*, Startup Poland, Warszawa 2023.
27. *Polskie Startupy 2024*, Startup Poland, Warszawa 2024.
28. Transakcje na polskim rynku VC 2024, PFR Ventures, 2025.
29. Transakcje na polskim rynku VC 2023, PFR Ventures, 2024.
30. Transakcje na polskim rynku VC 2021, PFR Ventures, 2022.
31. Transakcje na polskim rynku VC 2022, PFR Ventures, 2023.

CZEŚĆ III
SZTUKA JAKO OBSZAR BADAŃ INNOWACYJ-
NYCH PERSPEKTYW
I SPOSOBÓW OBRAZOWANIA

Concept Art w grach komputerowych: Od wizji do wirtualnego świata

Katarzyna Sondej¹

Wstęp

Concept Art to temat, który leży u podstaw procesu tworzenia większości współczesnych gier wideo. To właśnie dzięki niemu powstają pierwsze wizje światów, postaci i atmosfery gry, zanim jeszcze trafią one do programistów i animatorów. Nie chodzi tu jedynie o efektywną ilustrację – można go nazwać narzędziem, które łączy wyobraźnię z funkcjonalnością, pomagając zespołowi twórczemu utrzymać spójną wizję projektu.

Concept Art, znany także jako grafika koncepcyjna, to forma ilustracji, która stanowi wstęp do wizualizacji w finalnym produkcie. Pomaga przekazać koncepcję, styl i wizję artystyczną projektu przed jego końcowym wykonaniem. Dziedzina kojarzy się najbardziej z grami wideo, jednak w rzeczywistości używana jest również w filmach, komiksach, grach planszowych czy nawet w branżach komercyjnych. W szerszym rozumieniu grafikę koncepcyjną nazywa się każdy projekt oparty na kreatywnej wizualizacji.

Słowami Timi Honkanena: „Sztuka koncepcyjna to grafika przedstawiająca temat, który jest czysto fikcyjny i nie reprezentuje wcześniej istniejącej rzeczy. Ilustracja i sztuka koncepcyjna są często uważane za jedno i to samo, jednak tak nie jest, ponieważ ilustracje są definiowane przez fakt, że przedstawiają rzeczy, które już istnieją. U podstaw sztuki koncepcyjnej leży projektowanie. Sztuka koncepcyjna jest jednym z najbardziej integralnych sposobów na stworzenie spójnego i skoncentrowanego stylu artystycznego dla projektu gry.

Osiąga się to poprzez skupienie niewielkiej grupy artystów koncepcyjnych na zilustrowaniu wyglądu i stylu świata, zamiast angażowania całego działu artystycznego w projekt, który spędza czas na projektowaniu zasobów. Oszczędza to czas i sprawia, że wszystkie elementy gry lepiej do siebie pasują” [1].

Dziedzina ta odgrywa dużą rolę w przemyśle kreatywnym – stanowi wizualny fundament projektów. Zanim w ogóle powstaną modele 3D, sceny filmowe czy animacje, artyści koncepcyjni tworzą rozmaite szkice i ilustracje przedstawiające postacie, środowiska, rekwizyty (tzw. propsy), pojazdy bądź architekturę. Służy to temu, by szybko testować różne warianty stylistyczne i narracyjne. Szczególne

---

¹ Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego, Wydział Sztuki, Katedra Mediów Cyfrowych i Struktur Przestrzennych, studentka II stopnia, II roku.

znaczenie ma zdefiniowanie stylu wizualnego całego projektu, który gwarantuje później spójność artystyczną między zespołami.

Dużym atutem Concept Art jest również szybkość tworzenia szkiców i ilustracji. Pozwala to na eksperymenty z pomysłami bez większych kosztów produkcyjnych. Co ciekawe, pomimo że koncepcyjne projekty wykonywane są w początkowych fazach, mogą być one później wykorzystane do materiałów promocyjnych i w kampaniach, stanowiąc „pierwszy kontakt” z grą lub filmem.

Warto również wspomnieć o innym podejściu do tej dziedziny: „Innym celem sztuki koncepcyjnej jest inspirowanie. Grafika koncepcyjna może inspirować pomysły i rozwijać projekt. Rzeczywiście, nowe pomysły mogą wyrosnąć z konkretnego krajobrazu lub postaci. (...) Gdzie żyją te stworzenia? Jak wyglądają ich społeczeństwo? Pojedyncza grafika koncepcyjna może zrodzić kilka nowych pomysłów, a nawet stanowić podstawę całego projektu, jeśli zdoła wywołać inspirację”[1]. Dlatego też Concept Art jest nie tylko podstawą konkretnego projektu artystycznego, ale także cennym źródłem inspiracji dla innych osób.

Słowa kluczowe: Concept Art, gry komputerowe, ilustracja, wizualizacja, projekt.

Streszczenie

Concept Art to forma ilustracji, której głównym celem jest przedstawienie projektu, idei, nastroju. Używa się jej w filmach, grach komputerowych oraz komiksach. Dziedzina ta stanowi w grach wideo istotny etap procesu twórczego, gdzie wizualizuje się wstępne koncepty dotyczące postaci, środowiska i atmosfery gry. Są one później podstawą do dalszych działań zespołu projektowego. Dzięki temu opracowuje się spójną wizję, a w rezultacie finalny produkt zyskuje na klarowności, harmonii i jakości artystycznej.

1. Początki Concept Art

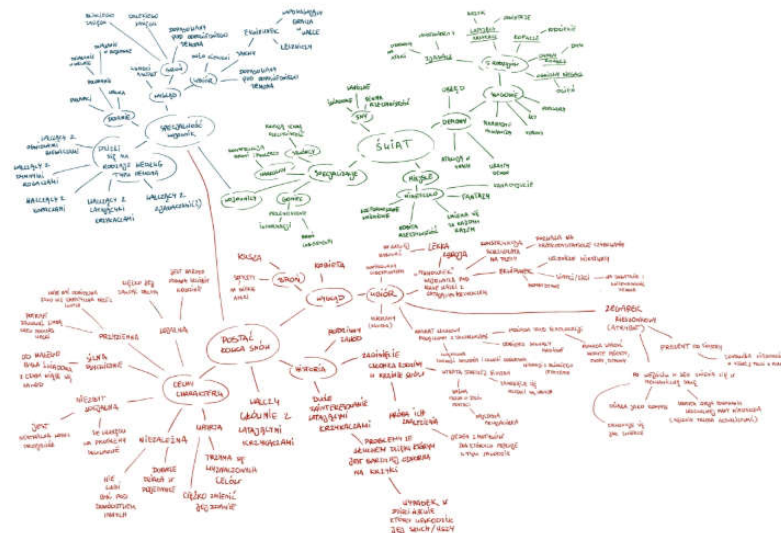
Początki Concept Artu wiążą się ze studium animacyjnym Walta Disneya, który zaczął używać tego wyrażenia już w latach 30. ubiegłego wieku. Studio zatrudniło wtedy Mary Blair, by stworzyła koncepcyjne ilustracje do filmów, takich jak „Kopciuszek”, „Alicja w Krainie Czarów” oraz „Piotruś Pan”. Na przestrzeni lat mnóstwo artystów kreowało w produkcji Disneya malownicze, fantastyczne światy i niezapomniane postacie, które stały się później znakiem rozpoznawczym tych animacji.

Wpływów na Concept Art można doszukiwać się w wielu kierunkach artystycznych od końca XIX do początku XX wieku: realizm, ekspresjonizm, surrealizm i dadaizm. „Na przykład realizm ma na celu przekazanie, poprzez sztukę, świata, w którym żyjemy i przedstawienie tego, jak artysta interpretuje świat (Truitt, 1978). To samo dążenie do oddania rzeczywistości jest dziś obecne w wielu grach wideo. Tagi kategorii, takie jak realistyczny czy wciągający, są często używane przez branżę do opisywania niektórych gier wideo. Albo jak poszczególni twórcy gier starają się tworzyć gry łamiące normy, które często mają na celu

komentowanie lub odzwierciedlanie naszego obecnego stanu świata, podobnie jak surrealizm i dadaizm miały na celu wykorzystanie sztuki jako metody komentowania o galeriach sztuki w Europie i USA. Nie należy zapominać, że ekspresjonizm odcisnął swoje piętno (podobnie jak surrealizm) w grach fantazy i horrorach. Chęć przedstawiania i wyrażania światów fantazy nigdy nie wydaje się słabnąć” [2].

2. Proces tworzenia

Jak więc wygląda proces tworzenia konceptów w grach? Pierwsze, od czego się zaczyna, to zarys postaci, ogólny konspekt o grze, świecie, mechanice i potworach. Wielu Concept artystów wspomaga się mapą myśli, gdzie rozpisywane są wszystkie najważniejsze elementy, które mogą być przydatne w kolejnych krokach realizacji. Mapa myśli (Rys. 1) nie musi zachwycać estetyką, powinna jednak w klarowny sposób zawierać wszelkie kluczowe informacje projektu: opis świata przedstawionego i klimat, sylwetkę głównego bohatera z jego historią, możliwym wyglądem zewnętrznym, charakterem i umiejętnościami, a także potencjalnych przeciwników – ich cechy, wygląd i mechanikę działania.

Rys. 1. Mapa myśli - projekt „War in a dream” wykonany na kursie Potęga Obrazu Concept Art Master 4 Edycja, 2023
Źródło: Oprac. własne

Za wygląd postaci, jego osobowość i każdy szczegół odpowiada Concept artysta. Powstają więc szkice z pierwszymi pomysłami (Rys. 2), często z paroma różnymi propozycjami pozy, wyglądu i stroju, z których później wybierane są najlepsze. Następnie rysuje się bohatera w pasywnej pozie i w ruchu, tworzy się paletę barw i taką metodą drobnych kroków wyłania się ostateczny faworyt, w pełni już

namalowany. Całość umieszczona zostaje na planszy (Rys. 3), w której powinien znaleźć się pełny obraz postaci, jej poza statyczna i dynamiczna, alternatywne kolorystyki i potencjalne elementy lub atrybuty, które postać może mieć ze sobą. Taka tablica trafia potem do zespołu grafików jako plansza referencyjna przy budowie modeli 3D. Tę samą metodę stosuje się do pozostałych elementów gry, np. projektowania potworów (Rys. 4) czy środowiska (Rys. 5).

Rys. 2. szkice postaci - projekt „War in a dream” wykonany na kursie Potęga Obrazu Concept Art Master 4 Edycja, 2023

Źródło: Oprac. własne

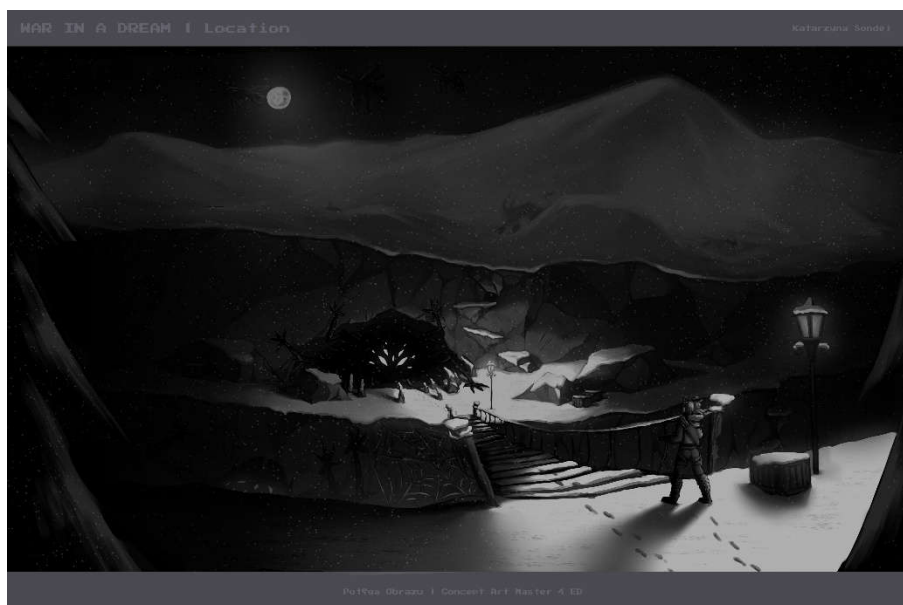

Rys. 3. Plansza postaci - projekt „War in a dream” wykonany na kursie Potęga Obrazu Concept Art Master 4 Edycja, 2023

Źródło: Oprac. własne

Rys.4. Render potwora - projekt „War in a dream” wykonany na kursie Potęga Obrazu Concept Art Master 4 Edycja, 2023
Źródło: Oprac. własne

Rys. 5. Szkic lokalizacji - projekt „War in a dream” wykonany na kursie Potęga Obrazu Concept Art Master 4 Edycja, 2023
Źródło: Oprac. własne

3. Charakter twórców

Czym powinien cechować się Concept artysta? Zdecydowaną cechą, której nie powinno zabraknąć takiej osobie to kreatywność. Jeśli sięgniemy po definicję tego słowa, jest to „proces umysłowy pociągający za sobą powstawanie nowych idei, koncepcji lub nowych skojarzeń, powiązań z istniejącymi już ideami i koncepcjami. Myślenie kreatywne, to myślenie prowadzące do uzyskania oryginalnych i użytecznych rozwiązań. Alternatywna, bardziej codzienna definicja kreatywności mówi, że jest to po prostu zdolność tworzenia czegoś nowego” [3].

Kreatywność to jednak nie wszystko – nieocenioną pomocą jest rozległa wiedza i szerokie zainteresowania aktualnymi trendami. Artyści koncepcyjni powszechnie sięgają po różnorodne źródła inspiracji. Posiłkują się historią, mitologią z różnych kultur, stylami architektonicznymi czy elementami natury – jej formą, barwą i strukturą. Wykorzystują również trendy popkulturowe, z filmów, gier komputerowych, mody bądź mediów społecznościowych, oddające aktualne nastroje społeczne oraz estetyczne. Tak rozległe wzorce sprzyjają tworzeniu oryginalnych, a także przekonujących projektów, które oprócz przykuwania wzroku, poruszają i skłaniają też do refleksji. Istotną rolę odgrywa również zdolność obserwacji oraz logicznego myślenia, aby tworzyć projekty nie tylko ekspresywne, ale też racjonalne, spójne z fabułą jak i mechaniką danego świata.

Oczywiście fundamentem twórczości pozostaje warsztat. Niezależnie od stylu czy tematyki prac, każdy twórca powinien mieć opanowane podstawowe zasady: anatomii człowieka i zwierząt, światłocienia, perspektywy oraz kompozycji obrazu. Z ich pomocą możliwe jest przedstawienie, w sposób realistyczny i wiarygodny, gestów oraz proporcji, co szczególnie przydaje się przy projektowaniu postaci oraz przy wizualizacji dynamicznych scen akcji. Umiejętne operowanie światłem, a także cieniem pomaga w uchwyceniu trójwymiarowości obiektów, jak również oddaniu atmosfery danego projektu. Dzięki wykorzystaniu zasad perspektywy, ilustracje stają się bardziej klarowne i interesujące. Z kolei kompozycja ukierunkowuje wzrok odbiorcy na kluczowe elementy oraz zapewnia spójność wraz z estetycznym układem. Przystwojenie tych podstaw daje możliwość nie tylko odтворzenia rzeczywistości, ale także umiejętność swobodnego przekształcania i interpretowania jej według własnej wizji.

W obecnych czasach przydatna jest również znajomość narzędzi cyfrowych – opanowanie programów do malowania, modelowania 3D czy tworzenia tekstur. „Absolutną podstawą w pracy Concept Artist jest Photoshop, dlatego właśnie obsługa tego programu trzeba zacząć się uczyć i wykorzystywać w praktyce. Wraz z biegiem czasu i kolejnymi projektami każdy artysta tworzy własny arsenał ulubionych pędzli i technik. Z tego powodu warto podpatrywać doświadczonych kolegów i koleżanki po fachu w pracy” [4]. Wszelkoność i chęć do rozwoju to cechy, które wyróżniają dobrego artystę koncepcyjnego na tle innych.

4. Znani artyści z dziedziny Concept Artu

Aspirujących twórców zachęca się, by poszukiwać inspiracji w dorobku doświadczonych Concept Artystów. Ich prace mogą posłużyć do analizy i eksploracji warsztatu, pokazać proces twórczy, sposób budowania idei oraz poszukiwania stylu artystycznego. Jest to nieodłączny rozwój tej dziedziny, a szeroka różnorodność stylów sprzyja jej ekspansji.

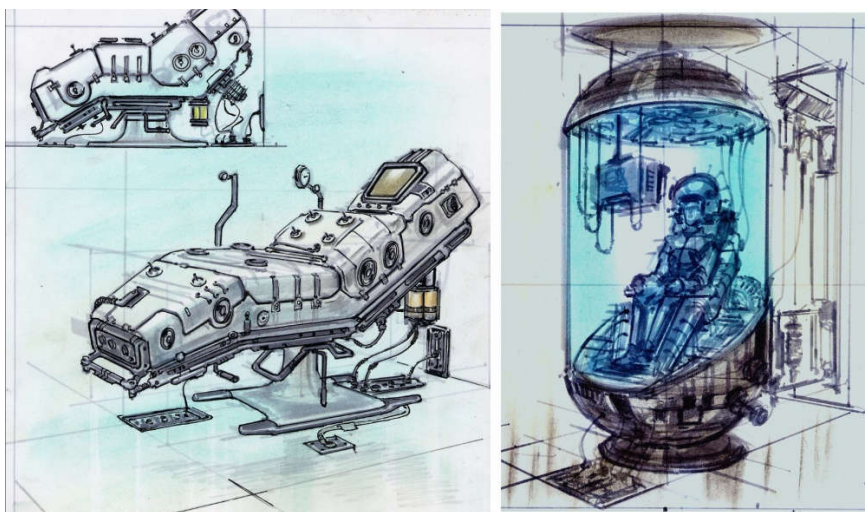
Jednym z najbardziej sławnych Concept Artystów na świecie jest Feng Zhu. Urodził się w 1977 roku w Kalifornii, gdzie studiował architekturę w Art Center College of Design w Pasadenie. Swoją przygodę z Concept Artem rozpoczął już za młodu, w przemyśle gier wideo, realizując projekty dla Wing Commander – słynnej serii gier wideo autorstwa Origin Systems. Współpracował również z Georgem Lucasem, tworząc koncepty do „Star Wars: część III – Zemsta Sithów” i „Transformers”. Feng Zhu w swojej karierze pomógł stworzyć wiele największych oraz w pełni znanych projektów w branży rozrywkowej, a w Singapurze założył instytucje edukacyjną FZD School of Design, a także kanał na platformie Youtube FZDSCHOOL, gdzie można znaleźć mnóstwo darmowych lekcji dotyczących Concept Artu.

Rys. 6. Grafika umieszczona w poście na koncie społecznościowym @fengz na platformie Cara, 2024

Źródło: Oprac. własne

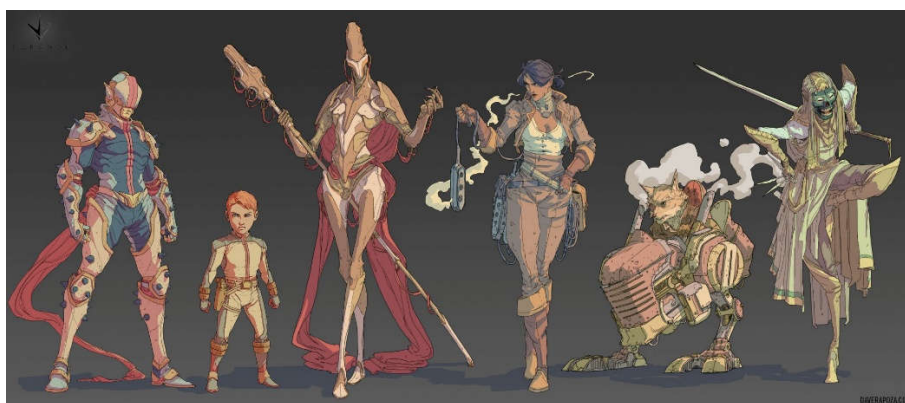
Innym, cenionym w środowisku Concept Artystą jest zmarły Adam Adamowicz, który urodził się w Nowym Jorku w 1968 roku. Przed wejściem do branży gier wykonywał zlecenia do antologii „New Recruits”, wydawnictwa Dark Horse Comics oraz „Duplex Planet” wydawnictwa Fantagraphics Books. Pracował dla Microsoftu przy grze „Nightcaster: Defeat the Darkness”, a później współpracował z Jaleco Entertainment. Inc. Najbardziej znany jest ze swoich szkiców koncepcyjnych do takich tytułach jak: „The Elder Scrolls IV: Oblivion”, „Fallout 3” (Rys. 7) oraz „The Elder Scrolls V: Skyrim”.

Rys. 7. Adam Adamowicz – Fallout 3 Concepts

Źródło: Oprac. własne

Wartym uwagi artystą jest także pochodzący z Bostonu Dave Rapoza. W porównaniu z innymi nie ukończył żadnej szkoły artystycznej. Cały swój warsztat rozwinął samodzielnie, korzystając z zasobów bibliotecznych oraz materiałów dostępnych online. Już od około 11 lat pracuje jako freelancer. Współpracował z takimi firmami jak Bethesda, Hasbro, Blizzard, Riot Games, Marvel i więcej. Znany jest z takich projektów jak: ilustracje dla gry video „Magic the Gathering”, okładki wykonane do komiksów Marvela oraz projekty postaci dla gry „Paragon” (Rys. 8) od Epic Games.

Rys. 8. Dave Rapoza – projekty postaci do gry Paragon

Źródło: Oprac. własne

Wnioski

Podsumowując, Concept Art to złożony proces twórczy, którego celem jest opracowanie wizualnej strony projektu i przedstawienie go w stylu oraz wizji przed finalnym wykonaniem. Stanowi kluczowy etap w rozwoju gier komputerowych, filmów czy komiksów, gdyż to właśnie wtedy powstają pierwsze wstępne realizacje. Dziedzina ta pomaga twórcom ustalić spójny charakter estetyczny, a także stworzyć wspólny punkt odniesienia, który ułatwia dalsze etapy produkcji.

Concept Art in Video Games: From vision to virtual world

Summary

Concept Art is a form of illustration, in which the main purpose is to express the presentation of a project, an idea, and a mood. It's used in movies, video games, or comic books. Concept Art in games is an important stage of the creative process, where initial concepts of characters, environment and atmosphere of the game are visualized. It's the basis for further activities of the design team. It allows the development of a coherent vision, and as a result, the final product gains clarity, consistency, and artistic quality.

Keywords: Concept Art, video games, illustration, visualization, design.

Bibliografia

1. Honkanen T., *Creation of concept art for an action role-playing game*, 2017, <https://core.ac.uk/download/pdf/84793514.pdf> [dostęp: 29.05.2025]
2. Hagberg Enea Ph., *The Influences of Concept art, how is game concept art connected to earlier art movements?* Faculty of Arts, Department of Game Design 2023, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1771269/FULLTEXT01.pdf> [dostęp: 30.05.2025].
3. Jaśkiewicz K., *Kreatywność, rozwój inteligencji emocjonalnej*, Materiały szkoleniowe w ramach projektu NAUKA – Nowoczesna Administracja Uczelni oraz Kadra Akademicka, https://pm.szczecin.pl/themes/user/site/am/assets/img/pages/Skrypt_Kreatywnosc_rozwoj_inteligencji_emocjonalnej.pdf [dostęp: 31.05.2025],
4. *Co to jest Concept Art i co musi umieć Concept Artist?* [online], strefa kursów 2022 <https://blog.strefakursow.pl/concept-art-co-to-jest/> [dostęp: 29.05.2025].

Psycholog urządza pokój, a projektant sprzedaje sofę?

Yana Lykhman¹

Wstęp

Współczesne podejście do projektowania przestrzeni coraz częściej uwzględnia nie tylko funkcjonalność, ale również wpływ estetyki na zdrowie psychiczne człowieka. Zagadnienie to badają: psychologia środowiskowa, estetyka percepcyjna oraz rozwijające się pole neuroarchitektury, które łączą wiedzę z zakresu neuronauki, psychologii i projektowania wnętrz. Coraz więcej badań pokazuje, że estetycznie zaprojektowane, przemyślane wnętrza może znacząco poprawiać samopoczucie, redukować stres, a nawet łagodzić objawy depresji i wypalenia.

Słowa kluczowe: psychologia środowiskowa, neuroarchitektura, estetyka wnętrz, dobrostan psychiczny, projektowanie przestrzeni.

Streszczenie

W artykule omówiono wpływ przestrzeni architektonicznej na psychikę człowieka z perspektywy psychologii środowiskowej i neuroarchitektury. Przedstawiono wyniki badań naukowych potwierdzających, że czynniki takie jak światło, kolorystyka, akustyka czy obecność natury mogą znacząco wpływać na samopoczucie, poziom stresu i funkcjonowanie poznawcze użytkowników. W kontrze do komercyjnego podejścia wielu projektantów, autorka zaprezentowała własny projekt siedziska modułowego, który powstał w oparciu o dane empiryczne i został zaprojektowany z myślą o wspieraniu psychicznego dobrostanu. Artykuł zwraca uwagę na konieczność integrowania wiedzy psychologicznej w procesie projektowania wnętrz i stawia pytanie o odpowiedzialność etyczną projektantów.

1. Psychologia środowiskowa: nauka o relacji człowieka z przestrzenią.

Psychologia środowiskowa jako odrębna i uznana dziedzina psychologii skupia się na „relacjach między ludźmi a miejscami i środowiskiem, zajmuje się problemami społecznymi w relacji do fizycznego środowiska życia człowieka”[1].

Ludzie spędzają ponad 90% swojego życia w budynkach. O wiele więcej wiemy o tym, jak otaczające nas warunki środowiskowe wpływają na nasze zachowanie niż, jak środowisko zabudowane wpływa na nasz dobrostan.

---

¹ Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego, Wydział Sztuki, Katedra Architektury Wnętrz i Wzornictwa ubioru, studentka II stopnia, rok II.

Dobrostan psychiczny (ang. *psychological well-being*) to nie tylko brak choroby psychicznej, ale także subiektywne poczucie harmonii, bezpieczeństwa, sprawczości i satysfakcji z życia. W dużej mierze zależy on od środowiska, w którym żyjemy. Przestrzeń może być zarówno źródłem stresu, jak i wsparciem emocjonalnym – co potwierdzają liczne badania.

1.1. Przestrzeń a stymulacja zmysłowa

Na poziom stymulacji u człowieka wpływają właściwości otoczenia wewnątrz budynków, takie jak intensywność lub złożoność cech bodźców. Głośny hałas, jaskrawe światło, nietypowe lub silne zapachy oraz jaskrawe kolory szczególnie wydają się zwiększać wspomnianą wcześniej stymulację. Ekstremalne natężenie bodźców lub niespójne wzorce stymulacji mogą potencjalnie wywoływać stres. Wysoki poziom złożoności stworzony przez różnorodność i intensywność prowadzi do nadmiaru stymulacji. „Sam nadmiar elementów i wielkość przestrzeni powodują przeciążenie zmysłów. W przestrzeni brakuje silnego, jednoczącego tematu przewodniego albo wzoru”[2].

Wykorzystujemy wnętrza zgodnie z naszym rozumieniem ich funkcji. Polegamy również na systemach komunikacji, które dostarczają informacji zwrotnych o działaniu budynku lub urządzeń w nim się znajdujących. Kiedy nie jesteśmy w stanie łatwo dostrzec funkcjonalnych właściwości przestrzeni lub niewłaściwie oceniamy funkcję budynku lub technologii z nim związanych, następują problemy w naszej ocenie sytuacji.

2. Neuroarchitektura: jak mózg reaguje na wnętrza

Szczególnie w dzisiejszych czasach, gdy godziny spędzone w czterech ścianach zostały dodatkowo pomnożone, możemy odczuć, jak architektura i otoczenie wpływają na nasze zdrowie psychiczne. Oświetlenie, akustyka, kolor i estetyka odgrywają ogromną rolę w psychologii behawioralnej człowieka. Rzeczy takie jak materiały użyte w budownictwie, meble do użytku i ekspozycji, razem tworzą atmosferę, która może mieć wpływ na psychikę i sposób, w jaki człowiek pracuje lub reaguje na wydarzenia wokół niego.

Jako przykład eksperymentalnej neuroarchitektury, niedawno zostały opublikowane wyniki badań, które przedstawiają odkrycia dotyczące psychologicznych i neuronalnych reakcji na wnętrza architektoniczne, czyli dosłownie odpowiadają na pytanie: jak nasz mózg reaguje na wnętrza?

Alexander Coburn w 2020 r. w badaniach przetestował dwie hipotezy dotyczące relacji między ludźmi a otoczeniem architektonicznym. Po pierwsze, estetyczne reakcje na wnętrza architektoniczne można sprowadzić do kilku kluczowych wymiarów psychologicznych, które „są wrażliwe na cechy projektu. Po drugie, te psychologiczne wymiary wywołują specyficzne wzorce aktywności neuronalnej”[3].

W eksperymencie 1 uczestnicy (n = 798) oceniali 200 obrazów wnętrz architektonicznych według 16 wskaźników estetycznych. Za pomocą analizy sieci psychometrycznej (PNA) i analizy głównych składowych (PCA) zidentyfikowano trzy

komponenty, które wyjaśniały 90% wariacji ocen:

- spójność (łatwość organizowania i rozumienia sceny),
- fascynacja (bogactwo informacji i wzbudzone zainteresowanie sceną),
- domowość (stopień, w jakim scena odzwierciedla przestrzeń osobistą).

Podczas gdy spójność i fascynacja są dobrze ugruntowanymi wymiarami w odpowiedzi na sceny naturalne i sztukę wizualną, domowość wyłoniła się jako nowy wymiar charakterystyczny dla wnętr architektonicznych.

W eksperymencie 2 (n = 614) wyniki PCA zostały powtórzone na niezależnej próbie, co wskazuje na solidność tych trzech wymiarów.

W eksperymencie 3 ponownie przeanalizowano dane z badania fMRI, w którym uczestnicy (n = 18) dokonywali ocen piękna oraz decyzji typu „zbliżenie – unikanie” podczas oglądania tych samych obrazów. Analizy parametryczne wykazały, że niezależnie od zadania, stopień fascynacji korelował z aktywnością w prawym zakręcie językowym (lingual gyrus). Z kolei spójność korelowała z aktywnością w lewym dolnym zakręcie potylicznym (inferior occipital gyrus), ale tylko podczas oceniania piękna. Domowość natomiast korelowała z aktywnością w lewym klinie (cuneus), ale tylko podczas podejmowania decyzji o zbliżeniu lub unikaniu.

„Co istotne, ta aktywność neuronalna nie była powiązana z globalnymi właściwościami obrazów, takimi jak samo-podobieństwo czy złożoność. Wyniki sugerują, że mózg wzrokowy wykazuje wrażliwość na psychologiczne wymiary spójności, fascynacji i domowości w kontekście wnętr architektonicznych. Co więcej, ocena wnętr architektonicznych przez korę wzrokową zależy od analizowanego wymiaru i rodzaju wykonywanego zadania”[3].

2.1. IKEA: projektowanie oparte na badaniach

IKEA od lat prowadzi badania nad tym, jak ludzie postrzegają swoje domy i jakie elementy wpływają na ich dobrostan. W ramach corocznego raportu „Życie w domu” firma analizuje potrzeby i oczekiwania użytkowników na całym świecie. W edycji z 2020-2021 roku przebadano około 30 tysięcy osób [4]. Wyniki pokazały, że przyjemne chwile spędzane w domowym zaciszu uszczęśliwiają nas i dodają optymizmu. Ponad jedna trzecia respondentów chciałaby doświadczać ich częściej.

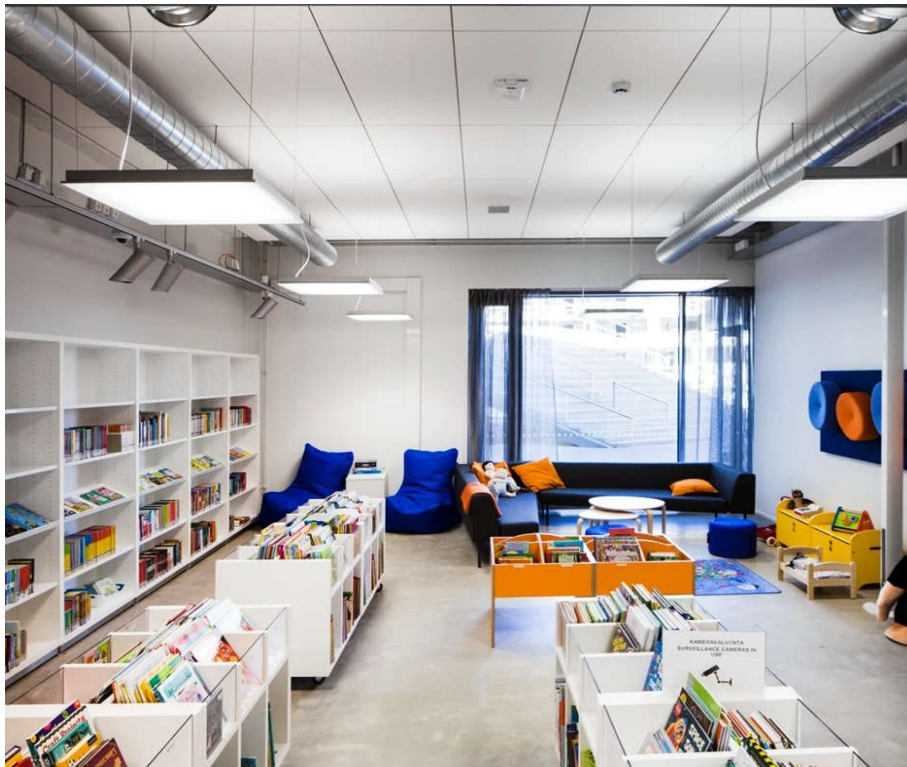
Na podstawie tych badań IKEA projektuje wnętrza, które mają wspierać dobrostan psychiczny. Przykładem jest wykorzystanie naturalnych materiałów, odpowiedniego oświetlenia oraz przestrzeni sprzyjających relaksowi i integracji z bliskimi. Firma zwraca również uwagę na ergonomię i funkcjonalność, co przekłada się na komfort użytkownika.

2.2. Przemysłane wnętrza: od szkół po szpitale

Przestrzeń nie powinna być przypadkowa. Jeśli jest dobrze przemyślana, staje się miejscem, które inspiruje do działania i stymuluje rozwój.

W fińskich szkołach podstawowych stosuje się ciepłą kolorystykę (rys. 1), zróżnicowane strefy przestrzenne i dostęp do światła dziennego. „Dzieci mają wyższy poziom uwagi i lepsze wyniki testów”[5].

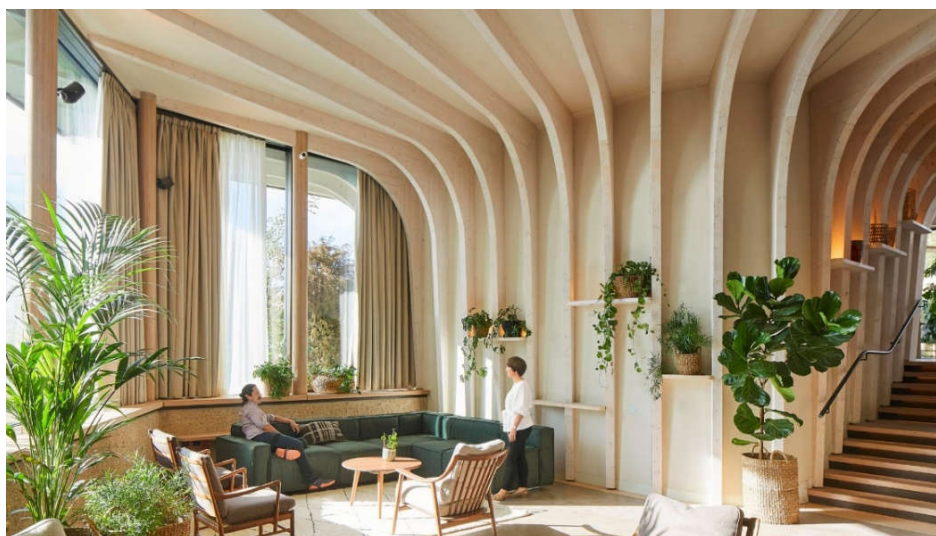
Rys. 1. Opinmäki Szkoła i Przedszkole

Źródło: [3]

Nowoczesne biura coraz częściej projektowane są z myślą o dobrostanie pracowników. Przykładem są przestrzenie coworkingowe, które oferują różnorodne strefy: do pracy indywidualnej, spotkań zespołowych oraz relaksu. Wykorzystuje się w nich naturalne materiały, roślinność oraz odpowiednie oświetlenie, co sprzyja koncentracji i redukcji stresu.

Szpital St. James's University Hospital wdrożył zasady biophilic designu – naturalne materiały, rośliny, panoramiczne okna (rys. 2) – i zaobserwował u pacjentów dotkniętych chorobą nowotworową wyższy poziom wytrwałości podczas walki z chorobą oraz niższy poziom lęku [6].

Rys. 2. Szpital St. James's University Hospital

Źródło: [4]

Zespół z Uniwersytetu Kalifornijskiego w San Diego (Jonas Salk Institute) wykazał, że osoby przebywające w przestrzeniach otwartych, z dostępem do naturalnego światła i zieleni, miały niższy „poziom kortyzolu i lepszą pamięć operacyjną”[7].

W 2020 r. naukowcy z Uniwersytetu w Exeter (UK) wykazali, że rośliny w biurach poprawiają koncentrację pracowników o 15%, a ich satysfakcja z pracy wzrosła o 40% [7]. To pokazuje, że estetyczne otoczenie nie tylko zwiększa wydajność, ale i poprawia nastrój.

Kolory mają udokumentowany wpływ na emocje i funkcjonowanie psychiczne. Badania przeprowadzone przez prof. Andrew Elliota z University of Rochester pokazują, że:

- Błękit i zieleń obniżają ciśnienie krwi i sprzyjają koncentracji.
- Pastelowe beże i szarości wprowadzają spokój i stabilność emocjonalną.
- Czerwony może zwiększać poziom pobudzenia i stresu – przydatny w przestrzeniach aktywności, ale nie w sypialni.

Psychologowie środowiskowi podkreślają, że chłodne kolory w sypialniach i ciepłe w salonach mają korzystny wpływ na rytm dobowy i jakość snu, co bezpośrednio przekłada się na lepsze zdrowie psychiczne.

Naturalne światło jest jednym z najważniejszych czynników wpływających na psychikę. Badanie przeprowadzone w 2018 roku na Northwestern University (Chicago) wykazało, że osoby pracujące w biurach z dostępem do światła dziennego spały średnio 46 minut dłużej i miały wyższy poziom energii oraz lepsze samopoczucie niż osoby przebywające w sztucznie oświetlonych pomieszczeniach.

Terapie światłem (*light therapy*) są dziś skuteczną metodą leczenia depresji sezonowej (SAD), a ich skuteczność wynika m.in. z „wpływu światła na produkcję serotoniny i melatoniny – hormonów odpowiedzialnych za nastrój i sen”[8]. Hałas to niedostrzegany wróg dobrostanu psychicznego. „Światowa Organizacja Zdrowia uznaje nadmierny hałas w miejscu pracy lub domu za czynnik ryzyka depresji, nadpobudliwości i nadciśnienia”[9].

Projektanci wnętrz coraz częściej wykorzystują materiały tłumiące dźwięki – miękkie tkaniny, panele akustyczne, dywany – by stworzyć przestrzenie sprzyjające wyciszeniu i skupieniu. Według Polskiej Normy PN-N-01307:1994, maksymalne natężenie hałasu w pomieszczeniach do pracy nie powinno przekraczać:

- 65 dB w przypadku sekretariatów i biur obsługi klienta;
- 55 dB w pomieszczeniach administracyjnych, biurowych;
- 40 dB w pomieszczeniach do prac koncepcyjnych
- Wykazano, że hałas powyżej 55 dB w przestrzeniach biurowych wpływa negatywnie na wydajność poznawczą i poziom stresu pracowników [10].

Przemyślane, estetyczne wnętrza to nie tylko przyjemność wizualna, ale realne narzędzie poprawy zdrowia psychicznego. Kolory, światło, porządek, akustyka i obecność natury regulują emocje, poprawiają koncentrację, redukują stres i wspierają regenerację psychiczną. Estetyka ma moc terapeutyczną – może zarówno leczyć, jak i zapobiegać pogorszeniu stanu psychicznego.

Współczesne projektowanie wnętrz nie może już ignorować psychologicznego aspektu przestrzeni. Piękno może i powinno leczyć.

2.3. Opis projektu siedziska modułowego inspirowanego psychologią środowiskową

Mój projekt siedziska modułowego (rys. 3-5) powstał w odpowiedzi na rosnącą świadomość wpływu przestrzeni na dobrostan psychiczny człowieka. Inspirowany badaniami z zakresu psychologii środowiskowej, łączy w sobie elementy estetyki, ergonomii i funkcji terapeutycznej.

Forma siedziska oraz jego ażurowa, falująca zabudowa mają na celu stworzenie półprywatnej przestrzeni sprzyjającej wyciszeniu, koncentracji i osobistej regeneracji. Zastosowanie zaokrąglonych kształtów oraz naturalnych lub stonowanych materiałów i kolorów wynika z wniosków płynących z badań, które wskazują na psychologiczne wymiary estetyki wnętrz.

Dodatkowo, zgodnie z wynikami raportów IKEA i badań nad wpływem światła na zdrowie psychiczne, zadbałam o możliwość otwartości przestrzeni na naturalne światło oraz stworzenie indywidualnej niszy dla chwili wytchnienia.

Modułowość projektu pozwala na adaptację do różnych przestrzeni – zarówno publicznych, jak i domowych – co wzmacnia poczucie kontroli nad otoczeniem i sprzyja budowaniu poczucia sprawczości, które jest fundamentem dobrostanu psychicznego.

Naturalna kolorystyka inspirowana odcieniami drewna (rys. 3) przywołuje skojarzenia z naturą, spokojem, równowagą i przytulnością. Beże i ciepłe brązy działają uspokajająco, tworzą atmosferę zaufania i stabilności. To kolorystyka sprzyjająca odprężeniu i kontemplacji.

Czerwień to kolor silnych emocji (rys. 4) – kojarzy się z energią, pasją, siłą, ale też z dynamiką i pobudzeniem. Może działać stymulująco, aktywizująco, dodając odwagi. Przyciąga wzrok i buduje wrażenie intensywności przestrzeni.

Żółć i pomarańcz (rys. 5) działają pozytywnie na nastrój. Koją się z ciepłem, optymizmem, kreatywnością i otwartością. Dają poczucie przyjaznego, energetycznego środowiska, wspierającego komunikację i komfort.

Rys. 3. Wizualizacja – siedzisko modułowe
Źródło: Oprac. własne

Rys. 4. Wizualizacja – siedzisko w kolorze czerwonym
Źródło: Oprac. własne

Rys. 5. Wizualizacja – siedzisko w odcieniach żółci
Źródło: Oprac. własne

Podsumowanie

Tytuł *Psycholog urządza pokój, a projektant sprzedaje sofę?* prowokacyjnie punktuje rozdźwięk pomiędzy podejściem naukowym a komercyjnym w projektowaniu wnętrz. W rzeczywistości to psychologia – nie marketing – dostarcza rzetelnej wiedzy o tym, jak przestrzeń wpływa na nasz nastrój, zdrowie psychiczne i funkcjonowanie. Tymczasem zbyt wielu projektantów koncentruje się wyłącznie na estetyce i sprzedaży, pomijając psychiczne konsekwencje swoich decyzji projektowych.

Zamiast sprzedawać sofę – projektant musi mieć na celu oferowanie bezpiecznej, wspierającej przestrzeni. To projektowanie odpowiedzialne, empatyczne i oparte na wiedzy – takie, jakiego potrzebuje współczesny człowiek, które odpowiada nie tylko na potrzeby estetyczne, ale też emocjonalne i poznawcze użytkownika, dowodząc, że projektant może – i powinien – myśleć jak psycholog.

Bibliografia

1. Skoczko K., *Podstawy psychologii środowiskowej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej, Warszawa 2021.
2. Bańka A., *Architektura psychologicznej przestrzeni życia. Behawioralne podstawy projektowania*, Stowarzyszenie Psychologia i Architektura, Poznań 2016.
3. Corbun A., *Psychological and neural responses to architectural interiors*, 2020 Elsevier, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32092492> [dostęp: 11.06.2025].
4. *Bring joy home*, 2024, <https://www.ikea.com/pl/pl/files/pdf/b2/e9/b2e979ed/ge-cf-lahr-fy25-multipleuse-report-bringjoyhome.pdf> [dostęp: 11.06.2025].
5. Kampus Opinmäki, <https://www.ecophon.com/pl/articles/case/opinmaki-campus/> [dostęp: 11.06.2025].
6. *Terapia zielenią w Maggie's Centre*, <https://www.designalive.pl/terapia-zielenia-w-maggies-centre/> [dostęp: 11.06.2025].
7. Krauze W., Motak M., *Neuronauki w architekturze. Wykorzystywane badania i ich potencjał w projektowaniu architektonicznym*, Teka komisji urbanistyki i architektury o/PAN w Krakowie, Kraków 2022. <https://journals.viamedica.pl/psychiatria/article/view/56555> [dostęp: 11.06.2025].
8. Sokół-Szawłowska M., *Fototerapia, postęp zastosowań w psychiatrii i innych dziedzinach medycyny*, Psychiatria 2018,
9. Myczkowska-Utrata A., *7 na 10 mieszkańców miast w Polsce narażonych jest na szkodliwy hałas*, 2024 <https://ecoeconomia.pl/2024/10/08/7-na-10-mieszkancow-miast-w-polsce-narazonych-jest-na-szkodliwy-halas/> [dostęp: 11.06.2025].
10. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 1 grudnia 1998 r. w sprawie wprowadzenia obowiązku stosowania niektórych Polskich Norm dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy, (Dz.U. 1998 nr 148, poz. 974).

Po co kupować kubek za 10 zł, skoro mogę go sama zrobić za 500 zł?

O co chodzi z ceramiką? Dlaczego rękodzieło jest drogie i dlaczego warto o nim mówić?

Wiktoria Guzy¹

Streszczenie

Ceramika to sztuka tworzenia trwałych przedmiotów z gliny, wymagająca ogromniej wiedzy, czasu i specjalistycznych narzędzi. Różne rodzaje gliny i technik wypału wpływają na efekt końcowy. Rękodzieło ceramiczne jest kosztowne ze względu na skomplikowany proces, materiały, energię oraz nieprzewidywalność efektów. W ceramice wykorzystuje się różne techniki, m.in. wyciskaniem z kuli, budowaniem z wałeczków, z płatów czy toczeniem na kole. Proces tworzenia kubka składa się z wielu etapów: od przygotowania (wyrabiania) gliny, formowania, suszenia, poprzez dwa wypały w piecu, aż po zdobienie, a czasem poprawki. Każdy etap wymaga czasu, wiedzy i cierpliwości. Rękodzieło jest drogie, ponieważ koszt to nie tylko materiał, ale także narzędzia, energia, a przede wszystkim czas i umiejętności artysty. Kupując ręcznie robiony kubek, wspieramy pasję rzemieślnika i otrzymujemy wyjątkowy i niepowtarzalny produkt z duszą. Ceramika to także część kultury i tradycji, łącząca historię z codziennością. W świecie masowej produkcji rękodzieło przypomina o wartości trwałości, autentyczności i indywidualności.

Słowa kluczowe: ceramika, glina, rękodzieło, koszt, czas.

Wstęp

Po co kupować kubek za 10 zł, skoro mogę go zrobić sama za 500 zł? Jako artystkę – ceramika to pytanie zadawałam sobie za każdym razem, kiedy trzymałam w dłoni kubek produkcji masowej. Poniższa praca poświęcona jest zjawisku rękodzieła i samodzielnego wytwarzania przedmiotów codziennego użytku, w tym przypadku – kubka. W dzisiejszych czasach, czasach hurtowej produkcji, coraz więcej osób poszukuje przedmiotów, które są unikalne. Personalizacja staje się coraz częstszym zjawiskiem. Rośnie również zainteresowanie samodzielnym tworzeniem. Celem

---

¹ Kierunek sztuka mediów I rok, II stopień, Wydział Sztuki Uniwersytetu Radomskiego im. Kazimierza Pułaskiego.

tego artykułu jest uświadomienie odbiorcy co się kryje za rękodziełem artystycznym, konkretnie ceramiką. Ile czasu, cierpliwości oraz kosztów kryje się za wytworzeniem zwykłego kubka.

1. Z czego składa się i czym jest ceramika?

Ceramika jest sztuką tworzenia przedmiotów z gliny, które po uformowaniu są wypalane, co nadaje im trwałość i ostateczny kształt.

1.1. Glina i jej podstawowe rodzaje

Glina, będąca podstawowym materiałem w ceramice, składa się głównie z krzemionki, tlenku glinu (Al_2O_3) oraz wody, a jej rodzaj i właściwości zależą od składu mineralnego. Najprościej ujmując glina to plastyczny i naturalny materiał pozyskiwany z różnych ziem i skał. Wykorzystywany w wielu dziedzinach naszego życia, np.:

- w ceramice użytkowej i artystycznej (rzeźby, instalacje artystyczne, naczynia),
- w budownictwie i elektronice (cegły, dachówki, instalacje elektryczne, izolatory wysokiego napięcia),
- w medycynie (implanty stomatologiczne, protezy kostne, narzędzia chirurgiczne),
- w chemii (naczynia kwasoodporne),
- w motoryzacji i lotnictwie (hamulce ceramiczne, elementy silników).

Tab. 1. Podział glin ze względu na sposób powstawania

Gliny	Sposób powstawania	Cechy	Zastosowanie
Pierwotne	Powstają w miejscu swojego pierwotnego osadzenia (skała pierwotna)	Czyste, niezabrudzone żadnymi pierwiastkami, posiadające dużo kaolinitu ² , mniejsza plastyczność	Porcelana, wyroby o wysokiej twardości
Wtórne	Przenoszone przez wiatr i wodę, zmieniają miejsce swojego pierwotnego położenia	Bardziej plastyczne, ale zanieczyszczone różnymi materiałami, np.: tlenkami żelaza, kwarcem	Ceramika użytkowa, rzeźby, cegły,

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Steve Mattison, *Podręcznik Ceramika*, Warszawa, wydawnictwo Arkady, 2021, s. 9-33

Tab. 2. Podział glin ze względu na rodzaj

Rodzaj gliny	Temperatura wypału °C	Cechy	Przeznaczenie
Garncarskie	Niska (900-1000°C)	Wtórne, tłuste ³ , mocno kurcziwe, łatwe w formowaniu	Toczenie na kole, małe formy rzeźbiarskie, naczynia, ceramika dekoracyjna

² Kaolinit – powstaje najczęściej w procesie wietrzenia chemicznego skałeni. Należy do najważniejszych minerałów ilastych, jest głównym składnikiem kaolinu i wielu skał ilastych. Jest także spoiwem skał osadowych klastycznych.

³ Gliny bez szamotu.

Cd. Tab.2

Fajans	Niska (900-1000°C)	Jasna, plastyczna, wchłania wodę, jeśli nie jest po szkliwiona, tłusta	Do lepienia w formach gipsowych, ceramika użytkowa, kafle, toczenie
Terakota	Niska (900-1000°C)	Czerwona, brązowa, porowata ⁴ , łatwa w obróbce	Cegły, donice, rzeźby, płytki
Kamionka	Wysoka (1200-1300°C)	Nisko porowata, odporna na uszkodzenia, chuda ⁵ , mało kurczliwa	Naczynia kuchenne i użytkowe, płytki podłogowe
Porcelana	Wysoka (1300-1450°C)	Pierwotna, składa się głównie z kaolinu, śnieżnobiała, krucha, delikatna, tłusta, przepuszcza światło ⁶ ,	Serwisy, figurki, elementy instalacji elektrycznych, naczynia kwasoodporne
Glina lejna	Od 1000 do 1450°C w zależności od gliny	Masa ceramiczna w postaci płynnej, zawiera około 40% wody, do odlewów z form gipsowych	Powtarzalne kształty z form gipsowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [Steve Mattison], *Podręcznik Ceramiki*, Warszawa, wydawnictwo Arkady, 2021, s. [9-33]

1.2. Narzędzia i maszyny

W pracowni ceramicznej najważniejsze narzędzia to przede wszystkim nasze dłonie. To one mają największą kontrolę nad przedmiotem, który tworzymy i nadają mu ostateczną formę. Oczywiście istnieje wiele narzędzi metalowych, np.:

- drut do cięcia i rozdzielania gliny,
- noże specjalistyczne,
- igły garncarskie,
- oczka,

czy narzędzi drewnianych, np.:

- szpatułki,
- wałki,
- narzędzia do modelowania,
- narzędzia do wyklepywania.

Cykliny (narzędzie do wygładzania i modelowania gliny) do modelowania na kole, które ułatwiają pracę lub sięgają w miejsca, w które mają utrudniony dostęp. Narzędziami może być wszystko, np.: zwykły widelec czy nóż kuchenny, a nawet tarka, zależy od naszej wyobraźni. W pracowni ceramicznej znajdziemy także narzędzia do zdobienia, np.:

- pędzle różnych rozmiarów,

⁴ Zawierające liczne pory, puste przestrzenie wpływające na ilość absorbowanego szkliwa oraz na przyczepność szkliwa

⁵ Gliny z dużą zawartością szamotu. Szamot to inaczej palonka – drobno zmielona wypalona glina dodawana do surowej gliny, aby trzymała lepiej swoją formę

⁶ Prawdziwa porcelana podstawiona pod źródło światła będzie je przepuszczać

- gąbki,
- stemple.

Istnieje także wiele maszyn ułatwiających pracę. Najbardziej popularne to:

- walcarka (maszyna do walcowania dużych glinianych płatów o takiej samej grubości),
- mieszarka (służy do mieszania resztek mokrej gliny),
- koło garncarskie.

1.3. Szkliva, angoby, pigmenty, tlenki

Glina może być zdobiona i barwiona za pomocą tlenków metali [1], takich jak tlenek żelaza, kobaltu czy miedzi, które nadają jej różnorodne kolory w zależności od temperatury wypału. Dodatkowo, ceramikę zdobi się:

- szklivami – mieszanina krzemionki, topników (tlenków metali) i barwników w postaci proszku, który należy rozrobić do odpowiedniej konsystencji z wodą i pokryć biskwit (glina wypalona po raz pierwszy). W wysokiej temperaturze szkliva się topią i nadają szklistą powłokę obiektowi,
- angobą (płynna glina z barwnikami), która po wyschnięciu tworzy cienką warstwę na powierzchni, którą można dodatkowo zdrapywać, ryc (technika sgraffito),
- reliefem inaczej płaskorzeźbą (drażnienie narzędziem płaskiego kształtu w glinie)[1].

1.4. Energia elektryczna

Ceramika może być wypalana na różne sposoby. Wypał dołowy to jedna z najstarszych technik, polegająca na wypalaniu przedmiotów w dołach wypełnionych drewnem i słomą, co nadaje wyrobom unikalny, rustykalny charakter. Inną techniką jest raku, pochodzące z Japonii, w którym ceramika jest wypalana w wysokiej temperaturze, a następnie wyciągana z pieca i schładzana na powietrzu, zanurzana w wodzie, okładana papierem etc., co tworzy efektowne spękania szkliva i wyjątkowe wzory. Współcześnie jedną z najczęściej stosowanych metod wypalania ceramiki jest wypał w piecu elektrycznym, szczególnie w piecach kręgowych. Tego typu piece pozwalają na precyzyjną kontrolę temperatury oraz równomierne wypalanie wyrobów, co sprawia, że są bardzo popularne zarówno w profesjonalnych pracowniach, jak i wśród amatorów.

Każdą pracę z gliny należy wypalić raz lub dwa. Stosuje się do tego specjalne piece ceramiczne: elektryczne i gazowe. Koszt takich pieców zaczyna się od kilku tysięcy zł po nawet kilkadziesiąt, a średni koszt to ok 12 tys. zł. Dodatkowo, aby taki piec mógł funkcjonować, należy go podłączyć do prądu. Nie wystarczy do tego zwykłe gniazdko, niezbędna jest siła – czyli prąd trójfazowy o napięciu 400V. Każdy wypał ceramiki w piecu wiąże się z kosztem, w zależności czy wypalamy na niską temperaturę (ok. 70 zł) czy wysoką (ok. 130 zł). Trzeba mieć także na uwadze to, że

czasem ceramika nie będzie miała efektu, jaki oczekiwaliśmy. Wtedy, jeśli jest taka możliwość, należy nałożyć poprawki oraz wypalić ponownie, co wiąże się z ponownymi kosztami.

1.5. Czas, wiedza i cierpliwość

Ceramika to sztuka czekania i cierpliwości. Zanim posiadziemy odpowiednią wiedzę i umiejętności minie wiele miesięcy, a nawet lat. Ceramika to bardzo szeroka i nieprzewidywalna dziedzina z wieloma nieoczekiwanymi zwrotami akcji i niespodziankami w procesie jej tworzenia.

2. Podstawowe techniki formowania z gliny

2.1. Wyciskanie z kuli

Polega na formowaniu obiektów poprzez rozpoczęcie od uformowania jednolitej kuli z gliny, a następnie nadawanie jej kształtu poprzez wciśnięcie kciuka w środek i stopniowe rozpychanie gliny.

2.2. Formowanie z wałeczków

Polega na układaniu glinianych wałków warstwami do góry, które wygładza się i modeluje, aby uzyskać jednolitą powierzchnię.

2.3. Budowanie z płatów

Polega na formowaniu obiektów z cienko rozwałkowanej gliny, którą następnie układa się i łączy w różne kształty. Miejsca łączenia należy pokryć „szlamem” inaczej „błotkiem”, czyli gliną rozrobioną z większą ilością wody. Następnie zabezpiecza się je dodatkowymi wałeczkami gliny. Chroni to przed pęknięciami. Technika ta pozwala na uzyskanie gładkich, równomiernych ścianek o jednakowej grubości, co jest szczególnie ważne przy tworzeniu precyzyjnych i estetycznych form.

2.4. Toczenie na kole garncarskim

Polega na formowaniu gliny na obracającym się kole, co pozwala na precyzyjne modelowanie i nadawanie kształtów. Ceramik może kontrolować szybkość obracającego się koła za pomocą pedała nożnego lub wajchy ręcznej.

3. Proces tworzenia własnego kubka

3.1. Przygotowanie masy (wyrabianie) i formowanie

Zanim zaczniemy tworzyć kubek musimy najpierw uplastyczyć masę, czyli glinę. Najprościej ujmując, należy ją wyrobić jak ciasto na pierogi, aby była przyjemniejsza w pracy, łatwiejsza w formowaniu i łączeniu, nie kruszyła się i utrzymywała kształt. Następnie formujemy glinę do przewidzianego kształtu za pomocą wybranej techniki.

3.2. Suszenie

Po formowaniu pracę należy wysuszyć, czyli pozbyć się z niej części wody. Należy odstawić ją na półkę do wyschnięcia, zalecane jest także zakrycie jej folią, dzięki temu praca będzie schła powoli. Taki zabieg zmniejsza ryzyko pęknięć podczas suszenia, a także podczas pierwszego wypału. Długość suszenia formy zależy od jej wielkości i grubości ścianek oraz warunków w pomieszczeniu. Jeśli praca jest duża a ścianki grube, a w pomieszczeniu jest mokro i wilgotno, praca może schnąć nawet do miesiąca, im praca mniejsza, a w pomieszczeniu ciepło i sucho – tym szybciej. Ważne jest, aby utrzymywać umiarkowaną temperaturę i wilgotność, wtedy warunki są najlepsze, a ryzyko uszkodzeń maleje. Co jeśli praca pęknie? Wtedy najlepiej ją pokruszyć całkiem i wrzucić do wiaderka. Gлина, która jeszcze nie jest wypalona, może zostać ponownie uplastyczniona za pomocą wody. Jest to tak zwana glina z odzysku. Należy ją zalać wodą, poczekać najlepiej dobę albo dwie (w zależności od ilości), następnie odlać wodę, glinę wymieszać, a następnie odłożyć na kilka godzin na gipsową płytę, która odciągnie nadmiar wody, a następnie wyrobić i zapakować szczelnie w folię.

3.3. Pierwszy wypał (biskwit)

Przed pierwszym wypałem należy sprawdzić, czy nasza praca całkowicie wyschła. Najlepiej to zrobić za pomocą małej ilości wody. Należy skropić pracę i zauważyć, czy woda została szybko wsiąknięta. Jeśli trwa to kilka minut, oznacza to, że praca nie jest wystarczająco sucha i nie należy jej wkładać do pieca, ponieważ szybkie suszenie w piecu może skutkować pęknięciami. Jeśli praca wchłania wodę w przeciągu kilku sekund możemy ją wypalić. Pierwszy wypał gliny to tak zwany wypał biskwitowy – wtedy w glinie zachodzi nieodwracalny proces witrifikacji, czyli zeszklenia cząsteczek gliny, która nie wróci już do swojego poprzedniego plastycznego stanu. Gлина zamienia się w ceramikę. Taki wypał zazwyczaj odbywa się w temperaturze od 900 do 1000°C. Należy także pamiętać, aby sprawdzić do jakiej temperatury powinna być wypalana masa, której używaliśmy. Jeśli przekroczymy zalecaną temperaturę masa może się stopić. Pamiętajmy również, że glina podczas wypału traci wodę i kurczy się, czyli traci na swojej objętości. W zależności od właściwości gliny może się ona kurczyć od 1% do 20%.

3.4. Zdobienie

Teraz przyszedł czas na zdobienie, czyli dekorowanie kubka. Możemy to zrobić, np.: za pomocą angob, tlenków, różnych szablonów, stempli i szkliva lub technik, np.:

- pastelaż – polega na tworzeniu wypukłych i strukturalnych wzorów za pomocą angoby,
- barbotin – malowanie angobą za pomocą pędzla,
- angobaż – polega na pokryciu całej pracy równą warstwą angoby.

Jeśli chcemy, aby naczynie było użytkowe należy je poszkliwić, ponieważ biskwit wchłania wodę, dlatego kubki po pierwszym wypale w piecu nie nadają się jeszcze do użycia jako naczynia. Szkliwo poza nadaniem różnych efektów kolorystycznych i sensorycznych nadaje także właściwości wodoodporne. Ważne jest, aby przed użyciem sprawdzić, czy szkliwo nadaje się do naczyń spożywczych i czy nie zawiera metali ciężkich. Należy także sprawdzić, jaki daje efekt i czy kurczliwość masy jest odpowiednia do danego szkliwa, aby nie doszło do błędów w procesie szkliwienia, np.: do kraklowania (pęknięcia), łuszczenia się (źle dopasowana kurczliwość szkliwa do gliny). Także bardzo ważną czynnością jest odpylenie (przetarcie) pracy za pomocą gąbki z wodą, aby angoba lub szkliwo się dobrze trzymały biskwitu i równomiernie pokryły powierzchnię.

3.5. Drugi wypal

Drugi wypal, czyli tak zwany wypal szkliwny lub na ostro. Temperatura w piecu osiąga wtedy od 1000 do 1450°C w zależności od masy. Wtedy zdobienia się utrwala, szkliwo się witrifikuje, zamienia się w niezdzieralną powłokę i chroni ceramikę przed wchłanianością wody, pod warunkiem, że zostało wypalone w odpowiednio wysokiej temperaturze.

3.6. Poprawki

Czasem zdarza się, że ceramika z pieca nie „wyjdzie” tak jak oczekiwaliśmy, np. szkliwo da inny efekt niż zamierzony albo spłynie za bardzo (za gruba warstwa) i zanieczyszcza spód kubka, wtedy trzeba zeszlifować to szlifierką z tarczą diamentową. Może się zdarzyć również tak, że nierówno położone szkliwo nie zeszkliwi dobrze biskwitu i powstaną dziury, a kubek wchłonie wodę.

Trzeba być świadomym, że takie błędy się zdarzają i nie jest to nic strasznego. Zanim uda się zrobić pierwszy kubek, który nie pęknie w piecu lub zaraz po wyjęciu, który nie będzie wsiąkał wody lub który da zamierzony efekt, należy uzbroić się w cierpliwość. Czasem trzeba zrobić 50 kubków zanim powstanie ten „pierwszy”. Ceramika to sztuka czekania i cierpliwości.

4. Średnie ceny podstawowych surowców, narzędzi i maszyn do wyposażenia pracowni ceramicznej [2].

W zależności od ilości, rodzaju i producenta

- glina – od 40 do 120 zł za 10 kg;
- zestaw narzędzi podstawowych – ok 40 zł [2];
- szkliwa proszkowe – do 20 zł za 200 g i od 35 do 43 zł za 1 kg;
- szkliwa płynne – do 59 zł za 200 ml i od 60 do 130 zł za 500-800 ml;
- tlenki – od 8 do 40 zł za 100 g;
- angoba – od 28 do 39 zł za 200 ml i od 89 do 119 zł za 800 ml;
- piece – w zależności od litrażu od kilku, kilkunastu do kilkudziesięciu tys. zł.
- koło garncarskie – od 2800 zł do 7800 zł.

5. Kubek idealny? Rękodzieło idealne nie istnieje

Rękodzieło w samej swojej nazwie określa, że jest dziełem ludzkiej ręki. Zawsze ma w sobie pierwiastek człowieka, co w dzisiejszych czasach masowej produkcji staje się coraz cenniejsze. Kubek wykonany przez rzemieślnika ma swój charakter i duszę. Artysta czyni swoje dzieło wyjątkowym. Nie musi być ono idealne. Ta nieidealność nadaje mu wyjątkowości. Ceramika „żyje” w dłoniach twórcy. Poniżej znajdują się zdjęcia kubków wykonanych przeze mnie. Nie są idealne, ale najważniejsze jest to, że zrobiłam je sama i są częścią mnie. Ich urok tkwi właśnie we wszelkich nierównościach, niedoskonałościach. Mój ulubiony kolor to niebieski oraz jego różne odcienie. Następny kubek z aplikacją gitary oddaje moją pasję do muzyki „grą na gitarze, którą zajmuje się od 12 lat”. Jako ceramik wkładam w ten proces serce i całą siebie. Wiem, że każdy następny kubek będzie coraz bardziej dopracowany, ale pomimo tego nadal nie będzie idealny. Bo nie jest taśmowym wyrobem z fabryki.

Fotografia 1. Kubek
Źródło: Opracowanie własne

Fotografia 2. Kubek z aplikacją gitary

Źródło: Opracowanie własne

6. Wnioski

Podsumowując: Dlaczego warto wspierać rękodzieło i dlaczego jest drogie? Przede wszystkim dlatego, że zamiast produkcji masowej wspieramy rzemieślnika, który ciężko pracuje, aby móc żyć ze swojej pasji. Ręcznie robiona ceramika czy inne przedmioty mają swój unikalny charakter, którego nie zastąpimy kubkiem z taniej „sieciovki”. Kupując od rzemieślnika, mamy świadomość, że ciężko pracował, aby wykonać kubek, który kosztuje u niego np. 100 zł. Musimy zwrócić uwagę na to, że za tym kubkiem kryje się więcej ukrytych kosztów. Nie płacimy tylko za produkt, ale także za czas, wiedzę i doświadczenie artysty, a także za glinę, szkliva, narzędzia i energię.

Rękodzieło to trwałość w świecie jednorazowości, a także kultura i tradycja. Ceramika to dziedzictwo historyczne, dzięki niej, np.: możemy się dowiedzieć, jakie dyscypliny sportowe dominowały w antycznej Grecji lub jakie wzory ludowe pochodzą, np. z podkarpacia. Ceramika to opowieść o rejonie i ludziach. Gdy sobie

to uświadomimy nabywamy większego szacunku do przedmiotów, takich jak – kiedyś bardzo popularne, ręcznie robione i malowane – talerze na ścianach. Są to rzeczy cenne, pełne historii. Kiedy kupimy kubek od rzemieślnika podczas, np.: „Święta Chleba”, to zapamiętamy ten moment jako wyjątkowy. Zapamiętamy, że kupiliśmy go podczas tego święta, właśnie od tego artysty, który przy okazji opowie nam, ile potu wylał, abyśmy mogli teraz trzymać ten przedmiot w ręce.

Po co kupować kubek za 10 zł, skoro mogę go sama zrobić za 500 zł? 500 zł oczywiście nie dosłownie, ale jako ukryty koszt. Mam nadzieję, że odpowiedziałam na to pytanie wyczerpująco, a także uświadomiłam, ile pracy i wiedzy kryje się za „zwykłym kubkiem”.

**Why spend 10 zł on a mug when I can create
my own for 500 zł?
What is it about ceramics? Why is craftsmanship expensive,
and why is it important to talk about it?**

Summary

Ceramics is the art of creating durable objects from clay, requiring extensive knowledge, time, and specialized tools. Different types of clay and firing techniques affect the final result. Handmade ceramics are expensive due to the complex process, materials, energy, and unpredictability of the outcomes. Ceramics is an art that uses various techniques, such as pinching from a ball, building from coils, slabs, or wheel throwing. The process of making a mug consists of many stages: preparing (kneading) the clay, shaping, drying, two firings in the kiln, and decorating and sometimes adjustments. Each step requires time, knowledge, and patience. Handmade objects are expensive because the price includes not only materials but also tools, energy, and above all, the artist's time and skills. By buying a handmade mug, we support the craftsman's passion and receive a unique, one-of-a-kind product with soul. Ceramics pieces are also part of culture and tradition, connecting history with everyday life. In a world of mass production, craftsmanship reminds us of the value of durability, authenticity, and individuality.

Keywords: ceramics, clay, craftsmanship, cost, time.

Bibliografia

1. Steve Mattison, *Podręcznik Ceramiki*, Warszawa, wydawnictwo Arkady, 2021.
2. <https://www.ceramiq.pl/>, [dostęp:15.06.2025].

Powrót do błękitnej przeszłości

Oliwia Rola¹

Wstęp

Praca omawia pojęcie techniki fotograficznej – cyjanotypia, która składa się z prostych procesów oraz elementów ogólnodostępnych. Celem tekstu jest zgłębianie wiedzy na temat szlachetnych technik fotografii oraz eksperymentowania podczas wykonywania zdjęć.

Słowa kluczowe: cyjanotypia, John Hershel, Anna Atkins, blueprint, cytrynian amonu – żelaza (III).

1. Krótka historia cyjanotypii

W 1842 roku angielski naukowiec sir John Hershel wynalazł technikę fotograficzną, która początkowo miała służyć do przenoszenia planów oraz notatek. Z powodu intensywnej niebieskiej barwy, określanej błękitem pruskim, została nazwana cyjanotypią. „W języku angielskim powstał termin »blueprint«, który oznacza plan lub schemat, a pochodzi wprost od niebieskich wykresów utrwalonych w cyjanotypii” [1]. Największą popularność zyskała dzięki Annie Atkins, brytyjskiej botaniczce. Wykorzystała ona nowo poznaną technikę do tworzenia fotogramów² (rys. 1.). Na uczulony, światłoczuły papier kładła elementy różnych roślin, np. paproci. W ten sposób, zobrazowała także piękno alg morskich w swojej książce *British Algae: Cyanotype Impressions*, która do dziś jest uważana za jedną z pierwszych ilustrowanych książek oraz nieocenione źródło dokumentacji naukowej. Atkins sprawiła, że cyjanotypia zyskała rozgłos i zaczęła być wykorzystywana nie tylko w nauce, lecz także w sztuce, ze względu na jej kontrastowe właściwości. Piękną barwę, a także światłoczułe cechy, zawdzięcza połączeniu cytrynianu amonu – żelaza (III), żelazicyjanku potasu oraz wody destylowanej. Związki chemiczne rozpuszczone w cieczy, z zachowaniem ścisłych wytycznych co do ilości, kolejno łączone ze sobą w proporcji 1:1 tworzą emulsję. Papier pokryty w ciemni tą mieszaniną, na pierwszy rzut oka, nie ma nic wspólnego z błękitnymi odbitkami. Po wysuszeniu, jest naświetlany stykowo (poprzez bezpośrednie zetknięcie z negatywem (rys. 2.) lub innym elementem, który chcemy przenieść na kartkę) i wystawienie na

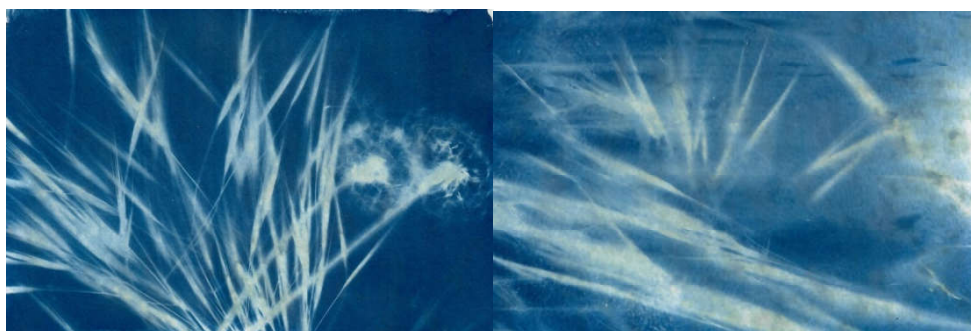
---

¹ Studentka kierunku sztuka mediów i edukacja wizualna, stopień II; Wydział Sztuki Uniwersytetu Radomskiego im. Kazimierza Pułaskiego.

² Fotogram – obraz uzyskiwany po naświetleniu papieru światłoczułego.

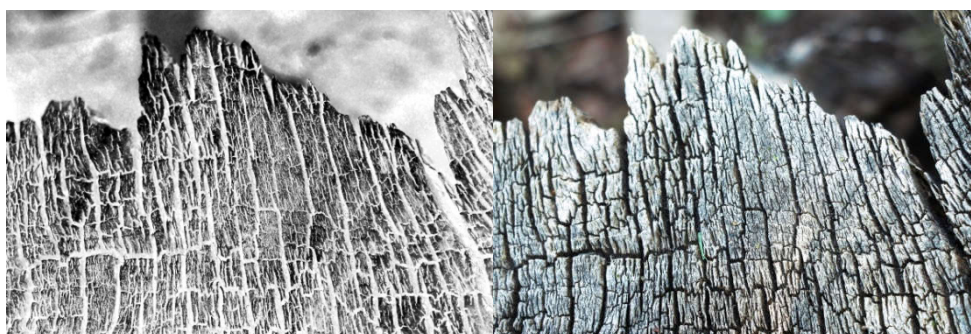

działanie promieni UV. Od tego procesu zaczyna się wyjątkowość tej techniki. Zaciemnione miejsca po naświetleniu i wypłukaniu chemikaliów pozostają w kolorze podłoża, elementy odkryte stają się intensywnie niebieskie, a delikatnie zacienione detale, gdzie słońce dociera w słabym stopniu, błękitne o słabszym natężeniu.

Rys. 1. Fotogramy stworzone za pomocą roślin

Źródło: Oprac. własne

Rys. 2. Negatyw i pozytywny fotografii

Źródło: Oprac. własne

2. Proces wywoływania

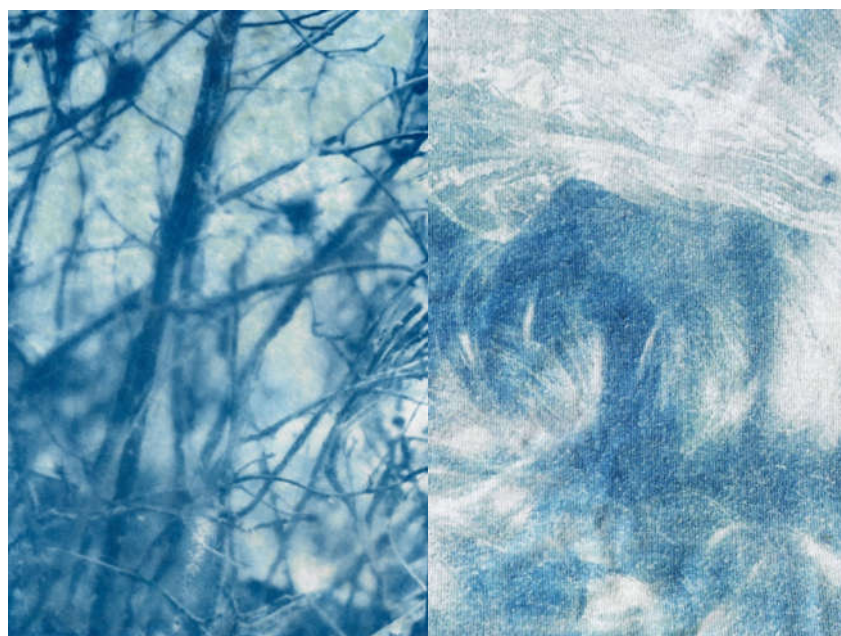
Cyjanotypia to technika, którą każdy może wykonać bez użycia aparatu fotograficznego. Wystarczy zaopatrzyć się w żelazicyjanek potasu i cytrynian żelazowo-amonowy, a pozostałe składniki znajdują się w domu lub na podwórku. Nie trzeba ukrywać się w ciemni fotograficznej – przygotowania mogą odbyć się w zacienionym miejscu. Po połączeniu roztworów wspomnianych związków chemicznych (w odpowiednich proporcjach) otrzymamy światłoczułą emulsję o żółtozielonej barwie, którą można rozprowadzić na papierze, materiale lub innym podłożu, o wysokiej chłonności cieczy. Po wyschnięciu należy ułożyć na przygotowanej matrycy kompozycję np. z roślin bądź ułożyć negatyw, umieścić w antyramie/ramce ze szklaną szybą i wystawić na słońce. W zależności od natężenia promieni UV, czas naświetlania może zająć od kilku do kilkunastu minut, a w pochmurne dni nawet

kilka godzin. Po ekspozycji słonecznej płaszczyzny, wystarczy wypłukać kartkę w zimnej wodzie, która uaktywni proces pojawienia się błękitnej barwy – należy kilka razy płukać obraz, aż będziemy widzieć krystalicznie czystą ciecz, bez chemikaliów. Zazwyczaj ostateczny odcień odbitki otrzymujemy w ciągu 24h, ale dodając odrobinę wody utlenionej podczas ostatniego płukania fotogramu, natychmiastowo przyspieszymy ciemnienie koloru. Ostatnim krokiem jest pozostawienie w cieniu naszej pracy do wyschnięcia. Proces powstania odbitek jest dość prosty (w porównaniu do kalotypii lub luksografii), a efekt końcowy, zależy głównie od czasu naświetlania i wyobraźni (rys. 3-4).

Rys. 3. Ilustracje stworzone na podstawie negatywów

Źródło: Oprac. własne

Rys. 4. Fotografie wykonane za pomocą negatywów

Źródło: Oprac. własne

Wnioski

Mimo upływu prawie 200 lat, cyjanotypia nadal ma wielu zwolenników, którzy poprzez zgłębianie właściwości, poznają wszystkie możliwe oblicza „błękitnej fotografii”. Internet jest pełen poradników, jak wykonać zdjęcia i grafiki w tej technice, a także mnóstwa stron oferujących zakup odczynników. Dodatkowo można znaleźć sklepy internetowe sprzedające akcesoria z ilustracjami wykonanymi w cyjanotypii. Dostępność na rynku różnych form odczynników oraz gotowych papierów cyjanotypowych w niewielkich cenach, a co najważniejsze łatwość wykonania odbitek we wspomnianej technice, umożliwi przyjemne i ekscytujące eksperymenty fotograficzne. Dzięki wielu zaletom cyjanotypia może być wykorzystywana jako nauka właściwości światła w fotografii, przypomnieniem o zapomnianych technikach, ale także jako element zabawy dla odkrywców w każdym wieku, pragnących zgłębiać piękno otaczającego świata. Niezależnie od zamiaru wykorzystania cyjanotypii, wywołuje ogrom emocji jak np. stres – czy wszystko dobrze się naświetli, zachwyt – gdy widzimy efekt końcowy, dumę – ponieważ stworzyliśmy coś wyjątkowego. Uważam, że każdy powinien choć raz spróbować wykonać obraz w tej niesamowitej technice, aby zobaczyć, co interesującego można odkryć za pośrednictwem zapomnianego błękitu.

Back to the blue past

Summary

In 1842, Sir John Herschel invented a photographic technique called cyanotype to copy documents. Its characteristic feature is an intense blue color (Prussian blue). The technique gained popularity thanks to Anna Atkins, a British botanist who created photograms of plants and published one of the first illustrated books, *British Algae*. Cyanotype involves coating paper with a light-sensitive chemical mixture (potassium ferrocyanide and ferric ammonium citrate), laying objects (such as plants) on it and exposing them to sunlight. After rinsing in water, a characteristic blue image appears. It is a simple technique, requiring no darkroom or camera.

Keywords: Cyanotypy, prussian blue, John Herschel, Anna Atkins, potassium ferrocyanide.

Bibliografia

1. D. Bronikowska, *Cyjanotypia, czyli błękitne fotografie*, www.alepięknyswiat.pl [dostęp: 28.05.2025].

Architektura wnętrz przestrzeni poradni psychologiczno-pedagogicznej dla dzieci i młodzieży

Wiktoria Wnuk¹

Wstęp

Stworzony przeze mnie projekt to odpowiedź na jeden z najważniejszych i niestety coraz częstszych problemów współczesności – pogarszający się stan psychiczny młodych ludzi. W ostatnich czasach obserwujemy niepokojący wzrost liczby dzieci i nastolatków, którzy potrzebują profesjonalnej pomocy specjalistów. Projekt powstał z potrzeby serca, ale również w oparciu o liczne rozmowy z pedagogami i psychologami. Dzięki ich doświadczeniu mogłam lepiej zrozumieć, w jaki sposób przestrzeń może wspierać proces leczenia oraz czego naprawdę potrzebuje młody pacjent. Efektem tej pracy jest projekt wnętrza, który wiąże ze sobą funkcjonalność i empatię. Moim celem było stworzenie miejsca, w którym każdy pacjent będzie czuł się bezpiecznie, które nie będzie przytłaczało, tylko otulało formą, kolorem, detalem i światłem.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, terapia, komfort, wsparcie, funkcjonalność.

1. Kontekst społeczny – skala problemu

Zgodnie z danymi UNICEF aż 10,8% dzieci w Polsce doświadcza problemów psychicznych, a około 630 tysięcy potrzebuje wsparcia psychiatrycznego lub psychologicznego [1]. Przyczyn tej pogarszającej się sytuacji może być wiele: skutki izolacji pandemicznej, trudne relacje w rodzinie, uzależnienie od świata wirtualnego czy brak kontaktu z rówieśnikami [2]. To niestety nie są liczby, to są dzieci, które potrzebują pomocy, miejsca, w którym będą mogły czuć się bezpiecznie. Miejsca, które wyglądem nie będzie przypominało szpitala czy urzędu.

2. Dlaczego wnętrze ma znaczenie?

Przestrzeń, w której przebywamy wpływa nie tylko na nasze emocje, ale również na nasze samopoczucie – szczególnie u dzieci. Kolory ścian, kształty mebli – to wszystko obniża napięcie lub wręcz przeciwnie, zwiększa stres. Badania naukowe potwierdzają, że sposób, w jaki zostało zaprojektowane wnętrze, może znacząco wpłynąć na zdrowie psychiczne małych pacjentów. Analiza opublikowana w MDPI Building wykazuje, że odpowiednio zaprojektowana przestrzeń ma realny wpływ

---

¹ Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego, Wydział Sztuki, Katedra Mediów Cyfrowych i Struktur Przestrzennych, studentka II stopnia, II roku.

na proces terapeutyczny oraz na poczucie bezpieczeństwa [3]. To dowód na to, że architektura wewnątrz powinna być również odpowiedzią emocjonalną, a nie tylko techniczną i estetyczną. Dlatego tak ważne jest, aby poradnie przeznaczone dla dzieci i młodzieży nie przypominały wyglądem szpitala czy urzędu. Potrzebujemy wewnątrz, które będą przemyślane oraz będą posiadały odpowiednie kolory, miękkie obicia czy też strefę relaksu. Zaprojektowałam wnętrza, które już od samego wejścia ma działanie terapeutyczne, które może działać wspierająco na dzieci i młodzież, zanim rozpocznie się rozmowa z psychologiem.

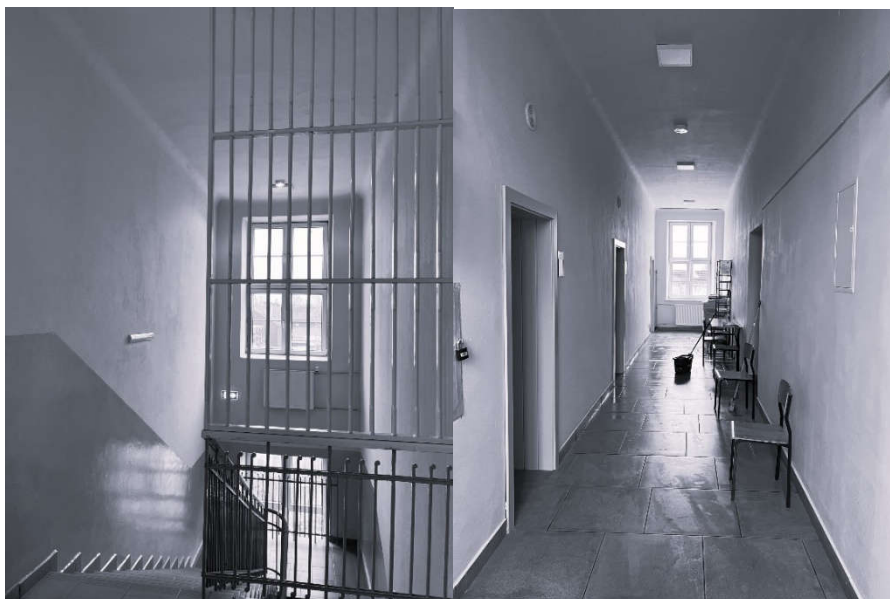
3. Cel projektu

Celem projektu było zaprojektowanie przestrzeni, która nie tylko wspiera proces terapeutyczny, ale również odpowiada na aktualne wyzwanie jakim jest pogarszający się stan psychiczny dzieci i młodzieży. Wychodząc z założenia, że przestrzeń może mieć oddziaływanie terapeutyczne, postanowiłam zaprojektować wnętrza, która nie tylko spełnia funkcję użytkową, ale również daje poczucie bezpieczeństwa oraz pomaga w budowaniu zaufania. Projekt powstał w oparciu o wiele rozmów z psychologami i specjalistami, którzy pracują na co dzień z dziećmi i młodzieżą. Dzięki ich wiedzy i doświadczeniu mogłam lepiej zrozumieć, jak ogromne znaczenie dla młodych pacjentów ma przestrzeń, w której przebywają. Zależało mi na stworzeniu wnętrza, które będzie bezpieczne, ciepłe oraz empatyczne. Takie, do którego dziecko będzie chciało wracać. Projektowana poradnia miała być miejscem, które nie będzie przytłaczało, lecz będzie uspokajało i dawało możliwość do wyrażania emocji. Wierzę, że dobrze zaprojektowana przestrzeń może być pierwszym krokiem do lepszego jutra dla wielu dzieci. A architektura wewnątrz staje się czymś więcej niż tylko konstrukcją. Staje się narzędziem wsparcia podczas terapii.

4. Stan istniejący – z czym zaczynałam

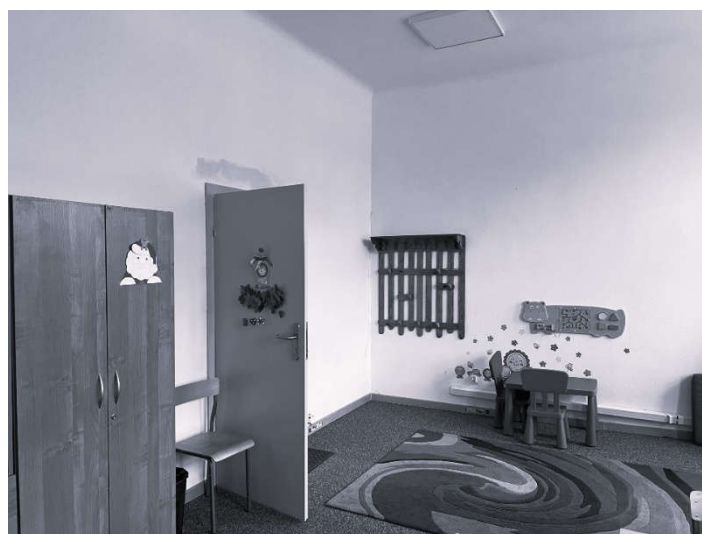
Analizowana przestrzeń to rzeczywisty budynek poradni psychologiczno-pedagogicznej w Radomiu, pochodzący z lat 30. XX wieku. Obiekt ten, bez wątpienia interesujący pod względem historycznym, okazał się być trudny do adaptacji, w szczególności na potrzeby terapii dzieci i młodzieży. Wnętrze budynku było pełne ciemnych, wąskich korytarzy. Dominował w nim chaotyczny układ funkcjonalny, który dawał poczucie zagubienia. Taka organizacja przestrzeni nie sprzyjała ani terapii, ani poczuciu bezpieczeństwa, które są kluczowe w procesie terapeutycznym. Jednym z głównych wyzwań, podczas tworzenia tego projektu było nadanie temu miejscu nowego wyglądu, który będzie odpowiadał nie tylko na współczesne potrzeby użytkowników, ale również będzie spełniał wymogi funkcjonalne poradni wspierającej zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży.

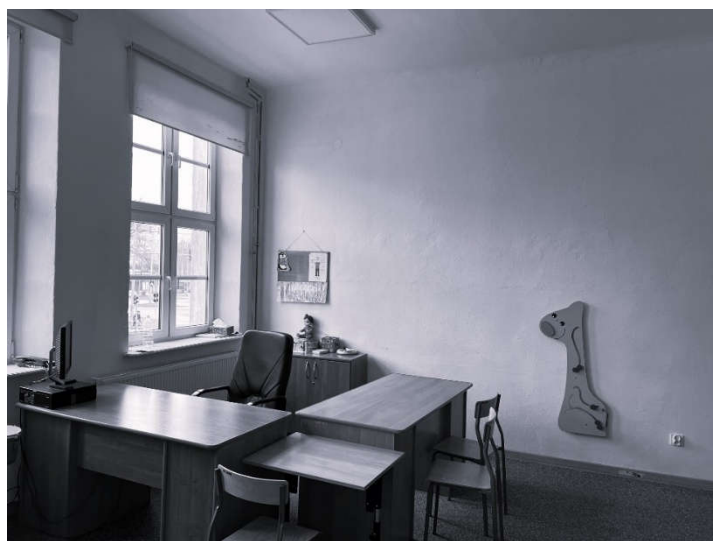

Rys. 1. Oprac. własne

Rys. 2. Oprac. własne

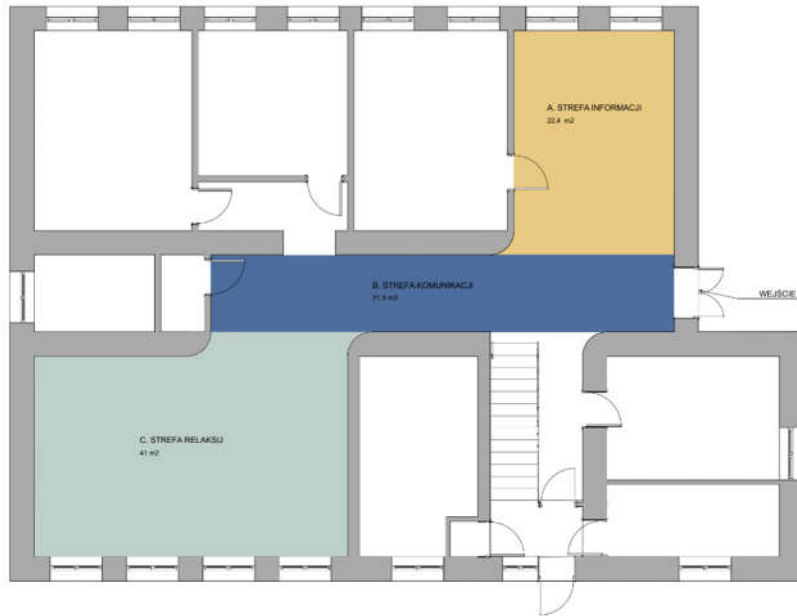
Rys. 3. Oprac. własne

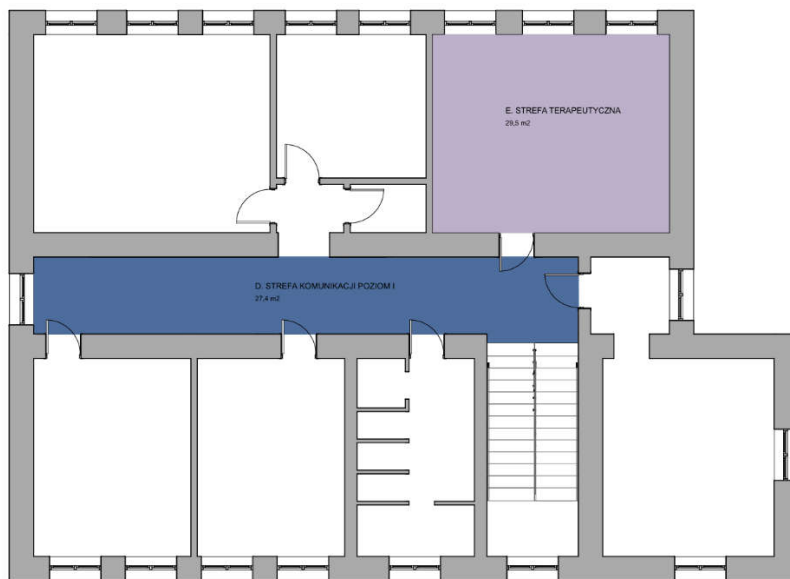
Rys. 4. Oprac. własne

5. Zakres projektu – co zaprojektowałam

Rozkład pomieszczeń został zaprojektowany na podstawie analizy realnych potrzeb dzieci i młodzieży. Zostały uwzględnione również uwagi, które opracowali specjaliści pracujący w tej poradni na co dzień. Ich doświadczenie pomogło zrozumieć, jak istotna jest odpowiednia organizacja przestrzeni, aby pomogła w skuteczności terapii. Jednym z kluczowych założeń projektu było zapewnienie równowagi między prywatnością a łatwym dostępem do wsparcia. Nie każde dziecko ma takie samo nastawienie, niektóre dzieci potrzebują więcej ciszy oraz przestrzeni, gdy inne potrzebują przestrzeni do kontaktu i zabawy z rówieśnikami. Celem projektu było uwzględnienie wszystkich tych potrzeb w sposób naturalny, niewymuszony. Zaprojektowana strefa wejściowa, funkcjonalna poczekalnia, która nie przypomina typowych korytarzy, gdzie oczekuje się na swoją kolej, lecz która jest wyposażona w siedziska oraz sensoryczne elementy, miejsce relaksu, w którym dzieci będą mogły zająć się czymś kreatywnym podczas czekania na spotkanie ze specjalistą. Strefa komunikacji została zaprojektowana tak, aby poruszać się w sposób intuicyjny i bezpieczny, natomiast gabinet terapeutyczny został wyposażony w elementy niezbędne do prowadzenia spokojnej i efektywnej pracy z pacjentem. Taka organizacja przestrzeni umożliwi dostosowanie wnętrza do indywidualnych potrzeb każdego małego pacjenta oraz ułatwia komfort pracy.

Rys. 5. Oprac. własne

Rys. 6. Oprac. własne

6. Strefa informacji – pierwsze wrażenie

Rezygnacja z typowej, urzędowej rejestracji, pozwoliła na zaprojektowanie większej zabudowy, która służy do przechowywania ważnych dokumentów oraz szafki z półkami na segregatory z danymi pacjentów. Dodatkowo strefa informacji została wyposażona w wysoki stół, przy którym rodzic lub opiekun w wygodny sposób może podpisać potrzebne dokumenty. Cała przestrzeń została zaprojektowana z myślą o minimalizacji barier formalnych i zwiększeniu dostępności dla wszystkich. Odpowiednie oświetlenie, a także czytelne oznaczenia pomagają pacjentom odnaleźć się bezpiecznie w przestrzeni. Strefa informacyjna to pierwszy kontakt z poradnią, dlatego ma tak ogromne znaczenie. Stworzenie przyjaznego i intuicyjnego punktu informacji jest kluczowym i najważniejszym aspektem całego projektu.

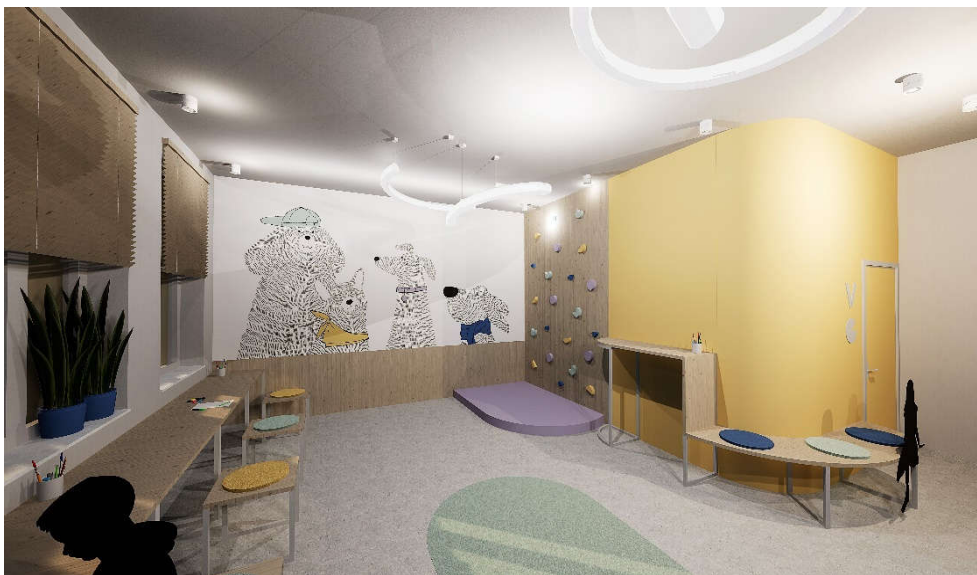
Rys. 7. Oprac. własne

Rys. 8. Oprac. własne

7. Strefa relaksu – poczekalnia dla dzieci

W oczekiwaniu na wizytę dziecko często się stresuje. Szczególnie jeśli przestrzeń nie zachęca do przebywania w niej. Chłodne wnętrza często potęgują niepokój oraz napięcie. W moim projekcie postanowiłam odejść od popularnego schematu poczekalni i stworzyłam strefę relaksu, która nie tylko łagodzi stres, ale również wspiera naturalne potrzeby dziecka, którymi są: ruch, zabawa czy kreatywne działanie. Zaprojektowana przeze mnie przestrzeń pełni funkcję poczekalni wraz z miejscem dającym poczucie komfortu. Strefę relaksu wyposażyłam w modułowe siedziska, które umożliwiają opiekunom obserwację dziecka podczas oczekiwania na terapię, biurka, przy których dzieci będą mogły rysować, co działa wyciszająco i terapeutycznie, szafkę z półkami na zabawki i książki, które zachęcają do spokojnej zabawy, a także pobudzają wyobraźnię. Jednym z atrybutów które wyróżniają strefę relaksu jest ścianka wspinaczkowa, którą zaprojektowałam z myślą o aktywnym rozładowaniu napięcia. Pod nią umieściłam materac, który chroni dzieci przed kontuzją. Zamiast tradycyjnej poczekalni zaprojektowałam miejsce bliskie dziecku, które sprzyja wyciszeniu i poczuciu komfortu, co ma ogromny wpływ na przebieg terapii.

Rys. 9. Oprac. własne

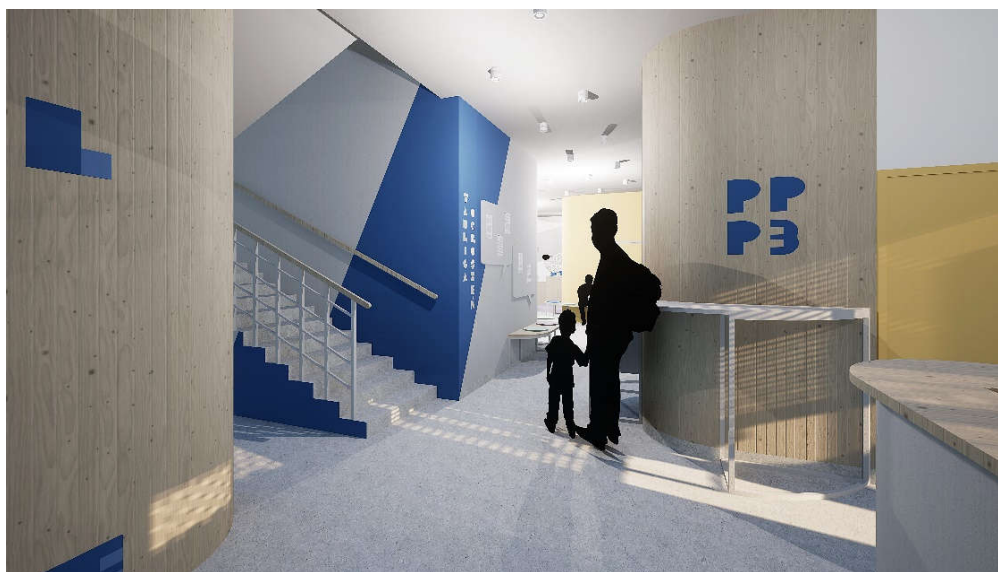

Rys. 10. Oprac. własne

8. Korytarze – też mogą wspierać

Jednym z wyzwań tej przestrzeni było zaprojektowanie długich i wąskich korytarzy, które w oryginalnym projekcie pełniły jedynie funkcję komunikacyjną. Ciemne, wąskie przestrzenie mogą wywołać u dzieci lęk, dlatego tradycyjne korytarze przekształciłam w aktywną część doświadczenia terapeutycznego. Zaprojektowałam dynamiczne formy ścian, które przełamały zamkniętą przestrzeń poprzez

wprowadzenie ruchu i lekkości. Korytarze wyposażałam również w zabudowane regały z półkami, które nie tylko pełnią funkcję edukacyjną, ale także estetyczną, ciekawe formy siedzisk, na których dzieci mogą odpocząć lub poczekać na terapię. Tak zaprojektowany korytarz przestaje być tylko przejściem, ale staje się miejscem, które aktywnie wspiera dziecko, dając mu poczucie bezpieczeństwa, jednocześnie pomaga w przejściu pomiędzy etapami wizyty. Jest to kolejny element, w którym architektura wewnątrz służy nie tylko funkcji, ale również emocjom.

Rys. 11. Oprac. własne

Rys. 12. Oprac. własne

Rys. 13. Oprac. własne

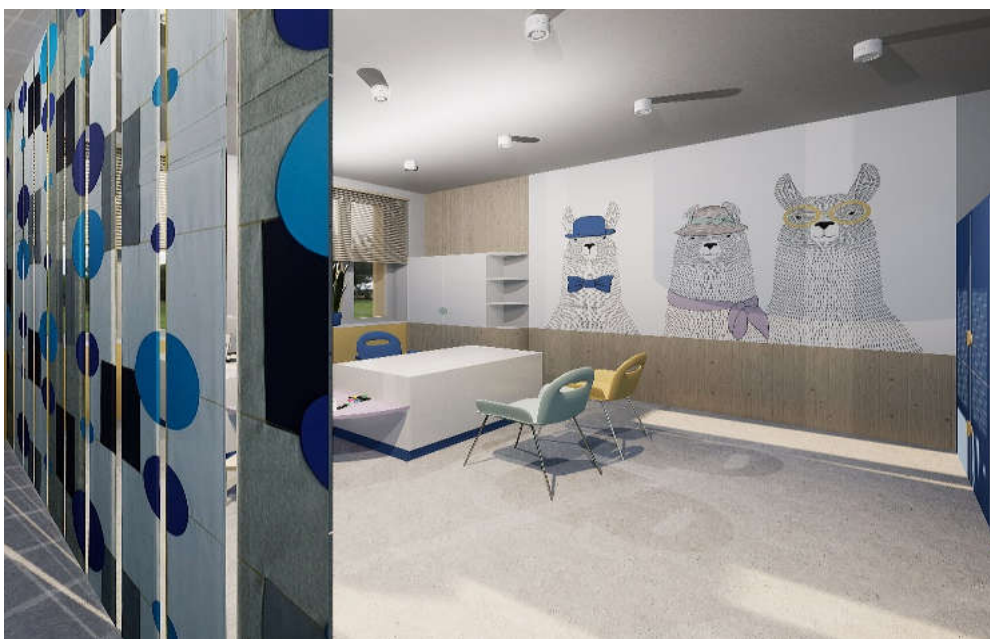
9. Gabinet terapeutyczny

Gabinet zaprojektowałam jako przestrzeń elastyczną, którą można w łatwy sposób dostosować do różnych metod pracy specjalisty. Kluczowe w projekcie było stworzenie wnętrza, które pomoże dzieciom się skupić, a jednocześnie da im poczucie komfortu i bezpieczeństwa. Gabinet wyposażałam w biurko, przy którym odbywają się rozmowy diagnostyczne, zabudowę z szafami na akcesoria i materiały potrzebne w prowadzeniu zajęć, a także wieszak na ubrania, który wpisuje się w estetykę całego projektu. Istotnym elementem wnętrza jest również tkanina, zaprojektowana specjalnie dla poradni, oddzielająca część, w której odbywa się terapia, od części przeznaczonej do prowadzenia diagnozy. Dzięki tej zasłonie w prosty sposób stworzyłam przestrzeń, w której dzieci będą mogły skupić się na zajęciach. Miękkie siedziska i pastelowe kolory sprawiają, że gabinet staje się miejscem, w którym dziecko może poczuć się jak u siebie.

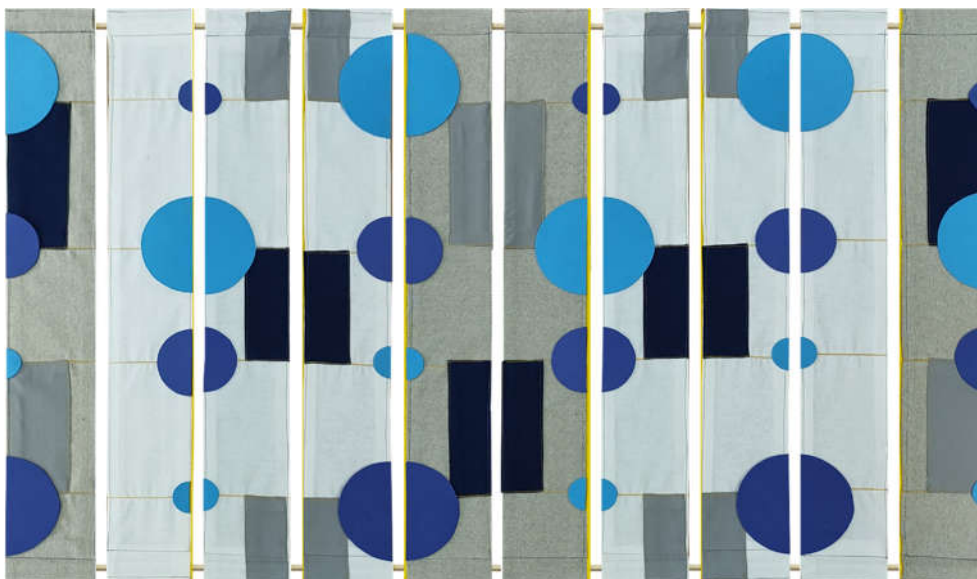

Rys. 14. Oprac. własne

Rys. 15. Oprac. własne

Rys. 16. Oprac. własne

10. Kolory i materiały – terapeutyczna paleta

Dobór kolorów i materiałów był kluczową kwestią w moim projekcie. Aby mieć pewność, że zastosowane rozwiązania będą komfortowe dla dzieci, skonsultowałam się z psychologami i pedagogami. Wybrałam miękkie obicia, pastelowe kolory i jasne drewno, ponieważ mają realny wpływ na poczucie bezpieczeństwa i komfort emocjonalny. Pastelowe barwy działają uspokajająco, wywołują pozytywne skojarzenia, takie jak letni spacer z lodami czy kolorowe cukierki. Jasne drewno, które nawiązuje do spokoju i natury, redukuje stres, natomiast biel działa wyciszająco i daje wrażenie porządku. Zależało mi na tym, aby każde użyte tworzywo oddziaływało nie tylko wizualnie, ale także sensorycznie. Dlatego zdecydowałam się na użycie miękkich obić, które są przyjazne dla skóry dziecka, chroniąc ją przed różnego rodzaju otarciami. Obłe kształty wyposażenia dodatkowo łagodzą odbiór przestrzeni. Dzięki pastelowej kolorystyce i starannie dobranym materiałom, wnętrze staje się przyjazne, uspokajające, a także wspierające w terapii.

Rys. 17. Oprac. własne

11. Obłe formy i detale

Od początku projektowania zależało mi na tym, aby każda linia i forma miała działanie uspokajające. Dlatego zrezygnowałam z ostrych kątów, a zamiast tego wprowadziłam zaokrąglone krawędzie mebli oraz subtelne detale, które nadają łagodny i przyjazny charakter wnętrzu. Takie rozwiązania w przestrzeni przeznaczonej dla dzieci są bardzo ważne, dają poczucie bezpieczeństwa i komunikują brak zagrożenia.

Rys. 18. Oprac. własne

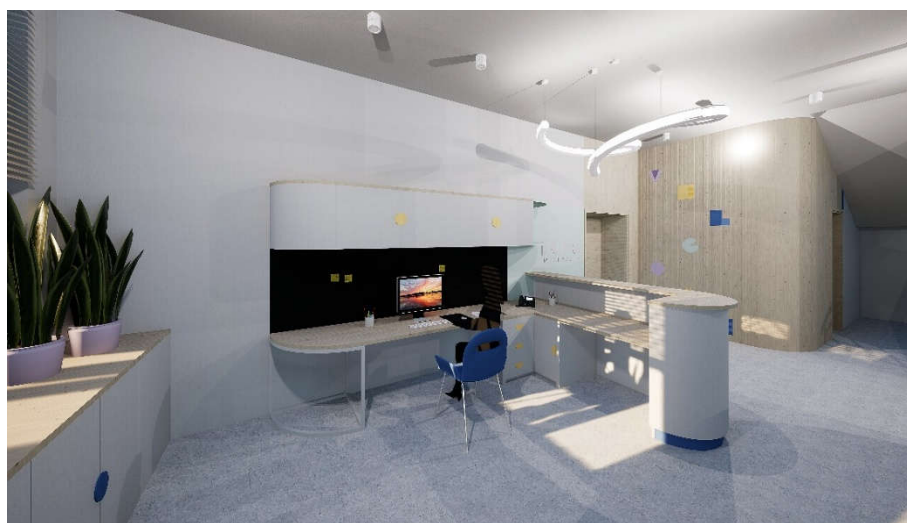
12. Meble i wyposażenie autorskie

Wszystkie elementy wyposażenia zostały autorsko zaprojektowane. Powstały na podstawie konsultacji z pedagogami i psychologami. Celem tych rozwiązań było nie tylko wsparcie terapii, ale również zapewnienie bezpieczeństwa najmłodszym. Meble posiadają zaokrąglone formy, są zaprojektowane z trwałych i jednocześnie miękkich w dotyku materiałów, odpornych na częste użytkowanie.

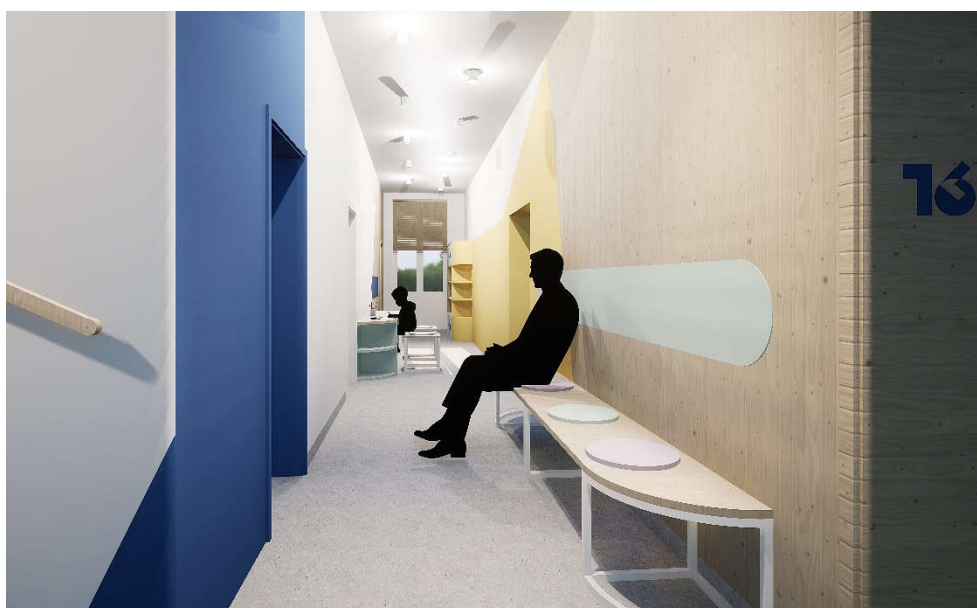
Rys. 19. Oprac. własne

Rys. 20. Oprac. własne

Rys. 21. Oprac. własne

Rys. 22. Oprac. własne

Wnioski

Projektując to wnętrze, nie chciałam stworzyć jedynie estetycznego miejsca. Zależało mi na tym, by przestrzeń była realną odpowiedzią na potrzeby dzieci i młodzieży, które coraz częściej zmagają się z problemami psychicznymi. Wszystkie czynniki wskazują na to, że zapotrzebowanie na pomoc wśród dzieci będzie tylko rosnąć. Dlatego ważne jest odpowiednie zaprojektowanie takich przestrzeni przeznaczonych do wsparcia najmłodszych. W trakcie pracy prowadziłam rozmowy z psychologami i pedagogami. Dzięki ich doświadczeniu mogłam zrozumieć, czego potrzebują młodzi pacjenci i zaprojektować wnętrze, które nie tylko będzie funkcjonalne, ale również będzie dawało poczucie bezpieczeństwa i chęć powrotu. Zastosowana przeze mnie kolorystyka, formy, materiały i detale nie są przypadkowe. Wszystkie środki wyrazu zostały użyte by wzmocnić proces zdrowienia i wspomagać działanie psychologiczne. Zależało mi na tym, aby zaprojektowana przestrzeń nie tylko spełniała funkcję terapeutyczną, ale również budziła pozytywne emocje, dawała ukojenie i sprawiała, że dziecko będzie chciało do niej wracać. Wierzę, że dobrze zaprojektowane otoczenie może stać się cichym sprzymierzeńcem terapii. Może ułatwić pierwszy krok, pomóc się otworzyć i wesprzeć na drodze do zdrowia. Jeśli choć jeden z małych pacjentów poczuje się dzięki temu projektowi lepiej – to znaczy, że było warto.

Interior Architecture of a Psychological and Pedagogical Counseling Center for Children and Adolescents

Summary

This project presents an interior design concept for Psychological and Pedagogical Counseling Center dedicated to children and adolescents. The goal was to create a space that supports therapeutic processes while addressing the growing mental health needs of young people. The design is based on consultations with psychologists and educators, ensuring it meets real emotional and functional needs. Pastel colors, soft textures and natural materials promote calmness and a sense of safety. Custom-designed furniture, rounded forms and flexible layouts allow for adaptation to various therapy methods. Key areas include a friendly information zone, creative waiting space and calming corridors. Special attention was given to sensory comfort and emotional support. The project proves that architecture can be an ally in healing. A well-designed space can help children feel understood, supported and ready to open up.

Keywords: safety, therapy, comfort, support, functionality.

Bibliografia

1. <https://unicef.pl/co-robimy/aktualnosci/dla-rodzicow/zdrowie-psychiczne-w-europie> [dostęp: 12.06.2025].
2. <https://unicef.pl/co-robimy/aktualnosci/news/problemy-zdrowia-psychicznego-u-dzieci-w-czasie-pandemii-covid-19-to-wierzcholek-gory-lodowej> [dostęp: 12.06.2025].
3. A. Gawlak, E. Banaś, *Impact of built environment on the process of psychological treatment of children and youth*, „Buildings” 2025; 15(1):24, <https://doi.org/10.3390/buildings15010024>.
4. Kolczyński H., *Ekspertyza techniczna konstrukcyjna budynku poradni psychologiczno-pedagogicznej nr 3 w Radomiu przy ul. Głównej 3 w aspekcie występowania zarysowań ściany zewnętrznej podłużnej przy narożniku północno-wschodnim*, 2015.

Od briefu do etykiety: proces tworzenia identyfikacji wizualnej na przykładzie marki Honey Jar

Mari Bondarciuc¹

Streszczenie

Artykuł przedstawia proces projektowania identyfikacji wizualnej dla marki Honey Jar, która produkuje ekologiczne miody. Celem pracy było stworzenie spójnego, atrakcyjnego, nowoczesnego i funkcjonalnego systemu wizualnego, który odzwierciedla wartości marki, czyli naturalność, jakość, rodzinny charakter i nowoczesne podejście do promocji produktu. Projekt obejmował stworzenie logo, typografii, palety kolorystycznej, wzorów graficznych oraz materiałów drukowanych i promocyjnych.

W pracy opisano etapy projektowe: analizę briefu, moodboardy i inspiracje wizualne, szkice i testy logo, dobór fontów oraz opracowanie patternów. Szczególną uwagę poświęcono praktycznym aspektom wdrażania identyfikacji, takim jak projektowanie etykiet dopasowanych do różnych typów słoików, druk próbny czy współpraca z drukarnią. Przedstawiono również wykorzystanie rozszerzonej rzeczywistości (AR) jako innowacyjnego narzędzia do promocji marki.

Monografia opiera się na badaniach z zakresu komunikacji wizualnej, projektowania ekologicznego oraz współczesnych trendów w branding. Projekt Honey Jar pokazuje, jak ważna jest spójność wizualna oraz świadome podejście do każdego elementu identyfikacji, od estetyki po funkcjonalność, aby skutecznie budować tożsamość marki i zdobywać zaufanie klientów.

Słowa kluczowe: branding, identyfikacja wizualna, logo, pattern, projektowanie graficzne.

Wstęp

1. Branding a identyfikacja wizualna

Identyfikacja wizualna (ang. *visual identity*) to kluczowy element budowania wizerunku marki, który obejmuje zestaw spójnych elementów graficznych (np. logo, pattern, etykiety, wizytówki i inne), które pozwalają odbiorcom rozpoznać firmę, odróżnić ją od konkurencji i zbudować z nią emocjonalną więź.

Branding i identyfikacja wizualna to dwa odrębne, lecz ściśle powiązane aspekty zarządzania marką. Branding koncentruje się na całościowym zarządzaniu marką,

---

¹ Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego, Wydział Sztuki, kierunek: sztuka mediów, I rok, II stopień.

tworzeniu wartości oraz budowaniu relacji z klientami, natomiast identyfikacja wizualna odpowiada za spójny i atrakcyjny wizerunek marki w świecie grafiki. Oba te elementy wzajemnie się wspierają i mają kluczowe znaczenie dla sukcesu biznesowego. Dlatego też, dbając o rozwój marki, warto zwrócić uwagę na właściwe i harmonijne łączenie tych dwóch obszarów [1].

Identyfikacja wizualna i elementy, które ją tworzą, są czynnikiem budowy marki. Marka jest terminem, symbolem, wzorem lub ich kombinacją i jest stworzona w celu identyfikacji dóbr bądź usług sprzedawcy lub grupy i wyróżnienia ich spośród konkurencji. To także obietnica stabilności i jednolitości, gwarancja jakości oraz sposób zabezpieczenia interesów konsumenta [2].

Identyfikacja wizualna marki dziś, to nie tylko narzędzie promocji, ale również nośnik wartości, emocji i opowieści. W czasach rosnącej konkurencji oraz świadomego konsumpcjonizmu, klienci zwracają coraz większą uwagę nie tylko na jakość produktu, ale także na estetykę i spójność komunikacji wizualnej, czyli logo, etykiety, opakowania i inne. Dobrze zaprojektowana identyfikacja może budować zaufanie, emocjonalną więź z odbiorcą, a także odróżniać markę od konkurencji.

Celem artykułu jest przedstawienie procesu projektowego tożsamości wizualnej na przykładzie marki Honey Jar – małej, rodzinnej pasieki, której ideą jest promowanie naturalności, zdrowia oraz szacunku do przyrody. Autorem projektu jest właściciel pasieki, który od ponad 20 lat pielęgnuje pszczelarskie tradycje. To właśnie jego miłość do przyrody i pszczół zachęciła autorkę artykułu do stworzenia całego zestawu identyfikacji wizualnej dla jego miodu.

Opracowanie oparte jest na autorskim procesie twórczym oraz analizie literatury dotyczącej branding, projektowania graficznego, psychologii koloru i trendów w komunikacji wizualnej. Przedstawione będą kolejne etapy pracy: od briefu i moodboardu, przez projektowanie logo, typografii i patternu, aż po końcowe wdrożenia, takie jak etykiety, materiały drukowane oraz multimedialne formy prezentacji marki.

2. Inspiracja i brief jako punkt wyjścia

2.1. Brief

Proces tworzenia branding i identyfikacji wizualnej zawsze zaczyna się od zrozumienia głównych wartości marki, jej historii, wizji i misji. Ważne też są emocje, które muszą być przekazane poprzez cały zestaw identyfikacji wizualnej.

Jedną z pierwszych rzeczy, którą należy zrobić na początku stworzenia branding i identyfikacji wizualnej – jest brief. To dokument, w którym klient odpowiada na główne pytania dotyczące jego marki, produktu albo usługi. Najczęściej pojawiają się tam takie pytania jak:

- Jakie są główne wartości marki?
- Jakie emocje marka powinna wywoływać u odbiorcy?
- Jak jest pochodzenie marki, jaka historia stoi za jej powstaniem?

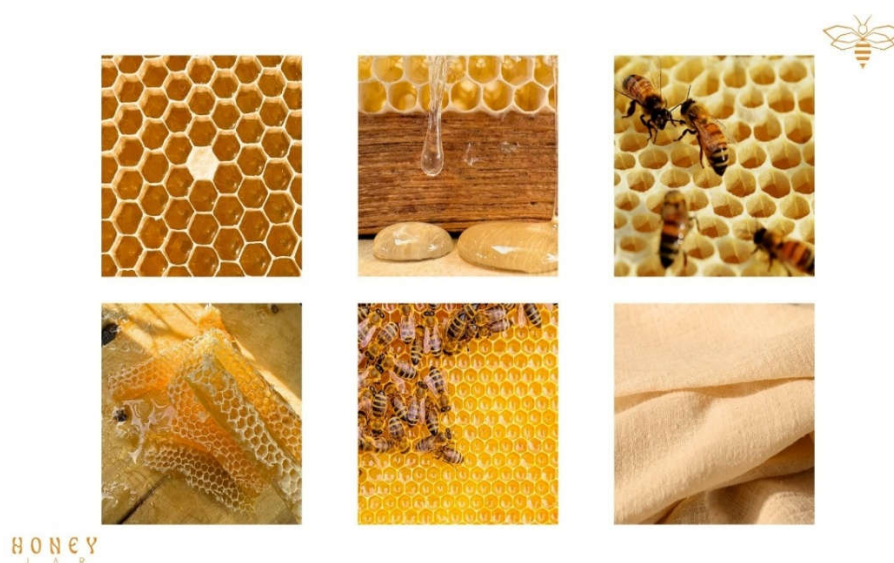
- Jakie są krótko- i długoterminowe cele marki?
- Co wyróżnia ten produkt/usługę na tle konkurencji?
- Jaka jest grupa docelowa? Do kogo kierowany jest produkt (wiek, styl życia, miejsce zamieszkania, potrzeby)?
- Jakie kolory i stylistyki najlepiej oddają charakter marki?
- Czy są jakieś elementy wizualne, które klient chciałby koniecznie zawrzeć?

Działanie to ma na celu zrozumienie najważniejszych zalet marki, jej wartości oraz unikalnych cech, które powinny zostać wyeksponowane w identyfikacji wizualnej. Brief pozwala również ustalić, jakie są oczekiwania klienta względem logo i całego systemu identyfikacji, zarówno pod względem funkcjonalnym, jak i estetycznym. To bardzo ważny etap, który wyznacza kierunek dalszych działań projektowych.

W przypadku marki **Honey Jar** brief przyjął wyjątkowo osobistą formę. Został przeprowadzony z doświadczonym pszczelarzem, który od lat prowadzi własną pasiekę. To właśnie jego zaangażowanie, codzienna praca z pszczołami oraz szacunek do natury stały się dla mnie inspiracją do stworzenia marki oddającej hołd tradycji rodzinnego pszczelarstwa. Rozmowa ta miała na celu nie tylko zebranie faktów, ale także uchwycenie emocji i wartości, jakie wiążą się z jego działalnością. Zgromadzony materiał posłużył mi jako emocjonalny fundament, który wpłynął na każdy kolejny etap tworzenia identyfikacji: od logo, przez kolorystykę, aż po sposób komunikacji wizualnej.

2.2. Inspiracje i moodboard

Równoległe z briefem powstał moodboard (rys. 1), czyli poszukiwania inspiracji związanych z wybraną marką. Moodboard to narzędzie wykorzystywane do określenia estetycznego kierunku projektu – zbiór obrazów, tekstur, kolorów i kompozycji, które tworzą atmosferę przyszłej marki. W tym przypadku były to różnorodne zdjęcia uli, zbliżenia pszczoł, lniane tkaniny, drewno, promienie słoneczne i naturalne barwy: beże, złamane biele, ciepłe odcienie miodu i pomarańcza. Kompozycja tych elementów stworzyła spokojny, ciepły i organiczny klimat, który stał się bazą dla dalszych działań projektowych.

Rys. 1. Inspiracje - zdjęcia inspiracji do projektu Honey Jar

Źródło: Oprac. własne

Wizualne inspiracje pozwoliły mi osadzić markę w określonym kontekście kulturowym i emocjonalnym, a także zbudować spójny kierunek komunikacji. W przypadku marki Honey Jar kluczowa była estetyka naturalna, która nie tylko odzwierciedlała ekologiczny charakter produktów, ale także emocje związane z rękodziełem i autentycznością. Tego rodzaju podejście wpisuje się w aktualne trendy projektowe, takie jak *slow branding*, czyli koncepcja promująca świadome, etyczne i zrównoważone podejście do budowania marek. W projektowaniu graficznym przejawia się to w wykorzystywaniu prostych form, organicznych tekstur, ograniczonej palety barw oraz materiałów wspierających ideę zrównoważonego rozwoju. Jak zauważa Wendy Jedlicka w książce *Sustainable Graphic Design*, identyfikacja wizualna marek z segmentu eko-bio powinna nie tylko przyciągać wzrok, ale też komunikować transparentność i troskę o środowisko. W ten sposób estetyka staje się nośnikiem wartości marki i narzędziem budowania zaufania.

W pracy nad marką Honey Jar zarówno brief, jak i moodboard miały ogromne znaczenie dla późniejszych decyzji projektowych. Ich połączenie racjonalne i emocjonalne, pozwoliło mi stworzyć markę, która nie tylko wygląda estetycznie, ale również opowiada prawdziwą historię.

3. Projektowanie logo i typografii

3.1. Projektowanie logo

Współczesna komunikacja wizualna opiera się na symbolach, które szybko i skutecznie przekazują tożsamość marki. Jednym z kluczowych elementów tej komunikacji jest logo – znak graficzny, który identyfikuje firmę, produkt lub usługę i wyróżnia ją na tle konkurencji. Logo jest fundamentem identyfikacji wizualnej i pełni nie tylko funkcję estetyczną, ale przede wszystkim komunikacyjną – buduje rozpoznawalność, zaufanie i emocjonalne skojarzenia z marką. Logo może składać się z kilku elementów:

- logotyp – jest to graficzne przedstawienie nazwy marki, zapisane przy użyciu charakterystycznego kroju pisma. Może być minimalistyczne i oparte wyłącznie na typografii, jak w przypadku marek takich jak Coca-Cola czy Google, gdzie sama forma liter stanowi znak rozpoznawczy;
- sygnety – to symbol graficzny, który funkcjonuje niezależnie od tekstu. Może przyjmować formę abstrakcyjną, geometryczną lub ilustracyjną. Sygnety często wykorzystywane są w sytuacjach, gdy pełne logo nie jest potrzebne, np. jako ikona aplikacji, znak wodny lub favicon;
- znak pełny (logo łączone) – to połączenie logotypu i sygnetu, tworzące kompleksowy znak graficzny. Taki układ daje większą elastyczność, można stosować pełne logo w komunikacji oficjalnej, a sam sygnety jako skrócony wariant.

Tworzenie logo to dla mnie zawsze etap pełen eksperymentów. Zaczynam od wypisania różnych pomysłów, bazując na briefie i moodboardzie. W przypadku marki Honey Jar, na mojej liście znalazły się m.in.: pszczoła, miód, przyroda, ciepło, natura, prostota, słońce, rzemiosło, rodzina, tradycja. To zestaw skojarzeń, który pomógł mi zbudować wizualny język odpowiadający tożsamości marki.

Powszechną praktyką wśród projektantów jest rozpoczynanie od rysowania miniatur, które potem można doszlifować, jeśli uznasz dany pomysł za warty rozwinięcia. Jakość tych początkowych rysunków nie ma znaczenia, dopóki masz w nich w przybliżeniu zawarty pomysł, nad którym pracujesz.

Właśnie tej metody używam po zapisaniu różnych pomysłów. Zaczynam tworzyć szkice: ręczne i szybkie, by szukać odpowiedniego kształtu i wyrazu. Dla Honey Jar narysowałam dziesiątki propozycji, od dosłownych przedstawień pszczoły po bardzo uproszczone formy. Stopniowo upraszczałam je, szukając znaku, który będzie zarówno symboliczny, jak i nowoczesny.

W procesie projektowania logo istotna jest nie tylko kreatywność, ale także świadomość istnienia podobnych znaków oraz unikalność naszej propozycji. Dlatego po etapie szkiców i wybraniu kierunku wizualnego, zawsze staram się sprawdzić, czy mój pomysł nie przypomina już istniejących projektów. Jak słusznie zauważa autor jednej z książek o projektowaniu:

Często używam zasobów reklamowanych jako „materiałów inspiracyjnych” do sprawdzenia swoich pomysłów zamiast wykorzystywać je jako punkty wyjściowe dla nowych pomysłów. (...) Lenistwo na tym etapie może skutkować koniecznością powtarzania całego procesu od zera – a nawet pozwaniem klienta o złamanie praw autorskich[3].

Ten etap jest czasochłonny, ale kluczowy, pozwala nie tylko chronić klienta przed ryzykiem prawnym, ale również upewnić się, że tworzona tożsamość wizualna marki rzeczywiście jest autorska i niepowtarzalna.

Gdy odpowiednia forma jest znaleziona, zaczynam pracować nad czarno-białą wersją logo (rys. 2.). To dla mnie ważny etap, bo dobry znak powinien działać bez koloru, co jest podkreślone w książce Jacka Gernsheimera [4]: „Wstępne projekty logo należy tworzyć w czerni i bieli. Po pierwsze, logo powinno sobie radzić bez pomocy kolorów, a po drugie, równie ważne, nieobecność koloru ułatwia projektantowi oszacowanie harmonii, kompozycji, relacji między kształtami i pustą przestrzenią oraz czytelności znaku”.

Rys. 2. Projekt logo do projektu Honey Jar

Źródło: Oprac. własne

W miarę rozwoju projektu niektóre pomysły ewoluują np.: łączę elementy, upraszczam kształty, eksperymentuję z geometrią i rytmem form. W przypadku Honey Jar kluczowym symbolem (sygnetem) stała się stylizowana, geometryczna pszczoła, minimalistyczna, ale czytelna i pełna znaczenia.

3.2. Projektowanie typografii

Po stworzeniu sygnetu najczęściej przechodzę do pracy nad typografią, czyli logotypem – graficznym opracowaniem samej nazwy firmy. Ten etap jest równie ważny jak projektowanie znaku graficznego, ponieważ liternictwo wpływa na charakter całej identyfikacji wizualnej i sposób, w jaki marka zostanie odebrana przez odbiorców.

Zanim wybiorę odpowiedni krój pisma, analizuję, jaki styl najlepiej odda wartości marki. Czy powinna być bardziej nowoczesna, przyjazna, elegancka czy może ekologiczna? Fonty, których używam, rzadko pozostają w niezmienionej formie. Bardzo często je modyfikuję, upraszczam, dostosowuję do sygnetu, czasem nawet tworzę własne znaki.

Dla marki Honey Jar zastosowałam dwa kontrastujące ze sobą kroje pisma: jeden bardziej dekoracyjny, przypominający pismo ręczne – dla słowa **HONEY** oraz drugi, prosty i techniczny – dla słowa **JAR** (rys. 3.). Dzięki temu osiągnęłam równowagę między rzemieślniczym charakterem a nowoczesnością. Oba fonty zostały przeze mnie zmodyfikowane, aby lepiej oddać ducha marki, poprzez subtelne zmiany kształtów liter czy dopasowanie rytmu i proporcji.

Ten etap pracy pokazuje, że stworzenie logo to nie tylko wybór ładnego fontu czy symbolu. To proces, który wymaga przemyślanej analizy, wielu prób i błędów oraz ciągłego testowania tak, aby finalny znak był nośnikiem emocji i wartości marki.

Rys. 3. Projekt logotypu do projektu Honey Jar z zastosowaniem typografii

Źródło: Oprac. własne

Logo to coś więcej niż estetyka – to tworzenie znaku, który oddaje ducha marki. Projektowanie logo i typografii dla marki Honey Jar pokazało, jak złożony i jednocześnie satysfakcjonujący jest to proces. Choć często na zewnątrz widzimy tylko „ładny znak”, to za jego stworzeniem stoi wiele etapów: od zbierania inspiracji, przez szkice, analizę konkurencji, aż po techniczne dopracowanie szczegółów.

4. Kolorystyka i pattern

4.1. Dobór kolorystyki

Po stworzeniu logotypu w wersji czarno-białej przechodzimy do kolejnego etapu, czyli do wprowadzenia koloru. Dobór kolorystyki w projektowaniu identyfikacji wizualnej odgrywa istotną rolę nie tylko estetyczną, ale także psychologiczną i funkcjonalną. Jak wspomina autor książki *Ponadczasowe logo. Projektowanie znaków odpornych na działanie czasu*: „(...) kolor może się w dużej mierze przyczynić do sukcesu albo porażki wizerunku nowej marki”[4].

W przypadku marki Honey Jar postawiłam na kolory, które jednoznacznie kojarzą się z naturą, ciepłem, zdrowiem i autentycznością.

Paleta barw została podzielona na trzy grupy (rys. 4.):

- **kolory podstawowe:** intensywny odcień miodu (#f49712) oraz głęboki szaro-czarny (#353436), który równoważy całość i dodaje elegancji.
- **kolory wtórne:** delikatna szarość (#eaeaeab), biel (#ffffff) i klasyczna czerń (#000000) – pełnią rolę wspierającą i nadają materiałom wizualnym przejrzystości.
- **kolory dodatkowe:** odcienie piaskowego beżu, karmelu i moreli wraz z jasną szarością (#f7af4c, #facc8a, #fde5c4, #8e8c90, #525053) – dodają subtelności i pozwalają dostosować projekt do różnych nośników bez utraty spójności.

Rys. 4. Paleta kolorów do projektu Honey Jar

Źródło: Oprac. własne

Wybrałam tę paletę kolorystyczną przede wszystkim z dwóch powodów. Po pierwsze, z psychologicznego punktu widzenia barwy te mają silne oddziaływanie emocjonalne i kulturowe. Ciepłe kolory – takie jak pomarańczowy, złoty czy beżowy, budzą skojarzenia z naturą, domowym ciepłem, słodyczą i bezpieczeństwem. Ich obecność w identyfikacji wizualnej marki pomaga budować pozytywny, przyjazny i organiczny charakter. „Pomyślmy o kolorze pomarańczowym w naturze: piękne zachody słońca, ciepło bijące z ogniska, jesienne liście w parku, cytrusy i inne egzotyczne owoce” [5].

Po drugie, wprowadzenie stonowanych szarości i czerni miało na celu zrównoważenie kompozycji i nadanie jej profesjonalnego charakteru (rys. 5). Barwy te w kontekście projektowania graficznego często pełnią funkcję stabilizującą i elegancką – są neutralne, ale jednocześnie dodają wyrazistości całej identyfikacji wizualnej.

Wersje kolorystyczne logo

Rys. 5. Wersje kolorystyczne logo do projektu Honey Jar

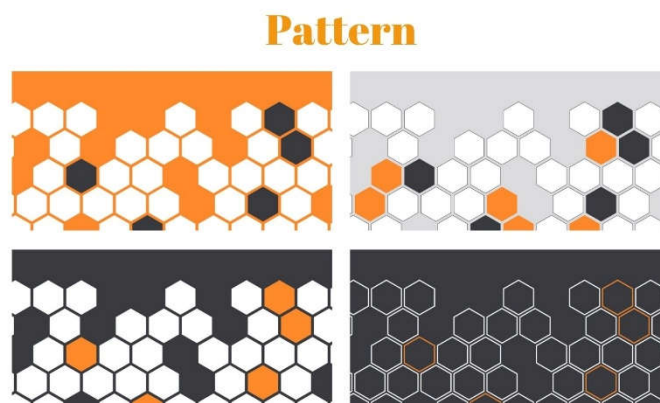
Źródło: Oprac. własne

4.2. Stworzenie patternu (wzoru)

Pattern, czyli wzór graficzny, to ważny składnik identyfikacji wizualnej, który pozwala zbudować rozpoznawalność marki, nawet bez użycia logo. Może on być używany na różnych nośnikach drukowanych i cyfrowych. Wzór dla marki Honey Jar został zaprojektowany w czterech wariantach kolorystycznych, oparty jest na motywie sześciokątnych komórek, które bezpośrednio nawiązują do plastrów miodu i świata pszczół. (rys. 6) Dzięki różnorodności kolorów, wzory te, mogą się pojawiać w różnych kontekstach, zachowując spójność i identyfikowalność.

Pattern pełni trzy funkcje:

- identyfikacyjna – wzmacnia ikonograficzny charakter marki,
- dekoracyjna – nadaje estetycznego charakteru materiałom,
- praktyczna – może być używany jako tło lub element strukturalny w opakowaniach, social media i drukach.

Rys. 6. Pattern do projektu Honey Jar

Źródło: Oprac. własne

W przypadku marki Honey Jar pattern (wzór) był wykorzystany na różnych nośnikach np.: etykiety na słoiczkach miodu (różne kolory, w zależności od rodzaju miodu), opakowania premium i zwykłe opakowania na słoiki, oraz jako elementy dodatkowe na ulotkach.

Dobór kolorów oraz stworzenie patternu pokazały, jak silnie oddziałują one na odbiór marki, nawet poza samym logo. Praca z barwami pokazuje, jak ważna jest ich symbolika i wpływ na emocje odbiorcy. Z kolei pattern, choć często niedoceniany, może pełnić kluczową rolę w budowaniu spójnej i zapamiętywanej identyfikacji. Te elementy nie są tylko „dodatkiem” – to narzędzia komunikacji, które wzmacniają charakter marki i sprawiają, że staje się ona bardziej rozpoznawalna.

5. Etykiety i materiały drukowane i promujące

5.1. Projektowanie materiałów drukowanych. Podstawy

Jednym z kluczowych etapów projektowania identyfikacji wizualnej marki jest jej praktyczne wdrożenie, czyli przełożenie zaprojektowanego systemu graficznego na konkretne nośniki, takie jak etykiety, opakowania, materiały drukowane i promocyjne. To właśnie na tym etapie projekt zaczyna „żyć” i bezpośrednio wpływać na odbiór produktu przez klienta.

Projektowanie materiałów drukowanych to jeden z najbardziej czasochłonnych etapów pracy nad identyfikacją wizualną. Wynika to z konieczności dokładnego zrozumienia specyfiki nośników, na których system wizualny ma być zastosowany. Każdy z nich ma własne wymagania np.: inne wymiary, proporcje, funkcje i kontekst użycia. Na tym etapie projektant musi uwzględnić nie tylko estetykę, ale również parametry techniczne, takie jak typ podłoża do druku (papier, folia, szkło, tkanina), rozmiar i rodzaj druku, sposób cięcia czy finalne zastosowanie produktu. To wszystko wpływa bezpośrednio na czytelność projektu, trwałość nadruku i ogólny odbiór wizualny. Na tym etapie bardzo ważna jest cierpliwość i sprawdzanie wszystkich aspektów kilkakrotnie.

5.2. Projektowanie etykiet

W przypadku Honey Jar bardzo ważne było zbalansowanie estetyki z praktycznością, tak aby produkt nie tylko przyciągał wzrok, ale również był wygodny w użytkowaniu. Najpierw, razem z moim klientem, musieliśmy wybrać słoiki, które będą najlepiej odpowiadać wszystkim naszym oczekiwaniom. Wybraliśmy różne rodzaje, w zależności od rodzaju miodu. Dla miodu lipowego, spadziowego i wielokwiatowego zostały wybrane słoiki o zwykłej formie cylindrycznej. Dla miodu z dodatkami, np.: miód z orzechami laskowymi, miód z żurawiną czy miód z migdałami, wybrane zostały słoiki sześciokątne. A dla miodu w opakowaniu premium – inny rodzaj słoików sześciokątnych. Ze względu na to musiałam stworzyć trzy różne rodzaje etykiet, do których opracowałam po trzy różne stylizacje w zależności od rodzaju miodu lub dodatków (rys. 7).

Na tym etapie zazwyczaj pojawia się najwięcej różnego rodzaju problemów. Etykiety musiały idealnie dopasować się do zakrzywionej powierzchni słoików, a jednocześnie zachować wysoką jakość wydruku oraz spójność kolorystyczną. Wymagało to wielokrotnego sprawdzania wymiarów i nanoszenia poprawek na projekt. W tego typu realizacjach standardową praktyką jest tzw. „druk próbny” – również w tym przypadku został on wykonany. Tego rodzaju projektowanie wymaga ścisłej współpracy z drukarnią i znajomości procesów produkcyjnych. Brak takiego podejścia może skutkować nieczytelną grafiką, źle dobraną skalą lub problemami z jakością.

Rys. 7. Przykłady zastosowania etykiet dla marki Honey Jar

Źródło: Oprac. własne

5.3. Projektowanie materiałów drukowanych

Oprócz etykiet, w ramach identyfikacji wizualnej marki Honey Jar, powstały również inne materiały drukowane, które pełnią zarówno funkcję informacyjną, jak i promocyjną. Wśród nich znalazły się ulotki, wizytówki, karty informacyjne o produktach, a także opakowania prezentowe. Każdy z tych elementów musiał być zaprojektowany z myślą o spójności z ogólnym językiem wizualnym marki zarówno pod względem kolorystyki, typografii, jak i układu graficznego.

W procesie projektowania szczególną uwagę poświęciłam hierarchii informacji – tak, aby najważniejsze komunikaty były widoczne już na pierwszy rzut oka, a reszta treści była przejrzysto uporządkowana. Materiały te nie tylko wspierają sprzedaż, ale również wzmacniają rozpoznawalność marki i budują jej profesjonalny wizerunek. Podobnie jak w przypadku etykiet, konieczne było dostosowanie projektów do konkretnych formatów druku i materiałów, na których miały być realizowane np. papieru kraftowego, ekologicznego kartonu czy folii matowej. Każdy nośnik wymagał odpowiednich ustawień technicznych oraz testów kolorystycznych, by efekt końcowy był zgodny z założeniami projektowymi (rys. 8 i rys. 9).

Rys. 8. Projekt opakowania dla marki Honey Jar
Źródło: Oprac. własne

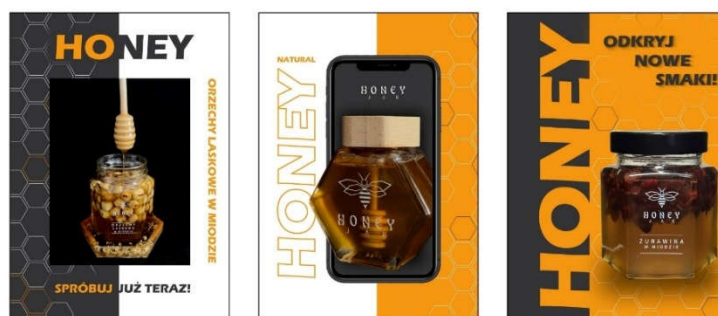
Rys. 9. Projekt opakowań dla marki Honey Jar
Źródło: Oprac. własne

5.4. Projektowanie materiałów promocyjnych z wykorzystaniem rozszerzonej rzeczywistości

W ramach rozszerzenia identyfikacji wizualnej oraz promocji marki Honey Jar, stworzyłam również serię plakatów, w których wykorzystano technologię rozszerzonej rzeczywistości.

Rozszerzona rzeczywistość (ang. *Augmented Reality*, AR) to zaawansowana technologia, która łączy cyfrowe informacje z rzeczywistym światem, tworząc wzbogacone, interaktywne środowisko. Proces działania AR jest złożony i wymaga integracji kilku kluczowych technologii, takich jak przetwarzanie obrazu, śledzenie pozycji i orientacji, renderowanie grafiki w czasie rzeczywistym oraz interakcja z użytkownikiem [4].

Dzięki zastosowaniu kodu QR umieszczonego na plakacie, odbiorca mógł zeskanować go za pomocą smartfona i zobaczyć, jak statyczny projekt ożywa: elementy graficzne zaczynały się poruszać, pojawiały się dodatkowe animacje oraz dźwięki związane z naturą, miodem czy pracą pszczół (rys. 10).

HONEY
J A R

Rys. 10. Przykłady plakatów z zastosowaniem AR dla marki Honey Jar

Źródło: Oprac. własne

Technologia AR staje się coraz bardziej popularna w projektowaniu graficznym, ponieważ pozwala na interaktywne i angażujące doświadczenia wizualne. W kontekście wystawy lub prezentacji marki daje to zupełnie nową jakość odbioru, zamiast jedynie patrzeć na grafikę, widz staje się jej aktywnym uczestnikiem. Dzięki AR możliwe jest również przekazanie większej ilości informacji bez przeładowywania samego plakatu treścią, np. o produktach, procesie produkcji miodu czy filozofii marki. Rozwiązanie to idealnie wpisało się w charakter Honey Jar – marki nowoczesnej, ale mocno zakorzenionej w naturze i autentyczności.

Wnioski

Projektowanie materiałów drukowanych i promocyjnych to moment, w którym identyfikacja wizualna naprawdę zaczyna żyć i to właśnie wtedy można najlepiej ocenić jej siłę oddziaływania. W przypadku marki Honey Jar każdy detal – od etykiety, przez ulotkę, po opakowanie – musiał być nie tylko estetyczny, ale i praktyczny, co wymagało przemyślanego podejścia na wielu poziomach. Nie wystarczy stworzyć ładny projekt, trzeba też dopasować go do fizycznego nośnika i zadbać o jego funkcjonalność. Współpraca z drukarnią, testy wydruków i dostosowanie projektu do różnych materiałów okazały się niezbędne, by uzyskać satysfakcjonujący efekt.

Dużym odkryciem była dla mnie również technologia rozszerzonej rzeczywistości, która pozwala przenieść komunikację wizualną na nowy, bardziej interaktywny poziom. Dzięki temu odbiorca nie tylko widzi projekt, ale też wchodzi z nim w bezpośrednią relację. Cały proces utwierdził mnie w przekonaniu, że skuteczna identyfikacja wizualna to połączenie estetyki, funkcjonalności i umiejętności pracy z ograniczeniami technicznymi.

Praca nad identyfikacją wizualną marki Honey Jar była dla mnie nie tylko projektem graficznym, ale też procesem pełnym odkryć, prób i decyzji, które miały realny wpływ na końcowy efekt. Od samego początku zależało mi na tym, żeby stworzyć coś więcej niż tylko ładne logo, chciałam zbudować spójny język wizualny, który odda charakter marki, jej wartości i bliskość z naturą.

Każdy etap, od briefu, przez moodboard, szkice, aż po projektowanie etykiet i materiałów drukowanych, wymagał zaangażowania, ale też elastyczności i otwartości na zmiany. Szczególnie ważne było dla mnie połączenie estetyki z funkcjonalnością – żeby projekty nie tylko dobrze wyglądały, ale też były użyteczne i przyjemne dla odbiorcy.

Dodatkowo w tym projekcie miałam okazję poeksperymentować z rozszerzoną rzeczywistością i stworzyć plakaty z AR, które dosłownie „ożywały” po zeskanowaniu kodu QR. To pokazało, jak technologia może uzupełniać tradycyjne formy komunikacji i tworzyć nowe doświadczenia. W trakcie całego procesu projektowego wielokrotnie przypominałam sobie, że, jak trafnie zauważył A. Wheeler – „Branding to zdyscyplinowany proces, który służy budowaniu świadomości i rozszerzaniu lojalność klientów. Branding polega na wykorzystywaniu każdej okazji, by pokazać, dlaczego ludzie powinni wybrać właśnie tę, a nie inną markę” [6]. To zdanie idealnie oddaje mój cel: wykorzystać każdy element identyfikacji wizualnej, aby wzmocnić przekaz marki i zbudować z odbiorcą trwałą relację. Projekt nauczył mnie wiele o projektowaniu, o współpracy, ale też o sobie jako projektantce. Cieszę się, że mogłam stworzyć coś, co łączy moje wartości z estetyką i funkcją. Mam nadzieję, że Honey Jar to nie tylko marka, ale historia opowiedziana wizualnie z sercem, sensem i pomysłem.

From brief to label: the process of creating a visual identity on the example of the “Honey Jar” brand

Summary

This monograph presents the process of designing the visual identification of the Honey Jar brand, which produces organic honey. The aim of the work was to create a coherent and functional visual system that reflects the brand's values – naturalness, quality, family character and a modern approach to product promotion. The project included creating a logo, typography, color palette, graphic designs and printed and promotional materials.

The work describes the design stages: analysis of the brief, mood boards and visual inspirations, logo sketches and tests, selection of fonts and development of patterns. Particular attention was paid to practical aspects of implementing the identification, such as designing labels adapted to different types of jars, test printing and cooperation with the printing house. The use of augmented reality (AR) as an innovative tool for brand promotion was also presented.

The monograph is based on research in the field of visual communication, ecological design and contemporary trends in branding. The Honey Jar project shows how important visual consistency and a conscious approach to each element of identification, from aesthetics to functionality, are to effectively build a brand identity and gain customer trust.

Keywords: Branding, visual identification, logo, pattern, graphic design.

Bibliografia

1. *Psychologia koloru – pomarańczowy*, www.Arbykabe.pl [dostęp od 12.06.2025].
2. K. Średzińska, *Rozszerzona Rzeczywistość (AR) – jak działa i do czego służy?*, www.arlity.com, [dostęp: 14.06.2025].
3. T. Filipek, *Branding a identyfikacja wizualna – czym się różnią?*, www.tom-brand.pl, [dostęp od 12.06.2025].
4. J. Gernsheimer, *Ponadczasowe logo. Projektowanie znaków odpornych na działanie czasu*, Gliwice 2013.
5. G. Hardy, *Podręcznik projektantów logo*, Helion, Gliwice 2012.
6. A. Wheeler. *Designing Brand Identity*. Hoboken. New Jersey. 2009.

CZEŚĆ IV
JĘZYK JAKO PRZESTRZEŃ ODKRYĆ:
INNOWACYJNE FORMY ROZWIĄZAŃ
KOMUNIKACJI SPOŁECZNYCH
I MEDIALNYCH

Wykorzystanie mediów społecznościowych przez młodzież w procesie uczenia się

Sebastian Warcho¹, Julia Rojek², Weronika Fetras³

Streszczenie

Współczesna edukacja stoi przed wyzwaniem integracji nowych technologii, a media społecznościowe stały się integralną częścią życia młodych ludzi. Badanie wpływu tych platform na proces edukacji i motywację uczniów jest kluczowe dla zrozumienia, jak optymalizować środowisko nauczania i wspierać rozwój kompetencji cyfrowych. Temat ten jest szczególnie istotny w dobie dynamicznych zmian technologicznych, które redefiniują sposoby uczenia się i pozyskiwania wiedzy przez młodzież. W naszych badaniach korzystaliśmy z kwestionariusza ankiety, który został przez nas stworzony na potrzeby projektu „Edukacja w Internecie. Internet w edukacji”. Dzięki badaniom zdobyliśmy cenną wiedzę dotyczącą potrzeb uczniów oraz dowiedzieliśmy się wielu istotnych informacji, jak uczniowie korzystają z technologii i na co my, jako pedagodzy, musimy zwracać uwagę.

Słowa kluczowe: media społecznościowe, edukacja, uczenie się, Internet, pedagog Internetu.

Wstęp

Rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych, a w szczególności Internetu i mediów społecznościowych, stał się jednym z najbardziej przełomowych zjawisk drugiej połowy XX i początku XXI wieku. Trudno wyobrazić sobie funkcjonowanie w dzisiejszym świecie bez używania nowych technologii. Jednocześnie nie możemy oczekiwać, że rewolucja w edukacji sama stanie się na naszych oczach, bez naszego udziału. Bierna obserwacja zachodzących zmian, bez przystosowywania się do nich to prosta droga, by stać się anachronicznym reliktem przeszłości, przywiązany do dawnych obyczajów. Nowe technologie to nie tylko zastąpienie drukowanych książek zasobami online i zielonych tablic, tablicami multimedialnymi. To nowe okoliczności, nowe możliwości przekazywania wiedzy, nowe możliwości współpracy.

---

¹ Wydział Filologiczno-Pedagogiczny Uniwersytetu Radomskiego im. Kazimierza Pułaskiego, Katedra Pedagogiki.

² Wydział Filologiczno-Pedagogiczny Uniwersytetu Radomskiego im. Kazimierza Pułaskiego, Katedra Pedagogiki.

³ Wydział Filologiczno-Pedagogiczny Uniwersytetu Radomskiego im. Kazimierza Pułaskiego, Katedra Pedagogiki.

Zauważmy, że rodzic i nauczyciel nigdy nie byli tak blisko siebie, mogąc komunikować się przez elektroniczny dziennik. To tylko jeden z wielu przykładów, jak nowe technologie zmieniają obraz polskiej szkoły. Błędem jest jednak skupianie się na samej technologii, a nie na możliwościach i zmianach sposobów uczenia się [1, s. 53]. Jak zauważa Morbitzer „Każde medium – jeśli ma być racjonalnie i odpowiedzialnie wykorzystywane – wymaga wcześniejszego przygotowania użytkownika” [2, s. 15-16]. Zrozumienie dynamiki interakcji między mediami społecznościowymi a procesem edukacyjnym jest kluczowe dla optymalizacji środowiska nauczania i wspierania motywacji uczniów. Warto podkreślić dwoisty charakter nowych technologii – z jednej strony są źródłem rozrywki i kontaktu społecznego, z drugiej mogą stanowić narzędzie wspierające naukę.

Współczesne procesy uczenia się i nauczania są poddawane wpływowi licznych czynników rozpraszających. Rosnąca popularność Internetu i mediów społecznościowych stawia nowe wyzwania przed współczesną edukacją. Świadomie wykorzystywane, mogą znacząco wzbogacić proces nauczania poprzez podniesienie atrakcyjności przekazu i różnorodności środków dydaktycznych [3, s. 6]. Kluczowe staje się zatem zbadanie, jak Internet wpływa na proces edukacji uczniów, jakie aplikacje i platformy internetowe są najczęściej wykorzystywane w celach edukacyjnych oraz w jaki sposób uczniowie korzystają z Internetu podczas nauki (np. wyszukiwanie informacji, komunikacja, rozwiązywanie zadań). Istotne jest również określenie, w jakim stopniu uczniowie postrzegają Internet jako użyteczne narzędzie w edukacji i jakie są potencjalne korzyści i wyzwania związane z jego wykorzystaniem. Motywacja do uczenia się jest złożonym konstruktym, na który wpływa wiele czynników, w tym te związane ze środowiskiem cyfrowym. W kontekście mediów społecznościowych istotne jest rozważenie, czy i w jaki sposób ich wykorzystanie przekłada się na poziom i rodzaj dominującej motywacji (motywacji wewnętrznej a motywacji zewnętrznej) do uczenia się. Chociaż badania Madej-Ciupek, Łojan i Wrony [4, s. 93] nie wykazały istotnej korelacji między średnią oceną a częstotliwością korzystania z Internetu czy samooceną, to jednak podkreślają one potrzebę dalszych badań w tym obszarze. Warto zaznaczyć, że choć te badania zostały wykonane zaledwie pięć lat temu, w Internecie minęło już pół dekady. Od tego czasu mieliśmy do czynienia z globalną pandemią, która wymusiła wprowadzenie powszechnej edukacji zdalnej i pojawieniem się powszechnie dostępnych modeli językowych (aplikacji uczenia maszynowego w dziedzinie przetwarzania języka naturalnego, potocznie zwanych Sztuczną Inteligencją). Oba te zjawiska były katalizatorem wielu przemian społecznych, których wpływ zarówno na społeczeństwo, jak i na edukację jest bez wątpienia olbrzymi, choć wymaga wielu lat badań, by go poznać i opisać.

Zrozumienie, jak preferencje dotyczące wykorzystania technologii w edukacji wpływają na zaangażowanie uczniów w proces edukacyjny, jest kluczowe dla rozwijania efektywnych i angażujących narzędzi edukacyjnych online. Oprócz bezpośredniego wpływu na proces uczenia się, media społecznościowe oddziałują również na samoocenę młodych ludzi, w szczególności dziewcząt. Madej-Ciupek, Łojan i Wrona

[4, s. 93] zaobserwowali negatywną zależność między samooceną a tendencją do porównywania ocen z innymi, co sugeruje złożoną relację między aktywnością w mediach społecznościowych, samooceną a wynikami edukacyjnymi. Ta perspektywa podkreśla wagę holistycznego podejścia do badań nad wpływem mediów społecznościowych, uwzględniającego zarówno aspekty poznawcze, jak i emocjonalne.

Z perspektywy teorii społecznego uczenia się Alberta Bandury, która zakłada, że uczenie się odbywa się poprzez obserwację i naśladowanie, media społecznościowe mogą stanowić bogate środowisko do nabywania nowych zachowań i wiedzy. Jak zauważa: „jednostka chętniej odtwarza zachowanie o skutkach nagradzających czy umożliwiających osiągnięcie celu niż niekorzystnych” [5, s. 38-43]. Łącząc to z natychmiastową, przeliczalną informacją zwrotną w postaci polubień i wyświetleń, młodzi ludzie, obserwując rówieśników, nauczycieli czy osoby popularne w Internecie, mogą przyswajać zarówno pozytywne, jak i negatywne wzorce zachowań związanych z nauką. Co więcej, tendencja do modelowania wzrasta w sytuacji obserwacji pozytywnych konsekwencji określonego zachowania dla modelu, co może dotyczyć również sukcesów edukacyjnych prezentowanych w przestrzeni wirtualnej.

W kontekście psychologii potrzeb, piramida Masłowa dostarcza ram do analizy, w jaki sposób media społecznościowe mogą wpływać na motywację uczniów do nauki [6, s. 66]. Na niższych poziomach hierarchii potrzeba bezpieczeństwa może być zaspokajana poprzez dostęp do sprawdzonych informacji edukacyjnych i bezpiecznych środowisk do współpracy online, co minimalizuje ryzyko błędnych danych czy nieodpowiednich treści. Media społecznościowe, oferując grupy dyskusyjne czy platformy do wymiany wiedzy, mogą stwarzać poczucie bezpieczeństwa w procesie zdobywania informacji, gdzie uczeń czuje się wspierany przez społeczność. Wyżej w hierarchii Masłowa są potrzeby przynależności i miłości, które odgrywają kluczową rolę w życiu nastolatków [6, s. 66]. Media społecznościowe są dla młodzieży głównym kanałem komunikacji i budowania relacji rówieśniczych. Możliwość tworzenia grup projektowych, dyskusji na forach edukacyjnych czy wzajemnego wsparcia w nauce za pośrednictwem tych platform, bezpośrednio zaspokaja te potrzeby. Uczniowie, czując się częścią społeczności uczącej się, mogą być bardziej zmotywowani do angażowania się w proces edukacji. Wreszcie, potrzeby poznawcze (wiedzy i zrozumienia), choć nie zawsze wyraźnie wyodrębnione w podstawowych schematach piramidy Masłowa, są nieodłącznym elementem samorealizacji.

Internet, a co za tym idzie media społecznościowe, oferują niezrównany dostęp do zasobów edukacyjnych, materiałów uzupełniających i różnorodnych perspektyw. Uczniowie mogą samodzielnie poszukiwać informacji, poszerzać swoje horyzonty i rozwijać zainteresowania, co bezpośrednio wpływa na ich motywację wewnętrzną do uczenia się.

1. Wyzwania jakie stawia Internet przed pedagogami

W dobie wszechobecnego Internetu i mediów społecznościowych, kluczowe staje się głębsze zrozumienie ich wpływu na efektywność uczenia się, zaangażowa-

nie uczniów oraz ich dobrostan psychiczny. Dalsze badania w tym obszarze są niezbędne, aby dostarczyć nauczycielom i twórcom oprogramowania edukacyjnego informacji, które pomogą w tworzeniu bardziej efektywnych i angażujących narzędzi edukacyjnych online, wspierając jednocześnie pozytywny rozwój uczniów. Media społecznościowe, pomimo potencjalnych zagrożeń w postaci dystraktorów, stanowią współcześnie istotne środowisko uczenia się dla młodzieży. Ich wpływ na proces edukacji i motywację może być głęboko związany z zaspokajaniem fundamentalnych potrzeb psychologicznych, takich jak poczucie bezpieczeństwa, przynależność i dążenie do wiedzy. Zrozumienie tej dynamiki jest kluczowe dla efektywnego wykorzystania potencjału mediów społecznościowych w edukacji, tworząc środowiska sprzyjające rozwojowi i zaangażowaniu uczniów.

2. Różnice między Internetem a szkołą

Obowiązujące prawo nakłada obowiązek uczenia się do ukończenia 18. roku życia [7]. Rodzice mają możliwość wybrania placówki, do której zapiszą swoje dziecko. Najważniejszą konsekwencją dla nas jest fakt, że uczniowie nie mają możliwości samodzielnie wybierać swoich nauczycieli. Nawet chcąc zmienić klasę, uczeń musi przejść szereg formalności. Jednak wtedy też nie ma dowolności w wyborze nauczycieli. Wybierając profil klasy, godzi się na cały pakiet nauczycieli, bez możliwości wybrania konkretnego nauczyciela do konkretnego przedmiotu. Z perspektywy ucznia wybór i zmiana nauczyciela są skomplikowane, czasochłonne i wymaga zgody dyrekcji. Często jest to wręcz niemożliwe. Spójrzmy na autonomię uczniów. Według Stowarzyszenia Umarłych Statutów aż 42,9% ankietowanych uczniów ma poczucie bycia ignorowanym i lekceważonym przez nauczycieli. 54,4% ankietowanych uczniów twierdzi, że samorząd uczniowski nie mógł faktycznie wpływać na życie szkoły i zasady w niej obowiązujące. Zdaniem 49,6% ankietowanych uczniów dyrekcja i nauczyciele nie liczyli się z głosem uczniów [8, s. 77-79].

Przestrzeń Internetu jest całkowitym przeciwieństwem przestrzeni szkolnej. Z jednej strony uczniowie nie mają przymusu uczenia się, korzystając z Internetu mają swobodę wybierania źródeł, form przekazywania treści. Z drugiej strony na każdym kroku zachodzi ewaluacja jakości pracy. Uczniowie sami wybierają, komu poświęcają swój czas w sieci. Żaden projekt, czy to edukacyjny, czy rozrywkowy, nie przetrwałby, gdyby połowa jego odbiorców była z niego niezadowolona. Uczniowie nigdy wcześniej nie mieli takiej sprawczości. Szkoła w dużej mierze opiera się na motywacji zewnętrznej, gdzie uczniowie uczą się dla ocen. Internet opiera się na motywacji wewnętrznej. Każdy uczeń, jeśli chce, może nauczyć się czego chce. Wiele osób błędnie interpretuje edukację w Internecie jako edukację z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, ignorując przemiany społeczne, jakie niesie za sobą Internet. Jednak to nie pierwszy raz, gdy rozwój technologii doprowadził do reorganizacji struktury społeczeństwa.

Sięgając do historii pedagogiki, cofnijmy się do drugiej rewolucji przemysłowej. Na przełomie XIX i XX wieku rozwój przemysłu i urbanizacja zwiększyły liczbę

dzieci dorastających w nowym środowisku. Odpowiedzią na nowe wyzwania społeczne byli Pedagodzy Ulicy. Według Rymczy, byli to ludzie, którzy wspierali rozwój dzieci i młodzieży w ich środowisku codziennego życia, a także budowali relacje oparte na zaufaniu [9, s. 17-22]. Byli to ludzie, którzy wyszli naprzeciw potrzeb dzieci, wchodząc w ich naturalne środowisko. W roli Pedagogów Ulicy niezwykle ważne było to, że to oni weszli w środowisko swoich wychowanków. Co ważne, nie wcielali się w rolę misjonarzy, emisariuszy z innego, lepszego świata, którzy mówili młodym ludziom, jak mają poprawnie żyć. Ich rola polegała i polega na wspieraniu wychowanków w podejmowaniu i realizowaniu korzystnych dla nich decyzji.

Dzisiejsze pokolenie dzieci i młodzieży to tzw. cyfrowi tubylcy. Osoby, które nie znają świata bez Internetu. To właśnie tam uczą się, komunikują, tworzą, szukają inspiracji. Szkoła, która chce być dla nich atrakcyjna i skuteczna, nie może ignorować tej rzeczywistości. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że potrzebujemy dziś Pedagogów Internetu, dorosłych, którzy nie są dla uczniów kimś z zewnątrz, nie występują w roli przybyszów z innego świata, lecz rozumieją cyfrową codzienność młodych ludzi. Takich, którzy nie pouczają z dystansu, lecz towarzyszą z bliska, jak autochtoni w cyfrowym krajobrazie, gotowi wspólnie odkrywać, uczyć się i budować bezpieczną, empatyczną przestrzeń edukacyjną.

3. Metodologia badań

Przedmiotem badań było wykorzystanie Internetu do uczenia się przez młodzież. W tym celu postawiliśmy problem główny: „Jakie jest znaczenie Internetu w procesie edukacji uczniów?” Do tak zbudowanego problemu postawiliśmy szereg problemów szczegółowych. W niniejszym opracowaniu poddaliśmy je selekcji, przedstawiając wybrane problemy:

- W jaki sposób młodzież spędza swój czas wolny?
- W jakim stopniu uczniowie uważają Internet za użyteczne narzędzie w edukacji?
- Jakie aplikacje i platformy internetowe są najczęściej wykorzystywane przez uczniów w celach edukacyjnych?
- Jakie aplikacje odpowiadają na potrzeby edukacyjne uczniów?
- Jakie są potencjalne wyzwania związane z wykorzystaniem Internetu w edukacji?

Badanie miało charakter ilościowy. Wykorzystane narzędzie badawcze miało charakter autorski i zostało opracowane na podstawie doświadczeń zawodowych członków zespołu badawczego oraz ich wieloletnich obserwacji w pracy z młodzieżą. Ankiety przeprowadzono bezpośrednio w szkołach, w formie papierowej. Zespół badawczy odwiedzał szkoły na terenie miasta Radomia oraz powiatu radomskiego osobiście, po wcześniejszym uzyskaniu zgody dyrekcji placówek. Uczniowie zostali poinformowani o celu badania oraz o anonimowości udzielanych odpowiedzi, które zostaną przekazane dyrekcjom szkół wyłącznie w formie zbiorczych zestawień statystycznych. Należy podkreślić, że odpowiedzi, w tym dotyczące częstotliwości korzystania z Internetu podczas nauki, mają charakter samodeklaracyjny.

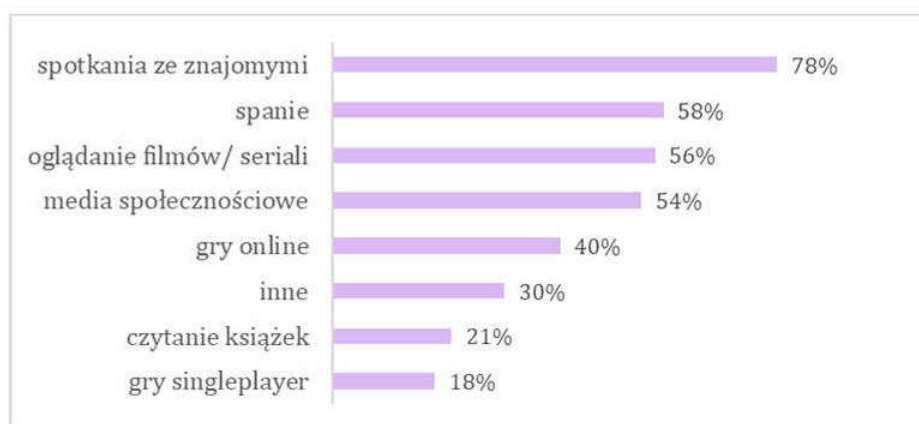
Tab. 1. Grupa ankietowanych

	Szkoła Podstawowa	Liceum	Technikum	Razem
Uczennica	65	122	78	265
Uczeń	85	44	70	199
Razem	150	166	148	464

Źródło: Oprac. własne

4. Analiza wyników badań

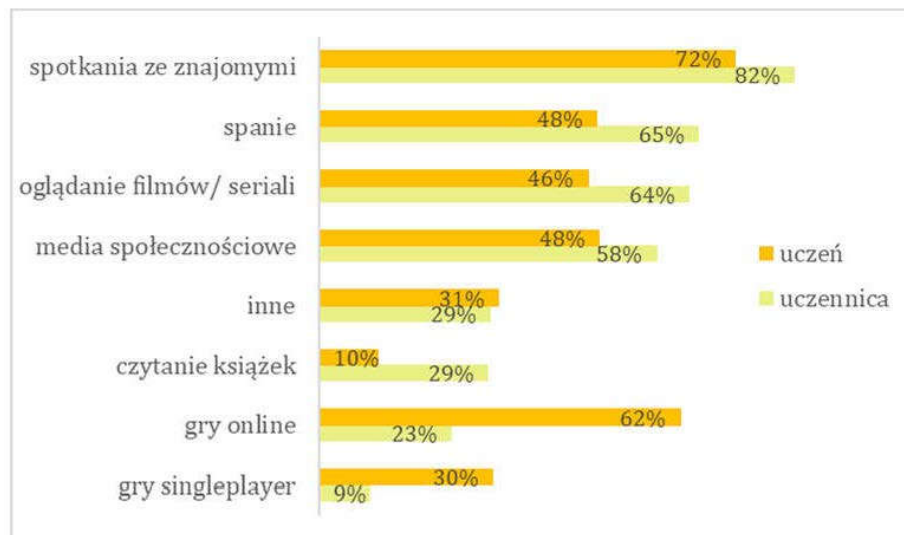
Zapytaliśmy uczniów, jakie są ich ulubione formy spędzania wolnego czasu. Odpowiadając, mogli oni zaznaczyć wiele opcji.

Rys. 1. Jakie są Twoje ulubione formy spędzania wolnego czasu?

Źródło: Oprac. własne

Analizując ogólny wykres (rys. 1), warto zacząć od pozytywów, czyli od najczęściej wybieranej formy przez uczniów. 78% ankietowanych zaznaczyło „spotkania ze znajomymi” jako jedną z ulubionych form spędzania wolnego czasu. Oczywiście, można zwrócić uwagę, że media społecznościowe znajdują się na czwartym miejscu i zdobyły 54% głosów, lecz obecnie, kiedy panuje stereotyp, że młodzież spędza czas tylko w telefonach, jest to dla nas bardzo dobry znak. Jest to też bodziec, aby spróbować odejść od tych stereotypów, ponieważ między spotkaniami ze znajomymi a pozostałymi formami przedstawionymi na wykresie, możemy zauważyć widoczny spadek. 78% badanych wybiera kontakty interpersonalne jako ulubioną formę spędzania wolnego czasu. Jest to czynność, która widocznie króluje zarówno u uczniów, jak i u uczennic (rys. 2) oraz rozbijając na poszczególne szkoły; w szkole podstawowej, liceum, technikum (rys. 3).

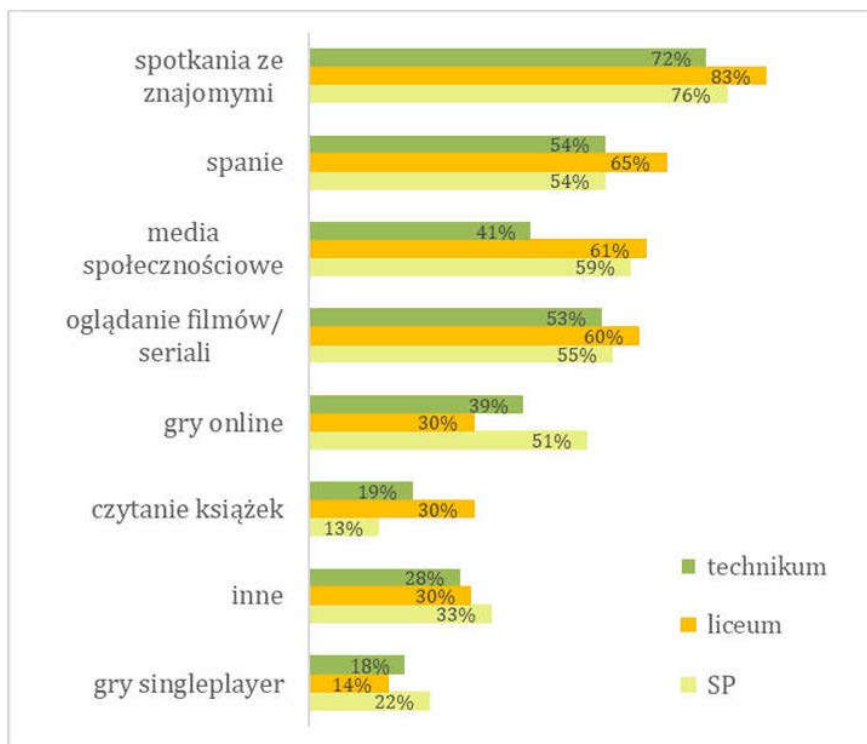

Rys. 2. Jakie są Twoje ulubione formy spędzania wolnego czasu?

Wyniki z podziałem na płeć

Źródło: Oprac. własne

Skoro o mediach społecznościowych była już mowa, to warto również w ich przypadku spojrzeć na rozdzielone wykresy. Największą aktywność przy tej formie wykazali uczniowie uczęszczający do liceum. Niewiele mniejszą grupę stanowią uczniowie szkoły podstawowej, a grupą najmniej korzystającą z tego medium okazali się uczniowie technikum (rys. 3). Jest to ciekawy aspekt, gdyż widać tu znaczną różnicę – nawet o 20 punktów procentowych, jeśli chodzi o ostatnią grupę. Mimo że dziewczyny częściej korzystają z mediów społecznościowych (rys. 2), to ten argument nie będzie słuszny w naszych badaniach, gdyż wzięta w nich udział porównywalna liczba uczniów i uczennic z każdego rodzaju szkół. Zauważamy tu miejsce do namysłu, czym może być spowodowana ta różnica.

Rys. 3. Jakie są Twoje ulubione formy spędzania wolnego czasu?

Wyniki z podziałem na typ szkoły

Źródło: Oprac. własne

Podobnie wysoko co media społecznościowe znajduje się również oglądanie filmów/seriali (56%). Jest to czynność, tak samo jak poprzednia, bardziej popularna wśród dziewcząt, jednak w podziale na rodzaje szkół jest bardziej wyrównana. Nadal liceum góruje, na drugim miejscu znajduje się szkoła podstawowa, a na końcu jest technikum, jednak tutaj te różnice nie są aż tak znaczące. Popularność tej formy spędzania wolnego czasu może być zarówno napawająca optymizmem, jak i alarmująca. Może być ona zapalnikiem do wspólnych rozmów, znajdowania tych samych upodobań, poglądów czy opinii. Z drugiej strony może być formą ucieczki od rzeczywistości, tego co jest na co dzień. Należy zwrócić uwagę, w którą stronę zmierza zachowanie uczniów i promować to pierwsze.

Z rzeczy, na które należy jeszcze zwrócić szczególną uwagę, jest drugi wybór młodzieży, patrząc na wykres ogólny (rys. 1) – spanie (58%). Podane pół żartem przy procesie tworzenia ankiety, zostało przy jej oficjalnej wersji i zajęło miejsce na podium. Jest to zaskakujące, że uczniowie tak często wybierają spanie jako formę spędzania wolnego czasu, mając do wyboru wiele innych. We wszystkich grupach jest ona wysoko, jednak przeważa w liceum oraz w grupie dziewcząt. Może być to

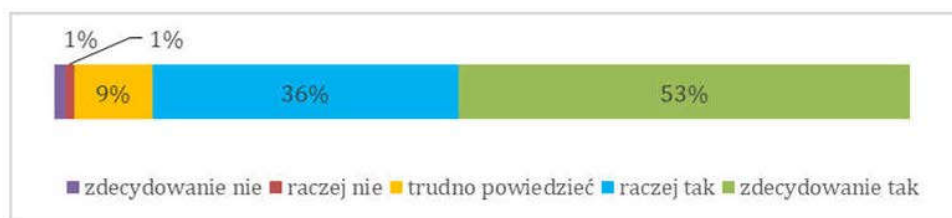
kwestią wieku dojrzewania, ale również uczniowie mogą być przemęczeni i aby się zregenerować idą spać. Należy przyjrzeć się temu zjawisku, gdyż może mieć ono skutki w życiu społecznym, fizycznym oraz psychicznym.

Warto wspomnieć jeszcze o kilku pozytywach wynikających z wykresu powyżej. Kategoria „inne” zdobyła 30% głosów. W głównej mierze stało się tak z powodu braku sportu jako jednej z form, który był często dopisywany przez uczniów osobiście. Cieszy nas, że uczniowie sami pamiętali o wysiłku fizycznym, o którym my zapomnieliśmy i że rzeczywiście wybierają go w swoim czasie wolnym. Możemy tylko przypuszczać, że gdyby był on jedną z opcji do zaznaczenia mógłby zdobyć jeszcze więcej głosów. Kolejną formą są gry, z rozróżnieniem na gry online (40%) i singleplayer (18%). Rozdzielając granie na dwie kategorie, naszą intencją był fakt, że są to dwie zupełnie inne aktywności. Zdając sobie sprawę z efektu homogeniczności grupy obcej i błędu atrybucji międzygrupowej, naszą ambicją było przybliżenie Czytelnikom naszego badania rzeczywistego obrazu zachowań dzieci i młodzieży. Efekt homogeniczności grupy obcej polega na postrzeganiu nieznaney nam grupy jako jednolitej. Dla ludzi nieznających się na gamingu, wszyscy gracze to po prostu ludzie grający w gry. Jest to bardzo pobieżny opis. Sprowadzanie gry jedynie do rozrywki można porównać do sprowadzania sztuki jedynie do ozdoby. Gry singleplayer (dla jednego gracza) są formą eskapizmu, zanurzenia się w świecie gry. Zjawisko to może mieć zarówno aspekt pozytywny, porównując je do eskapizmu jakiego doświadczamy na przykład czytając książkę, od której nie możemy się oderwać, jak i negatywne, gdy osoba ucieka od rzeczywistości i jej problemów, zamykając się w fikcyjnym świecie książki, filmów, gier czy seriali. Gry online to gry kompetytywne, czyli polegające na współzawodnictwie. Są całkowitym przeciwieństwem gier dla jednego gracza, ponieważ ich główną cechą jest zaspokajanie potrzeb społecznych. Błąd atrybucji polega na przypisywaniu całej grupie zachowań jednostki. Medialne nagłówki częściej podają informacje o sensacyjnych zdarzeniach niż codzienności graczy. Takie podejście do gier było dla nas ważne z trzech powodów. Po pierwsze, tylko opierając się na faktach umożliwia nam pracę nad problemami dzieci i młodzieży. Opierając się na stereotypach, umykają nam faktyczne problemy i potrzeby podopiecznych. Dzięki naszej wiedzy i doświadczeniu mamy możliwość być łącznikiem między wychowankami i wychowawcami, pomagając nawzajem zrozumieć swoje potrzeby i obawy. Po drugie, jeśli chcemy sami być przykładem i autorytetem dla młodego pokolenia, nie możemy wymagać od nich weryfikowania faktów, gdy sami kierujemy się stereotypami. Po trzecie, chcąc być pedagogami Internetu, musimy być otwarci na młodzież. Warto podkreślić, że podczas prowadzenia badań nasza postawa została doceniona przez uczniów, którzy okazali nam duże zaufanie i chęć do współpracy.

Gry online są najczęściej wybierane przez chłopców (rys. 2). Ponadto tego rodzaju gry znacznie górują nad grami singleplayer. Jest to pozytywny znak, ponieważ w tych pierwszych granie polega na współpracy z innymi graczami i kontaktach międzyludzkich, czego nie można powiedzieć o tych drugich. Młodzież częściej wybiera rodzaj gier, dzięki którym – chociaż nie w realu – wciąż spędza czas z innymi.

Z uczniów zaznaczających czytanie książek, najwięcej było ich w liceum – 30% ankietowanych. Jest to również aktywność zdecydowanie częściej wybierana przez dziewczyny niż chłopców (rys. 3).

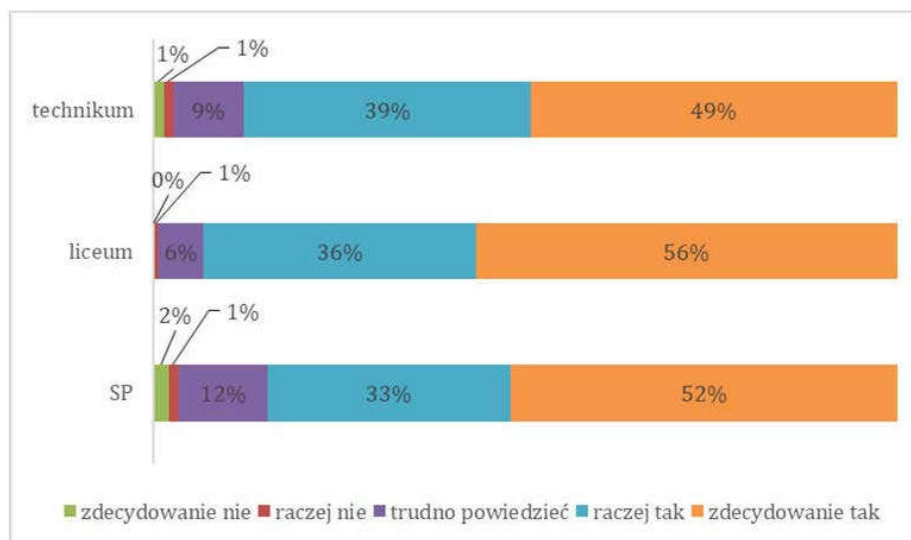
Niektóre kwestie wymagają dokładniejszej analizy. Mogą one stanowić sygnał ostrzegawczy, jednak istnieje wiele pozytywnych przesłanek wskazujących, że przy odpowiednim wsparciu i ukierunkowaniu możliwe jest skierowanie uczniów na właściwą drogę i powstrzymanie ich przed podejmowaniem niekorzystnych decyzji. Możemy zauważyć solidny fundament i to, że młodych ludzi ciągnie do siebie nawzajem. Tak, korzystają z Internetu, ale jest to ich codzienność. W tym dorastają i z tym żyją. Zamiast obwiniać, powinniśmy zastanowić się, jakie działania należy podjąć, aby wspomóc ich w świadomym wyborze swojej drogi.

Rys. 4. Czy, Twoim zdaniem, Internet jest użyteczny podczas nauki?

Źródło: Oprac. własne

Badania wykazują, że znaczna większość młodzieży postrzega Internet jako wysoce użyteczne narzędzie w procesie nauki. Konkretnie 53% ankietowanych zdecydowanie potwierdza jego przydatność, a kolejne 36% zgadza się z tym stwierdzeniem w ujęciu „raczej tak”. Łącznie, dane te wskazują na wysoką skłonność uczniów do wykorzystywania zasobów internetowych w celach edukacyjnych. Taka tendencja może wynikać z wyzwań edukacyjnych, z którymi mierzą się współcześni uczniowie. Internet często stanowi dla nich kluczowe źródło wsparcia w uzupełnianiu braków w wiedzy lub pogłębianiu materiału omawianego na lekcjach. W kontekście powyższych obserwacji, istotne jest zaangażowanie pedagogów Internetu. Ich rola powinna polegać na aktywnym wskazywaniu uczniom sprawdzonych i bezpiecznych źródeł informacji oraz materiałów edukacyjnych online. Działania te mają na celu nie tylko efektywne wspieranie procesu nauki, ale również minimalizowanie ryzyka związanego z bezpieczeństwem w sieci.

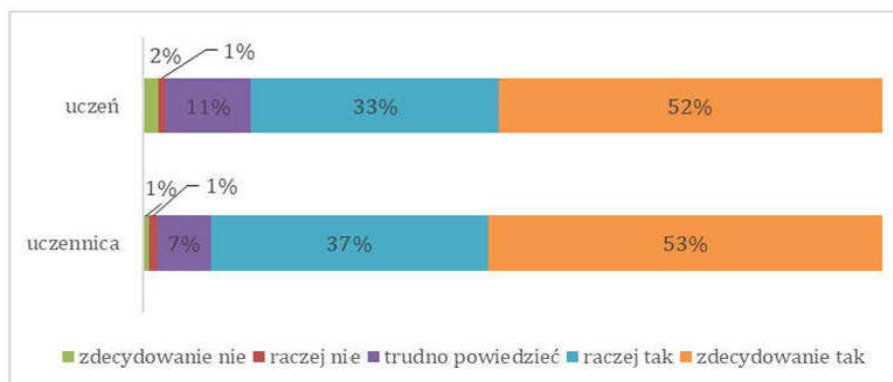
Rys. 5. Czy Twoim zdaniem Internet jest użyteczny podczas nauki?

Wyniki z podziałem na typ szkoły

Źródło: Oprac. własne

Na podstawie danych przedstawionych na Rys. 5. obserwujemy wyraźną ewolucję w postrzeganiu użyteczności Internetu wraz z postępem etapów edukacyjnych. Analiza odpowiedzi wskazuje, że Internet jest uznawany za coraz bardziej przydatne narzędzie w miarę przechodzenia uczniów z jednego poziomu nauczania na kolejny. W kategorii odpowiedzi „zdecydowanie tak” zauważalny jest czteroprocentowy wzrost w deklaracjach uczniów: z 52% w przypadku szkół podstawowych do 56% wśród uczniów liceów. Podobną tendencję odnotowujemy w grupie odpowiedzi „raczej tak”. Tutaj odsetek wzrasta z 33% w szkole podstawowej, poprzez 36% w liceum, aż do 39% w technikum. Te dane pozwalają wnioskować, że wraz z kolejnymi etapami edukacyjnymi młodzież przypisuje Internetowi rosnącą rolę w procesie nauki, co może być związane ze zwiększającymi się wymaganiami programowymi oraz potrzebą samodzielnego poszukiwania informacji.

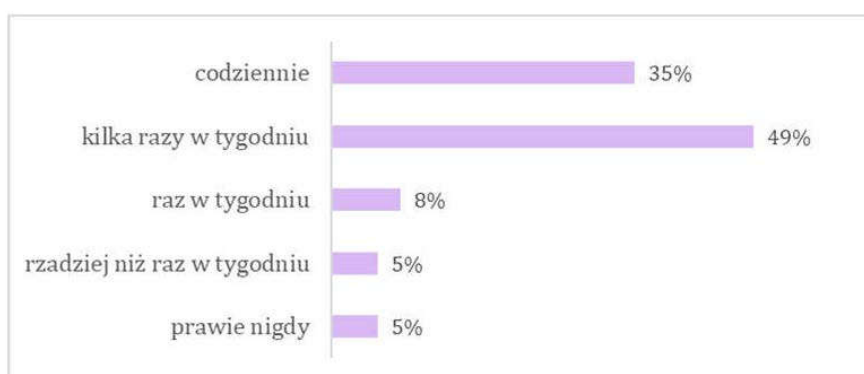

Rys. 6. Czy Twoim zdaniem Internet jest użyteczny podczas nauki?

Wyniki z podziałem na płeć

Źródło: Oprac. własne

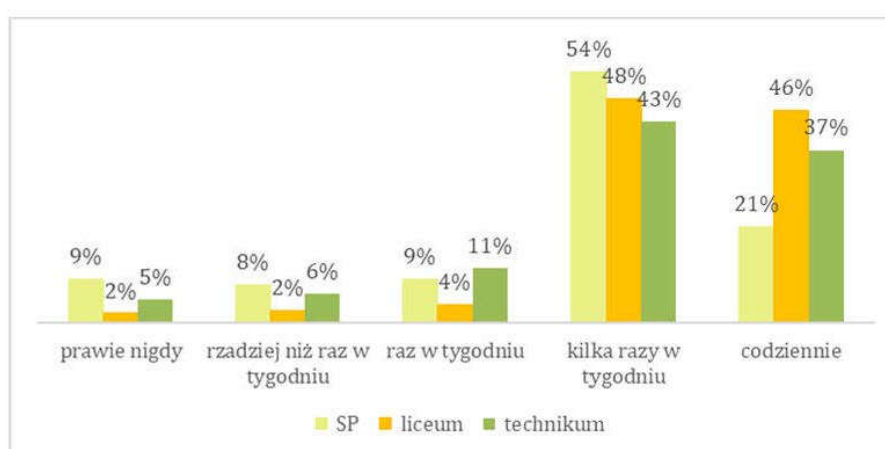
W kontekście społecznego stereotypu dotyczącego większej systematyczności dziewcząt w nauce, analiza danych dotyczących postrzegania użyteczności Internetu w edukacji dostarcza interesujących spostrzeżeń. Prezentowane wyniki wskazują, że dziewczęta częściej niż chłopcy oceniają Internet jako przydatne narzędzie edukacyjne. Szczegółowe dane pokazują, że w kategorii odpowiedzi „zdecydowanie tak” 53% dziewcząt uznało Internet za wysoce użyteczny, w porównaniu do 52% chłopców. Różnica ta jest jeszcze bardziej widoczna w grupie odpowiedzi „raczej tak”, gdzie 37% dziewcząt potwierdziło przydatność Internetu, podczas gdy wśród chłopców odsetek ten wyniósł 33%. Te statystyki sugerują, że dziewczęta mogą w większym stopniu integrować Internet z procesem swojej nauki, co może być zbieżne ze wspomnianym stereotypem dotyczącym ich podejścia do systematyczności w zdobywaniu wiedzy.

Rys. 7. Jak często korzystasz z Internetu do nauki?

Źródło: Oprac. własne

Dane dotyczące częstotliwości wykorzystywania Internetu przez uczniów w celach naukowych dostarczają kluczowych informacji o ich nawykach. Wyniki wskazują, że 35% respondentów korzysta z Internetu „codziennie”, natomiast 49% deklaruje używanie go „kilka razy w tygodniu”. Odpowiedź „raz w tygodniu” wskazało 8% ankietowanych. Te statystyki są ściśle powiązane z informacjami przedstawionymi na Rys. 4. Połączenie danych o częstotliwości użytkowania z oceną skuteczności Internetu pozwala na kompleksowe zrozumienie, jak często uczniowie sięgają po zasoby online i w jakim stopniu postrzegają je jako efektywne narzędzie wspierające ich naukę.

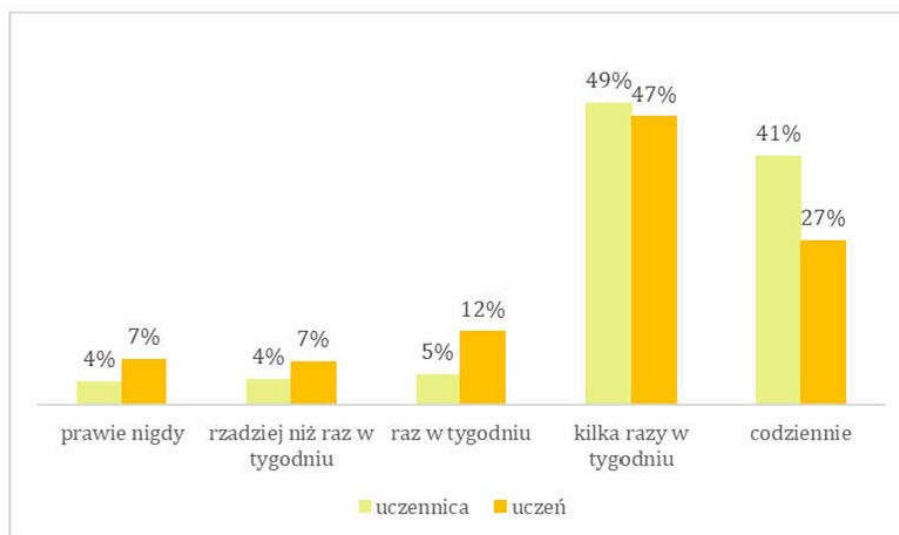

Rys. 8. Jak często korzystasz z Internetu do nauki?

Wyniki z podziałem na typ szkoły

Źródło: Oprac. własne

Ciekawe wnioski możemy wyciągnąć z podzielonych wykresów. Zaczynając od płci, chociaż dwie najczęściej wybierane opcje górują u obu, to jednak dziewczęta częściej używają Internetu podczas uczenia się w obydwu, ale przede wszystkim w nauce codziennej. Natomiast chłopcy częściej wybierali opcję rzadsze – raz w tygodniu, rzadziej niż raz w tygodniu, prawie nigdy (rys. 9.). Możemy przypuszczać na podstawie tych danych, że dziewczęta chętniej uczą się regularnie, a chłopcy tuż przed sprawdzianem czy kartkówką. Są to wnioski, które mogą pomóc dostosować i zrozumieć potrzeby uczniów.

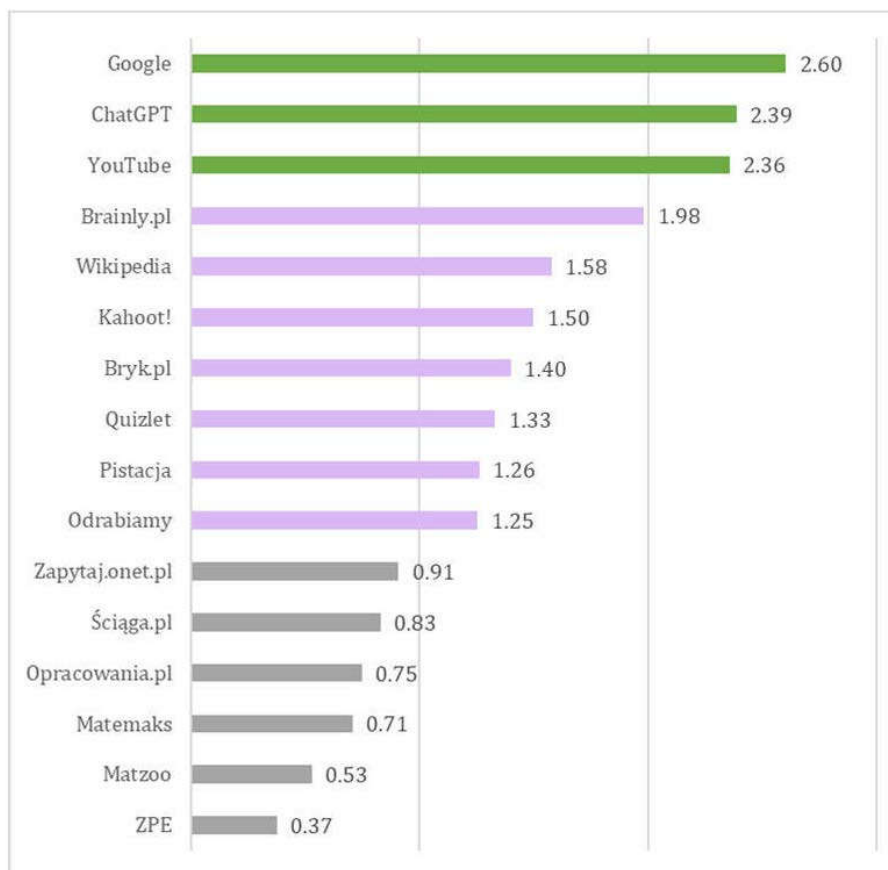

Rys. 9. Jak często korzystasz z Internetu do nauki?

Wyniki z podziałem na płeć

Źródło: Oprac. własne

W wykresie z podziałem na rodzaje szkół można zwrócić uwagę między innymi na szkoły podstawowe. Górują one ponad pozostałymi w dwóch najrzadszych opcjach, a najczęściej wybierają kilka razy w tygodniu. Natomiast „codziennie” jest stosunkowo nielicznie zaznaczane (rys. 8). Zmienia się to, gdy uczniowie idą do szkoły średniej, gdyż wtedy częstotliwość wybierania tej opcji wzrasta nawet dwukrotnie. Najczęstszym rodzajem szkoły wykorzystującym Internet do codziennej nauki jest liceum. Również uczniowie tej szkoły najbardziej niechętnie wybierali opcje od „raz w tygodniu” do „prawie nigdy”.

Rys. 10. Które strony i portale edukacyjne znasz i z których korzystasz podczas nauki?

Źródło: Oprac. własne

W badaniu zastosowano pytanie dotyczące znajomości i częstotliwości korzystania z wybranych narzędzi edukacyjnych i platform internetowych. Uczniowie odpowiadali na pytanie w formie zamkniętej, jednokrotnego wyboru, wskazując jeden z czterech wariantów:

1. Nie znam – 0 punktów;
2. Znam, ale nie używam – 1 punkt;
3. Znam, czasem używam – 2 punkty;
4. Znam, często używam – 3 punkty.

Każda odpowiedź była następnie przeliczana na wartość liczbową według powyższej skali. Dla każdej z platform lub narzędzi obliczono średnią arytmetyczną

wszystkich uzyskanych punktów. W ten sposób powstał wskaźnik popularności i aktywnego użytkowania danego narzędzia w badanej grupie.

Na podium stoją: Google (2,60), ChatGPT (2,39), YouTube (2,36). Wszystkie te platformy są popularne oraz są w stanie dostarczyć informacji szybko, prosto i konkretnie. Korzystający z nich dostają to czego chcą, czego potrzebują w danym momencie. Trafiają one do młodzieży, która, będąc w Internecie, sama decyduje czego woli używać. Są odpowiedzią na potrzeby uczniów, a nie tylko wyobrażeniem tego co powinni dostać. Po przeciwnej stronie możemy zobaczyć ZPE (0,37), czyli Zintegrowaną Platformę Edukacyjną, która jest platformą państwową. To, że znajduje się na samym końcu z najmniejszą liczbą punktów, może nam powiedzieć, że uczniowie jej nie znają, nie słyszeli o niej i z niej nie korzystają. W obecnej przestrzeni opinii na jakiś temat rozchodzą się bardzo szybko. Jak komuś coś się sprawdza, jest bardzo duże prawdopodobieństwo, że jego opinia trafi do innych i z czasem stanie się to, jeżeli nie popularne, to chociaż znane. Portale i wszystkie treści online muszą być odpowiednie dla jego odbiorców i muszą spełniać jego potrzeby. Należy o tym pamiętać, wiedząc, że uczniowie korzystają z Internetu również do nauki, ponieważ w tej przestrzeni to oni wybierają, z czego chcą korzystać.

Wnioski

Internet ma znaczące, dwoiste znaczenie w procesie edukacji uczniów. Z jednej strony, jest on źródłem rozrywki i komunikacji społecznej, z drugiej zaś może stanowić narzędzie wspierające naukę. Internet oferuje niezrównany dostęp do zasobów edukacyjnych, materiałów uzupełniających i różnorodnych perspektyw, umożliwiając samodzielne poszukiwanie informacji, poszerzanie horyzontów i rozwijanie zainteresowań, co wpływa na motywację wewnętrzną do uczenia się. Uczniowie uważają Internet za pomocny w takich obszarach jak: nauka, zdobywanie informacji i rozwijanie zainteresowań. Jednakże, nadmierne korzystanie z Internetu i mediów społecznościowych, zwłaszcza w celach rozrywkowych, może prowadzić do przemęczenia, problemów z relacjami oraz potencjalnego uzależnienia.

Potencjalnymi zagrożeniami wynikającymi z korzystania z Internetu są dystraktory, które – ogólnie rzecz ujmując – mają wysokie ryzyko uzależnienia i utrudniające skupienie. Największym wyzwaniem, które wiąże się z wejściem Internetu do świata edukacji, jest przestawienie i zrozumienie jak działa ten świat i w jaki sposób można go efektywnie wykorzystywać podczas nauki i nauczania.

Szkoły, które współpracowały z nami podczas badań, wykazały ogromne zainteresowaniem tematem oraz dalszymi krokami w tym obszarze. To pokazuje, jak potrzebne są dalsze działania i jak bardzo współczesna szkoła potrzebuje aktualnej wiedzy w obszarze technologii i wykorzystywania jej przez uczniów. Tutaj po raz kolejny trzeba wrócić do Pedagogów Internetu, którzy – według nas – powinni, być nowym zawodem, wykonywanym przez ludzi, którzy sami wypracują autorytet i zasięgi w nowym środowisku, jakim jest Internet. Tylko w ten sposób możemy wychowywać dzieci i młodzież w Internecie, a nie uczyć ich kompetencji cyfrowych i przygotowywać do życia, korzystając z Internetu.

Summary

Modern education faces the challenge of integrating new technologies, and social media has become an integral part of young people's lives. Studying the impact of these platforms on the educational process and student motivation is crucial for understanding how to optimize the learning environment and support the development of digital competencies. This topic is particularly relevant in an era of dynamic technological changes that are redefining the ways in which young people learn and acquire knowledge. In our research, we used a questionnaire that we developed specifically for the project "Education on the Internet. The Internet in Education." Through our study, we gained valuable insights into students' needs and learned many important details about how they use technology and what we, as educators, need to pay attention to.

Keywords: social media, education, learning, Internet, networker.

Bibliografia

1. H. Dumont, D. Istance, F. Benavides (red.), *Istota uczenia się. Wykorzystanie wyników badań w praktyce*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013.
2. J. Morbitzer, *O racjonalnym wykorzystaniu Internetu w edukacji*, „Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej”, nr 23, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2018.
3. A. Borkowska, M. Witkowska, *Media społecznościowe w szkole*, NASK, Warszawa 2017.
4. A. Madej-Ciupek, A. Łojan, K. Wrona, *Uczenie się w kontekście social media*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J – Paedagogia-Psychologia”, t. 33, nr 2, Lublin 2020.
5. A. Bandura, *Teoria społecznego uczenia się*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
6. A. Maslow, *Motywacja i osobowość*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
7. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. 2017, poz. 59).
8. Stowarzyszenie Umarłych Statutów, *Prawa ucznia w Polsce. Raport z badań*, SUS, Kraków 2023.
9. M. Rymśa, *Pedagogika ulicy – doświadczenia praktyczne i dylematy metodologiczne*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, nr 3 (546), Warszawa 2007.

Wpływ przekazów medialnych na społeczny odbiór sprawy zaginięcia Iwony Wieczorek – analiza przypadku

Jakub Czerwiński¹

Streszczenie

Artykuł analizuje, w jaki sposób media ukształtowały społeczny odbiór jednej z najbardziej nagłośnionych spraw zaginięcia w Polsce – Iwony Wieczorek, która zaginęła w 2010 roku. Autor opisuje, jak media od początku relacjonowały sprawę, często w sposób emocjonalny i spekulacyjny, wpływając na opinię publiczną. Duży nacisk położono na rolę internetu i mediów społecznościowych w utrzymywaniu zainteresowania tematem oraz w organizacji inicjatyw społecznych. W pracy zawarto także wyniki ankiety własnej przeprowadzonej wśród internautów, która pokazuje powszechną znajomość sprawy, frustrację wobec działań organów ścigania oraz poczucie zagrożenia.

Słowa kluczowe: zaginięcie, media, opinia publiczna, Iwona Wieczorek, społeczny odbiór.

Wstęp

Sprawy zaginięć, zwłaszcza te niewyjaśnione, od lat wzbudzają duże zainteresowanie społeczne i medialne. Jednym z najbardziej poruszających przypadków w Polsce jest zaginięcie Iwony Wieczorek – młodej kobiety, która zniknęła bez śladu w lipcu 2010 roku [1]. Od samego początku media odegrały kluczową rolę w kształtowaniu narracji wokół tej sprawy, niejednokrotnie wpływając na emocje odbiorców, ich postrzeganie zaangażowanych osób oraz ocenę działań służb [2]. Celem niniejszego artykułu jest analiza wpływu przekazów medialnych na społeczny odbiór tej sprawy, ze szczególnym uwzględnieniem roli mediów społecznościowych. W pracy omówiono również wyniki własnego badania ankietowego, które pozwala lepiej zrozumieć, jak opinia publiczna interpretuje medialne przedstawienie zaginięcia Iwony Wieczorek.

---

¹ Wydział Filologiczno-Pedagogiczny, Katedra Komunikacji Społecznej, kier. dziennikarstwo i nowe media.

1. Charakterystyka postaci

Iwona Wieczorek w momencie zaginięcia była dziewiętnastolatką. Kobieta miała około 164 cm wzrostu, szczupłą budowę ciała, piwne oczy oraz długie blond włosy. Osoby, które ją znały, wypowiadały się o niej pozytywnie. Dyrektor szkoły, do której uczęszczała podkreślał, że była ambitną uczennicą. Dziewczyna miała bardzo dużo kolegów i koleżanek. Zaginęła w nocy z 16 na 17 lipca 2010 r., kiedy wracała z klubu w Sopocie. Dziewczyna po raz ostatni została zarejestrowana przez kamery o 4:12. Było to wejście nr 63 na plaży w Gdańsku.

2. Zainteresowanie medialne sprawą

Sprawa Iwony Wieczorek szybko zyskała zainteresowanie mediów. Już w kilka dni po zaginięciu kobiety temat pojawił się w lokalnych i ogólnopolskich serwisach informacyjnych. Dziennikarze podjęli szeroką akcję informacyjną, relacjonując przebieg poszukiwań oraz zbierając świadectwa bliskich i znajomych Iwony. Media zwróciły uwagę na niepokojące okoliczności związane z jej zagadkowym zaginięciem, podkreślając, że była młodą osobą, która nie miała powodu do zniknięcia. W relacjach medialnych często pojawiały się spekulacje na temat możliwych przyczyn zaginięcia, co dodatkowo podsycalo zainteresowanie opinii publicznej. Niektórzy dziennikarze sugerowali, że Iwona mogła paść ofiarą przestępstwa, co wzbudzało niepokój wśród mieszkańców Sopotu. Inni koncentrowali się na analizie życia osobistego młodej kobiety, co spotkało się z krytyką ze strony jej rodziny, która apelowała o poszanowanie prywatności.

Z biegiem czasu sprawa Iwony Wieczorek stała się nie tylko tematem lokalnym, ale i ogólnopolskim, zyskując także uwagę w mediach społecznościowych. Hasła związane z jej zaginięciem zaczęły krążyć w internecie, a rodzina oraz przyjaciele organizowali różne akcje, mające na celu zwiększenie szans na odnalezienie Iwony. W mediach pojawiały się także apele do osób, które mogłyby mieć jakiegokolwiek informacje na temat zaginięcia[3].

3. Ponowny rozgłos sprawy

Od momentu zaginięcia, sprawa Iwony Wieczorek była szeroko relacjonowana przez ogólnopolskie media, takie jak TVN, Polsat, TVP, Radio ZET, Onet czy Wirtualna Polska. Regularnie pojawiały się nowe artykuły, reportaże i programy śledcze, analizujące kolejne tropy i hipotezy. W latach 2010-2024 liczba materiałów w dużych mediach (m.in. Onet, WP, Interia, TVN24, Gazeta.pl) była znaczna. Powstawały także reportaże telewizyjne w programach takich jak „Uwaga!”, „Supervizjer”, „997”, „Państwo w Państwie”, „Sprawa dla reportera”.

W 2023 roku sprawa ponownie zyskała na rozgłosie dzięki trzyodcinkowemu miniserialowi dokumentalnemu *Sprawa Iwony Wieczorek*, który najpierw zadebiutował na platformie Viaplay, a we wrześniu trafił na Netflix[4]. Serial szybko zdobył popularność, osiągając 6 września 2023 roku pierwsze miejsce w rankingu najchętniej oglądanych produkcji na polskim Netfliksie.

Sprawa Iwony Wieczorek wywołała również ogromne poruszenie w mediach społecznościowych. Analiza reakcji użytkowników Facebooka wykazała, że publiczne komentarze były niezwykle skrajne, od współczucia po oskarżenia. Powstały także dedykowane grupy dyskusyjne, takie jak „Iwona Wieczorek – Forum Dyskusyjne”, skupiające osoby intensywnie zainteresowane sprawą.

4. Własna ankieta badawcza

Celem badania było określenie poziomu znajomości sprawy zaginięcia Iwony Wieczorek, a także zebranie opinii na temat społecznego odbioru tej sprawy oraz jej obecności w mediach. Wyniki mają posłużyć do analizy świadomości społecznej oraz zrozumienia wpływu mediów na postrzeganie tego zaginięcia. Badanie skierowano do dorosłych użytkowników w Polsce, bez względu na wiek, płeć czy miejsce zamieszkania. Grupa ta została wybrana z uwagi na powszechną obecność sprawy w mediach oraz jej zasięg ogólnokrajowy.

Do przeprowadzenia badania wykorzystano ankietę internetową stworzoną za pomocą formularzy Google Forms (pytania w aneksie pracy). Ankieta składała się z 20 pytań, w tym: pytań zamkniętych (jednokrotnego wyboru) oraz pytań otwartych (umożliwiających wyrażenie własnej opinii). W badaniu wzięło udział 300 osób. Wyniki odnoszą się głównie do użytkowników internetu aktywnych w mediach społecznościowych i forach dyskusyjnych. Zebrane dane zostały poddane analizie ilościowej.

Ankieta skupiła się na kilku kluczowych obszarach: stopień znajomości sprawy Iwony Wieczorek, źródła informacji o sprawie (media tradycyjne, media społecznościowe, inne), opinia na temat działań organów ścigania, ocena wpływu mediów na odbiór sprawy przez społeczeństwo oraz wnioski respondentów dotyczące potencjalnych przyczyn zaginięcia.

Ostatnie pytanie, które zostało zadane w ankiecie brzmiało: Czy sądzisz, że istnieje coś, co społeczeństwo może zrobić, aby zmniejszyć liczbę zaginięć? Jeśli tak, to co? Było to pytanie otwarte, na które respondenci mogli odpowiedzieć według swoich przekonań. Częste odpowiedzi respondentów brzmiały „nie wiem” albo „nie”. Były też inne, najciekawsze zacytuję:

- „Zwiększony monitoring”;
- „Myślę, że społeczeństwo powinno reagować na różne sytuacje dziejące się na ulicy, mogłoby to zmniejszyć ogólnie przestępczość, a czy w przypadku zaginięć, by to pomogło? Trudno to ocenić, ponieważ jeśli jest to dobrowolna ucieczka, nie mamy na to wpływu, jeśli to jest uprowadzenie, to raczej jest to zaplanowane i porywacz nie robi tego na środku ulicy, na której jest tłum ludzi. Jednak myślę, że to policja powinna angażować się w te sprawy bardziej intensywnie, gdyż mają uprawnienia, których nie ma obywatel. Obywatel, chcąc angażować się bardziej, być może musiałby przekraczać prawo, dlatego uważam, że policja powinna się tym zajmować. Może powinna zostać utworzona specjalna jednostka, która skupiałaby się wyłącznie na poszukiwaniach?”

- Moim zdaniem nie ma takich zachowań, które miałyby zmniejszyć liczbę zaginięć, aczkolwiek społeczeństwo powinno być bardziej uważne i chronić nie tylko siebie, ale i także ludzi wokół, widząc przejawy dziwnych zachowań osób trzecich niektórzy nie chcą się „wtrącać”, by nie zaszkodzić samemu sobie lub zwyczajnie są zajęci komórkami i wirtualnym światem, by zauważyć takowe sytuacje, tym samym się narażając na bycie kolejną ofiarą, gdyż w chwili naszego rozkojarzenia albo oderwania od rzeczywistości napastnik ma większe szanse powodzenia na uprowadzenie takich osób, tudzież ich dzieci, jeżeli z nimi są”.

Wnioski wynikające z ankiety, dotyczące mechanizmów odbioru i skuteczności przekazów medialnych

- Duża część społeczeństwa zna sprawę Iwony Wieczorek i ma świadomość jej znaczenia, co wynika z jej medialnego nagłośnienia.
- Respondenci uważają, że ludzie powinni bardziej angażować się w poszukiwania osób zaginionych.
- Wskazuje to na rosnącą świadomość, że działania obywatelskie mogą wspierać wysiłki instytucji odpowiedzialnych za poszukiwania.
- Wyniki ankiety podkreślają także konieczność budowania zaufania między społeczeństwem a organami ścigania w celu zwiększenia efektywności działań.
- Konieczne jest, aby media oraz organizacje zajmujące się zaginięciami regularnie przypominały o takich przypadkach, przekazując prawdziwe informacje.
- Ponadto, media społecznościowe powinny być bardziej efektywnie wykorzystywane jako platforma do szerzenia informacji i organizowania wsparcia społecznego.
- Obywatelom zaś sugeruje się, aby mieli jednocześnie ograniczone zaufanie do treści, które tam się pojawiają.
- Ponadto, odpowiedzi na pytania otwarte wskazują na duże poczucie zagrożenia (zwłaszcza wśród kobiet) i frustrację nieudolnym funkcjonowaniem służb publicznych w społeczeństwie.

The influence of media coverage on the public perception of the disappearance of Iwona Wieczorek –case study

Summary

The article analyzes the role of media coverage in shaping public perception of the disappearance of Iwona Wieczorek, a 19-year-old who went missing in 2010. It examines how traditional and social media contributed to the widespread attention the case received, often blending facts with speculation. The media's emotional and

sometimes invasive reporting influenced public opinion and created ongoing social engagement. A survey conducted among Polish internet users showed high awareness of the case, distrust toward law enforcement, and a strong sense of insecurity, especially among women.

Keywords: disappearance, media, public opinion, Iwona Wiczorek, social perception.

Bibliografia

1. J. Szostak, *Co się stało z Iwoną Wiczorek?*, wyd. Harde, Sochaczew 2020.
2. J. B. Thompson, *Media i nowoczesność. Społeczna teoria mediów*, wyd. Astrum, Warszawa 2021.
3. K. Wójcik, *Co się stało z Iwoną Wiczorek?* <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1508139%2Cco-stalo-sie-z-iwona-wieczorek-historia-sledztwa-w-sprawie-zaginiecia>. [dostęp: 1.06.2025 r.].
4. *Sprawa Iwony Wiczorek*, reż. P. Bernaś, Viaplay 2021, <https://viaplay.pl/series/sprawa-iwony-wieczorek>. [dostęp: 1.06.2025 r.].

Style przywiązania do ojca a strategie radzenia sobie ze stresem młodzieży akademickiej

Katarzyna Nowak¹, Natalia Nowak², Julia Tkaczyk³

Streszczenie

Przedmiotem niniejszej pracy są style przywiązania do ojca i style radzenia sobie ze stresem młodzieży akademickiej. Celem podjętych badań było wykazanie ich nasilenia oraz związku pomiędzy nimi. W przeprowadzonych badaniach zastosowano Kwestionariusz Stylów Przywiązaniowych (KSP) M. Plopy oraz Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych (CISS) Endlera i Parkera w polskiej adaptacji Szczepaniaka i in. Grupę badaną stanowiło łącznie 55 osób, w tym 62% kobiet oraz 38% mężczyzn. Średni wiek osób badanych wyniósł około 21 lat. Na podstawie uzyskanych wyników stwierdzono, że dominującymi stylami przywiązania respondentów do ojca jest styl bezpieczny oraz unikowy, natomiast głównym stylem radzenia sobie ze stresem – styl skoncentrowany na zadaniu. Wykazano różnice istotne statystycznie w zakresie stylu radzenia sobie ze stresem pomiędzy kobietami a mężczyznami z określonym stylem przywiązania do ojca.

Słowa kluczowe: style przywiązania do ojca, style radzenia ze stresem, studenci.

Wstęp

Jedną z najistotniejszych potrzeb człowieka, doświadczanych od jego narodzin, aż po kres życia, jest potrzeba bliskości. Początkowo kluczową rolę w jej zaspakajaniu odgrywa opiekująca się dzieckiem matka, następnie ojciec i inni członkowie rodziny. Relacja bliskości i rodzaj budowanej więzi pomiędzy rodzicem a dzieckiem będą ważne dla jego dalszego rozwoju psychicznego, emocjonalnego i społecznego, a także sposobu, w jaki będzie tworzyło więzi w życiu dorosłym.

W literaturze przedmiotu zainteresowanie teorią więzi i stylami przywiązania powstało w latach 50. XX wieku. Prekursor badań nad przywiązaniem, a zarazem twórca teorii więzi J. Bowlby [1] postawił tezę, że relacje z opiekunami kształtują dziecko i są matrycą dla jego późniejszych relacji. Z kolei M. Ainsworth [2], bazując

---

¹ Wydział Filologiczno-Pedagogiczny, Katedra Psychologii, Uniwersytet Radomski im. K. Pułaskiego.

² Wydział Filologiczno-Pedagogiczny, Katedra Psychologii, Uniwersytet Radomski im. K. Pułaskiego.

³ Wydział Filologiczno-Pedagogiczny, Katedra Psychologii, Uniwersytet Radomski im. K. Pułaskiego..

na poglądach Bowlby'ego, wyróżniła style przywiązania, które kształtują się w wyniku relacji z opiekunami. Zapoczątkowała też szereg badań nad rozwojem oraz wpływem danego stylu przywiązania na jednostkę i jej otoczenie. Większość z nich nadal koncentruje się na relacji dziecka z matką, niewystarczający jest stan badań nad funkcjonowaniem dziecka z uwagi na jakość przywiązania do ojca. Tymczasem J. Witczak [3] zwraca uwagę, że nieobecność ojca przekłada się na kształtowanie u ich synów negatywnych wzorców przepełnionych agresją, przez co zakładając własną rodzinę, nie potrafią odnaleźć się w roli męża i ojca. Natomiast badania M. Adamczyk [4] wykazały istnienie związku pomiędzy relacjami z rodzicami a doświadczanymi trudnościami nastolatków przebywających w ośrodkach opiekuńczo-wychowawczych. Dla badanych znaczącą postacią, której brak odczuwali, był ojciec.

„Zależność między przywiązaniem a funkcjonowaniem psychospołecznym jednostki jest bezsporna. W niniejszym artykule postanowiono zatem zbadać, jakie style przywiązania do ojca cechują młodzież akademicką, następnie jakie są ich sposoby radzenia sobie ze stresem, aby na końcu przejść do poszukiwania zależności pomiędzy stylem przywiązania a sposobem funkcjonowania w sytuacji stresu” [1].

1. Style przywiązania i ich znaczenie w relacjach interpersonalnych

Teoria dotycząca stylu przywiązania, sformułowana przez Bowlby'ego [1], stanowi jedno z kluczowych ujęć opisujących rozwój emocjonalny i społeczny dziecka. Autor opisuje, że więź między dzieckiem a matką ma charakter ewolucyjnie uwarunkowany, a jej jakość tworzy fundament przyszłych relacji interpersonalnych poprzez kształtowanie wewnętrznych modeli operacyjnych. Stabilna emocjonalnie i przewidywalna opieka stanowi fundament rozwoju bezpiecznego stylu przywiązania, natomiast niestabilna, odrzucająca lub nieadekwatna reakcja matki prowadzi do formowania się stylów niepewnych: lękowo-ambiwalentnego lub unikowego. W późniejszych pracach wskazano również na istnienie stylu zdeorganizowanego, charakterystycznego dla dzieci, których opiekun jest jednocześnie źródłem wsparcia i zagrożenia.

Rozwinięcie teorii więzi stanowiły prace M. Ainsworth, która za pomocą badań eksperymentalnych zwanych „Strange Situation” dokonała nowej klasyfikacji i wyróżniła trzy typy stylów przywiązania: bezpieczny, unikowy oraz lękowo-ambiwalentny. Dzieci o bezpiecznym stylu wykazywały zaufanie wobec opiekuna, umiarkowany stres podczas rozłąki oraz szybkie odzyskiwanie równowagi emocjonalnej po jego powrocie, co wiązano z wrażliwością i dostępnością matki. Dzieci o stylu unikowym minimalizowały ekspresję negatywnych emocji i unikały kontaktu po powrocie matki, co interpretowano jako adaptację do systematycznego odrzucania lub ignorowania sygnałów emocjonalnych. Natomiast styl lękowo-ambiwalentny objawiał się intensywnym niepokojem podczas rozłąki oraz ambiwalencją po powrocie opiekuna, będąc wynikiem niestabilności i nieprzewidywalności zachowań rodzicielskich. Styl zdeorganizowany został opisany później przez M. Main i J. Solomon, którzy zaobserwowali u dzieci brak koherentnej strategii regulowania stresu, dezorientację oraz zachowania wskazujące na konflikt pomiędzy potrzebą

bliskości a lękiem [5].

Znaczenie stylu przywiązania nie ogranicza się jedynie do okresu dzieciństwa. Badania [6] nad przywiązaniem dorosłych wskazują, że wczesne wzorce relacji stanowią podstawę późniejszych strategii radzenia sobie w bliskich związkach. Osoby o bezpiecznym stylu przywiązania przejawiają większą zdolność do zaufania, otwarte komunikowanie emocji, elastyczne wyznaczanie granic oraz skuteczną regulację emocjonalną. Z kolei osoby o stylu lękowo-ambiwalentnym cechują się nadmiernym lękiem przed odrzuceniem, silną potrzebą bliskości oraz tendencją do poszukiwania potwierdzenia własnej wartości w relacji. Osoby o stylu unikowym preferują dystans emocjonalny, unikają zależności i często minimalizują znaczenie bliskości z obawy przed zranieniem [6].

Na kształtowanie więzi wpływają także procesy rodzicielskie [2], takie jak wrażliwość opiekuna, jego dostępność emocjonalna, bezwarunkowa akceptacja oraz współdziałanie. Wrażliwość – rozumiana jako umiejętność trafnego i szybkiego reagowania na sygnały dziecka – sprzyja rozwijaniu zaufania oraz regulacji emocjonalnej. Akceptacja dziecka umożliwia prawidłowy rozwój poczucia własnej wartości, natomiast dostępność emocjonalna opiekuna pozwala dziecku postrzegać go jako figurę niezawodną i bezpieczną [7]. Współdziałanie, obejmujące dostrajanie się do potrzeb, tempa i temperamentu dziecka, wzmacnia jego kompetencje społeczne oraz poczucie sprawstwa [8].

Należy zauważyć, że o ile temat więzi i stylu przywiązania pomiędzy dzieckiem a matką jest badany od ponad pół wieku, o tyle aspekt ten dotyczący relacji dziecka i ojca pozostaje nadal obszarem słabo poznanym.

2. Rola ojca w funkcjonowaniu jednostki

Funkcja ojca w rozwoju dziecka jest niezastąpiona. Niestety, nadal w powszechnym mniemaniu jest on traktowany głównie jako żywiciel rodziny, tymczasem pełni bardzo ważną rolę jako opiekun. Dziecko uczy się początkowo przez obserwację. Jeśli więc ojciec jest obecny i przekazuje dziecku wiedzę i wartości, uczy, jakie są normy i zasady społeczne, dziecko lepiej będzie umiało radzić sobie z rzeczywistością, w tym rozwiązywać problemy. Ponadto ojcowie, częściej niż matki, angażują się w aktywności takie jak: sport i eksploracja otoczenia. Dzięki tym aktywnościom dzieci radzą sobie lepiej z nowymi wyzwaniami. Ważną funkcją ojca jest też udzielanie wsparcia emocjonalnego w sytuacjach ekspozycji na silne bodźce. Jego obecność daje wówczas dziecku poczucie bezpieczeństwa, a sposób, w jaki rodzic reaguje, modeluje strategię radzenia sobie. Ostatnią ważną funkcją ojca jest stymulowanie rozwoju kompetencji. Gdy jest on obecny, wspiera rozwój poznawczy, społeczny i motoryczny dziecka poprzez zabawy, zadania i rozmowy. Przyczynia się to do rozwijania u niego samodzielności, wytrwałości oraz elastyczności. Dlatego ważne jest, aby ojciec był obecny w życiu dziecka. Pozwala mu to w późniejszym życiu lepiej radzić sobie ze stresem [9].

Zwraca się jednak uwagę na jakość więzi dziecka z rodzicem. Kluczowymi

aspektami są tu rozbudowane cechy relacji z ojcem. Według M. Lamba [9] ważne jest, aby dziecko doświadczało jego obecności. Powinien być on dostępny nie tylko fizycznie, ale i psychicznie, by dziecko mogło zwrócić się do rodzica w sytuacjach zarówno codziennych, jak i kryzysowych. Kolejnym ważnym elementem w relacji ojca i dziecka jest pozytywne zaangażowanie. Wspólne spędzanie czasu, obecność i uczestnictwo w życiu dziecka są niezastąpione. Sama rola „żywiciela rodziny”, jest niewystarczająca dla rozwoju dziecka. Wspierające uczestnictwo uczy odpowiedzialności, jak też poprawia jakość relacji dziecka z innymi osobami. Im lepsza jakość interakcji, tym lepszy rozwój poznawczy i społeczny dziecka. Relacja dziecka z ojcem pozbawiona ciepła i bliskości emocjonalnej może nie przetrwać. Ojcostwo nie jest jednorodne, różnice wynikają z etniczności, statusu ekonomicznego jak i sytuacji rodzinnej, jednak w każdej z tych sytuacji ważne jest, aby relacja istniała i była pielęgnowana oraz była adekwatna do etapu rozwoju dziecka. Pozwoli to dziecku rozwinąć wyrażanie emocji oraz skuteczne radzenie sobie w sytuacjach społecznych, w tym radzenie sobie ze stresem [10].

Podsumowując, funkcje i rola ojca są istotnym fundamentem do funkcjonowania dziecka oraz rozwinięcia przez niego skutecznego stylu radzenia sobie z trudnościami. Bez odpowiednich wzorców i prawidłowej relacji z ojcem, dziecku będzie trudniej rozwinąć styl adaptacyjny, bazujący na koncentracji na problemie i rozwiązaniu zadania.

3. Style radzenia sobie ze stresem i ich związek ze stylami przywiązania

Sytuacje wymagające radzenia sobie ze stresem, mogą uwidocznic różne style zachowania. Według R. S. Lazarus i S. Folkman [11] style te to reakcja osoby, która ma na celu opanowanie wymagań zewnętrznych, jak i wewnętrznych, które oceniane są przez nią jako obciążające lub przekraczające jej zasoby. Wyodrębniono [12] trzy podstawowe style radzenia sobie ze stresem, które określono jako styl skoncentrowany na zadaniu, styl skoncentrowany na emocjach oraz styl skoncentrowany na unikaniu.

Styl skoncentrowany na zadaniu skupia się na rozwiązywaniu problemów oraz działaniu ukierunkowanym na rozwiązanie sytuacji. Dzieci, których relacja z ojcem jest bezpieczna, częściej przejawiają ten styl. Wynika to z tego, że ojciec (ale i matka) wychowując dziecko, przejawiają zachowania koncentrujące się na rozwiązywaniu problemów, planowaniu działań oraz podejmowaniu konkretnych kroków.

Osoby, które przejawiały styl skoncentrowany na emocjach najczęściej miały słabszą i niepewną relację z ojcem. Wiąże się to z większymi problemami emocjonalnymi dzieci oraz ich poczuciem braku odpowiedniego wsparcia wychowawczego ze strony ojca (lub obydwójga rodziców).

Styl skoncentrowany na unikaniu jest również często utożsamiany z niską jakością relacji z ojcem. Styl ten często tworzy się u dzieci, których problemy np. emocjonalne są ignorowane, pomijane lub zastępowane inną aktywnością. Sytuacją, która może kształtować taki styl u dziecka jest zastępowanie czasu z nim kupowaniem mu zabawki lub częstym włączaniem bajek, aby „zajął się sobą”. Ponadto styl unikowy

może przejawiać się poprzez dwa warianty: angażowanie się w czynności zastępcze (np. oglądanie telewizji) lub poprzez poszukiwanie kontaktu towarzyskiego, który charakteryzuje się szukaniem wsparcia i rozmowy. Poszukiwanie kontaktu ma jednak swoje plusy. Osoba, która posiada taki styl radzenia sobie ze stresem, może odczuwać ulgę i poprawiać swoje samopoczucie, jednak może nie doprowadzić do rozwiązania swojego problemu [10].

Styl radzenia sobie ze stresem są powiązane z jakością relacji z ojcem, której doświadczamy w dzieciństwie. To, w jaki sposób ojciec pojawia się w wychowaniu dziecka i jaką pełni rolę, rzutuje na jego funkcjonowanie i sposób radzenia sobie w sytuacjach stresowych jako osoba dorosła.

4. Metodologia badań własnych

Specyfika systemu przywiązania ulega w okresie wczesnej dorosłości wielu zasadniczym przemianom. W.H. Berman i M.B. Sperling zwracają uwagę, że każda osoba dorosła zaangażowana jest w liczne, mające dla niej różną wagę, relacje interpersonalne, a zasadniczą kwestią jest szukanie i utrzymywanie bliskości oraz kontaktu z jednostkami, które są źródłem subiektywnego poczucia bezpieczeństwa [13]. Budowa satysfakcjonujących więzi międzyludzkich wiąże się z umiejętnością radzenia sobie z frustracją, czyli sposobami radzenia sobie ze stresem.

Przedmiotem badań było określenie stylów przywiązania do ojca oraz stylów radzenia sobie ze stresem młodzieży akademickiej.

Celem badań było określenie, czy istnieje i jaki jest związek pomiędzy stylami przywiązania do ojca a stylami radzenia sobie ze stresem, zarówno adaptacyjnymi, jak i nieadaptacyjnymi.

W badaniach poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania:

- Jakie są style przywiązania do ojca młodzieży akademickiej?
- Jakie są style radzenia sobie ze stresem młodzieży akademickiej?
- Czy istnieje związek między stylem przywiązania do ojca a stylem radzenia sobie ze stresem studentów?
- Jaki jest rozkład stylów przywiązania i sposobów radzenia sobie ze stresem badanej młodzieży płci żeńskiej i męskiej?
- Czy występują różnice pomiędzy dziewczętami a chłopcami w stylach radzenia sobie ze stresem z uwagi na styl przywiązania do ojca?

Badania przeprowadzono za pomocą dwóch narzędzi kwestionariuszowych.

KSP (Kwestionariusz Stylów Przywiązania) – autorstwa M. Plopy [14] jest przeznaczony do badania stylów przywiązania w relacjach partnerskich. Narzędzie składa się z 24 stwierdzeń, po 8 dla każdej z trzech skal pozwalających na diagnozowanie różnych stylów rozwiązaniowych: stylu bezpiecznego, stylu lękowo-ambivalentnego i unikowego. Styl bezpieczny charakteryzuje się umiejętnością tworzenia trwałych i zdrowych relacji, kontrolowania emocji, chęcią okazywania bliskości,

umiejętnością stawiania granic). Styl lękowo-ambiwalentny cechuje się chorobliwą zazdrością, podejmowaniem nieprzemyślanych decyzji, stosowaniem technik manipulacyjnych i kontrolujących wobec bliskiej osoby, poczuciem niedoceny i zamartwiania się o to, czy jest się kochanym). Z kolei styl unikowy charakteryzuje się nieokazywaniem emocji, aby nie zostać zranionym, unikaniem bliskości, tendencją do wchodzenia w romanse, nadopiekuńczością oraz nadmierną kontrolą wobec bliskiej osoby. Uczestnik badania ustosunkowuje się do każdego twierdzenia poprzez otoczenie kółkiem wybranej cyfry z 7-stopniowej skali (gdzie 1 oznacza zdecydowanie nie zgadzam się, a 7 – zdecydowanie zgadzam się).

CISS (Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych) – autorstwa Endlera i Parkera, w polskiej adaptacji A. Szczepaniaka i in., mierzy trzy style: zadaniowy (działanie i organizacja), emocjonalny (przeżywanie emocji) i unikowy (zaangażowanie społeczne lub działania zastępcze) [12]. Zawiera 48 pytań ocenianych na 5-punktowej skali. Stosowany jest w diagnostyce i badaniach nad stresem.

Badania zostały przeprowadzone w okresie od marca do kwietnia 2025 roku w powiecie radomskim. Wykorzystano platformę Microsoft Forms, umożliwiającą wypełnienie kwestionariuszy w formie online. Udział w badaniach był dobrowolny i anonimowy, mogła do niego przystąpić bezpośrednio każda osoba posiadająca aktualny statut studenta. Średni czas wypełnienia kwestionariuszy wyniósł 14 min i 22 sek. W badaniu wzięło udział łącznie 55 osób, w tym 62% kobiet (N=34) oraz 38% mężczyzn (N=21). Wiek studentów mieścił się w przedziale 19-25 lat, przy czym najwięcej było osób w wieku 21 (27,8%) oraz 20 (25,9%) lat, najmniejszy odsetek stanowili respondenci najstarsi, w wieku 24 (2%) oraz 25 (2%) lat. Średni wiek osób badanych wyniósł 20,7 (sd=1,52) lat. W badaniu najwięcej respondentów, tj. 39%, studiowało fizjoterapię, najmniej bezpieczeństwo wewnętrzne (2%), pozostali reprezentowali studia pedagogiczne, psychologiczne i informatyczne. Badani byli w większości mieszkańcami miasta (59%), posiadali status cywilny panna/kawaler (98%), pochodzili z rodzin pełnych (87%), a ich rodzice w większości mieli wykształcenie wyższe (ponad 50% matek i około 40% ojców).

Wyniki

Poniżej przedstawiono analizę wyników uzyskanych w grupie respondentów ogółem, a następnie w grupach badanych wyodrębnionych z uwagi na płeć.

a. Wyniki uzyskane w całej grupie młodzieży akademickiej

Wyniki badań własnych wykazały, iż dominującymi stylami przywiązania do ojca w całej grupie młodzieży akademickiej jest styl bezpieczny (M=3,62) oraz styl unikający (M=3,57). Dane te pokazują, że wśród studentów nieznacznie przeważa bezpieczny styl przywiązania do ojca, ale zwraca uwagę, że zbliżony wynik uzyskano w stylu cechującym się brakiem bezpieczeństwa (unikający).

Tab. 1. Style przywiązania (KSP) i radzenia sobie ze stresem (CISS) studentów

Cała grupa (N=55)		
	M	SD
Kwestionariusz KSP		
Styl bezpieczny	3,62	1,19
Styl lękowo-ambiwalentny	2,91	1,39
Styl unikający	3,57	1,47
Kwestionariusz CISS		
Styl skoncentrowany na zadaniu	3,44	0,38
Styl skoncentrowany na emocjach	3,15	0,54
Styl skoncentrowany na unikaniu	2,93	0,48

Źródło: Oprac. własne

Z kolei głównymi sposobami radzenia sobie ze stresem studentów okazały się: styl skoncentrowany na zadaniu ($M=3,44$) oraz skoncentrowany na emocjach ($M=3,15$). Również te dane wskazują na pewną dychotomię funkcjonowania badanych, którzy z jednej strony posiadają konstruktywne strategie radzenia sobie w sytuacji stresu, ale w porównywalnym stopniu stosują nieadaptacyjne style skoncentrowane na zniwelowaniu napięcia emocjonalnego, doświadczanego w sytuacjach stresowych.

Dalsza analiza danych dotyczy ustalenia związku pomiędzy stylami przywiązania do ojca a stylami radzenia sobie ze stresem studentów (tab. 2).

Tab. 2. Korelacja pomiędzy stylami przywiązania do ojca (KSP) a stylami radzenia sobie ze stresem (CISS) młodzieży akademickiej

KSP \ CISS	Skoncentrowanie na zadaniu (SSZ)	Skoncentrowanie na emocjach (SSE)	Skoncentrowanie na unikaniu (SSU)
	Styl bezpieczny	0,06	-0,10
Styl lękowo-ambiwalentny	0,03	0,36*	0,47*
Styl unikający	0,03	0,19	0,31*

* $p < .05$

Źródło: Oprac. własne

Uzyskane wyniki wskazują na istotne statystycznie związki między stylem przywiązania do ojca a preferowanymi stylami radzenia sobie ze stresem w badanej grupie młodzieży akademickiej.

W ramach stylu bezpiecznego wykazano dodatnią korelację ze stylem zadaniowym radzenia sobie ze stresem (0,06), a ujemny związek z sięganiem po strategie nieadaptacyjne (SSE i SSU). Jednak korelacja ta nie jest silna i nie ma istotności statystycznej.

Z kolei styl lękowo-ambiwalentny wiąże się na poziomie istotnym statystycznie z wyższym poziomem koncentracji na unikaniu (0,47) i radzeniu sobie z emocjami

(0,36). Styl unikający najsilniej i istotnie statystycznie wiąże się z unikaniem sytuacji stresowej (0.31), pozostałe zależności są słabe i nieistotne statystycznie.

b. Analiza wyników z uwagi na płeć respondentów

W grupie badanych studentów (mężczyzn) wykazano, iż głównymi stylami przywiązania do ojca są styl bezpieczny ($M=3,58$) oraz styl unikający ($M=3,56$), natomiast dominującym sposobem radzenia sobie ze stresem jest skoncentrowanie na zadaniu ($M=3,55$). (tab. 3).

Tab. 3. Style przywiązania (KSP) i radzenia sobie ze stresem (CISS) studentów/mężczyzn

Cała grupa (N=55)		
	M	SD
Kwestionariusz KSP		
Styl bezpieczny	3,58	1,15
Styl lękowo-ambiwalentny	2,56	1,09
Styl unikający	3,56	1,07
Kwestionariusz CISS		
Styl skoncentrowany na zadaniu	3,55	0,47
Styl skoncentrowany na emocjach	3,13	0,57
Styl skoncentrowany na unikaniu	3,09	0,41

Źródło: Oprac. własne

Analiza związku pomiędzy stylem przywiązania do ojca a stylami radzenia sobie ze stresem wykazała interesujące zależności w grupie mężczyzn (tab. 4). Respondenci cechujący się bezpiecznym oraz unikającym stylem przywiązania uzyskali słabą i nieistotną statystycznie zależność z wszystkimi stylami radzenia sobie ze stresem.

Tab. 4. Korelacja pomiędzy stylami przywiązania do ojca (KSP) a stylami radzenia sobie ze stresem (CISS) w grupie mężczyzn

KSP \ CISS	Skoncentrowanie na zadaniu (SSZ)	Skoncentrowanie na emocjach (SSE)	Unikanie sytuacji stresowej (SSU)
	Styl bezpieczny	0,12	-0,15
Styl lękowo-ambiwalentny	-0,05	0,33	0,56*
Styl unikający	-0,08	0,27	0,12

* $p < .05$

Źródło: Oprac. własne

Z kolei u mężczyzn, którzy prezentują lękowo-ambiwalentny styl przywiązania do ojca, zaobserwowano silną dodatnią i istotną statystycznie korelację z unikowym stylem radzenia sobie ($r = 0,56$). Oznacza to, że osoby te często stosują strategie takie jak wycofanie, tłumienie emocji, ignorowanie problemów czy ucieczka w czynności zastępcze (np. praca, izolacja, używki).

Następnie przeprowadzono analizę danych uzyskanych w grupie kobiet. U badanych studentek wykazano, iż głównymi stylami przywiązania do ojca są styl bezpieczny ($M=3,62$) oraz unikający ($M=3,57$), natomiast dominującym sposobem radzenia sobie ze stresem jest skoncentrowanie na zadaniu ($M=3,44$) (tab. 5). Wyniki te są porównywalne z danymi otrzymanymi w grupie mężczyzn, z niewielką różnicą: studentki w nieco większym stopniu wykazują bezpieczny styl przywiązania do ojca, zaś w niewiele mniejszym stopniu korzystają w sytuacjach stresowych z zadaniowego stylu radzenia sobie.

Tab. 5. Style przywiązania (KSP) i radzenia sobie ze stresem (CISS) studentek

Cała grupa (N=55)		
	M	SD
Kwestionariusz KSP		
Styl bezpieczny	3,62	1,19
Styl lękowo-ambiwalentny	2,91	1,39
Styl unikający	3,57	1,47
Kwestionariusz CISS		
Styl skoncentrowany na zadaniu	3,44	0,38
Styl skoncentrowany na emocjach	3,15	0,54
Styl skoncentrowany na unikaniu	2,93	0,48

Źródło: Oprac. własne

Z kolei analiza związku pomiędzy stylem przywiązania do ojca a stylami radzenia sobie ze stresem wykazała zaskakujące zależności w grupie kobiet (tab. 6). U studentek cechujących się bezpiecznym stylem przywiązania stwierdzono słabą, ujemną i nieistotną statystycznie korelację z wszystkimi stylami radzenia sobie ze stresem.

Tab. 6. Korelacja pomiędzy stylami przywiązania do ojca (KSP) a stylami radzenia sobie ze stresem (CISS) w grupie kobiet

KSP \ CISS	Skoncentrowanie na zadaniu (SSZ)	Skoncentrowanie na emocjach (SSE)	Unikanie sytuacji stresowej (SSU)
	Styl bezpieczny	-0,04	-0,05
Styl lękowo-ambiwalentny	0,28	0,36*	0,60*
Styl unikający	0,16	0,15	0,42*

* $p < .05$

Źródło: Oprac. własne

Natomiast oba style przywiązania do ojca cechujące się brakiem bezpieczeństwa silnie, dodatnio i istotnie statystycznie korelowały z unikowym stylem radzenia sobie ze stresem. Ponadto to umiarkowaną zależność, istotną na poziomie statystycznym stwierdzono pomiędzy stylami lękowo-ambiwalentnym i skoncentrowanym na emocjach. Wyniki te pokazują, że nie ma związku pomiędzy stylem przywiązania

do ojca opartym na bezpieczeństwie a sposobami radzenia sobie ze stresem, natomiast style cechujące się brakiem bezpieczeństwa i zaufania istotnie wiążą się ze stosowaniem mniej adaptacyjnych strategii radzenia sobie.

Ostatnia analiza dotyczyła porównania wyników kobiet i mężczyzn cechujących się określonymi stylami przywiązania do ojca w zakresie ich strategii radzenia sobie ze stresem.

W grupie kobiet i mężczyzn o bezpiecznym stylu przywiązania do ojca różnice istotne statystycznie wystąpiły w stylu radzenia sobie ze stresem skoncentrowanym na emocjach ($t = -2,58, p < .01$) oraz unikaniu ($t = -3,57, p < .000$). Kobiety uzyskały w nich wyższe wyniki niż mężczyźni.

Z kolei wśród respondentów i respondentek z lękowo-ambiwalentnym stylem przywiązania do ojca wykazano różnice istotne statystyczne ($t = 2,66, p < .01$) w jednym stylu radzenia sobie ze stresem skoncentrowanym na zadaniu, który w większym stopniu stosowali mężczyźni.

Natomiast w unikowym stylu przywiązania do ojca wykazano u badanych różnice w stylu radzenia sobie ze stresem skoncentrowanym na unikaniu ($t = -2,96, p < .004$), oraz na emocjach ($t = -1,96, p < .05$), w których istotnie statystycznie wyższe wyniki charakteryzowały kobiety.

Wnioski

Analiza literatury przedmiotu pozwala na wnioski, że style przywiązania pozbawione bezpieczeństwa mogą być czynnikiem ryzyka dla rozwoju trudności w funkcjonowaniu psychospołecznym, a nawet wiązać się z rozwojem i nasileniem objawów psychotycznych, a także z trudnościami w procesie leczenia. Z kolei bezpieczny wzorzec przywiązania jest uznawany za czynnik odporności [15, 16]. Zdaniem Greenberga [17] w modelu etiologii trudności adaptacyjnych dziecka i powstawania zaburzeń istotną rolę pełni związek zabezpieczonych stylów przywiązania m.in. z cechami dziecka, a także ze stresem doświadczanym w środowisku rodzinnym. Inni badacze [18] zwracają uwagę na związek pomiędzy przywiązaniem pozabezpiecznym a doświadczeniem stresu pourazowego (PTSD). Stanowiska te wskazują na potrzebę badań nad znaczeniem radzenia sobie ze stresem u osób charakteryzujących się bezpiecznym i pozabezpiecznym stylem przywiązania.

Badania własne pozwoliły na sformułowanie kilku istotnych wniosków, dotyczących stylów przywiązania i radzenia sobie ze stresem w okresie wczesnej dorosłości:

- W badanej grupie młodzieży akademickiej nie wykazano jednego głównego stylu przywiązania do ojca, dominującym stylem był **styl bezpieczny** ($M=3,62$), co świadczy o występowaniu stabilnych i opartych na zaufaniu relacji z ojcem w tej próbie, ale niewiele niższy był wynik w stylu unikowym ($M=3,57$).
- W zakresie strategii radzenia sobie ze stresem w grupie studentów ogółem najczęściej stosowany był **styl skoncentrowany na zadaniu** ($M = 3,44$),

a najrzadziej styl unikowy ($M = 2,93$). Świadczy to o występowaniu w przewadze adaptacyjnych strategii radzenia sobie z trudnościami i wyzwaniami w grupie badanej.

- Analiza korelacji w całej grupie respondentów wykazała, że **istnieją istotne statystycznie zależności** między stylami przywiązania pozbawionymi bezpieczeństwa a preferowanymi stylami radzenia sobie ze stresem. Nie stwierdzono takich zależności w bezpiecznym stylu przywiązania do ojca.
- Analiza danych z uwagi na płeć pokazała, iż zarówno u mężczyzn jak i kobiet dominującymi stylami przywiązania do ojca jest styl bezpieczny oraz unikowy, a stylem radzenia sobie ze stresem – styl skoncentrowany na zadaniu. Jednak u mężczyzn stwierdzono istotne korelacje ($p < 0,05$) pomiędzy stylem lękowo-ambiwalentnym i unikowym stylem radzenia sobie ze stresem, natomiast w grupie kobiet oba style przywiązania pozabezpieczne wiązały się z nieadaptacyjnymi strategiami radzenia sobie ze stresem (skoncentrowanymi na emocjach oraz na unikaniu)
- Analiza dotycząca różnic pomiędzy płciami w ramach związku stylu przywiązania ze stylem radzenia sobie ze stresem pokazała, że u osób z bezpiecznym przywiązaniem to kobiety uzyskują wyższe wyniki w nieadaptacyjnych stylach radzenia sobie ze stresem,
  - z przywiązaniem lękowo-ambiwalentnym to mężczyźni uzyskali wyższe wyniki w stylu skoncentrowanym na zadaniu,
  - z przywiązaniem unikowym to kobiety uzyskują wyższe wyniki w nieadaptacyjnych stylach radzenia sobie ze stresem.

Powyższe wnioski, stanowiące zarazem odpowiedź na postawione w pracy pytania badawcze, prowadzą do zaskakującej konkluzji: w badaniach własnych nie stwierdzono istotnych zależności pomiędzy bezpiecznym przywiązaniem do ojca a adaptacyjnym stylem radzenia sobie ze stresem. Natomiast brak bezpiecznego przywiązania istotnie oddziałuje na preferowanie nieefektywnych strategii radzenia sobie respondentów z sytuacjami trudnymi. Wskazuje to zdecydowanie na potrzebę dalszych badań nad znaczeniem bezpiecznego przywiązania do ojca a czynnikami warunkującymi skuteczne działanie w sytuacji stresu. Warto podkreślić, że powyższe wnioski opierają się na badaniach pilotażowych, badana próba była nieliczna, jednak otrzymane dane zachęcają do ich kontynuowania w większej grupie w populacji ogólnej młodych dorosłych.

Attachment styles to fathers and stress coping strategies among university students

Summary

The subject of this study is attachment styles to fathers and stress coping styles among university students, and the aim of the research was to demonstrate their intensity and the relationship between them. The study used Plopa's Attachment Styles Questionnaire (ASQ) and Endler and Parker's Coping with Stressful Situations Questionnaire (CISS) in the Polish adaptation by Szczepaniak et al. The study group consisted of 55 people, including 62% women and 38% men. The average age of the respondents was approximately 21 years. Based on the results obtained, it was found that the dominant styles of attachment to the respondents' fathers were secure and avoidant, while the main style of coping with stress was task-focused. Statistically significant differences were found in the styles of coping with stress between women and men with a specific style of attachment to their fathers.

Keywords: attachment styles to the father, coping styles, students.

Bibliografia

1. Bowlby J. *Przywiązanie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016.
2. Ainsworth M.D.S., Blehar M., Waters E., Wall S., *Patterns of Attachment: A psychological study of the strange situation*, „Guilford Press”, New York 2016.
3. Witczak J., *Ojcostwo bez tajemnic*, Wyd. Towarzystwo Rozwoju Rodziny, Warszawa 1987.
4. Adamczyk M. *Style przywiązania a psychospołeczne funkcjonowanie młodzieży w oparciu o studia przypadków*, „Psychoterapia”, 2016, nr 3.
5. Main M., Solomon J., *Procedures for Identifying Infants as Disorganized/Disoriented, Affect Regulation and Attachment*, „Guilford Press”, New York 1990
6. Cassidy J., Shaver P.R., *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications*, „Guilford Press”, New York 2016.
7. Bowlby J., *Attachment and Loss. Vol. 1, Attachment, Basic Books, Applications*, „Guilford Press”, New York 2016.
8. Karen R., *Becoming Attached. First Relationships and How They Shape Our Capacity to Love*, Oxford University Press, Oxford 1994.
9. Lamb M.E., *The Role of the Father in Child Development*, 3rd edition, Wiley, 1997.
10. Parameswari J., *Role of parent-child relationship in coping styles of emerging adults*, „Indian Journal of Health Studies” 2010, nr, 5.

11. Lazarus R.S., Folkman S, *Stress, appraisal and coping*. Spring, New York, 1984.
12. Strelau J., Jaworowska A., *Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych CISS*. Wydawnictwo PTP, Warszawa, 2020.
13. Marchwicki P., *Teoria przywiązania j. Bowlby'ego*, "SEMINARE", 2006, 23.
14. Płopa M., *Kwestionariusz Stylów Przywiązaniowych KSP*. Wydawnictwo PTP, Warszawa, 2008.
15. Stusiński J., Merk W., Lew-Starowicz M., *Charakterystyka stylów przywiązania u dorosłych osób z rozpoznaniem zaburzeń psychiatrycznych – przegląd badań*, „Psychiatria Polska”, 2022; nr 56(2).
16. Żechowski C., Cichońska A., Rowiński T., Mroziak K., Kowalska-Dąbrowska M., Czuma I., *Style przywiązania a zdrowie psychiczne osób dorosłych w populacji ogólnej – badanie pilotażowe*, „Psychiatria”, 2018, nr 4 (15), DOI 10.5603/psych.59664.
17. Greenberg M.T., *Attachment and Psychopathology in Childhood*. In: J. Cassidy, P. Shaver, *Handbook of Attachment*. The Guilford Press, New York/London 1999.
18. Bosquet E.M., Egeland B, Carlson E, *Mother-infant attachment and the intergenerational transmission of posttraumatic stress disorder*, „Development Psychopathology”, 2014; nr 26(1), doi:10.1017/S0954579413000515, indexed in Pubmed: 24059819.
19. Juroszek W. *Znaczenie postaw rodzicielskich i stylów przywiązania dla funkcjonowania psychospołecznego dziecka w życiu dorosłym*, Wyd. Impuls, Kraków 2017.

ISBN 978-83-68172-41-6

9 788368 172416